DOCUMENTE
SLAVO-ROMÂNE

CU PRIVIRE LA

RELAȚIILE ȚĂRII ROMÂNEȘTI

ȘI

MOLDOVEI

CU

ARDEALUL ÎN SEC. XV ȘI XVI

DOCUMENTE
SLAVO-ROMÂNE

CU PRIVIRE LA

RELAȚIILE ȚĂRII ROMÂNEȘTI

ȘI

MOLDOVEI

CU

ARDEALUL ÎN SEC. XV ȘI XVI

PRIVILEGII COMERCIALE,
SCRISORI DOMNEȘTI ȘI PARTICULARE
DIN ARCHIVELE SIBIULUI, BRAȘOVULUI ȘI BISTRIȚEI
DIN TRANSILVANIA

TEXTE ORIGINALE INSOȚITE DE TRADUCERI
ȘI ADNOTAȚIUNI ISTORICE

DE

ST. NICOLAESCU

Ediție anastatică
îngrijită de Liana Borda Nicolaescu

Târgu Mureș
2019

ISBN 978-973-0-30292-9

Coperta, scanarea și prelucrarea imaginilor:
Alexandru Tcaciuc
Consilier editorial: Dimitrie Poptămaș
Copyright© Liana Nicolaescu
Toate drepturile rezervate

Tiparul executat la S.C. CROMATIC TIPO SRL,
Sângeorgiu de Mureş, Parc Máriaffi Lajos, nr. 4, telefon: 0265 215597
ROMÂNIA

Coperta primei ediții, București, 1905

DOCUMENTE
SLAVO-ROMÂNE

CU PRIVIRE LA

RELAȚIILE ȚĂRII ROMÂNEȘTI

ȘI

MOLDOVEI

CU

ARDEALUL ÎN SEC. XV ȘI XVI

PRIVILEGII COMERCIALE,
SCRISORI DOMNEȘTI ȘI PARTICULARE
DIN ARCHIVELE SIBIULUI, BRAȘOVULUI ȘI BISTRIȚEI
DIN TRANSILVANIA

TEXTE ORIGINALE INSOȚITE DE TRADUCERI
ȘI ADNOTAȚIUNI ISTORICE

DE

ST. NICOLAESCU

BUCUREȘTI

LITO-TIPOGRAFIA L. MOTZĂTZEANU, INTRAREA ROSETI, No. 6

1905

Pagina de titlu a primei ediții, București, 1905

PRECUVÂNTARE

Documentele ce dau publicităţii sunt culese într'o escursiune, făcută acum doi ani prin ţara Ardealului.

De mult doream să aduc un mic prinos istoriei noastre naţionale — ca o mângăere proprie sufletească, ca o mulţumire faţă de profesorii mei — dar lipsa de mijloace materiale m'a impedicat până în prezent de la această plăcută datorie. Azi, datorită părinţilor mei, lucrarea ese de sub tipar aşa precum este.

Şi spre a servi mai bine ştiinţa şi a fi mai în folosul obştesc, am socotit de primă necesitate să public şi textul original slavon al documentelor, pentru ca astfel cititorii să cunoască şi limba în care ele sunt scrise. Aceasta se impune chiar de la sine, fiind vorba de texte vechi. Limba ca şi paleografia slavonă nu sunt încă bine cunoscute; pe terenul acesta mai este de lucrat, sunt încă multe lacune, slavistica este încă în faşe. Osebit de aceasta, documentele noastre externe ca şi cele interne, prezintă multe curiozităţi de limbă şi nu pot fi deslegate de cât de cei cari posedă câte-va din limbile slave, pe lângă cea română. Astfel trebue a şti limbile populare sêrbă şi bulgară pentru lămurirea documentelor munteneşti, şi

limbile ruteană şi rusă pentru cele moldoveneşti. Sub haina slavonă a documentelor, aflăm apoi, deseori, cuvinte, întorsături de frasă curat româneşti scăpate de sub pana diacilor sau grămăticilor cari le-au scris, ori din graiul domnilor sau boerilor cari le-au dictat.

Textele originale, prezentând aşa dar un îndoit folos şi pentru istoria limbei slave şi pentru istoria limbei române, nu pot lipsi dintr'o astfel de publicaţiune.

Am socotit iarăşi că textele nu trebuesc rezumate. Un text dat în întregime cuprinde mult, şi multora poate folosi. De pildă: pe unul îl interesează partea istorică, altuia îi foloseşte partea filologică, pe un al treilea îl atrage cuprinsul juridic, pe popor voroava sfântă a graiului strămoşesc, scumpă şi nepreţuită oglindă a trecutului coborâtor sau înălţător. Dat în rezumat izvorul documentar pierde o bună parte din adevărata lui valoare.

Ţinând seamă de toate acestea, am crezut de datorie să copiez textele cu îngrijire întocmai ca în original; prescurtările nu le-am împlinit, aruncăturile de litere le-am păstrat — spre a servi mai bine paleografiei. Semnele hârtiilor — căci mai toate scrisorile sunt pe hârtie — le-am observat şi notat, fiind necesare une-ori la datare. Sigilografiei — o ştiinţă puţin studiată la noi — iarăşi i-am adus o contribuţiune.

Peceţiile documentelor de faţă le-am studiat, la câte se află, cu minuţiozitate, reproducând legendele lor la locul cuvenit. Mi-a fost mare mulţămirea să pot descoperi în această privinţă lucruri nouă şi interesante: două caracteristice peceţi de la **Neagoe Vodă Basarab**; *una adăogând un termen mai mult în legendă de cât cele-l'alte, iar a doua purtând imaginea sfântului Nicolae şi de jur împrejur legenda: „Făcutu-s'a această pecetie de bun credinciosul domn Neagoe voevod", pecetie întrebuinţată până târziu de judeţul şi pârgarii din Târgovişte. Asemenea, pecetia lui* **Radul Vodă de la Afumaţi** *cu legenda: „Ꙗ҃ Radul voevod cel nou şi domn român". E curios apoi cum până în ultimul timp a fost trecută cu vederea artistica pecetie a lui*

Mihai Bravul, *care am pus-o pe învălişul prezentei lucrări cu întreitu-i titlu de glorie ca domn al Țării-Românești, al Ardealului și al Moldovei, purtând în herb stemele celor trei țări. Asupra acestei peceți am atras atențiunea Societății numismatice pentru medalia comemorativă. — E de observat că pecețile lui* Vlad Țepeș *și ale fratelui său* Vlad Călugărul *diferă ca legendă, și nu se confundă una cu alta. A lui* Vlad Călugărul *și a fiului său* Vlăduță *poartă aceiași legendă; se deosebesc însă prin busturile din herb, fiind mai artistic lucrate unele de cât cele-l'alte. Acelaș lucru se vede la pecețile lui* Radul cel Mare *și ale fiilor săi* Radul de la Afumați *și* Petru Paisie. *In fine pe toate documentele interne cât și externe, din câte cunosc, de la* Mihnea cel Rău, *pecetia aplicată pe ele este a lui* Vlad Țepeș, *tatăl său.*

La urma cărții am dat și două stampe de peceții alese ca tip și o stampă de filigranele hârtiilor documentelor moldovenești din archivul Brașovului. Desemnul peceților îl datoresc amicului W. Sabo, *iar al filigranelor d-lui* R. V. Piekarski; *după copiile scoase de mine în acest scop.*

Cuprinsul documentelor este: privilegii comerciale, scrisori domnești și particulare. *Cele mai multe n'au dată. Am căutat a îndeplini această lipsă pe măsura cunoștințelor mele, făcând și oare-cari adnotări și explicări de cuvinte grele la înțeles. In traduceri am întrebuințat limba veche românească ca fiind mai conformă, mai proprie limbei vorbite pe vremuri. In cestiuni de istorie am stărnit mai mult asupra genealogiei voevozilor și asupra faptelor necunoscute. In notițe — datorită miilor de documente ce mi-au trecut prin mână cât timp am funcționat la Academia Română și de când funcționez la Archivele Statului — am dat o sumă de noi contribuțiuni și lămuriri istorice, pe cari le împărtășesc celor doritori de adevăr. Ei vor privi alt-fel de cum au privit pe urmașii lui* Mircea cel Bătrân, *ai lui* Alexandru cel Bun, Dan II, Vlad Țepeș, Vlad Călugărul,

Radul cel Mare, Radul Paisie; *vor cunoaşte alt-fel pe marele* Mihai; *vor vedea şi se vor convinge că Domnitorii noştri n'au fost atât de blestemaţi şi de prăpăstioşi in faptele lor; vor afla apoi Domnitori pe cari istoria nu-i aminteşte, domni şi buni şi răi, cari au rămas uitaţi in negura vremurilor apuse, dar cari azi ies la lumină inbogăţind numărul cărmuitorilor ţărilor româneşti. Am desbătut intreg pomelnicul de la Bistriţa, pomelnic scris in secolul XV-lea, foarte interesant pentru genealogia familiilor domnitoare din Moldova cât şi asupra unora din boerii ţării. Am reprodus o sumă de inscripţiuni in text şi traducere, inscripţiuni culese de mine de pe la diferite mănăstiri şi biserici din ţară. Am extras insemnări şi părţi de texte de prin alte diferite documente interne şi externe preţioase pentru istorie, filologie şi vechiul Drept român. Cu un cuvânt n'am trecut nimic cu vederea din tot ce putea interesa pe istoric, pe filolog, pe jurist şi pe popor.*

La sfârşitul lucrărei am dat şi un Apendice de documente interne şi externe, ca ilustrare şi completare a celor expuse in corp. Notez cu osebire două preţioase cărţi ce se păstrează in biblioteca Zamoyski din Varşovia — din epoca de mărire a lui Mihai Bravul, *una de la* Ştefan Răzvan *şi alta de la hatmanul şi pârcălabul Sucevei* „Udrea".

Documentele sunt grupate in trei capitole, după localităţile de unde le-am culeş. Cele de la Sibiu şi Braşov văd pentru prima oară lumina, nu sunt cunoscute; cele de la Bistriţa, afară de două, sunt date in rezumat de d-l N. Iorga, *in Documente româneşti din archivele Bistriţei. — Bucureşti 1900. Am crezut necesar, dat fiind cuprinsul lor interesant, să le public in intregime impreună cu textul lor slavon.*

Sibiul, Braşovul şi Bistriţa erau cele trei centre comerciale principale, de unde Principatele române se aprovizionau cu tot ce le trebuia; in acelaş timp ele erau şi centre politice: la adăpostul lor s'au făurit şi indeplinit de multe ori planuri măreţe. Relaţiunile noastre

cu aceste cetăți sunt vechi, ele încep odată cu epoca de formare a Statelor române și ajung apogeul lor în secolul XIV și al XV. În timpii de restriște și de grea cumpănă, Domnitorii noștri ca și boerii își aflau acolo refugiul, la adăpostul acestor cetăți și de aci se întorceau încărcați de bani și urmați de oști spre a-și recuceri prin sabie ceea ce pierduseră prin ambiția lor și vicleșugul unora și altora.

Cu acestea încheind precuvântarea mea, țin a aduce mulțămirile mele d-lui profesor D. Onciul, *în seminarul căruia am învățat modul de a privi, trata și discuta cestiunile istorice, și d-lor archivari:* Fr. Zimmermann, Fr. Stenner *și* Dr. Albert Berger, *pentru buna voință ce mi-au arătat cu prilegiul cercetărilor mele în Ardeal.*

Fie-mi îngăduit încă a mărturisi recunoștința mea d-lui profesor Gr. G. Tocilescu, *pentru comunicarea făcută în sânul Academiei române, la 10 Decembrie 1904, despre prezenta lucrare imprimată; d-lor General* P. V. Năsturel, (REVISTA ALBINA, VIII, No. 14, p. 382), Dr. Ion Sîrbu (ISTORIA LUI MIHAI-VODĂ VITEAZUL, INTROD., p. XV) *și* N. Iorga (ANALELE ACAD., SER. II, T. XXVII, p. 4), *pentru atențiunea acordată acestei lucrări.*

Voiu fi fericit, dacă lucrarea mea, în urma lungei străduințe depuse, va interesa și aduce foloasele ce doresc.

St. Nicolaescu.

DOCUMENTE SLAVO-ROMÂNE

DIN

ARCHIVA ORAȘULUI SIBIU.

VLAD III CĂLUGĂRUL.

(Aprilie 1482—Mai 1496)

I.

† Мои доκри пріѧтєлѡ и слаκи сѹсѣдѡ, кѣгѫ мєцє и сѫцѣ гнѹ ми
кралєκє свѣтлости и кѣ пржгарѣ ѡ Сибиι.

† Матиш Кѫїш Ꙗ Вла. воєводa и гнѫ. Нинє гко мѣ.
мно здравїє и за люко нездравленїє мои доκри пріѧтєлѡ и
слаκи сѹсѣдѡ, кѣгѫ мєцє и сѫцѣ гнѣ мѣ кѣсо́тє кралєκє и
κи ти пржга ѡ Сибиι. Ѣ но сє дака ѣ знанїє пріѧтєствѣ
κи: ѣрє послá тѣрκи цр҃ъ та мє зκа на Нор҃тѹ, а гко ми
нойдѫ и занесо дажѹ цю є ѡ Влаκѹ Землю́, и сѫ колиш
Кѫїш хо́ди и здравь дѣндо, и кѫ каневм пріѧтєствѹ посила
доκрѫ гла. ѣрє ѥмате мі́рь и доκродѣте тѣ да прекѣκате

сѫ мирѡ м̂ и г҃ м̂ дѡбрѡ волю; и̂ шиꙗ да се грі̂жатє на вєр҃
гка мі̂. Є̂рє дѡбрє знає прі̂ятєствꙋ ви како сѫ свєза р҃кчи
сѫ вашон м̂ати и̂ той̂ дрѫжи дѡклє кє вити жи. И̂ Кь
да ŝмножи л҃кта прі̂ятєствꙋ ви.

† ĪŌ ВЛЯ ВѠЄВѠ, МЛТЇѪ КѪЇѪ ГНѢ.

Hârtie. — *Monogram mic cu roşiu*; *pecetie aplicată: mare, rotundă, de ceară roşie, cu legenda*: «† Ісѡ Влдъ воєвода, мастию Божию и господинъ»; *marca hârtiei*: *un foarfece.*

c. 1482—1483.

† La aĭ meĭ buniĭ prietenĭ şi dulcĭ vecinĭ, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ domnuluĭ craiuluĭ luminat şi celor 12 pârgarĭ din Sibiu.

† Cu mila luĭ Dumnezeu Iŏ Vlad, voevod şi domn. Scrie domnia mea, multă sănătate şi din dragoste salutărĭ la aĭ meĭ buni prietenĭ şi dulci vecinĭ, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ domnuluĭ meŭ mărituluĭ craiŭ şi celor 12 pârgarĭ din Sibiu. Şi după aceea dau de ştire prieteniei voastre: că a trimes împăratul turcesc de m'a chemat la Poartă, iar domnia mea am mers şi i-am dus dajdia ce este a Ţărĭĭ-Româneştĭ, şi cu voia lui Dumnezeu m'am dus şi sănătos am venit, şi prieteniei voastre trimet veste bună, că aveţĭ pace şi bine şi să petreceţĭ cu pace şi în voe bună; şi de nimic să nu vă temeţĭ pe credinţa domnieĭ mele. Căcĭ ştiţĭ bine prietenia voastră cum am legat cuvintele cu graţia voastră şi aceea ţin cât voi trăi. Şi Dumnezeu să 'nmulţască aniĭ prieteniei voastre.

† Iŏ Vlad voevod, din mila luĭ Dumnezeu domn.

Notiţe.

Vlad III Călugărul e fiul natural al lui Vlad I Dracul sau Draculea. S'a născut între 1430—1435, s'a călugărit de tânăr — poate de nevoe — dar aceasta stare n'a dăinuit mult. Un sfert de veac, cei mai frumoşi ani

ai vîrstei sale. Călugărul i-a petrecut în mijlocul Ardelenilor tot pândind o soartă mai bună, care să-i dea tronul și gloria strămoșească. Timp de restriste în care a dus-o din greu și a avut mult de luptat față de pretedenți serioși cunoscuți și necunoscuți încă, pân ce viitorul a început să-i surâză și calea să-i se deschidă largă și înflorită. Aceasta între 1481—1482, ani, când soarta îi dădu ceia ce el dorise, tronul Țării-Românești visat de atâta amar de vreme. Dar cu aceste spuse să ne oprim o clipă și asupra lui Vlad Dracul, tatăl, și după aceia vom continua iarăși cu fiul, spunând cele ce nu s'au spus încă. Vlad Dracul este fiul lui Mircea-cel-Bătrân și frate cu Mihail voevod, cu Radu Chelul, cu Alexandru-Aldea și cu Dan. Cest din urmă, Dan, nu-i cunoscut de istorie, cum necunoscut era până mai de ună-zi Alexandru-Aldea. Existența lui ne o afirmă însă privelegiul său comercial, care se păstrează la Brașov sub No. 6 ca și pecetia de pe acest privilegiu în care se intitulează de fiu al lui Mircea. Vlad Dracul, a luat de soție pe fiica lui Iliaș voevod, domnitorul țării Moldovei (vezi notița de la Iliaș și Roman). Numele adevărat al soției lui Vlad Dracul nu-l cunoaștem, dar știm numele ei de călugărie, se numea Eupraxia.—Vlad Dracul a avut mai mulți urmași și în hrisoavele sale el îi citează pe rând anume, afară de Vlad călugărul, care îl era fiu natural. Ast-fel într'un hrisov din 13 August 1437, ne arată de urmași ai sei pe: Mircea și Vlad (Țepeș), iar în altele două din 1439: unul din 2 August și cele-l'alt din 8 Septembrie; primul dat din Argeș, al doilea din Târgoviște, ne arată de urmași ai sei pe: Mircea, Vlad (Țepeș) și Radul (cel Frumos.) Primul e interesant prin faptul că în el, Vlad Dracul, ne amintește de bunicul său, Radul voevod, întemeietorul M-rei Tismana; de bunica sa, doamna Calinichia; de unchiul său, Dan voevod și de părintele său, Mircea voevod; de cumpărăturile ce le-a făcut popa Nicodim de la Dan voevod (Arch. Stat., secțiunea Istorică). Cel de al doilea, e un privilegiu comercial prin care, Vlad Dracul, acordă negutătorilor din toată Polonia, Galiția și Moldova, libertatea comerciului în Valahia și a trecerii în Turcia, plătindu-se vama excepțională de 2 fiorini ungurești în Rîmnic, și vamă ordinară în celel-alte orașe (Hasdeu, Arch. Ist., I. 1; 84). Vlad Dracul Domnește de la 1433 și până la 1446. El moare la această dată. Și moartea l-a ajuns — ne spune un hrisov de la Vlad Vintilă — în sat la Bălteni, credem Băltenii din Ilfov. Documentul acesta poartă data anului 7042=1534, și-i dat din Târgoviște, Aprilie în 3. În hrisov e vorba de niște părți de moșie din Dobrușești închinate M-rei Snagov de către Tudor logofătul. Vlad Vintilă judecă pricina de judecată iscată asupra acestora, dintre călugării de la sfînta M-re cu niște pretinși comoștenitori ca Vlad, Berivoe și Stanțică: «И пандоу гдскѣ ми вѣ стою монастир еж ест писан книгѣ Владꙋла великаго воєводꙋ старога и еи достиже смрть на село Блатѣни; и паки, такождере и книгѣ Владислава старога воєводꙋ, донесоше пред гдска ми, и прочетаꙋ гдско ми имена книгѣ. ... И паки донесоше калѣгерй отъ стаа монастир и книгѣ

Бхсѣрахѣ кокеждѣ старога и изнаидохъ гдско ми...» Adică: «*Şi am aflat domnia mea în sfînta M-re ce este scrisă cartea Vladului marelui voevod celui Bătrân şi ce l-a ajuns moartea la satul Băltenii; de aşijderea şi cartea lui Vladislav voevod-cel-Bătrân, le-au adus înaintea domniei mele, şi am citit domnia mea acele cărţi..... Şi iarăşi au adus călugării de la sfînta M-re şi cartea lui Basarab voevod-cel-Bătrân şi am aflat domnia mea...*» Se mai vorbeşte în text şi de jupân Sahat păharnicul de la Greci. Martorii sunt: jupân Drăghici fost mare vornic, jupân Teodor-cel-Bătrân mare logofăt, jupân Şerban mare vornic, jupân Vlăsan mare logofăt, jupân Barbul fiul lui Preda mare ban al Craiovei, jupân Vlad banul, jupân Dragomir mare spătar, jupân Toma banul, jupân Diicul şi jupân Stan mari pârcălabi ai Poenăreştii cetăţi, jupân Radul Furcă fost vistier, Dragoe mare spătar, Staico mare vistier, Radul Paşadia mare paharnic, Staico din Şenteşti mare comis, jupân Vintilă mare stolnic, jupân Barbul Detcovici mare postelnic, ispravnic Vlaicul postelnicul. Şi am scris eu, Oprea diacul, în scăunala cetate Târgovişte, luna Aprilie a 3-a zi, în anul 7042=1534 (Arch. Stat., M-rea Snagov, pach. 4, No. 1). Vedem din cele spuse mai sus, că Vlad Dracul, s'a stins la Băltenі, deci contrar celor afirmate până acum în istorie după cronica lui Turocz, că ar fi perit în luptă cu Huniad.—Fiul său, Mircea, murise ceva mai nainte, la 1443, ucis după cum ne spune leatopiseţul sârbesc publicat în Spomenik — de Basarab voevod, care Basarab este fatăl lui Basarab-cel-Tînăr şi după cum se constată din mai multe documente de la Archiva Statului, diferit de Basarab Laiotă. Iată acum şi pasagiul din leatopiseţ: «Къ тождѣ лѣто (ѕщиа) сказаше Тоурьци Владоу кокеждоу и поставише Мирчю. Изкиде Басараба и главоу ємоу отсѣче. Того ради Тоурьци пакиише Влашькоу-Земаю, и Трговишта попалише.» Adică: «Într'acelaş an (1443) au legat Turcii pe Vlad voevod şi au aşezat (domn) pe Mircea. Veni Basarab şi-i tăie capul. Pentru aceia Turcii prădară Ţeara-Românească şi arseră Târgovişte (cf. Spomenik III, p. 132). Ceia ce ne spune cronica lui Turocz despre sfârşitul lui Vlad Dracul, trebueşte pus pe seama fiului său, Vlad Ţepeş. Vlad Ţepeş într'adevăr a pierit la Târgovişte în 1476 probabil cu fiul său Mircea, nu în luptă cu Huniad ci ucişi de Basaraba Laiotă. Dar cu acestea să revenim iarăşi la Vlad III Călugărul: Vlad Călugărul, a fost de două ori căsătorit. În prima cu Rada, într'a doua cu Maria. Despre Rada ne vorbeşte pomelnicul dela Bistriţa: «Помѣни, Ги, дша рабъ своиѣ: Влада кокеждъ и матєрь ег Рада и сєстра ѣго Калакъ». Adică: «Pomeneşte, Doamne, sufletile robilor tei: al lui Vlad voevod şi al mamei sale Rada şi al sorei sale Caplea» (Acad. Rom. m. s. No. 72). Rada, cred, era soca lui Gherghină pârcălabul (v. notiţa de la Gherghină pârcălabul) Cu Rada, Călugărul, a avut pe Radul-cel-Mare, Mircea, Vlad şi pe Caplea. Rada s'a călugărit şi a purtat în călugărie numele de Simonida. A doua soţie a lui Vlad călugărul am spus că se numea Maria. Cine este aceasta Marie, pentru moment nu-o pot spune. Despre Maria ne aminteşte pomelnicul sârbesc de la M-rea Spiria:

«Помѣни, Господи, благочестника Іωанна Влада воєводѫ и госпожду его Маріа». Adică: «Pomenește, Doamne, pe blagocestivul Ioan Vlad voevod și pe doamna lui Maria». Apoi: «Благочестиваго цара Ѳеѡдѡра рѣскаго». Și după aceea: «Помени, Господи, благочестиваго господара Іωанна Радоула воєводѫ и госпожду его Каталенѫ». Adică: «Pe blagocestivul țar Teodor al Rusiei». Și după aceea: «Pomenește, Doamne, pe blagocestivul domnitor Ioan Radul voevod și pe doamna lui Catalina» Spomenik al Acad. din Belgrad, XXIV. 8—10. Doamna Maria s'a călugărit și ea și a purtat în călugărie numele de monahia Eupraxia. Cu Maria, Vlad călugărul, a avut pe Vlăduță. — Radul-cel-Mare se arată de fiu al doamnei Samonida (Arch.-Stat., M-rea Govora, pach. 6, No. 4), iar Vlăduță al monahiei Eupraxia (cf. doc. 163/XX Acad. Rom. și articolul meu din Conv. lit. pe Noembrie 1902, p. 1038.) Vlad Călugărul venise în primă-vara anului 1482 și odată cu sfîrșitul primăverei 1496, își dădu și el sfîrșitul, căci ultimul act dat de el e din 20 Aprilie 1496 (Arch. Stat., condica M-rei Tismana I. f. 504). Data morții sale nestiută până acum, o dau din letopisețul serbesc după H. Rivarat: «Ѯѯ лѣто ,ѕѯѳ, оумре Владѣ воєвода влашки». Adică: «În anul 7004=1496, muri Vlad voevodul român» cf. Spomenik, III, p. 156. Dintre urmașii săi, Mircea și Vlad n'au domnit decât ca asociați la domnie de către tatăl lor, după cum se constată din mai multe documente de la Archiva Statului și Academia Română. Radul-cel-Mare domnește de la 1496 și până la 1508. Data morții sale ne-o dă acelaș letopiseț citat mai sus: «Ѯѯ лѣто ,ѕїѳ, прѣстависѧ Радоулъ воєвода влашкы». Adică: «În anul 7016=1508, pristăvitu-s'au și Radul voevodul român». Fratele său Vlăduță sau Vlad-cel-Tînăr moare în luptă cu Basarab voevod, la București. Pisania de pe piatra criptei sale, glăsuește: «ѵ Ѯѯ лѣтѡ ,ѕїѕ, мсца Генѣаря кѳ, прѣстависѧ рабъ Божїи Іѡ Владъ воєвода, братъ Іѡ Радѣла воєводи, сынъ прѣдобраго и великаго Іѡ Влад воєводи: и ѥ лѣт възраста сѣдѣ на прѣстолѣ цр҃ствїа и цр҃ствова лѣто а и мсца ѳ и днь. Й придѣ градъ Іѡ Басарака воєвода и сражениѥ кнѷѕ ѡтсѣче главѣ Іѡ Влад воєвод ѭ градъ Бѣкѣрещи». Adică: «În anul 7020=1512, luna Ghenarie 23, au răposat robul lui Dumnezeu Iō Vlad voevod, fratele lui Iō Radu voevod, fiul prea bunului și marelui Iō Vlad voevod; și într'al 16-lea an al vîrstei, șezu pe scaunul domnesc și domni un an și 9 luni și jumătate. Și a venit domn Iō Basarab voevod și fiind luptă au tăiat capul lui Iō Vlad voevod în cetatea București». Soția lui Vlad-cel-Tînăr a fost doamna Anca (Arch. Stat., M-rea Tismana, pach. 15, No. 2). Cu Anca a avut doi fii: pe Dragomir Călugărul (1521) și pe Vlad zis și el Vlăduță (1530—1532). Dragomir Călugărul în domnie Vlad, a fost ucis de către Mehmed-beg Letopisețele serbești ne spun: «Ѯѯ лѣто ,ѕкѳ, оуби Мєхмєд кєгъ Владъ воєводоу на Влсєхъ, Гѣи кѳ.=În anul 7029=1521, ucise Mehmed-beg pe Vlad voevodul românilor, Ianuarie în 25» Spomenik, III, p. 140—43. — Din parte femeiască, Călugărul are de urmași o fată cu numele „Caplea" măritată întâiu după Staico logofătul, apoi după

marele vornic Bogdan. Staico logofătul are de urmaşi pe: Caplea, Stana. Preea: pe Staico, Pârvul, Barbu şi Jitian (Arch. Stat., M-rea Cotroceni, pach. 59; Acad. Rom. doc.... şi art. meu din Conv. lit. pe Noembrie 1901. p. 1036—1044), Caplea, fica lui Staico logofătul, a luat pe Neagoe vistierul. Neagoe vistierul, erea sfetnicul, omul de casă şi de incredere al lui Radu de la Afumaţi. Era fiul lui Socol şi nepot al lui Kirca. Kirca, unchiul său, are de urmaşi pe: Marcea, Craciota şi Stoica (Idem. M-rea Cotroceni. pach. 59.) Staico logofătul a murit în 1507. Ultimul hrisov în care figurează că logofăt e din 20 Iulie 1507 (Arch. Stat., M-rea Glavacioc. pach. 20, No. 1). După Staico, logofeţia a luat-o Teodor.—Jupaniţa Caplea. fiica lui Vlad Călugărul măritată în urmă după vornicul Bogdan, a murit la 1511 Februarie 21. şi a fost ingropată la M-rea Dealului. Inscripţia de pe lespeda criptei sale glăsueşte: «Пр҃кстави сѧ рак [а Бжїа] Капл҃к, дкри Іѡ Влада воєводи и сестра (на) Іѡ Радѹла воєводи и на Іѡ Владѫ великаго воєводи, бившиа жѕпаница Богдана великаго дворникѫ, вх л҃кто ,зѯї, мєсеца Фєвроуарїа кд.» Adică: «Răposat-au roaba (lui Dumnezeu) Caplea, fica lui Iѡ Vlad voevod şi sora lui Iѡ Radul voevod şi a lui Iѡ Vlad marele voevod, fosta jupăniţa lui Bogdan marele dvornic, în anul 7019—1511, luna Februarie 21».

II.

† Дєкрїи и слави пр҃ителѣ гка м(и), влзѣ мєцєрь и сѫць кралѣкь

и вї ти пр҃гаро ѡ Сйки.

† Матѳѣ Кжїѡ Їѡ Бла, воєвода й гнз. Ни҃нє гво мѝ мои дєкри й слави пр҃и҃телє гка мѝ. китѫрь мєцє ѡ Сйки и сѫць кралєвѕ й дканадєсє пр҃гд, мно здравїє й мєконоє поклонєнїє приносн гво мн. Сє ра дава ѕ знанїє ваше ки҃соте: како мѝ жалока жна Ни҃кола Марию, єрє гд тєкле нєко ѡ каше мю и зра Богдана Нѣчглока сна. Те ра зацю гд тєгле кє непрдє, ѡ є ѕзє женѣ мѣ токо сѣ єдиѕ сѕкно.

а хи́же и виногра нѣ̀ѕ Никола́ине ри́ке, нѣ ѕ кога сѣ тои

имаи̑е? Я ти́ аю да дои́дѫ до гко ми да и гчи́ню пра̀ѕ.

И Кѫ ви вѣли.

† Ѥ҃ѡ влд҃ѧ вдѣвдѡ. мѧтїѧ кжїѧ гнь.

Hârtie. — *Monogram mic cu roşiu*; *pecetia aplicată*: *mică, rotundă, de ceară roşie, cu legenda*: «+ Iw Влад воивода, матию Бжию и господинъ»; *marca hârtiei*: *un foarfece.*

c. 1490—1496.

† Bunilor şi dulcilor prietenĭ aĭ domnieĭ mele, burger meşterului şi judeţului crăesc şi celor 12 părgarĭ din Sibiu.

† Cu mila luĭ Dumnezeu Iω Vlad, voevod şi domn. Scrie domnia mea la aĭ meĭ buni şi dulci prietenĭ aĭ domnieĭ mele, burger meşteruluĭ din Sibiu şi judeţuluĭ crăesc şi celor 12 părgarĭ, multă sănătate şi drăgăstoasă închinăciune aduce domnia mea. După aceea dau de ştire mărieĭ voastre: că mi s'a plâns jupân Nicola Marinov, că l-au bătut care-va din oameniĭ voştri şi pentru Bogdan fiul Neanciului. Drept aceea fiind-că l-au bătut fără dreptate, el a luat de la soţia luĭ platoşa cu un suman însă casele şi viile nu sunt în mâna luĭ Niculae, dar la cine este această avere? Apoĭ aceştĭ oamenĭ să vină la domnia mea să le fac dreptate. Şi Dumnezeu să vă bucure.

† Iω Vlad voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Notiţe.

Тѣкѣм сѫ єдиѕ сѣкиѡ = platoşa cu o haină.—Тѣкѣ. Тѣкă, f. pl. inseamnă: platoşe, zea sau pavază. Venea în faţă, aplicată pe veste sau tunică, prinzându-se de la stânga spre dreapta peste piept. Servea de podoabă. Tunica sau ilicul la femeĭ era fără mânecĭ. Pe tunică se prindea în faţă platca alcătuită din plăcĭ sau bumbi metalici de alamă sau argint. (Vezĭ în privinţa acestuĭ cuvênt V. Caradzic, Lexicon-Germanico-Serbico-Latinum şi Fr. Miklosich, Türkische Elemente).

GHERGHINĂ PÂRCĂLABUL.

(1480—1481. 1503—1508)

III.

† Наши ѧбри и слаки пріятєлє. пргѣ мѣщє Сибискомѹ и сѫцѣ кралєк и кѣ
ти пргѣро.

† Вєличнии и кѣзмощи, наши ѧбрии и слаки пріятєлє.
пргѣ мѣщє Сибискомѹ и сѫцѣ кралєкѹ и кѣ ти пргѣро.
мнѡ здравиє и любєно покланєниѣ приноси канон матѣ ка
кра и пріятє жина Гєргина пркала. И по сє ѧва ѹ знаніє
канон матѣї, како пѹти тѹи ѹ Сибѣ та кѹпи а ко, а ѧли пати
та ѧа ми вѹдє за ковиле. єре га кѹпи ѧа ми вѹдє за ковиле,
не ще ѧа го вздѣ. Такога не сѹ штавиан ѧа мине, нѹ га сѹ
ѿпрган камєнн тѹи. Тако кѣ моли, й проси како ѧа кѣ научи
Кѣ ѧа га штавитє ѧа мине. ѧа ми га ѧонесѹ, й ми ѡ що
чємо мѡки и вѹдємо вци. ми чємо ѹчинити по волє канон
матї. И Кѣ ѧа ѹмножи лє гва кѣ.

Hârtie.—Pecetie aplicată pe verso cu inel, în ceară albă : mică, romboidală marca hârtiei : o mână cu crin.

† La aĭ noştri buni şi dulcĭ prietenĭ, burger meşteruluĭ din Sibiu, şi judeţului crăesc şi celor 12 părgarĭ.

† Măriţilor şi a tot puternicilor, la aĭ noştri buni şi dulcĭ prietenĭ, burger meşteruluĭ din Sibiu şi judeţului crăesc şi celor 12 părgarĭ, multă sănătate şi drăgăstoasă închinăciune aduce graţieĭ

voastre al vostru frate și prieten jupân Gherghină părcălabul. Și după aceea dau de știre grației voastre, că am trimes acolo în Sibiu și-am cumpărat un cal (armăsar), dar am trimes ca să-mĭ fie pentru iepe. că l-am cumpărat să-mĭ fie pentru iepe, nu vreau să-l încalec. Și nu l-aŭ lăsat să treacă, ci l-aŭ oprit vameșiĭ acolo. Așa vă rog, și cer ca să vă învețe Dumnezeu să-l lăsați să treacă, să mi-l aducă, iar noi din ce vom putea și vom fi în stare, noi vom face pe voia grației voastre. Și Dumnezeu să înmulțească aniĭ domnieĭ voastre.

Notițe.

Gherghină a fost părcălab al cetățiĭ Poenari. Primele știri asupra lui Gherghină le aflăm într'un document din 1480—81 de la Basarab-cel-Tînăr (Venelin, p. 141). El era părcălab încă din timpul lui Vlad Călugărul (Arch. Stat., M-rea Valea, pach. 16, No. 2). Gherghină părcălabul este unchiul Radului IV cel Mare. Aceasta ne o spune însu-și Radul voevod în hrisovul său de întărire din 15 Decembrie 1501, dat M-rei Nucet: «Грегѡ кѫдѣкиже wт wсноканїѧ чѣстнгѡ кластеанн и єүѣцк гєка ан. иѣнан Гергина кѫлкки пѫркалак. = Pe care a înălțat-o dintr'un început cinstitul dregător și unchiu al domniei mele, jupân Gherghină părcălabul». Prin acest hrisov Radul întărește M-rei Nucet satele Topoloveniĭ, Micșunești cu balta Șaltava, Tămburești, Gălășești, Budești și 30 sălașe de țigani (Arch. Stat., M-rea Nucet, pach. 1, No. 1). În altul de la 1502 ni se dau informațiuni și mai lămurite asupra lui Gherghină ca și a familiei sale. Originalul acestui hrisov nu ni s'a păstrat. Avem în schimb o bună traducere românească făcută pe la 1692, probabil de Antim Ivireanul. Iat-o:

„† *Întru Christos Dumnezeu bun credincios și bun cinstit și de Christos iubit și însuși ctitoriu Io Radul voevod și domn, feciorul marelui și prea bunului Vladului voevod Călugărul, cu mila lui Dumnezeu dăruit, oblăduitoriu și domnitoriu a toată țara rumânească ce încă și părților de peste munți, Amlașului și Făgărașului herțeg . . . . . dăruiă și domnio mea acest hrisov al domniei mele, casii și lăcașului sfîntului și marelui mucenic al lui Christos Gheorghe, Mănăstirea ci să chiamă Nucet, pe care o au rădicat den temelie cinstitul și îndreptătoriul boiarinul domniei mele jupân Gherghină părcălabul, și într-acea mănăstire nastavnic cinstitul care e într-a preoție părintele egumenul kir popa Elarion și tuturor călugărilor câți sânt den Christos într-sfînta mănăstire, ca să-i fie satul anume Topoloveanii jumătate, pentru-că au fost bătrâne și dreapte bucate a jupâneseĭ Neagăi, ce au fost jupâneasă Gherghinei părcălabul, iară jupâneasa Neaga au adaos sfintei mănăstiri ca să-i fie ei într-a moșie. Și iar să fie sfintei mănăstire și ceea-laltă jumătate de Topoloveni, pentru-că acea jumătate de Topoloveni fost-au de moșie o Milii, feciorul lui Voico al Tatului; iar jupânul Milea, el au fugit preste munte în zilele răposatului părintelui domniĭ mele Vladu voevod Călugărul de au rădicat alt domn preste capul părintelui domniĭ mele și au dat Domnul Dumnezeu de-au căzut Milea feciorul lui Voico al Tatului la mâinile părintelui domniĭ mele; deci l-au trimes de să-l arunce în cetatea Poenarilor. Iară Voico al Tatului, tată al Milei, a mersu naintea deregătoriului domniĭ mele jupânului Gherghinei părcălabul de-au dat și au închinat ci e mai sus zis satul jumătate den Topoloveni, ca să-i scoată capul fiiu-său Milii de la cumplita moarte, și i-au scos capul lui; iar boiarinul dom-*

nii mele, el au străsu multi boiari de-au luat seama și au prețuit ci mai sus zice ocină 15,000 de aspri, și într'acel ceas au dat 15,000 de aspri în mâna lui Voico al Tatului, iar după aceia dregătoriul domnii mele jupan Gherghina pârcălabul au adaos ci mai sus zice satul Topoloveni tot cu toate hotarăle și cu vinăriciul boieresc, ca să fie sfintei mănăstiri moșie ohabnică. Si iar să fie sfintei mănăstiri satul Micșenești tot cu toate hotarăle și cu morile, pentru-că le-au cumpărat jupan Gherghina pârcălabul jumătate de Micșenești de la Puica den Răsimnic drept 5000 de aspri și drept 4 pardoși domnești, și drept patru cai domnești, și o pâreche de nasturi drept 1000 de aspri: iară altă jumătate de Micșenești el o au cumpărat de la Mamoiuk drept 12 mii de aspri. Si iar să fie sfintei mănăstiri satul Găleșeștii toți cu toate hotarăle și cu morile, pentru-că au schimbat boiarinul domnii mele pan Gherghina pârcălabul cu Vlaicul den Dragomirești de-au dat Crăstienești Vlaicului pentru Găleșești și 5 mii de asprii. Si iară să fie sfintei mănăstiri Budești toți cu tot hotarul și Milești toți cu tot hotarul și cu morile, pentru-că au dat și au adaos boiarinul domniei mele Gherghina pârcălabul sfintei mănăstiri, ca să fie călugăritor de hrană, iar lui în veci pomenă. Si iar să fie sfintei mănăstiri satul Bădești toți și cu toate hotarăle, pentru-că acel sat fost-a bătrână și dreaptă ocină a Vladului dvornicul; iar Vladul dvornicul, el au perit cu cumplită muncă de către răposatul părintele domnii mele Vladul voevod Călugărul, pentru-că s'au răsculat domnu preste capul lui; iar după aceia au căzut Vladul dvornicul supt mâna părintelui domnii mele, și i-au tălat capul, și au rămas bucatele lui domnești, și au cumpărat boiarinul domnii mele pan Gherghina pârcălabul acest ce mai sus zice sat de la răposatul părintele domnii mele Vladul voevod Călugărul, pre bani gata. Si iar să fie sfintei mănăstiri niște țigani pre nume: Bolovan și Udrițe și Nica și cu sălașele, și Radul cu sălașul și Costea cu sălașul, pentru-că acești țigani fost-au țigani bătrâni ai jupâneasei Gherghinei pârcălabul pre nume „Neagoe", Si i-au dat și i-au adaos sfintei mănăstiri pentru sufletul ei. Și iar să fie sfintei mănăstiri acești țigani pre nume: Lal cu frații și dupreună și Țițul și Chinciul și Ivan cu sălașele, pentru-că acei țigani fost-au de moșie ai Marineștilor, iar Marineștii au fost datori boiarinului domnii mele jupanului Gherghinei pârcălabul 50,000 de aspri; deci pentru acea datorie le-au luat Marineștilor și casele lor și viile lor și stupinele lor și acești ci mai sus zic țigani. Iar după aceia boiarinul domniei mele după moartea fiu său pan Drăghici marele peharnic, el se-au milostivit de le-au ertat alte bucate, iară accale 5 sălașe de țigani, el iau adaos sfintei mănăstiri. Si au dat Marineștii acești țigani de naintea domniei mele și de naintea a tuturor boiarilor domnii mele. Si iar să fie sfintei mănăstiri 30 de sălașe pre nume (urmează numele lor), pentru-că aceaste toate sate și țigani, el, i-au adaos, jupânul Gherghina pârcălabul sfintei mănăstiri, ca să fie de posluşanie și de întărire sfintei mănăstiri și întru hrană cinstiților și Dumnezeeștilor călugări câți se vor afla viețuitori și lăcuitori întru sfânta casă, iar boiarinului domnii mele Gherghinei pârcălabul și părinților lui întru veaci pomenire . . . . . Insă și mărturie pus-am domnia mea pre jupânul Barbul al Craiovei și Crăstian, ce au fost mare dvornic și Părcal dvornicul și Staico marele logofăt, Teodor cistier și Danciul comis, Stroe spătar, Radea peharnic, Dragomir stolnic, Neagoe și Dragomir mari stratornici. Și a scris Stan, Leat: 7019—1502.

(Arch. Stat., M-rea Nucet, pach. 20, No. 2)—Alte știri asupra lui Gherghină pârcălabul le avem din isvoare externe: La 1503, o slugă a lui importează mărunțișuri de la Brașov (Quellen I, p. 21). În tratatul de la 3 Decembrie 1507, Gherghină figurează ca pârcălab al cetății Poenari (cf. Engel, Geschichte der Wal, p. 189). Apoi în socotelile Sibiului „Ianus sive Gergina porkolab" (Rechnungen aus dem Archiv der Stadt Hermannstadt 1, p. 468)—Pe Gherghină pârcălabul, d. Hasdeu, îl consideră ca rudă de aproape sau frate cu sfetnicul lui Radul-cel-Frumos, jupânul Mihail (6976—1468). Dintr'acesta se trag „boerii Băleni" (cf. Etymologicum magnum Romaniae, București 1833, III, col. 3032). Cât privește de înrudirea lui Radul-cel-Mare cu Gherghină pârcălabul, deduc următorele: mama lui Radul-cel-Mare, Rada, în călugărie Simonida, este sora lui Gherghină pârcălabul, căci numai în casul acesta Radul-cel-Mare poate

numi pe Gherghină: unchiu al său după mamă. „ѹѥ̑цъ гєва ми жѕнаи Гєргина пaркалабъ". „Ѹѥ̑цъ" în slavoneşte înseamnă unchiu după mamă: pentru unchiu după tată Slavii au termenul „стрыцъ". La noi nu există această deosebire, întrebuinţându-se unul şi acelaş cuvânt pentru amândouă însemnările.—Vorbind mai sus de Gherghină pârcălabul am văzut, că el are de soţie pe jupâneasa Neaga. Cu jupâneasa Neaga a avut de fiu pe Drăghici paharnicul care moare de tînăr şi o fată care poartă în măritiş numele de jupâniţa Gogoşoaia (Arch. Stat., M-rea Nucet. pach. 5, No. 1). Jupâneasa Gogoşoaia e probabil soţia lui Drăghici Gogoaşe, fiul lui Danciul Gogoaşe. Drăghici o pretendent la domnie în prima jumătate a secolului XVI (v. notiţa de la Şerban banul). El figurează ca voevod în pomelnicul M-rei Govora imediat după Vlad Vintilă şi doamna lui Rada: «Іѡ̃ Кнтѧлъ воєвод (и) гєнджа ѥгѡ Рáда; Іѡ̃ Дрáгичъ воєвод = Iō Vintil voevod şi doamna lui Rada; Iō Drăghici voevod». (Acad. Rom. Ms., No. 257).—Gherghină pârcălabul era de fel din Surla (Arch. Stat., M-rea Nucet. pach. 17, No. 1), data morţii lui n'o cunosc. La 1510, pârcălab al cetăţii Poenari este Danciul. (Acad. Rom. doc. 3/XXXIX).

MIHNEA I CEL RĂU.

(1508—1510)

IV.

† Наши чѧстити и ѧдєкри пр҃ятєлє, пр҃ѣга мєцѣ и сѣцѣ кралєвѣ и кї пр҃ѣгаро ѡ Сикн.

† Кнєѡ матню Іѡ̃ Мнхнтъ, воєводa и гнъ. Нишємо наши чѧстити и ѧдєкри пр҃ятєлє, пр҃ѣга мєцѣ и сѣцѣ кралєвѣ и кї тн пр҃ѣгаро ѡ Сикн, мнѣ здравїѥ приносимо гвѣ кй. И по сн ѧдва с знанїѥ гвѣ кй, како тѣи посламо наший чловцн: Мнхтъ ѡ Трѣговн и Стонка ѧда ѧдонесѣ некон скнїѥ наши ѧда и прода с Сикн. Сєго рa. моли гвѣ

ѧї с ѧї с м
ки, дд се потрите гко кй зара на, дд стоите сх шии дд
х м с т
ми и продакате скн. Той молн гко кй. и кк ки келн.

х дд с ѧ с
Їѳ ммнть кѳѳкѳ, матїѧ кжїѧ гнь.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu ; pecetia de ceară roşie, mică, rotundă, cu legenda : «† Iw Влдд воивод. матѳ Кжѳ и грспдни земли Sirpe».

† La ai noştri cinstiţi şi buni prieteni, burger meşterului şi judeţului crăesc şi celor 12 pârgari din Sibiu.

† Cu mila lui Dumnezeu Iŏ Mihnea, voevod şi domn. Scriem la aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prieteni, burger meşterului şi judeţuluĭ crăesc şi celor 12 pârgarĭ din Sibiu, multă sănătate aducem domnieĭ voastre. Şi după aceea dăm de ştire domnieĭ voastre, cum că am trimes acolo pe oameniĭ noştri : Mihnea din Târgovişte şi Stoica să aducă nişte porcĭ aĭ noştri să-i vîndă în Sibiu. Drept aceea, vă rog pe Domnia-voastră, ca să vă trudiţĭ şi domnia voastră pentru noi, să staţĭ cu dinşiĭ să mi-ĭ vindeţĭ pe toţĭ. Aceasta vă rog pe domnia voastră, şi Dumnezeu să vă bucure.

† Iŏ Mihnea Voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Notiţe.

Mihnea I zis cel Rău, este fiul luĭ Vlad Ţepeş. Pecetia aplicată la scrisoarea sa de maĭ sus este acea a părintelui său Vlad Ţepeş. Acelaş lucru se observă şi la cele din Braşov. O probă hotăritoare cum că Mihnea cel Rău este fiul lui Vlad Ţepeş, avem însă-şĭ hrisovul Mihneĭ dat ca domn al Ţării-Româneştĭ, la 1 Noembrie 1508, în care numeşte de părinte al său pe Vlad (Ţepeş) şi de unchiu al său pe Vlad Călugărul. (Vezi acest hrisov reprodus în apendice). O altă probă e şi hrisovul lui Vlad-cel-Tînăr sau Vlăduţă din 22 Martie 1511, dat în Bucureşti, în care numeşte de unchiu al său pe un Vlad, care nu-i altul de cât Ţepeş (Arch. Stat., pach. 10 M-rea Snagov). — Soţia lui Vlad (Ţepeş) fusese o rudă a regelui Matei Corvinul. Vlad Ţepeş stătuse multă vreme pe la Buda şi

mai apoi prin Transilvania. „Aduceți-vă aminte domnia voastră — scria fiul său Mihnea ca domn, județului și pârgarilor din Brașov — de vremea când m'a fost lăsat intre domnia voastră — se înțelege regele — și am locuit și trăit cu părinții mei, precum știu cei ce sunt mai bătrâni dintre voi, până ce a dat Domnul Dumnezeu și cu voința dumnezeiască m'am făcut domnia mea domnul Țării-Românești" cf. I. Bogdan, Documente și Regeste, p. 138. Vlad Țepeș a avut mai mulți urmași, dintre cari unul Mircea a murit odată cu tatăl (vezi notița de la Vlad Călugărul). Narațiunea rusească publicată de d-l I. Bogdan în Vlad Țepeș, vorbind de Țepeș, ne spune că: după moartea lui au rămas trei fii, cari au găsit sprijin și protecție la curtea din Buda: «unul trăește pe lângă fiul craiului, altul a fost pe lângă episcopul de Bordon [=Vidin] și a murit nu de mult; pe al treilea, cel mai mare, cu numele de Mihail [=Mihnea], l-am văzut la Buda». La 1481 printre cei duși mai plecă unul și mai rămân în viață încă doi, aceștia sunt Vlad Țepeluș și Mihnea. Vlad luptă ca pretendent contra lui Vlad Călugărul și a lui Radu. Primul document în care se pomenește despre el, e cel de la 1 Noembrie 1495 (Hurmuzaki, doc. II.² p. 365). Fratele său Mihnea se războește contra lui Radul cel Mare, după moartea căruia ocupă tronul Țării-Românești. — Mihnea a fost de două ori căsătorit, numele primei soții nu-l știm: cea de a doua se numea Voica. Cu Voica pare-se că n'a avut copii, căci fiul și urmașul său Mircea nu este fiu al Voicei. Aceasta ne-o spune el însu-și în scrisoarea sa adresată sfatului din Brașov (orig. în Arch. Brașovului sub No. 22) Mihnea a mai avut un fiu, pe Miloș. Despre Miloș voevod ne vorbește catastihul de scule al familiei Mihnea păstrat la Brașov și o scrisoare a lui Basaraba Neagoe adresată județului și pârgarilor de acolo (cf. I. Bogdan, Documunte și Regeste, p. 149). Din partea femeiască Mihnea a avut de urmași pe Roxanda măritată, poate, după Bogdan voevod domnul țării Moldovei. Domnia Mihnei n'a fost de lungă durată, el a murit în 7018=1510 ucis de către Dimitrie Iacșici: «Къ лѣто ,зиї, оубиѥ Дмитръ Ꙗкшичь Михноу воєводоу оу Сибиноу.=În anul 7018=1510 ucise Dimitrie Iacșici pe Mihnea voevod, la Sibiu» (cf. Spomenik, III, p. 122). La cele spuse asupra lui Vlad Țepeș mai adaog și următorul prețios pasagiu din hrisovul Mircei Ciobanul din anul 1551, Aprilie 1. Mircea Ciobanul înfărește M-rei Govora, satele Glodul și Hințea. Și zice hrisovul: «Ꙗкоже да имѣ вєст села на имѧ Гладъ и Хинцѣ кѫс єѫ кѣсом ѵотарем, непеже єзи кнѧ имѣнит села кыа вєст стоѧ монастирь из начала нашим влашком земли, а кѫда вєст кнѧ къ дни Влада воєвода Цѣпеш, а ѡн вєст кнѧ єдин колѣкрин єк имѣновас Ꙗкъ великаг, так вєст ѧзимал кнѧ имѣнит село къ своѥм сидостно и вѣ запѣстѣ и стал монастира до крѣме єк дарова Гъ Бъ єѫ гедство родітелъ гдєва ми Радуа воєвода доврат, єна Влада воєвода Калѣгера. И по том тогда къ дни, къ дни Влада воєвода Цѣпеш, тое колѣкрин Ꙗкъ великаго, подвигал сѣ вєст гендрь над глакъ Влада воєвода Цѣпеш, а Влад воєвод ѩзиде єѫ конєкъ прѣко ѣмъ и ѣхвати єго и посѣкаѫ га вєст и ѡн

й кѣсѣмъ родомъ ѣго. Таж ѣст видѣкъ Влад воєвода стаа монастира пѣста, тѣм радї помловкал ѣст сѫс тов сѣло Глодѣл й Хинцѣ нѣкоѣ сѣѣѣ ѣмѣ. Й по том родитєлѣ гєдка ми покоиного Радѹ воєвода сн҃ъ Влада воєвода Калѣгера, проходил сѣ ѣст къ таа странѣ таж ѣст видѣкъ й стаа монастира запѣстѣкина, таж пакы кѣздиже й ѡкиоки й прѣписам сѫс стѣжаніѣ гєдкѣ ѣмѣ еж га ѣст дароѣал Гѣ Бг҃ъ, ѣакож стоит й до днѣс, й єщ ѡкри й покѣпи сѣла й ѣцигани й киперадї й перикопїами ѡт коѣ сѣт ѣзимали ѡт ста монастира, й найде й сѫи киие имѣнит сѣло Глодѣл й Хинца, како ѣст кнл йз начелѣ дѣдни стомѣ монастирѣ, таж покѣпи ѡт Крстѣ й ѡт анѣпсѣи ѣмѣ за ҃є аспри готѣви, како да кѣде пакы стомѣ монастирѣ дѣдни сѫс покоп и кѣз ни ѣдинѣ прѣ къ кѣкы = *Ca să le fie lor satele anume Glodul și Hinţea tot cu tot hotarul, pentru că aceste mai sus numite sate au fost ale sfintei mănăstiri încă de la începutul ţării noastre româneşti. Iar când a fost în zilele lui Vlad voevod Ţepeş, apoi a fost un boer care se numea Albul-cel-Mare, şi a fost luat mai sus zisele sate în sila lui şi încă a pustiit şi pe sfinta mănăstire. Până în vremea în care a dăruit Domnul Dumnezeu cu domnia pe părintele domniei mele Radul voevod cel Bun, feciorul Vladului voevod Călugărul. Şi după aceea atuncea în zilele, în zilele Vladului voevod Ţepeş, acest boer Albul-cel-Mare, ridicatu-s'au domn peste capul Vladului voevod Ţepeş; iar Vlad voevod a eşit cu oastea înaintea lui şi la prins pe el şi l-au tăiat şi pe el şi pe tot neamul lui. Deci răzând Vlad voevod sfânta mănăstire pustie, pentru aceia a fost miluit cu aceste sate Glodul şi Hinţea pe nişte slugi ale lui. Iar după aceea părintele domniei mele răposatul Radul voevod, feciorul Vladului voevod Călugărul, au mers într'acea parte de loc şi au văzut pre sfinta mănăstire pustie, apoi iarăşi o au ridicat şi o au înoit şi o au zugrăvit cu agoniseală domniei sale care i-au dăruit-o Domnul Dumnezeu, precum stă şi până azi, şi încă i-au descoperit şi i-au cumpărat satele şi ţiganii şi viile şi grădinile de la cei cari le-au fost luat de la sfinta mănăstire şi au aflat şi pentru aceste mai sus numite sate Glodul şi Hinţea, cum că au fost dintru'nceput moşii ale sfintei mănăstiri. Apoi le-au cumpărat de la Cârstea şi de la nepoţii lui pentru 5000 aspri gata, ca să fie iarăşi ale sfintei mănăstiri moşii cu odihnă fără de nici o pricină în veci*». In hrisov ni se mai spune şi de pâra ce au avut-o egumenul Maxim şi stareţul Teodor, carele mai nainte s'a numit Dorotei, ucenicul bătrânului Dorotei, cu nepoţii lui Cârstea. Domnul le judecă pricina şi la darea dreptăţei spune: «Й прочетах҃ гєдко ми й книгє прѣжднимъ стопочникшемъ гєпдари : книг родїтєлєм гєдка ми Радѹ воєводѣ, й книг Михнєк воєводѣ, й книг Бѫсарабєк воєводѣ, й Книтилѣ воєвода ; й їзнайдохъ. = Şi am cătit domnia mea cărţile domilor celor mai dinainte ce au adormit întru sfinţenie, cartea părintelui domniei mele Radul voevod şi cartea Mihnei voevod, şi cartea lui Basarab voevod şi a lui Vintilă voevod ; şi am dovedit etc». — Hrisovul este scris pe pergament, în Bucureşti, de Oprea Gălbenuş (Ѻпрѣ Галбенѹша), Aprilie 1, anul 1551. (Arch. Stat., M-rea Govora, pach. 3, No. 5).

MIRCEA COREGENT AL LUI MIHNEA I.

(1503—1510)

V.

† Наши добри приятелє, бърга мєщє и сѣцѣ и кї ти прѫгаро ѡ Сибіи.

† Матию Кѫнєю, Іѡ Мирчѣ воєвода, снъ Іѡ Минє воєво. Нинє гво ми наши чєтити братиа и добри приятєлє, бърга мєщє и сѣцѣ и кї прѫгаро ѡ Сибіи, много здравиє приносн гвѣ ки. И по сн дака ѕ знание гвѣ ки: книгѣ и рєчи цю ми стє полаан и порѣчиан гво ки по канєга чака, по попа Братѣ, добрє ки съ разѣмє. Тогаи ра по волю гва ки съ Ѕчиш. И па, каре цю ки изрєче ка по Братѣ, а гво ки керѣитє поне сѣ рє гва ми истиие. И къ ѕможи лєтѫ гва ки.

Hârtie.—Monograma domnească lipseşte; pecetia de ceară roşie, aplicată pe verso: mică, rotundă, cu legenda: «† Iw Мирчѣ воєвода, снъ Iw Минѣ воєвода».

c. 1509.

† La aĭ noştri buni prieteni, burger meşterului şi judeţului şi celor 12 pârgari din Sibiu.

† Cu mila luĭ Dumnezeu, Iō Mircea voevod, fiiul lui Iō Mihnea voevod. Scrie domnia mea la aĭ noştri cinstiţĭ fraţĭ şi buni prieteni, burger meşterului şi judeţului şi celor 12 pârgarĭ din Sibiu, multă sănătate aduc domnieĭ voastre. Şi după aceea dau de ştire domniei voastre: cartea şi vorbele ce mi-aţi trimes şi orânduit domnia voastră prin omul vostru, prin popa Bratul, bine v'am înţeles. Drept aceea pe voia domnieĭ voastre

am făcut. Şi iar, orĭ câte vă va spune popa vostru Bratul, iar domnia voastră să credeţĭ căcĭ sunt zisele domniei mele adevărate. Şi Dumnezeu să înmulţească aniĭ domnieĭ voastre.

Notiţe.

Acestuĭ Mircea d-l I. Bogdan îu ale sale „Documente şi Regeste" p. 144 îi dă anii 1511—1513 ca pretendent. De sigur însă că fusese asociat la domnie de tatăl său Mihnea încă din primiĭ ani de domnie. La aceasta mă îndreptăţesc a crede cele trei hrisoave interne date între 1508—1510 şi carĭ se păstrează la Archiva Statuluĭ. Unul e din 29 Octombrie 1510 cu privire la moşia Ceuriĭ, al doilea din 5 Decembrie 1509 cu privire la moşia Hăeştĭ, şi al treilea din 7 Septembrie 1509 cu privire la moşiile Costeşti şi Cuceşti. Primul este scris de logofătul Tudor şi-l dat din Borăşti, iar la al doilea lipseşte data de loc şi scriitorul, are în schimb divanul domnesc compus din: Şuică dvornicul, Tudor logofăt, Sibiu spătar Costea vistier, Diicul comis, Radul paharnic, Vlaicul şi alţiĭ. Al treilea nu l-am putut vedea în original, ne fiind inventariat. Cine să fi fost soţia lui Mircea voevod, pentru moment n'o pot spune, ştiu atât că Mircea a avut de urmaş pe Alexandru. Acest Alexandru (v. notiţe de la Mircea Ciobanul) urmează la domnie după Mircea Ciobanul şi a fost luat până acum în mod greşit drept fiu al său. Intr'un hrisov din 1572 Iulie 28 Alexandru numeşte pe Mircea Ciobanul de frate al său (Acad. Rom. doc. 45/XI.). In hrisov se vorbeşte de o întărire ce o face Alexandru lui Lupul vătahul peste satul Nicuia şi peste un sălaş de ţigani, fostă stăpânire mai nainte a Velicăi soţia lui Lupul, fiica lui Cherbeleţ, şi perdută mai apoi de un frate al jupâniţei Velica pe nume Mircea cu rea vicleşug — zice Alexandru — de către răposatul frate al domniei mele «Mircea voevod». Dar cum aceasta? când ştim deja că Alexandru nu era frate cu Mircea. Foarte uşor: faptul în sine nu poate fi privit alt-fel de cât că ei erau înfrăţiţi, lucru foarte obicinuit pe acele vremuri şi mai ales între rudele de familie. — Alexandru voevod domneşte de la 1569 şi până la 1577. El a avut — după cum constat din documente — de soţie pe Ecaterina şi de urmaşi pe Mihnea, pe Elena şi pe Despina. Fiul său, Mihnea, a domnit în două rânduri (1557—1585; 1585—1591). A avut de soţie pe Neaga, despre dânsa se povestesc multe şi frumoase lucruri prin Muscel, ca de o crăiasă blândă, darnică şi înţeleaptă. Pasămi-te că era şi din partea locului. Pe o cruce de lemn, dăruită mitropolitului Teofan, mai în urmă patriarh al Erusalimului, Neaga, poartă titlul de împărătească a Ţăriĭ-Românesti. Iată inscripţia acelei cruci: «*Această cruce de lemn, în dar pentru de Dumnezeu iubitul kir Teofan mitropolitul, se făcu în Sântul-Munte, şi se împodobi cu aur de către de Dumnezeu îngrijitoare împărătească a Ţăriĭ-Românesti doamna Neaga, în memorie şie şi părinţilor săi, în anul 7108=1600*». (*Hasdeu, Archiva Istorică, I. 1: 181*).

BASARAB IV NEAGOE.

(1512—1521)

VI.

† Добрїи наши пріятеле, пржга мєцерг й сѣцг кралевг й пржгаро вг Сибиски.

† Матѣш Кжѣш Ѡ Басарака, воєво́да й гнк земан Уг-
гровлахїнскон. Пишемо наши добри роτеле й прїа́теле,
пржга мє́церг Сибинском й сѣцг кралевг й Дванадесете
пржгаро, много здравїе. И́ по сє дава ѕ знанїе нашем гвѕ
за Дмитра ѡ Бкгрецїи ѡ гра, й преде сѫ писа гвѕ ви за
нега, и́ма є г ѐднега зде добитѫ свои положе й запеча́те,
газда є раскинг печа й ѡзи добитѫ є кетока, сѫда мг
неплаща негово, доходи є и многацїи й доста кечи є
кетова за тои : єдно мг є платено, а̀ друго не платено,
моли наше гво, гчинетелг прадг, да се нетика толи-
ко и многацїи, ѐре є чакь сиромл та цїе темен да
се храни, тако гледаи наше гво. Кѫда нецете гво ви
ѕчинїи прадѕ сиромахо наше й гво ми наше, како те се
храни сиромаси мегю ѡвеми двема земмла ? За тои, ви
моли за Дмитра, ѐре ми є вема чакь добрь, дага не ѡ-

тавите ѕ пагубе и дага кеке незамичите. И Бъ ви весели.

Ф к.

† Їѡ Кпрп вдевдѡ, млтїм бжїм гнь.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu ; pecetia aplicată, rotundă, de ceară roşie, s'a pierdut.

c. 1517.

† La aĭ noştri buni prietenĭ, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ crăesc şi celor 12 părgarĭ Sibienĭ.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Basarab, voevod şi domn al ţăriĭ Ungrovlahieĭ. Scriem la aĭ noştri buni părinţĭ şi prietenĭ, burger meşteruluĭ de la Sibiu şi judeţuluĭ crăesc şi celor 12 părgarĭ, multă sănătate. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ voastre pentru Dumitru din cetatea Bucureştĭ, şi maĭ înainte v'am scris domnieĭ voastre pentru dînsul, a avut la cine-va acolo marfa sa zălogită şi pecetluită, gazda i-a rupt pecetia şi a cheltuit aceasta marfă, acum nu-ĭ-o plăteşte, a fost venit de multe orĭ şi destuĭ bani a cheltuit pentru aceasta ; una-ĭ este plătită, iar ceialaltă nu-ĭ este plătită, vĕ rog pe domnia voastră, faceţi-ĭ dreptate, să nu maĭ alerge atât de mult, că este om sărac şi trebue şi el să se hrănească, aşa să vedeţĭ domnia voastră. Când n'aţi voi domnia voastră să faceţĭ dreptate săracilor noştri şi domnia mea alor voştri, cum aŭ să se hrănească săraciĭ între aceste douĕ ţĕrĭ ? Drept aceia, vĕ rog pentru Dumitru, că-mĭ este om foarte bun, să nu-l lăsaţĭ în pagubă şi să nu-l maĭ munciţĭ. Şi Dumnezĕu să vĕ bucure.

Februarie 2.

Iѡ Basarab voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiţe.

Neagoe Basarab este fiul luĭ Basarab cel Tinăr. Asupra filiaţiuneĭ luĭ Basarab cel Tinăr cf. comunicarea d-luĭ profesor D. Onciul în Convor-

birile Literare pe 1 August 1903. Basarab cel Tînăr este fiul marelui Basarab fiul lui Dan al II. Dan al II intr'un hrisov din 10 Septembrie ne arată pe fiĭ sĕĭ întâiŭ născuţĭ Danciu şi Basarab (=прѣвѡ родни сннѣ.. Данчѣла и Басарака). Neagoe Basarab are de soţie pe Despina şi de odraslă pe Stana, Ruxanda, Anghelina, Theodosie, Ioan şi Petru (cf. monografia Curtea de Argeş de d-l Gr. G. Tocilescu).

VII.

† Наши чтити й добрй прїателй, сѣцѣ и кѣгж мецїе и ти вї прѣгарш ѡ Снкню.

† Матию Кжїею Їѡ Касарл. воиво и гнь влаки. Пишемо чтити наши й добрии прїатели сѣцѣ й кѣгж мецїе й ти вї пѣргаро ѡ Снкию, мно зравїе. Й по сн дака ѕ знанїе вашон мати, поне прге сїа дова, а гво ми ддо много йманїе къ рѣкѣ чавкѣ вашон мати. Хажшѣ манторѣ. да работаю гва ми, а гво ми да мѣ платн. а ѡ ми ѕзе йманїе тако ѡ ни не работа, а ѡ ни не работаше, а нѣ ѡ донесн расхакена й неготова. Тако гво ми га ѕхвати, тако ни ено неволю не има ко гво ми, анѣ сетн ѕ питне й ѕ матию й просимн йманїю гва ми, да прїидѣ тѣа да ѡ работае и да сжржшн, а гво ми ѕ то невѣрѣе его, анѣ тѣа сж посла гво ми до вашон мати, тере праша вашон мати, ако четн ѕзетн по главе вашон мати йманїе гва ми и Хаж

манство и ѣложникете ѥщи на нега, тако на поко, а гво ми да проси ѡ вашои мати. Ѝ вашои мати пошлити книгѕ ѝ ѩспрaвѕ до гво ми, а гво ми дага ѿсломо. Тою дава ѕ знанїѥ гва ми вашои мати. И да́ ми пошлите книгѕ сѫ печатю сѫкѣто, да ѡ дрѫжи гва ми, дори ке ми донти ѩманїа на рѕкѕ гва ми. И Бѣ да ви вели вашои мати. ѧми.

Ни, ау҃ и д.

Ѝ елика ви ѩзрече нашега слѕга, Кждре, дага вѣрните, поне сѕ на ре истине.

† Ꙗѡ кѧрѧ вѡевѡ. матїѧ кжїѧ гнь.

Hârtie —Monogram mic cu roşiu ; pecetie aplicată : mică, rotundă, de ceară roşie.

După 1517.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, judeţuluĭ şi burger meşteruluĭ şi celor 12 părgarĭ din Sibiu.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Basarab, voevod şi domn român. Scriem la aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, judeţuluĭ şi burger meşteruluĭ şi celor 12 părgarĭ din Sibiu, multă sănătate. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ voastre, că înainte de această întĕmplare, domnia mea am dat multă marfă în mâna omuluĭ domnieĭ voastre, a maistoruluĭ Hanăş, să-mĭ lucreze domnieĭ mele, iar domnia mea să-ĭ plătesc, dar el mi-a luat marfa, aşa că nicĭ n'a lucrat-o, dar nicĭ n'o lucrează, ci mi-a adus-o stricată şi neisprăvită. Ast-fel domnia mea l'am prins, aşa că nicĭ

o nevoie nu duce la domnia mea, ci şeade la bĕutură şi mâncare şi-mĭ cere marfa domnieĭ mele, să meargă acolo s'o lucreze şi-s'o termine, dar domnia mea nu-l cred, ci domnia mea am trimes acolo la domnia voastră şi vĕ întreb pe domnia voastră, dacă voiţĭ a lua pe seama domnieĭ voastre marfa domnieĭ mele şi pe maistorul Hanăş şi-mĭ veţĭ da chezăşie pentru el, ast-fel (va fi) în pace iar domnia mea să cer (marfa) de la domnia voastră ; dar domnia voastră trimeteţi-mĭ carte şi ispravă la domnia mea, iar domnia mea să-l liberez ; aceasta dă de ştire domnia mea domnieĭ voastre. Şi să-mĭ trimeteţĭ cartea cu pecetia sfatuluĭ, s'o ţin domnia mea, până ce-mĭ va sosi marfa la mâna domnieĭ mele. Şi Dumnezĕu să vĕ bucure pe domnia voastră, amin.

Scris, August a 8-a zi.

Şi orĭ câte vĕ va spune sluga noastră, Cândreş, să-l credeţĭ, căcĭ sunt cuvintele noastre adevĕrate.

† Iω Basărab voevod, din mila luĭ Dmnezĕu domn.

VIII.

† Нашн чтити братиа и добрн пріятело, пѣга меіе и сѣцѣ кралекѣ й вї пѣгаро ѡ Синюю

† Матїю Кжїею Іω Кара, конводa и гнь. Ниие гво мн нашн чтити и добрн пріятело, пѣга меіе и сѣцѣ кралекѣ й вї тн пѣгаро ѡ Синюю. миого зракїе приноси гкѣ кн. И по сн дава ѕ знанїе гкѣ кн : іо мн сте посалан и порѣчилъ гво мн, добре кн съ разѣме зара гна нн кисотъкъ кралъкве. и зара конводa Брдескога, ере Кжїе хотъкнїе есѣ жїкн и

здрави. Но то паки ми сте порѕчили гдѕ ви, зара гла ѡ тѕ-
ске стране. а гдѕ ви да знатѣ колико смо могли найти
и ѡ колико знаемо, а ми знамо: ере тѕски цр҃ъ. ѡ се е
врати ѕ свою зѣмлю, тере е на мето що се зове Ѧ-
масїе; и колико разврамо, а ѡ не ке донти до проле. Ѧ
паки дрѕго, кьда сѕ се ѕбили а ѡни казоваше, ѣре е побежи
тѕски цр҃ь на Софїе, а смрть ѡна е била ѕ тѕскѕ воикѕ,
тако ини казоваше, але сь истино незнамо. Ѧ зара поклиса
гва ви, да зна гдѕ ви, ере е посла и нашега, ѣднога прькьлка
сь шни, але неможемо ницја сь истино, како сѕ, живи сѕ,
или како сѕ? анѕ симо послали наши чаци до тѕскога цра,
тако каре кои ке ни ке донетй, а ми кемо послати и дати
ѕ знание гнѕ ни кралеве висоте, и воиводе Ѧрдескомѕ, и гва
ви. И Бь кесели гдѕ ви.

Іѡ Кѧрѧ Бѡєвѡ, Матїѫ Бжїѫ Гнь.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu; pecetie aplicată: mică, rotundă, de ceară roşie, cu legenda: † Іѡ Васрава воєвода матїю бжію (гос) поднь.

† La aĭ noştri cinstiţĭ fraţĭ şi buni prietenĭ, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ crăesc şi celor 12 părgarĭ din Sibiu.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Basarab, voevod şi domn. Scrie domnia mea la ai noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ crăesc şi celor 12 părgarĭ din Sibiu, multă

sănătate aduc domniei voastre. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ voastre : că de ce mi-aţĭ trimes şi cerut domnieĭ mele, bine v'am înţeles pentru domnul nostru măritul craiŭ şi pentru voevodul Ardealuluĭ, că prin voia luĭ Dumnezĕu sunt în viaţă şi sănătoşĭ. După aceia iar m'aţĭ rugat, domnia voastră, pentru svonul din părţile turceştĭ, iar domnia voastră să ştiţĭ cât am putut afla şi din cât ştim : doară ştim că împĕratul turcesc s'a întors în ţeara sa, şi este pe locul, ce se chiamă Amasie ; şi pe cât am înţeles, acesta n'are să vină până în primăvară. Iar de alta, când s'au lovit se spune, că a fugit împĕratul turcesc dincolo de Sofia, iar moarte a fost în oastea turcească, aşa ne spun uniĭ, dar cu adevĕr nu ştim. Iar pentru solul domnieĭ voastre, să ştiţĭ domnia voastră, că am trimes şi pe al nostru, un părcălab cu dinşiĭ, dar nu putem nimic cu adevĕr (şti), cum sunt, în viaţă sunt, saŭ cum sunt? Dar am trimes pe oameniĭ noştri la împĕratul turcesc, aşa că orĭ-ce veste ne-ar aduce, noĭ o s'o trimetem şi dăm în ştire domnuluĭ nostru mărituluĭ craiŭ şi voevoduluĭ Ardealuluĭ şi domnieĭ voastre. Şi Dumnezĕŭ să vĕ bucure pe domnia voastră.

Iŵ Basarab voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiţe.

Amintirĭ despre Neagoe Basarab şi fiul sĕu Theodosie ni se păstrează şi la sfintul Munte, la M-rea Pavlovsca : La capul scărĭ de marmoră ce duce la înaltul turn al Mreĭ, inscripţia glăsueşte :+«Inceputu-s'a acest turn de Neagoe voevod şi l'a terminat Petru voevod». (= † «нача сію пиргоу (Башню) Н҃кгоѥ воѥвода и сѫвръшн его Петроу воѥвода». Iar in partea nord estică, pe turn o altă inscripţie glăsueşte : «In anul 7030 (1522) Iw Neagoe voevod şi fiiul sĕu Theodosie voevod domniĭ ţărĭ Ungrovlahieĭ» aŭ făcut acest turn(= Къ 1522 году Іѡ Н҃кгоѥ воѥвода и сынъ его Ѳеодосїй воѥвода господари земли ѹгровлахїйской, «сотворише сн̃ пиргъ на оуспокоеніѥ семѣ Монастирѣ, и господствѣ ми поминокъ, въ лѣто ,з л сдасѧ» («Novyj vostok christijanskij» de Episcopul Porfirij Uspenskij, Petersburg 1892).

NEACŞUL DIN CÀMPU-LUNG.

IX.

(1521)

† Мѕдромѕ и чиститом и Бгѡ дароканом, жѕпа Ханъ Бене ѡ Браше.

† Мдром и племенитомѕ и чиститомѕ и Бгѡ дарован-
номѕ, жѕпа Ханъ Бене ѡ Браше, мно зравїе ѡ Нкшѕ ѡ
Длхгополе. И па дасѕ цйре доннетале за лѕкрѕ Тѕчило
кѕ амъ лѕзи еѕ, кѫ .ѱнхратѕ ас еши де Софїѫ ши ан
митрк нѕе ши скѕ дс .ѱ сѕ пре Дѕнхре. И па сѫ цйи доиїата,
кѫ ас кени ѕ ѡ дела Никопое де мїе мк спѕ кѫ ас вхзѕ
кѕ ѿкїи лон кѫ ас трекѕ чкле корабїи, че цйи ши доиїата прѣ
Дѕнхрѣ .ѱ сѕ. И па сѫ цйи кѫ кагъ ден тотѣ ѿрашеле
кхте .н. де ѿми сжи фїе .ѱн ажѕто .ѱ корабїи. И па сѫ цйи,
кѕмѕ скѕ принсъ неце мете де Цригра, кѕ ворѫ трче ачкле
корабїи ла локѕ чела стримтѕ че цйи ши доиїата. И па
спѕй доиїетале де лѕкрѕ ас Махаме бе, кѕ амъ лѕзи де
бомри че сынть мецїа ши де ценерелїѕ Негрѣ, кѕмѕ жѕ да
.ѱнаратѕ словозїе ас Махаме бе, прекѕ й ѿ ва фи вож прен
Цкра Рѕмжнкскѫ, ирѫ ель сѫ трккѫ. И па сѫ цйи доиїата
кѫ аре фрикѫ маре ши Бѫсѫрабь де аче лотрѕ де Махаме

г і с м с к м і
кѣ. мл кѫрто дѣ доиїѣлѣ котрѣ. И пл сиѕи доиїѣтлѣ кл мл
с м
марѣлѣ мїѕ дѣчѣ лмь ѧцѣлѣ шї ѣѕ. ѣѕ сиѕи доиїѣтлѣ мрѫ
м н м
доиїѭта ѣіи ѧцѣленть. ши лчѣсте кѕвите сѫ цїи доиїѭта
н м с
лл тине сѫ нѕ цїѣ ѕли мѕлци ши доиїѣлѣ котрѣ сѫ кѫ
м і с т н
пѫзици кѕ цици мл кине. И кь те кели лмь.

Hârtie.—Pecetie de ceară galbină: mică, rotundă, stricată.—Arch. Braşovului No. 472.

c. 1521.

TRANSCRIPŢIUNEA.

† Мѕдромѕ и чиститомѕ и Бгѡм дароканомѕ, жѕпан Ханкш Бегнер шт Брашок (=Inţeleptuluĭ şi cinstitulu şi de Dumnezeu dăruitulu, jupânulu Hanăş Begner din Braşov).

† **Мѕдромѕ и плѣменитомѕ и чиститомѕ и Бгѡм дароканномѕ, жѕпан Ханкш Бегнер шт Брашок, мног здравїѣ шт Нѣкишл шт Длѫгополѣ** (= Inţeleptuluĭ şi nobiluluĭ şi de Dumnezĕu dăruituluĭ, jupânuluĭ Hanăş Begner din Braşov, multă sănătate de la Neacşul din Câmpulung) **И пак** (=şi iar) dau ştire domnietale **зл** (= pentru) lucrul Turcilor, cum **лмь** auzit eu **сѫ** împĕratul au eşit den Sofia, şi ai mintrea nu e, şi se-au dus în sus pre Dunăre; **и пак** (=şi iar) **сѫ** ştiĭ domniiata **сѫ** au venit un **шт** de la Nicopoe de mie me-au spus **сѫ** au **вѫзут** cu **шчиї** loi **сѫ** au trecut ceale corabiĭ, ce ştiĭ şi domniia ta, pre Dunăre în sus; **и пак** (=şi iar) **сѫ** ştii **сѫ** bagă den tote **шраѕеле сѫте н** (=50) de **ѿмin**, **сѫі** fie în ajutor în corabii; **и пак** (=şi iar) **сѫ** ştii cumu se-au prinsă neşte meşter den T(ă)rigrad cum voră treace aceale corabiĭ la locul cela strimtul ce ştii şi domniiata. **И пак** (=şi iar) spui domnietale de lucrul luĭ Mahametbeg, cum **амь** auzit de boiari ce **сѣнтѣ** megiiaş şi de genere-miu Negre cumu i-au dat împĕratul slobozie lu Mahametbeg, precu **іѡ̀** va fi voia pren

Ţeara Rumъneascъ, iarъ elъ sъ treacъ. И пакъ (=şi iar), sъ ştii domniiata cъ are fricъ mare şi Къsъrabъ de acel lotru de Mahamетbeg, maĭ vъrtos de domniele vostre. И пакъ (şi =iar) spui domnietale ca maĭ marele miu, de ce-amъ înţeles şi eu, eu spui domnietale; iarъ domniiata eşti înţeleptъ ; şi aceaste cuvinte sъ ţii domniiata la tine, sъ nu ştie umin(i) mulţĭ. Şi domniele vostre sъ vъ pъziţĭ cum ştiţĭ maĭ bine, И Къ те веслнт, (= Şi Dumnezĕŭ te bucure) Aminъ.

Notiţe.

Am pus scrisoarea boerului Neacşu din Câmpulung alăturea de a luĭ Neagoe Basarab pe motivul că se leagă una de alta prin coprinsul lor. Scrisoarea luĭ Neacşu e cel maĭ vechiŭ monument de scriere românească cunoscut până azĭ şi se publică cu litere cirilice ca în original pentru prima dată aci. Textul cu litere latine a fost publicat pentru prima-oară de d-l N. Iorga, Hurmuzaki, XI, p. 843.

Expediţia de care e vorbă în scrisoare, mergea probabil, la înconjurarea cetăţiĭ Peth (Panciova) cea situată pe malul stâng al Dunăriĭ lângă peştera Veteraniĭ. Locul cel strimt pe unde vor trece cele corăbiĭ e «Porţile de Fer». Mehmetbeg e un creştin renegat, un Basarab turcit, după cum ne spun cronicele locale—care rivnea pe acele vremurĭ tronul Ţăriĭ Româneştĭ; iar Basarabul, care se teme de acest lotru, e desigur Neagoe Vodă.

THEODOSIE.

(1521—1522)

X.

м с м м м д к м м т и
† Наши чтити и добри приятело, сѣцѣ крале и вї ти прѣгаре ѡ Гнби.

с д да с ш
† Кѫнею матию Їѡ Теѡсне, воево и гнъ влахи. Пишемо

с м м м д м
нашемѣ чтити и добри приятело, сѣцѣ кралевѣ и вї ти

м т и д х м
прѣгаре ѡ Гнби. много здравие. И по си дава ѕ знание ва-

шѡи млтѫ, поне тѣи смѡ посллли нашегѡ wца. егѣмена
Іѡси ѡ Ѩргы сѣ нашими истиними и потр҃кними р҃кчи
до ваша мать. Сего ра елика изрече ѡ гѡ ми кѫ ваша
мать, а ваша мать ѡ вксе по тѫкѣ да вер҃ите емѣ, поне
сѣ р҃кчи гва ми до истини. И Кк ви вели.
Ни мца Гє з дн.

Ꙗ҃ ѲЄѠѲИЄ ВѠЄВѠ, МЛТЇѪ БЖЇѪ ГНЬ.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu ; pecetie aplicată, de ceară roşie, mică, rotundă, cu legenda : † Матю Бжіе Їѡа Ѳє (ѡ) дсіи воєда гнь.

c. 1521.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, judeţuluĭ crăesc şi celor 12, părgarĭ din Sibiu.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Theodosie, voevod şi domn român. Scriem la ai noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, judeţuluĭ crăesc şi celor 12 părgarĭ din Sibiu, multă sănătate. Şi după aceea daŭ de ştire domniei voastre, că am trimes acolo pe părintele nostru, egumenul Iosif de la Argeş cu ale noastre adevĕrate şi de trebuinţă cuvinte la domnia voastră. Drept aceia orĭ câte vĕ va spune domniei voastre de la domnia mea, iar domnia voastră întru toate bine să-l credeţĭ, căcĭ sunt spusele domnieĭ mele adevĕrate. Şi Dumnezĕu să vĕ bucure.

Scris luna Ghenarie a 7-a zi.

† Iѡ Theodosie voeved, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiţe.

Cuvêntul «Вашои милости» este un termen de politeţă. El există şi astăzĭ în graiul sérbo-bulgar. Se poate traduce prin domnia voastră tot aşa

de bine ca și prin grația voastră. Și-mĭ pare chiar maĭ plausibil a-l traduce prin domnia voastră în casul de maĭ sus de cât prin grația voastră.

«И по сиχ» se traduce adliteram și prin toți.

RADUL V DE LA AFUMAȚI,

CEL TÎNĂR, SAU CEL NOU.

(Febr. 1521—2 Ian. 1529)

XI.

† Наши чтити и Добри пријатело, пръгарѕ мецерѕ и сѣцѕ краље и вї ти пръгаромъ ѡ Сибиню.

† Млтию Бжиею Їѡ Рдꙋ, воєво и гнѣ вѣсои земли Ꙋгрѡвлахїискои. Пишемо наши чтити и добри пријатело и блини сѣсѣдо, пръгарѕ мецерѕ и сѣцѕ краље и вї ти пръгаро ѡ Сибиню, много здравие. И по си дава на знание вашои млт҃и, поне Бжиѡ хот҃кинѡм и прчтие Бго Мтри, Маріи, и сь нароко висоте кралю и стою корѕне и родїтелю моемѕ сланомѕ гпрѕ Ѳрдескомѕ Иинешѕ воєводи и вѣсе гпда Ꙋгрѣскои земли и съ нароко и мокою и трѕ и доброти҃ вашои млти, да Гь Бгъ и прчтла Бго Мти тере поидо на Нортѕ тѕрскои и състасе лице сь тѕрски цръ и вѣсе гпда тѕрскои земли. И дарова Гь Бгъ

пръво, пото и цръ търски мене гиво влашкой, и шпе врати-
се на гиво живо и здравó кънo съ въсíмú болѣрú елици
съ съ мно кúлú, и въместисе въ сто и гво влашкой. Тои
ра послахомó нашúми рѣчú и чловци до ваша мати да ви
възвети ѡ въсе наше пребивание и здравúе и да захвали ва-
шой мати ѡ доброти и трꙋ и спезо цю сте приложúлú
наше ра главе додеже изволú Гъ Бгъ тере се въместимó и
съмирúмó въ сто и гиво влакой земли кънo съ въсíми хрти-
ани болѣрú и сиромаси и ска землѣ влахїиска. Да да Гъ Бгъ
живо и здравие и избавление ѡ къ погани вашой мати и
ѡ къ врамашú хртиаскэй вере, и на же такóгере, да мóжи-
мо платити ваше трꙋ и добротú съ слꙋво и съ чтие, ако
смó пръво заклинание поставúлú. да смо съ прадо и слꙋко
стою корꙋне и висоте кралю и въсем гнада ꙋгрскои землú
и вашои мати дѳ живота нашего. Сего ра молúмосе вашой
мати за работꙋ болѣро кои и съ челѣ тꙋи по криле висоте
кралю и вашой мати како да има словоно и мирно изитú
въ землю влакой по домо сú, дасе ꙋпокои сиромаси, ере
доста праважа съ и покои имали мерю ваша мати, како

и шни да моґѕ потрѕтисѣ платити вашой мати и дажнове,
ціо ке кити дажний тѕй. Я за работѕ пагѕба и изнмове. ціо
се сѕ ѕчинилй людѣ вашой мати ѡ наши люн, дори смь
било гко мй вь тѕрґскои земли, а ваша мати посилайте
вашимй чавци ѕ на, ми кемо дрѫжати прави сѕ и пла-
титисѣ хоцѣ сваком ѕ чавкѕ до едн вла гла. Я за работѕ
тѕрґцѣ ацѣ ли же испитѕните, сѫ мно несѕ дошли веке ѡ
л тѕрл, той да знате ваша мати а ціо кемо еще гла
имати ми ке послати поклисара вашон мати сѫ знание ѡ
вѫсе. И паки ви гóвори вашон мати, за работѕ еномѕ
лотрѕ и хлапо, ціо се естѫ подинѕ мегю ваша мати, како
да ви наѕчи Бгѫ да разкаите его, ере ке кити на знание
и висóте кралю и ротелю моемѕ Їсо воево. Тое се моли-
мо вашон мати и да знате. И Бгѫ ви весели.

Ии мца Фе, л дна. ѕ Трѫви.

ÎѠ РЯѪ ВѠЄВѠ. МАТЇѦ КѪЇѦ ГИЬ.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu ; pecetie mică, rotundă, s'a pierdut ; marca hârtieĭ un cap de boĭ.
c. 1525.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ crăesc şi celor 12 părgarĭ din Sibiu.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Radul, voevod şi domn a toată ţeara Ungrovlahieĭ. Scriem la aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ

și vecinĭ de aproape, burger meșteruluĭ și județuluĭ crăesc și celor 12 părgarĭ din Sibiu, multă sănătate. Și după aceea daŭ în știrea domnieĭ voastre, că prin voia luĭ Dumnezĕu și a prea curatei Maice a luĭ Dumnezĕu, Marieĭ și cu norocul mărituluĭ craiŭ și a sfînteĭ coroane și a părinteluĭ meu slăvituluĭ domn al Ardealuluĭ Ianăș voevod și al tuturor domnilor țĕriĭ ungurești și cu norocul și rugăciunea și truda și bunătatea domnieĭ voastre, a dat Domnul Dumnezĕu și prea curata Maică a luĭ Dumnezĕu și am mers la Poarta turcească și am stat de față cu împăratul turcesc și toțĭ domniĭ țĕriĭ turcești. Și-mĭ dărui întăiŭ Domnul Dumnezĕu, după aceea și împăratul turcesc mie domnia română, și iar m'am întors la domnie cu viață și sănătate împreună cu toțĭ boeriĭ verĭ câțĭ au fost cu mine, și m'am așezat la tronul și domnia română. Drept aceia am trimes cuvintele noastre și oameniĭ la domnia voastră, ca să vĕ povestească întreagă noastră petrecanie și sănătate și să mulțămească domnieĭ voastre de bunătatea și truda și baniĭ ce-aț pus pentru (hatărul nostru) capetele noastre, până când a voit Domnul Dumnezĕu și ne-am așezat și ne-am liniștit la tronul și domnia țĕriĭ românești împreună cu toțĭ creștiniĭ boerĭ și supușiĭ și cu întreagă țeara românească. Să dea Domnul Dumnezĕu viață și sănătate și ispășire de către păgâni domnieĭ voastre și de către vrăjmașiĭ legiĭ creștine, și nouĕ de așijderea, să putem plăti truda voastră și bunătatea cu slujbă și cu cinste, precum de la început am pus jurămênt, ca să fim cu dreptate și slujbă sfînteĭ coroane și mărituluĭ craiŭ și tuturor domnilor țĕriĭ ungurești și domnieĭ voastre în viața noastră. Drept aceia ne rugăm domnieĭ voastre pentru afacerea boerilor, ale căror sălașe sunt acolo sub aripa mărituluĭ craiŭ și domnieĭ voastre, ca să poată liber și în pace venì în țeara românescă la casele lor, să se liniștească supușiĭ, că destul aŭ pribegit și pace aŭ avut între domnia voastră, ca și aceștia să poată să

se trudească a plăti domniei voastre și datoriile, ce vor fi datorĭ acolo. Iar pentru lucrul pagubelor și împrumuturilor, ce le-au făcut oamenii noștri de la oamenii domniei voastre, până am fost domnia mea în țeara turcească, dar domnia voastră trimeteți pe oamenii voștri la noĭ, noĭ avem să le ținem judecată dreaptă și se va plăti fie-cărui om până la un fir de păr. Dar pentru lucrul turcilor dacă întrebațĭ, cu mine n'aŭ venit maĭ mult ca 30 de turcĭ, aceasta să știțĭ domnia voastră și ce svon vom maĭ avea, noĭ îl vom trimete prin sol domniei voastre cu înștiințare de toate. Și iar vĕ grăesc domniei voastre, în privința unuĭ lotru și vêntură-țeară, ce s'a ridicat printre domnia voastră, ca să vĕ învețe Dumnezĕu să-l pierdeți, că va să fie la cunoștința și a mărituluĭ craiŭ și părinteluĭ meŭ Ianăș voevod. Aceasta ne rugăm domniei voastre și să știțĭ. Și Dumnezĕu să vĕ bucure.

Scris luna Februarie, 1-a zi, în Târgoviște.

† Iŵ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notițe.

Radul de la Afumați în urma multor lupte inversunate, ce duce în deosebĭ cu Mehemetbeg— și cu ceialalțĭ pretendenți la tronul Țărĭ Românești, despre carĭ cronica luĭ Macarie ne spune, că ar fi în număr de șease, dar fără a-ĭ cita anume cine sunt—ajunge să capete definitiv domnia pe la sfîrșitul luĭ Ianuarie 1525. De astă dată datora tronul luĭ Balibeg, pașa din Belgrad. Radul merse însu-și la Sultan, ca să-și ia domnia, după cum ne spune scrisoarea de maĭ sus și se întoarse de acolo cu marĭ onorurĭ. La această știre e de adăogat și scrisoarea nunțiuluĭ Burgio : Radul Vayvoda di Transalpina che primo era nostro et novamente si è fatto del Turco, per mezo di Balibeg prefecto di Belgrado, et che era andato al Turco, como per altre mie vostra Signoria deve haver inteso, al presente è tornato in Transalpina, remandato asai onoratamenti.. (Doc. Hurm.— Dens., vol. II [3], p. 488.) Scrisoarea nunțiuluĭ Burgio cum vedem e în contradicție cu cea de maĭ sus și cu sentimentele leale și nestrămutate ale luĭ Radu pentru causa creștină. Amintind maĭ sus de cronica luĭ Macarie, e locul aci de a spune—pe baza sumedeniilor de acte

și documente, ce mi-aŭ trecut prin mână, carĭ sunt ceĭ șase pretendenți, pe carĭ cronica nu-ĭ numește, iată-ĭ : Dragomir Călugărul, Mehmetbeg, Vlad Vintilă, Radul Bădica, Vladislav și Radul de la Afumați. S'ar putea adăoga și alte persoane absolut necunoscute, ca Dragodan voevod 1521—1535 (Arch. Stat., M-rea Bistrița pach. 7, Netrebnice), ce luptă la Spinișoară (=кѣда се ѥст подигал Драгодан воєводѫ на Спинишор), și Dragoslav Purcariul 1522—1529 (Al. Ștefulescu, Amicul Poporului din Târgu-Jiu, an III, No. 7.; St. Greceanu «Eraldica Română» p. XVII.).

XII. *)

† Прѣзлюбленомѫ ротѣ гва ми, сѣцѫ ѡ Краше и вѣ ти пржаръ.

† Матню Кжнею Ѩ Рау, коево и гнѣ клаки. Пише гво ми. моемѫ милóмѫ и ротелю сѣцѫ ѡ Краше. и наши чти- ти и ,доври приятело вѣ ти пржаро. многó здравие. И по сн ,дака ѕ знание вашой матн. поне знаѣтеваша матѣ, прѣ сне ,дока како се бѣ́мо ѕ молнай вашои матн. како ѕ наше неволю ѕ сило. ,да нама помокю ѡ ваша матн: и тако и сенамй ѡбещасте ,да на помокю посилате вѫ,д!! ѕ кон врме. Сего ра мли и проси ваша матн. сѣ ѕ сне врмена кѣма ѣ на ѕ сило и трѣкѣѣ ни помо. цо ѣ вѣзмоно вашои матн посилаите ни сѣ скоро и на сне. И елика изрече ѡ на,

*) Vezĭ acestă scrisoare și în rezumat la D-l I. Bogdan in «Documente și Regeste», p. 269.

нашега вѣрнога слугa Рaу. а каша мати ѡ вѣсѣ да емѫ вѣрите, ерѣ сѫ наши рѣчи до истини. И Бъ ви вели.

Ии. Ю. кз д.

Ѩ РѦѪ БѠЄВѠ, МАТѢѦ КѪѢѦ ГНЪ.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu ; pecetia aplicată pe verso : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, s'a pierdut; marca hârtieĭ un crin.—Arch. Braşovuluĭ No. 277.

c. 1521.

† Prea iubituluĭ părinte al domnieĭ mele, judeţuluĭ din Braşov şi celor 12 părgarĭ.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Radul, voevod şi domn român. Scrie domnia mea, iubituluĭ meŭ părinte şi judeţuluĭ din Braşov, şi la aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ celor 12 părgarĭ, multă sănătate. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ voastre, căcĭ ştiţĭ domnia voastră, maĭ înainte de această vreme cum ne am fost rugat domnieĭ voastre, că în nevoia noastră la primejdie, să avem ajutor de la domnia voastră ; şi astfel ne-aţĭ şi făgăduit ca să ne trimeteţĭ ajutor în orĭ ce vreme a fi. Drept aceia vĕ rog şi cer de la domnia voastră, acum la acestă vreme în mare primejdie suntem şi ne trebue ajutor, cât puteţĭ domnia voastră trimeteţi-ne acuma în grabă şi fără întârziere. Şi orĭ câte vĕ va spune de la noĭ, sluga noastră credincioasă Radul, iar domnia voastră întru toate să-l credeţĭ, că sunt cuvintele noastre adevĕrate. Şi Dumnezĕu să vă bucure.

Scris Iulie a 27-a zi.

† Iѡ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiţe.

In August 1521 Radul e nevoit să fugă in Ardeal. In toamna aceluiaş an în Octombrie Radul vine cu Zapolya şi se dă lupta de la Bran, lângă

Rucăr. Spătarul Dragu se distinge în această luptă, pentru care fapt Radul îi hărăzeşte satul «Comaniĭ». «Şi am văzut şi citit cartea răposatuluĭ Radul voevod de miluitură, cum a fost miluit Radul voevod pe jupân Dragul spătarul cu acest maĭ sus numit sat pentru dreapta şi credincioasă luĭ slujbă, cu care l-a servit cu vărsare de sânge la «Bran» când s'a fost lovit Radul voevod cu Turciĭ». (И видѣл ест и прочетал ест книг покоиномѹ Радѹла воеводе за милованїе, како ест по милвал Радѹл воевѡда по жѣпан Драгѣл спат сѫс сїю книг йменитомѹ сѣлѡ радї правѡм и вѣрнѡм слѫжкѣ, иж мѣ ест послѫжил сѫс кръв проліан на «Бран» ѣгда сѣ ест ѣдарил Радѹл воевода сѫс Тѣрцѝ). Hrisovul, care ne păstrează această amintire e de la Mihnea voevod, fiul luĭ Alexandru voevod, dat boeruluĭ Părvu al luĭ Cherbeleţ, un strănepot al spătaruluĭ Dragu sfetnicul luĭ Radul vodă de la Afumaţi, ce s'a sfîrşit la Râmnic (wт покоинаг Радѹл воевода иж на Рикник скончасѣ) Arch. Stat., Mânăstirea...

XIII. *)

† Наши чтити и добри пристнли, сѣцѣ и вї тн пѣргарй ѡ Браше

† Млтїю Бжїю Їѡ Рад, воево и гнк. Пише гво мй
нши добри прнятели, сѣцѣ и вї тн пѣргари ѡ Брашо. И
по сн вй дава ѕ знанїе гвѣ ви зра работ Харватѣ логофе
и идрѣзе колкрй, цю сѣ билй на ѡной крама на Меме,
а гвѣ ви не и вековасте й неима керѣ ѡ кѫ гвѣ ви. ѣ то
добре да зналє гвѣ ви, ѣре ѡни сѫ правѣ и сѫ керѣ гвѣ ви й
гво мн и ни єднѡ хитлкиство не има никакѡ; ънѣ сѣ сѫ пра-
вѣ и добрѣ и чйсто мйсль гвѣ ви и гво мн, на дшѫ и керѣ

*) Veḑĭ această scrisoare şi în regeste la d-l I. Bogdan în «Documente şi Regeste» p. 269.

гва ми. И посла́ї се сѣ чел҃ѣ́ск сновєси и вѫс҃ками нма-
нїє ѕ Сивїю. зара да нма вєрї҃ ѡ кь гвѕ ви и ѡ кѫ гво
ми. И Кь вїй вєли гвѕ ви. ами.

Ни. мца Ю. кѕ днь.

† ÎѠ РѦѪ ВѠЄВѠ, ѦѦТЇѦ ВЖЇѦ ГИЬ.

Hărtie.—Monogram mic cu roşiu ; pecetia aplicată pe verso : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, cu legenda : + Іѡ Радѣль воєвода, вжю матю гнь влашки. —Arch. Braşovuluĭ, No. 241.

c. 1521—1524.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi buni prietenĭ, judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din Braşov.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Ĭѡ Radul, voevod şi domn. Scrie domnia mea la aĭ noştri buni prietenĭ, judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din Braşov. Şi după aceea vĕ daŭ de ştire domnieĭ voastre în privinţa luĭ Harvat logofătul şi altor boerĭ, ce aŭ fost în contra acelui vrăjmaş în potriva luĭ Mehmet, iar domnia voastră nu i-aţĭ creḑut şi n'aŭ credinţă de la domnia voastră. Intru aceia să ştiţĭ bine domnia voastră, că eĭ (vĕ) sunt cu dreptate şi cu credinţă domnieĭ voastre şi domnieĭ mele şi nicĭ un vicleşug n'au nicĭ cum; ci sunt cu dreptate şi bun şi curat gând domnieĭ voastre şi domnieĭ mele, pe sufletul şi credinţa domnieĭ mele. Şi şĭ-aŭ trimes sălaşele cu feciorii lor şi cu tot avutul la Sibiŭ, pentru ca să aibe credinţă de la domnia voastră şi de la domnia mea. Şi Dumnezĕu să vĕ bucure pe domnia voastră, amin.

Scris luna Iulie a 26-a zi.

Ĭѡ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiţe.

Primele ştirĭ asupra luĭ Harvat, logofătul de care ni se vorbeşte în scrisoare, le avem de la Mihnea voevod în maĭ multe documente ale sale din anii 1508 şi 1509 (vezĭ aceste documente la Arch-Stat., în secţiunea istorică) unde Harvat figurează ca spătar. Îl găsim pe timpul luĭ Vlăduţă la 1511 ca vistier şi mare vistier în Aprilie 19 acelaş an (Archiva Braşovuluĭ No. 742; Arch. Stat. M-rea Govora...) La 1512—1513 pe timpul luĭ Neagoe voevod, ca mare vistier (Arch. Stat., Bistriţa I, 2; Govora VIII, 3) şi mare logofăt (Arch. Stat., Mitropolia Bucureştĭ CLVII, 9; Condica M-reĭ Cozia., p. 633); la 23 Iulie şi 14 Decembrie 1514 e logofăt şi mare logofăt[(Arch. Stat., Bistriţa I, 3; Tismana LXXXII, 2 (Traducere)]; de la 1516—1521 ca mare logofăt (maĭ multe documente din Arch. Stat.şi Acad. Rom). Ca logofăt îl găsim şi sub Radul de la Afumaţĭ la 3 Februarie 1522 (Arch. Stat., ep. Argeşuluĭ, pach. XLIV, doc. 6.) Asupra luĭ Harvat sunt de adaos şi scrisorile publicate în traducere de d-l profesor I. Bogdan în opera d-sale: Documente şi regeste, p. 1512, 295, 297, 298.— In timpiĭ de grea cumpănă, în toamna anuluĭ 1521 curând după moartea luĭ Neagoe, Harvat logofătul pribegi la Braşov (Quellen I, p. 357, 371). Ca om evlavios marele logofăt Harvat a zidit din temelie şi a înzestrat cu veniturĭ M-rea Motru de la gura rîuluĭ cu acelaş nume (Condica M-reĭ Motru, moşia Susiţa, p. 43.) Hrisovul, care ne păstrează aceasta ştire, e de la Neagoe Basarab din 13 Ianuarie 1515 (7028). Logofătul Harvat are de urmaşĭ un fiu pe nume Alexandru (Arch. Stat., Bistriţa XXIV, 5) şi o fată pe nume Mara măritată după banul Toma, care la rîndu-ĭ are de urmaş pe Stanciul (Acad. Rom., 27/LVX). Logofătul Harvat moare probabil între anii 1522—1525, căcĭ după această dată nu-l maĭ găsim nicăirea figurând în documente.

XIV. *)

† Наши чтити братиа и добри приятелѡ и бани сѣсѣдо. сѣцѧ и вї ти
прѣгаро ѡ Брашѣ.

† Мати҃ѣ Кжїе҃ѣ Ї҃ѡ РᲫ. воиво и гнк. Пише гво ми
нашин приятело. сѣцѧ и вї ти пѣрѓаро ѡ Брашѣ. мно здра-

*) Această scrisoare e dată în regeste de d-l I. Bogdan în ale sale «Documente şi Regeste» p. 270.

вїе приноси гвѕ ви. И по си дава ѕ знанїе гвѕ ви зара ѡ-
нон врама, ціо се є подинѕ ѡ Мехедици, а гво ми сѣ посла
чети правите гва мй, жѕпа Пржвѕ ка, и сѫ двóрѕ гва мй
тере се сѕ ѕбили шнйми. Тако є да Кѣ тере є посекла гла-
ва томѕи врама тере га є донеси на рѕкѕ гва ми и вѫса
негова вонка, тере се є ѕчинй мнòга мртвѕ на ни бе чи-
сла. Єго ра сѣ посла гво мй, жѕпа Рау постени, да ви
извести добрѫ гла гвѕ ви. И паки варе елика изрече кѫ гвѕ
ви да вербете, ере сѕ наши рѣк истинй. И Бѫ ви вели, амн.
Пи. Де. з д.

† ÎѠ РЯѮ ВѠѲЄВѠ, МЛТЇѪ БЖЇѪ ГНЬ.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu ; pecetia aplicată pe verso : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, s'a perdut.—Arch. Braşovului No 284.
c. 1525.

† La aĭ noştri cinstiţĭ fraţi şi bunĭ prietenĭ şi vecinĭ de aproape, judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din Braşov.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Radul, voevod şi domn. Scrie domnia mea la aĭ noştri prietenĭ, judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din Braşov, multă sănătate aduc domnieĭ voastre. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ voastre în privinţa aceluĭ vrăjmaş, ce s'ă fost rădicat din Mehedinţĭ, iar domnia mea am trimes pe cinstitul diriguitor al domnieĭ mele, pe jupân Părvul banul, şi cu curtea domnieĭ mele de s'au bătut cu dînşiĭ. Ast-fel a dat Dumnezĕu de-aŭ tăiat capul aceluĭ vrăjmaş şi l-a fost adus la

mâna domnieĭ mele şi întreaga luĭ oaste, de s'a fost făcut multă moarte asupra lor fără număr. Drept aceia am trimes domnia mea, pe jupân Radul postelnicul, că să vĕ anunţe buna veste domnieĭ voastre. Şi iar orĭ câte vĕ va spune domnieĭ voastre să credeţĭ, că sunt cuvintele noastre adevĕrate. Şi Dumnezĕu să vĕ bucure, amin.

Scris Decembrie a 7-a zi.

† Iŵ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiţe.

Vrăjmaşul, ce piere de sabia banuluĭ Părvul, e de sigur Vladislav III pe care Poarta îl părăseşte în Noembrie 1524, dând domnia luĭ Radul. Ultima ştire despre Vladislav e hrisovul sĕŭ din 30 Maiŭ 1525 (7033) dat din Bucureştĭ M-reĭ Tismana (Arch. Stat., M-rea Tismana, pach. 58, No. 9).

Banul Părvul, de care se vorbeşte în scrisoarea de maĭ sus este unul din ceĭ patru fraţĭ Craioveştĭ. Asupra acesteĭ ilustre familiĭ s'a făcut o întreagă literatură, părerĭ carĭ de carĭ maĭ pretenţioase în felul lor, fără însă de-a ne da ultimul cuvênt. Adaog şi eu aicea câte-va notiţe: la 1501 (7009) Ianuarie 28, *jupânul Barbul banul* şi cu fraţiĭ seĭ, *Părvul dvornic, jupân Danciul comis şi jupân Radul postelnic*, hotărese M-reĭ sfîntul Pavel din sfîntul Munte un ajutor de 2000 de aspri pe fie-care an şi o sută de aspri spese de drum pentru fraţiĭ ce vor veni în ţeară, ca să ridice aceştĭ banĭ. Sorocul zileĭ de ridicare a banilor s'a pus la 6 Ianuarie în ziua de (Богоявленіе) Bobotează (cf. Spomenik, Lub. Stojanović, p. 54). Şi roagă pe sfiinţiĭ părinţĭ: *să înscrieţi la sfîntul pomelnic, la sfînta proscomidie pe părinţiĭ noştri: Barbul şi Vlăesan şi Vlada şi Maina şi Neagoe şi Stana şi Vinia, şi pe noĭ maĭ sus zişiĭ jupân Barbul Ban şi Părvul dvornic şi Danciul comis şi Radul postelnic şi Neagoe postelnic încă şi jupăniţele Neguţa şi Neaga şi Hrusana şi Velica* (оу҃писати родителіе нашиѫ и нас оу҃ свети поменик, въ свѣтоую проскомидію: Барвоу҃л и Влаксан и Влада и Манна и Нѣгою и Стана и Винїа, и нас више речени жоупан Барвоу҃л ван и Пръвоу҃л дворник и Данчоу҃л комис и Радо҃у҃л постелник и жоупан Нѣгоє постелник и еще же жоупаниц Негоу҃та и Нага и Хроу҃сана и Велика). Hrisovul este scris şi alcătuit de scriitorul Ştefan, după porunca jupânuluĭ Barbul Ban şi a fraţilor seĭ. Marele ban Părvul moare la 28 Aprilie 1529 în zilele luĭ Iŵ Moise voevod. (Vezĭ, Raporturĭ asupra cătorva M-rĭ din Ţeară de d-l Gr. G Tocilescu p. 45).

XV.

† Нашимн чтитнмн и добрнмн пр҃ятели и кнннн сѣсѣ, сѣцѣ кнсотѣ кралевѣ и вї ти пѣргарї.

† Мл҃тню Бг҃їю Їѡ Рц҃, коеко и гнж. Пишемо нашимн чтитимн и добримн пр҃ятели и кнннмн сѣседн, сѣцѣ висотѣ кралевѣ и кї сѫмъ пр҃гаро ѡ Сивн гра. мно зравне и сѫ любовню приносимо вашен мл҃тн. И по сн ви даваmo ѕ знанїе гво ви зара ре даръ цю мн сте полалн гво ви, а гво мн ѕ те ра зах҃валаемо вашемѣ гво вѣ. чемѣ внсе є помнело добр за радо и веселне гва мн. И па по то ваше гво ви наши чл҃вцї цю кете нмати потрбѣ, а гво ви гледанте и работѣ по зако. И кар елнка изр҃ктъ наши чл҃къ, Нлѣ, ѡ къ на, а гво ви верѣн его, ѣре є наше нтине ре. Тон ви даkамѣ къ ѣзнанне гво ви. И Бг҃ъ ви вели, амн.

Пн. мца Цц҃. є дн.

† Їѡ рцѣ Бѡѳво, мл҃тїѧ бж҃їѧ гнь.

Hârtie. —Monogram mic cu roşiu ; pecetie aplicată: mijlocie, rotundă, de ceară roşie, s'a pierdut.

c. 1525—1526.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ şi veciniĭ de aproape, judeţuluĭ mărituluĭ Craiŭ şi celor 12 părgarĭ.

*) приносимо, propriu înseamnă aducem.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iŏ Radul, voevod și domn. Scriem la aĭ noștri cinstiți și bunĭ prietenĭ și vecinĭ de aproape, județuluĭ mărituluĭ craiŭ și celor 12 părgarĭ din Sibiŭ, multă sănătate și cu dragoste ne închinăm, domnieĭ voastre. Și după aceea vĕ dăm de știre domnieĭ voastre de rînduiala darului, ce mi l-ați trimes domnia voastră, iar domnia mea întru aceasta vĕ mulțumesc domnielor voastre, că bine v'aț fost adus aminte spre bucuria și veselia domnieĭ mele. Iar după aceea domniile voastre oamenilor noștri ce vor avea trebuință, domnia voastră să le vedeți lucrul după lege. Și orĭ câte vĕ va spune omul nostru, Paul, de la noĭ, domnia voastră să-l credeți, că sunt cuvintele noastre adevĕrate. Aceasta vĕ dăm de știre domnieĭ voastre. Și Dumnezĕu să vĕ bucure, amin.

Scris luna August 5 zile.

† Iŏ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezeŭ domn.

XVI.

† Моѥмъ чтитомѣ и прѣвзлюбленѣмъ кратѣ, сѣцѣ градѣ Сибискомѣ и вѣ пѣ-
гарѡ.

† Ію Рдъ воево. Бжїю матїю гнь вѣсои земле Оугрѡ-
влахиикои. Нине моемѣ чтитом и прѣвзлюбленном бра
и блинемѣ сѣсе, сѣцѣ гра Сибиском. мно здравїе, и сѣ лю-
бовне приноси гвѣ ти. И по си дава ѕ знанїе гво ти, поне
тѣи сѣ посла нашега венога колѣрина. Рдъ лѡфе, сѣ чтїю
да гвѣ ти и сѣ нашеми истинни и потрѣбнеми рѣ. Те ра

ꙗ ѡ т т с
мало да да приимѧи вѫ имѣ добро. И елика изрече ѡ на
с т ѧ х х с т х ѡ
вѫ гво ти, ѡ на вѫсѣ ре҂довѣ, ѧ гво ти ѡ вѫсѣ дага вер҃ѣ
с т ч т
гво ти, ѥре сѕ наше истине р҃к. И Кѫ те весели.

с п н
Пи. Сѣ. кв ѧ.

ѧ ѧ ѧ
† Ꙗ҆ѡ рдъ҃ вѡѥвѡ, млтїѧ кжїѧ гнь.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu; pecetia s'a pierdut.
c. 1525—1526.

† La al meŭ cinstit şi prea iubit frate, judeţuluĭ cetăţiĭ Sibiuluĭ şi celor 12 părgarĭ

† Iѡ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕŭ domn a toată ţeara Ungrovlahieĭ. Scriŭ la al meŭ cinstit şi prea iubit frate şi vecin de aproape, judeţuluĭ cetăţiĭ Sibiu, multă sănătate, şi cu dragoste mĕ închin domnieĭ tale. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ tale, că am trimes acolo pe credinciosul nostru boer, Radul logofĕt, cu cinstit dar domnieĭ tale şi cu ale noastre adevĕrate şi de trebuinţă cuvinte. Drept aceea micul dar să-l primeştĭ în nume de bine. Şi orĭ câte va spune de la noĭ către domnia ta, pe rînd de toate, iar domnia ta întru toate să-l creḑĭ domnia ta, că sunt cuvintele noastre adevĕrate. Şi Dumnezĕu să te bucure.

Scris Septembrie a 22-a zi.

Iѡ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

XVII.

м с м ѕ м і ж м дї р р р ѧ р р
† Нашѥ чтнтн й добрн прїѧтелн и блнни сѣсѣ, пѣга мѣре и сѣцѣ и кї пѣга
т ѧѕ
ѡ Сибиню гра.

с ѧ ѧ с т с
† Млтїю Кжїею Іѡ Рдъ. вонво и гнь. Пнше гво ми

нашѣ чтити и добри прїатели и влнии сѣсѣ, пѣрга мѣщѣ и сѣ-
цѣ вйсотѣмѣ кралю и кї пѣргари ѡ Сибиню гра, и вѣсѣ градa-
нѡ, мно здравїѣ и сѣ любовїѣ приносн гѣѕ ви. И по си ви дава
на знанїѣ гѣѕ ви, зара тко хо́ке да мине ѡ земле гѣѕ ви
къ земле гѣа ми сѣ него до́кито нли мажѕ, а ѡ да прїиде
бѣ ни ѐдиѕ болзиѕ, на̂ верѕ и дше гѣа ми и на верѕ вѣсѣ
болрѡ гѣа ми. И каре елика пречѣ къ гѣ ви болриѕ гѣа ми,
Ѻпр пржала, ѡ вѣсѣ к҃рѕните ѣ, ере сѣ йстинн р҃к гѣа ми.
Тои дава на знанїѣ гѣѕ ви. И Кѣ ви вели гѣѕ ви.

Пи. Де. аї д.

† ІѠ РѦѪ ВѠѲВѠ. МАТЇѦ БЖЇѦ ГНѢ.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu; pecetia aplicată, de ceară roşie, mare, rotundă, cu legenda : + печат Іѡ Радул воивода...

c. 1526.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ şi vecinĭ de aproape, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din cetatea Sibiuluĭ.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Radul, voevod şi domn. Scrie domnia mea la aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ şi vecinĭ de aproape, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ mărituluĭ craiŭ şi celor 12 părgarĭ din cetatea Sibiuluĭ, şi tuturor cetăţenilor, multă sănătate şi cu dragoste mĕ închin domnieĭ voastre. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ voastre, că orĭ cine ar vrea să treacă din

ţara domnieĭ voastre în ţara domnieĭ mele cu vitele sale sau cu marfă, acela să vină fără nicĭ o teamă, pe credinţa şi sufletul domnieĭ mele şi pe credinţa tuturor boerilor domnieĭ mele. Şi orĭ câte vĕ va spune domnieĭ voastre boerul domnieĭ mele, Oprea părcălabul, întru toate să-l credeţĭ, că sunt cuvintele domnieĭ mele adevĕrate. Aceasta daŭ de ştire domnieĭ voastre. Şi Dumnezĕu să vĕ bucure.

Scris Decembrie 11 zile.

Iŵ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiţe.

Asupra luĭ Oprea părcălabul vezĭ N. Iorga, Hurmuzachi XI. p. 851. . . Nuncciis quos Opra Porkolab et Sthanchul de Kozthesd cum litteris huc misit ratione spoliacionis per aurilotores facte, ut apud ipsos dominos barones innocenciam nostram declaret...

XVIII. *)

† Наши чтити и добри приятело, сѣцѕ и вї ти прѫгаро ѡ Браше.

† Мл҃тию Бжиею Iѡ Рᲂу, воево и гвъ. Пишемо наши чтити и добри приятело и блнни сѣседо, сѣцѕ и вї ти прьгаро ѡ Браше. много здравие. И по си Бжиеѡ произволение и прчтие Бго Мтри, помилова Бгъ и подарова мене имати въ сие врмена ено веселие ѡ сре срца мое и бити тѫстъ. До сѫ къ живота моего не смъ имаш весе́лие и не смъ би тѫстъ. Яко днъ дарова мене Бъ, али ѡ по срѫде-

*) Vezĭ asupra acesteĭ scrisorĭ şi traducerea d-luĭ I. Bogdan in «Documente şi Registe» p. 188.

ННОЄ МИ ДѢЩИЦЄ ГВА МИ. А Ѡ ПО СРѢДЕНОГА МИ СНА БГЪ ЗНА
КОГА КЄ МЕНЄ ДАРОВАТИ ТАКОЮ ВЕСЕЛИЮ ЯКО ДНѢСКА Ѡ ПО
СРѢДЕННОЄ МИ ДЕВОНЧИЦЄ ГВА МИ. Сего ра моли и проси
ваша мати како наши пришатело како да приидете и ваша
мати, ерє ви вѣзвиле да бѫдете и ваша мати кѫно сѫ на-
ми на швои радо, цио єтъ на ѡ Бгъ данно. И аџіє Бгъ
изволи и днѣ коя є да знанте ваша мати: естъ ѕ Бь да
бѫ на «Рожьство Хво» Тои се моли вашои мати. И Бгъ
ви весели.

Пи. Дє. зі днѣ.

ІѠ РЯѪ ВОЄВѠ, МАТЇѦ КѪЇѦ ГНЬ.

Hârtie.— Monogram mic cu roşiu ; pecetia ruptă. — Arch. Braşovuluĭ No. 249.
c. 1527—1528.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, judeţuluĭ şi celor 12 pârgarĭ din Braşov.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Radul, voevod şi domn. Scriem la aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ şi vecinĭ de aproape, judeţuluĭ şi celor 12 pârgarĭ din Braşov, multă sănătate. Şi după aceia prin voia luĭ Dumnezĕu şi a preacurateĭ Maicĭ a luĭ Dumnezĕu, m'a miluit şi mi-a dăruit Dumnezĕu mie, să am în aceste vremurĭ o nuntă pe placul inimeĭ mele şi să fiu socru. Până acum în viaţa mea n'am avut nuntă şi n'am fost socru. Dar azĭ mi-a dăruit'o Dumnezĕu, însă de la prea iubita-mĭ fiică a domnieĭ mele, iar de la prea iubitul meŭ fiŭ Dumnezĕu ştie

când mĕ va dărui c'o ast-fel de nuntă ca cea de azĭ de la prea iubită-mĭ copilă a domnieĭ mele. Drept aceia cer şi vĕ rog pe domnia voastră ca prietenĭ aĭ noştri, să veniţĭ şi domnia voastră, căcĭ vĕ poftèsc să fiţĭ împreună şi domnia voastră cu noĭ la aceastĕ veselie, ce ne este dată de la Dumnezĕŭ. Şi de va vrea Dumnezĕu domnia voastră să ştiţĭ şi ziua în care va fi : e de la Dumnezeu să fie la «Naşterea luĭ Christos». Aceasta vĕ rugăm pe domnia voastră. Şi Dumnezĕu să vĕ bucure.

Scris Decembrie a 17-a zi.

† Iŵ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiţe.

Atribui invitaţia de maĭ sus luĭ Radu vodă de la Afumaţĭ, îndreptăţit fiind de caracterul scrierĭ ca şi de cuprinsul sĕu. Ea nu poate fi a luĭ Radu Paisie, căcĭ Radul Paisie saŭ maĭ bine zis Petru de la Argeş are— după cum voiŭ avea ocasiunea să arĕt—maĭ multe fete şi feciorĭ, pe când în învitaţie nu ni se vorbeste de cât de o fată şi un fecior, ceia ce nu se potriveşte. Radul de la Afumaţĭ ştiŭ că a fost de douĕ orĭ casătorit: în prima cu fiica luĭ Vlaicu vornicul (cf. doc. publicat de mine în conv. Lit. pe Noembrie 1902, p. 1036—1044) Şi în a doua cu fiica luĭ Neagoe Basarab, cu frumoasa Ruxanda. Zamfira probabil era aceleĭ dintăiŭ, Vlad a celia de a doua. Nunta de care e vorba nu poate fi de câ[t] a Zamfireĭ, când şi cu cine rĕmâne o întrebare la care pentru moment nu pot rĕspunde.

XIX.

† Нашимн чтити и добри приятеле, кѣгъ мецре и сѣцѣ и кї пѣгарн ѡ Сикискѣ гра.

† Їѡ Рад҃ воево, Кжїею млтню и гнѣ вѣсон земли Ѳгровлахїнскои. Пишемѣ наши чтити и добри приятело и

блнии сѣсѣдо, кѣгъръ мѣцѣ и сѣцѣ висоте кралю и кї прѣг-
гари ѡ Сибии гра, мно здравие и съ любовию приноси капон
мати. И по сн пакн съ пола вернога члка. Негѣи лофе. съ
истиннми потрѣнимн р'к. и нагчи ви Бъ пакн скорѵ дага
допѵсти да зна гво ми. И елика изрѣтъ ѡ гво ми ко ва.
вьзлюблени пнѣтели, ѡ вѫсе є вкрѣните, ере сѵ истинн и
вкрни р'к. И Бъ ви вели.

Пн. Ю. кг.

ÎѠ ꙗѧѫ ВѠЄВѠ. ꙗꙗТЇѦ КѪЇѦ ГНЬ.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu; pecetia aplicată, s'a pierdut.
c. 1528—1529.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din cetatea Sibiuluĭ.

† Iѡ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu şi domn a toată ţeara Ungrovlahieĭ. Scriem la aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ şi vecinĭ de apoape, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ mărituluĭ craiŭ şi celor 12 părgarĭ din cetatea Sibiuluĭ, multă sănătate şi cu dragoste mé închin domnieĭ voastre. Şi după aceea iar am trimes pe omul de credinţa, Negoiţă logofĕtul, cu adevĕrate şi de trebuinţă cuvinte, şi povăţuiască-vĕ Dumnezĕu iar de grabă să-l trimeteţĭ ca să ştiu domnia mea. Şi orĭ câte vĕ va spune de la domnia mea vouĕ, iubiţĭ prietenĭ, întru toate să-l credeţĭ, că sunt adevĕrate şi de trebuinţă spuse. Şi Dumnezĕu să vĕ bucure.

Scris Iulie 23.

† Iѡ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

XX.

† Нашеми чтитими прѣкꙁлюблєнними братіе и клнними сѳсе, кѳгъ мецре и сѳцѳ и вї ти пѳга ѡ Сибию.

† Матїю Бжїю Ію Рау, коиво и гнк. Пишемо наши чтити и прѣкꙁлюблєнними приятели и клнии сѳсєди. кѳгꙁ мецие и сѳцѳ и вї ти пѳргарѡ ѡ Сибию, мно здравие и сѣ люковие приноси гво ми вашон мати. И по си дака ѳ знанїе вашон мати, поне разѳме гво ми, како сте послали книгѳ ѳ гиже Деспина, Басараке коиво тере га зовѣте на сѳ; а гво ми тако сѣ разѳме, како висотѳ кралю тако є сѳди, како тои злата ѡ є кри, и да є негове кѳке и мáрхѳ и сво гиже Деспина, й мои бра Иѳа Мьила коиво Ардески, неговѳ мать са є ѳтьми сию редѳ. Сє ра ви говори гво ми, поне висотѳ кралю не є посла книгѳ до гво ми, како да штави гиже Деспина да приидє ѳ тае сѳ, а ако є послала висотѳ кралю книгѳ ѳ ва, а сѫ не є ѳ ва рѳке, анѳ є ѳ рѳкѳ гва ми. Та гво ми тако би є рекь мои бра Иѳа Мьила Ардески коиво, како каре колико є шта даже тои злата

и є и дрѕги члци колико сѕ дльни гпже Деспина, а гво
ми свє да ѕзима ѡ на ва члци є сѕ ѡ ва дрькжавѕ. Ꙗ ако
хоке посла висотѕ краю книгѕ како да прииде гпже Дес-
пина ѕ тои сѕ, а гво ми хокю стоати са сѫ мою главѕ.
Сє ра ви говори гво ми вашои мати, како да гледате,
како варе колици дльни нма гпже Деспина, свє да се
плати. И тѕіа хоке прити слѕ гва ми, Драми (ми)
Скѕтѕ, сѣ истинами и потр҃кними р҃к. И ва́ре ѐлика ире
ѡ гво ми кѫ вашои мати, а ва мати в҃крѕєте є, ѐре сѕ
исти р҃к гва ми. Тои ви да ѕ знанїе гво ми вашои мати.
И Бѣ ви вели.

Пи. Фє. ка д.

† Ї҃ѡ Рꙗѕ Вѡєвѡ, Матїѧ Бжїѧ Гнь.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu; pecetie aplicată: de ceară roşie, rotundă, mijlocie, s'a perdut.

1528—1529.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi prea iubiţĭ fraţĭ şi vecinĭ de aproape, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din Sibiu.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Radul, voevod şi domn. Scriem la aĭ noştri cinstiţĭ şi prea iubiţĭ prietenĭ şi vecinĭ de aproape, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din Sibiu,

multă sănătate și cu dragoste mĕ închin domnia mea domnieĭ voastre. Și după aceea daŭ de știre domnieĭ voastre, că am înțeles domnia mea, că aț̦ĭ fi trimes carte la doamna Despina a luĭ Basarab voevod și o chemaț̦ĭ la judecată; dar domnia mea așa am înțeles, că și măritul craiŭ așa a judecat, că acel făurar el e vinovatul, și i-a fost dat casele sale și marfa și tot doamneĭ Despina, și fratele meŭ Iștvan Măilat voevodul Ardealuluĭ domnia sa însu-șĭ a fost întocmit această rînduială. Drept aceea vĕ grăește domnia mea, fiind-că măritul craiŭ n'a trimis carte domnieĭ mele, ca să las pe doamna Despina să vină la această judecată, și dacă a fi trimes măritul craiŭ cartea la voĭ, dar acuma nu e în mâinile voastre, ci este în mâna domnieĭ mele. Decĭ așa mi-a zis domnieĭ mele fratele meŭ Iștvan Măilat voevodul Ardealuluĭ, că verĭ cu cât a rĕmas dator acest făurar încă și alț̦ĭ oamenĭ câț̦ĭ sunt datorĭ doamnei Despina, dar domnia mea totul să iaŭ de la oamenii voștri ce-s din ț̦inutul vostru. Iar dacă măritul craiŭ va trimete carte să vină doamna Despina la această judecată, (atuncĭ) domnia mea voiŭ sta singur cu capul meŭ. Drept aceea vĕ grăește domnia mea domnieĭ voastre, ca să vedeț̦ĭ, că verĭ câț̦ĭ datornicĭ are doamna Despina, totul să se plătească. Și acolo are să vină sluga domnieĭ mele, Dragomir Scurtul, cu adevĕrate și de trebuință cuvinte. Și verĭ câte vĕ va spune domnieĭ voastre de la domnia mea, iar domnia voastră să-l credeț̦ĭ, că sunt adevĕratele cuvinte ale domnieĭ mele. Aceasta vĕ dĕ domnia mea de știre domnieĭ voastre. Și Dumnezĕu să vĕ bucure.

Scris Februarie a 21-a zi.

† Iω Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiț̦e.

Radul-vodă de la Afumaț̦ĭ este fiul Raduluĭ-vodă-cel-Mare și al doamneĭ Catalina. El nu e un simplu boer ridicat în rang, după cum ne spun cronicele indigene și după ele mai toate manualele de istorie națională

până în prezent. E vlăstar domnesc şi încă unul de acela căruia—după mine — istoria naţională ar trebui să-i consacre mai multă atenţiune. Domnul urmaş al strămoşului său Mircea Basarab, pentru faptele-i măreţe săvârşite în clipe de grea cumpănă, are acest merit şi poate sta alături în vitejie de Ştefan-cel-Mare şi Mihaiŭ-Viteazul. Radul de la Afumaţi s'a numit astfel după numele moşiei sale Afumaţii din Ilfov. Acest epitet însă îl dau numai cronicele locale, pe când hrisoavele ulterioare îl numesc cu drept cuvênt «Младї Радꙋла воєвода = Radul voevod cel Tînăr.» (Arch. Stat., M-rea Bistriţa, pach. 46). Radul-cel-Tînăr a avut de urmaşi pe Vlad şi Zamfira. Pecetia sa înainte de 1526 poartă legenda : + «Pecetea luĭ Iŏ Radul voevod şi domn al Ţării-Românesti» (« + Печат Iŏ Радꙋла воєвода и гнк Влашкои Земли»), pe când cea după 1526, poartă legenda de : «+Iŏ Радꙋла воєвода новаго и гнк влашкы. = + Iŏ Radul-voevod noul domn român» (Arch. Stat., M-rea Tismana, pach. 6 Netrebnice; Episcopia de Buzĕu, pach. 37 doc. 1.; Acad. Rom., doc. 78/97).— Tatăl său, Radul, am spus mai sus că a avut de soţie pe doamna Catalina. Aceasta ne-o spune hrisovul Radului-cel-Mare din 1496 (7004) dat M-reĭ Rusicul din sfîntul Munte şi prin care îĭ întăreşte un ajutor de 3000 aspri pe fie care an. In hrisov Radul spune sfinţilor părinţi : să înscrieţi la sfîntul pomelnic pe moşiĭ noştri : Ioan Vlad voevod şi monahia Eupraxia, şi pe părintele monahul Pahomie şi pe maica monahia Simonida, şi pe mine Ioan Radul voevod, şi pe soţia mea doamna Catalina, şi pe fraţiĭ meĭ Vlad şi Mircea. (Наши дѣдове Іѡанъ Владъ воєвода и монахїа Єѵпраѳина, и родитель монахъ Пахомна и маика монахїа Симонида, и азъ Іѡанъ Радꙋлъ воєвода, и подрꙋжїе ми госпожа Каталина, и братна Владꙋла и Мирча) cf. Actele M-reĭ Rusicul din sfîntul Munte cu hramul mareluĭ mucenic Pantelimon, Chiev. 1873, p. 494—442. Radul cel-Mare pe aĭ căruĭ urmaşi istoria nu-ĭ cunoaşte — a avut de fiĭ pe : Radul de la Afumaţi, Vlad Vintilă, Radul Bădică, Radul Paisie şi Mircea Ciobanul. Radul Bădică nu presintă siguranţă în a fi fiŭ legitim al luĭ Radu-cel-Mare, căci Radul Paisie într'un document al său din 16 Iulie 1538 (7046) dat din Târgovişte, ni-l arată ca pre un usurpător de tron (Бѫдїка єѭ се вꙗзнес господѫ = Bădică ce s'a fost ridicat domn), pe când pe Radul de la Afumaţi într'unul din 3 Iulie 1537 (7045), îl numeşte de frate al său. (покоиного брата господа ми Радꙋла воєвода = răposatului frate al domniei mele Radul voevod). După toate acestea ne mai rămâne o chestiune de lămurit. Intre 1475—1477 aŭ venit misionariĭ Gherman şi Ştefan de la sfîntul Munte şi aŭ cerut ajutoare de la Vlad voevod Călugărul pentru sfînta M-re Filoteia. Şi Vlad împreună cu feciorii seĭ Radul şi Mircea, aŭ dat M-reĭ o subvenţiune de 4000 aspri pe fie care an. In hrisov Vlad spune monahilor : să treceţi la pomelnic, pe părinţiĭ noştri : Iŏ Vlad voevod şi mama monahia Eupraxia, pe mine Vlad voevod şi pe copiĭ noştri : Iŏ Radul voevod, Vlad şi Mircea (дасе въ поменникъ коꙋ стоѵ проскомидїи вънишоꙋтъ наши родителїе, Iŏ Владъ воєвод й маика монахїа Єѵпраѳїа, и азъ Iŏ Владъ воєвода и чеда наша : Iŏ Радоꙋлъ воєвода и Владоꙋлъ и

Μηρια). cf. Istoria Atona, III, p. 335. Monahia Eupraxia din acest hrisov ca și de la cel de mai sus este soția lui Vlad Draculea, deci o străbunică a lui Radul de la Afumați. Numele ei adevărat pentru moment nu-l știm, dar știm numele soției lui Vlad Călugărul, al Radei, care se călugărește tot sub numele de monahia Eupraxia (cf. mai sus p. 9, notița) mai târziu luând și pe cel de Simonida. Pare că numele de Eupraxia era un nume plăcut pe vremurile calugărițelor. Am atras aci atențiunea spre a nu se confunda numele soacrei cu acela al norei sale. In ultimii ani de domnie Vlad Călugărul își asociase la domnie pe fiul său Radu. Vlad se retrage lăsând locul fiului său Radu. Aceasta ne o spune însu-și Radu-cel-Mare într'un document al său pe care îl voiu da publicității într'o amănunțită monografie ce pregătesc asupra lui Radul de la Afumați.

La 2 Ianuarie 1529 Radul de la Afumați pieri pe dealul Cetățuia din Râmnicu-Vâlcea, pe locul unde azi stă în ființă bisericuța cu hramul „Sfinții Voivozi." El pieri de o moarte crudă, ucis fiind de proprii săi sfetnici Neagoe vornicul și Drăgan Postelnicul. La 4 Ianuarie fu înmormântat în biserica „ Curții de Argeș" alături de socrul său Neagoe Basarab. Și cei cari își făcură această sfântă datorie, știură să-i recunoască și meritele, figurându-l pe lespeda criptei sale : călare pe un cal ager, cu stema în frunte, cu buzduganul în mână, cu mantia suflată în vint ; sublim moment al eroului în lupta pentru neatârnare! Și cu cele spuse adaog asupra morței sale următoarea tradiție păstrată în popor și comunicată mie de prea sfinția sa părintele Anastasie Marinescu din Cetățuia.

„Radul-vodă cel Mare, pe când era în viață, se gândi că alături de fiul seu Radu, să ia și un copil de suflet, pe care să-l crească și îndrumeze intru cele sfinte, trimițându-i pe amêndoi la dascălii pricepuți și iscusiți în toate celea. Pe fiul său voia să-l crească și oțelească mai mult în ale armelor, ca un viitor domn ce era să fie, iar din copilul de suflet voia să scoată un bun păstor, un mitropolit pentru țeară. Unul cu sabia menit era să-i asigure hotarele și s'o conducă la glorie și mărire, iar celalt cu crucea în mână s'o întărească în credință, în ideia binelui și frumosului, căi ce duc la fericirea supremă. Fiul său încă de mic se arătă demn de numele strămoșilor săi, despre cari pe acele vremuri se povesteau mari și minunate lucruri ; el nu înșelă speranțele tătânc-său. De mic mânuia sabia și călărea fugarul cum nimeni altul mai bine ca el, pe când fiul luat de suflet fu un leneș și încăpăținat. Lui nu-i plăcea cartea, nu învăță nimic, și mintea nu-l îndemna de cât la lucruri rele. Când Radu ajunse domn ocărmuitor în locul tătâne-său, ajunse și el popă. Radu Vodă îl iubea și voia să facă ceva mai mult din el îndemnându-l la muncă. Din parte-i el fu un bun oștean : un viteaz treaz și neadormit; cu pieptul său vitejesc apără țeară de năvăliri dușmane și-i asigură hotarele. Popa drept răsplată a binelui că-l primise în casa domnească, îi puse capătul fiind încă în floarea vîrstei. El se unise cu o parte din

boerii nemulțămiți de soartă și-l săpă pe ascuns. Și când aceștia se răs-culară, popa fù cu ei. El fù acela care il sfătuì să fugă spre a fi mai sigur de viață. Domnul îl crezù: vezênd că tronul sĕu se clatină și viața-i e in pericol, se hotări să fugă la Olteni, la boerii ce-i erau credincioși. Amândoi travestiți fugiră de la curte pe o noapte intunecoasă, dar hoțul de popă dădu-se de știre vrăjmașilor de această fugă. Noaptea intru tărziŭ ajunseră pe partea dreaptă a Oltuluì și cercară să-l treacă. Radu se hodini puțin. Popa n'avù astêmpăr, ci ochind luntrea ce sta proponită de-o salcie la mal, merse pe furiș de-i ascunse lopețile, spre a nu mai avea cu ce trece domnul sĕu pe celalalt mal. Vrăjmașii goneaŭ din urmă. Radu tresare și vrea să treacă riul și vĕzînd luntrea fără vîsle, înțelese abia atunci cursa ce-i întinsese vicleanul sĕŭ tovarăș. Sări de grab în luntre blestemându-l și cu mâna dreaptă drept lopată mână luntrea pe cela-lalt țărm. Sărind jos, urcă dealul și merse la biserica din Cetățuie unde se și închise. Călugării vĕzênd pe domnul lor în pericol îl primiră bine și pe dată începură cântări, rugăciuni de scăpare. Dar dușmanii mânați de duhul rĕŭ și însetați de sânge, ca niște lupi flămânzi năvăliră în biserică neținând seamă de cele sfiinte, ci ca pe un blând mielușel il junghiară pe când sta și se ruga înaintea icoanei Maicei Domnuluì, stropind ast-fel altarul cu sânge nevinovat.'' Așa pieri mândrul vi eaz, fala Românilor pe vremurì!

MOGOȘ SPĂTARUL.

(1527 — 1545 ?)

XXI.

† Дидѣ ѡ Са и Коше и вѫсѣ Сад҃ени и Чеснѣдинани.

† Пише жѕпа Могѡ спата, много зравне и поклоненне, Дидѣ ѡ Са и Коше, й ка Сад҃ено вѫсѣ, и ка Чеснѫдинани вѫсѣ. И такозн ви говорн: а то како дондоше Тѕрци та ни попирдше по ноге и и пленише ни понеже на ва плениѭ и па ви поробѣ, а ѕ на токо непоробѣ, а за дрѕгѕ плениѭ како

й г ва, а тко ни би фалоса гна ни кралѣ? Я ѡ ни не гледа
а ни ни є параса, та ни негледа. Тако кѫга би сѣга кѫда
пленише Тирцї, ѡни ме послаше, тиези гопѡдари и мене сѣ
воискѕ по ваш̃ место да ви плени и да ви пороби ере ми
дадоше и Тирци, та сѣ има, али бехѫ вѫ ѡдежди влашки.
И доше сѣ дори по на ваши хижи, а кѫда би тамо, а ѡ пане
на мене ваши лює, Микѫ ѡ Рѫмецї и Тома ѡ Млѫдѫре-
ци сѫ вѫсеми своими, та ми се молише за ва, ра како да
ви неплени и да ви непороби. Тако азѫ сокоти, ере сте
и ви христиани како и ми ѣсмо, тако се врати та ви не
ѕчини никое зло. Да то ра ви говори, будете ми ви мене
добри приятели, азѣ да буде ва по добрѫ приате, и не-
цете загинѕ тако и бе ѵ знание, поне а ко ми будете ви
мене приятели а ва це би како да си буде еди ѡ ва
зде. И сѣга некаите се, нецю сѣдѵвати, за цю сѵ бнени
Тирци ере си се пазе. И сѫга, по ѿвои книгѵ, ако ю авлѣте
и Сибиѧно та ю це види и ако ми доидѕ речи слаки ѡ
Сибиѧни и изѫ Бра, добрѫ би им чю ини приате, добрѫ на
свакн ки, како да си буде еди ѡ ни вѫ седа ѡде ѡ Сибиѧни,

тако(м) и чю бити и азъ. И вар(т)е елика изрече къ ва(м), наши
аї люе, Микѵ ѡ Рамеци и Тома ѡ(т) Мл҃ждреци а ви да ве-
рѣете, ере сѵ истини мои речи, нно не(с).

Hârtie ; *pecetea lipseşte* ; *marca hârtiei*: *o semilună*. *Pe verso următoarea notiţă latină : Regnum mundi et omnem ornatum saeculi contempsit propter amorem domini noster Iesu.*

c. 1530 — 1536.

† Luĭ Didea din Sad şi Comşăĭ şi tuturor Sădenilor şi Cisnădenilor.

† Scrie jupân Mogoş spătarul, multă sănătate şi închinăciune, luĭ Didea din Sad şi Comşăĭ şi vouĕ Sădenilor tuturora, şi vouĕ Cisnădenilor tuturora. Şi iată ce vĕ grăesc : pe când veneau Turciĭ de ne călcaŭ în picioare prădîndu-ne fiind-că pe voi vĕ prăda şi (acum) ve robesc, iar la noĭ atât nu ne robesc, iar de alta pradă ca şi la voĭ, atuncĭ la ce ne-a folosit domnul nostru craiul? Doar el nicĭ nu ne caută şi nicĭ nu ne îngrijeşte, ci ne-a părăsit. Ast-fel fŭ acu când prădau Turciĭ, m'au trimes ei, domniĭ acestora, şi pe mine cu oastea pe locul vostru ca să vĕ jefuesc şi să vĕ robesc că mi au dat şi Turcĭ, i-am avut, dar eraŭ în haine româneştĭ. Şi am venit până aproape de casele voastre, şi când fuseĭ aci, veniră la mine oameniĭ voştri, Micul din Rămeştĭ şi Toma din Mlădăreştĭ cu toţĭ aĭ lor, şi m'aŭ rugat pentru voi, ca să nu vĕ prădez şi să nu vĕ robesc. Ast-fel am socotit eŭ, că sunteţĭ şi voi creştinĭ, precum suntem şi noĭ, şi aşa m'am întors de nu v'am făcut nicĭ un rĕu. Drept aceia vĕ grăesc, fiţi-mĭ voĭ mie buniĭ prietenĭ, ca eu să vĕ fiŭ vouĕ şi maĭ bun prieten, şi nu veţĭ perĭ ast-fel fără de veste, căcĭ dacă voi îmĭ veţi fi mie prietenĭ şi eu vouĕ am să vĕ fiŭ aicea ca şi cum ar fi unul de aĭ voştri. Şi acum nu vĕ căiţĭ, de nimic să nu vĕ temeţĭ, căcĭ sunt bătuţĭ Turciĭ şi sĕ pă-

zesc Şi după această carte, acuma, dacă o veţĭ arăta şi Sibienilor şi vor vedea o şi dacă mĭ vin cuvinte dulcĭ de la Sibieni şi din Bran, bun prietin le voĭ fi şi lor, bun orĭ şi căruĭ obraz, ca şi cum ar fi unul de aĭ lor din Sibienĭ pretutindinea aicea, aşa am să le fiu şi eŭ. Şi orĭ câte vĕ vor spune vouĕ, oamenĭĭ noştri, Micul din Rămeştĭ şi Toma din Mlădăreştĭ voi să credeţĭ, că sunt cuvintele mele adevărate, alt-fel nu este.

Notiţe.

Asupra luĭ Mogoş spătarul cf. hrisovul luĭ Radul voevod, fiul Mihneĭ voevod, prin care întăreşte închinarea făcută de boerĭĭ Buzeştĭ schitului Stăneştĭ la Patriarchia Alexandrieĭ din Egipt. «Mareĭ Patriarchĭĭ de la cetatea Alexandrieĭ, unde se cinsteşte şi se prăznueşte hramul sfîntuluĭ şi prea lăudatului apostol şi evanghelist Marco, şi cinstituluĭ şi prea cuviosuluĭ şi întocmaĭ cu apostolĭĭ, şi a toată lumea învăţătoruluĭ şi pre scaun al doilea luminator papa patriarchul chir Chiril al Alexandrieĭ, şi a tot soborul sfinteĭ Patriarchĭĭ celor ce locuesc într'acel locaşiŭ, ca să fie întru stăpânirea sfinteĭ Patriarchĭĭ M-rea din Ţeara-Românească ce să chiamă Stăneştĭ, unde se cinsteşte şi se prăznueşte hramul Adormireĭ prea sfînteĭ stăpânitoareĭ noastre Născătoareĭ de Dumnezĕu şi pururea fecioareĭ Marieĭ, ca să fie metoh sfinteĭ Patriarchĭĭ, *pentru-că aceasta M-re ce s'aŭ numit maĭ sus, aŭ fost zidită din temelie, de moşiĭ răposaţilor îndreptătorilor, ce se numesc Buzeştĭ, anume: jupân Mogoş banul şi de feciorul luĭ Mogoş spătarul şi de Giura logofătul* încă din zilele răposatuluĭ Iŏ Petru voevod, ce s'aŭ numit pe călugărie Paisie, când aŭ fost cursul anilor (7045) 1537. (=Понеж сїѣ кнїи рѣчнá монастѷрѝ, кѝла ѥст сказáннà wт ѿснóвàніѥ wт дрѣвнѝ покóйнѣмъ прáвѝтелѣхъ нарѝцаéмѝ Кѣзѣцѝѝ, на нм : жѣпан Могош бан и снь ѥг Могош спат ѝ Џюрá лwгѳет ѥ҆ижѐ при днн покóйнѣмъ Їѡ Петрѣ воєводà Калѣгерà нарѝцаѣмн Пансїѥ, кѣда ѥст кнл тѣчнѝѥ лѣтом ҂ѕѧмѕ). Inchinarea aceasta e făcută într'al cincilea an de domnie a Raduluĭ-vodă Mihnea pe timpul petrecereĭ în ţară a patriarhuluĭ chir Chiril din cetatea Alexandrieĭ de către jupăneasa Maria, marea băneasă şi frate-sĕu jupân Radu postelnicul, copiĭ reposatuluĭ Radul Buzescu clucerul, înaintea domnuluĭ în marele divan. Hrisovul este scris de Lepădat logofătul în scaunala cetate a Tărgoviştеĭ în luna Maiŭ 19 anul (7123) 1615 (Acad. Rom. pecetia 184).

ȘERBAN BANUL.

(1522 — 1546.)

XXII.

† Моєм слачѣнишом бра и блнии сѕсѣ, кѕгѣ мато ѡ гра Сибн.

† Ѳ жѕпа Шéрба великн ба Кралески. Моєм слачѣнишом бра и добро пнѧтє, кѕгѣ мато ѡ гра Сибню, мно здравнѣ и сѣ любовне принашлє твое мати. И по сн ти дава ѕ знанїе и зафалаѣ твое мати, ра кни и рѣ є ми сн пола, а ѡ вѣсе по ре се разѕме речиш твое мати вема боле, и хоке ѡ вѣсе нправити твое мати ѡ тѣ рѣ є ми сн пола по слѕ твон мати. И варе цо ке говори слѕ твое мати, Ива, а твое мати ѡ вѣсе да вѣрѕе є, ере сѕ вѣсн мон нсти рѣ. То дава ѕ знанїо. И Кѣ те вели, амн.

Пн. Я. з д.

Hârtie.— Pecetia de ceară albă, aplicată, cu inel; *emblema*: *o camee cu legenda* :+(Ш)ербанѣ вел(нки) ба(нѣ); *marca hârtiei*: *o mână.*

† Prea dulceluĭ meŭ frate și vecin de aproape, burger meșteruluĭ din cetatea Sibiuluĭ.

† De la jupân Șerban marele ban de Craiova. La al meŭ prea dulce frate și bun prieten, burger meșteruluĭ din cetatea Sibiuluĭ, multă sănătate și cu dragoste mĕ închin domnieĭ tale. Și după acea

îţĭ daŭ de ştire şi mulţămesc domnieĭ tale, pentru cartea şi cuvintele ce mi-aĭ trimes, eu din toate pe rînd am înţeles cuvintele domnieĭ tale foarte bine, şi voesc în toate a te servì pe domnia ta în aceste cuvinte ce mi-aĭ trimis prin sluga domnieĭ tale. Şi orĭ ce-ţĭ va spune sluga domnieĭ tale, Ivan, iar domnia ta întru toate să-l crezĭ, că sunt toate cuvintele mele adevĕrate. Aceasta (îţĭ) daŭ de ştire. Şi Dumnezeŭ să te bucure, amin.

Scris Aprilie a 7-a zi.

XXIII. *)

† Наши чистити старѣе братие и добри приятели жу Шерка велики ба Кралевски, и жупа Бинти, више велики дворни.

† Чистити и вѣсе почетени и нарочити и даро ѡ Ба даровани, наши чистити братие и добри приятели, жупа Шербанѹ велики ба Кралевски, и жупа Бинти дворни, много здравие и люко приноси гпо ви, ѡ приятели гпо ви, ѡ жупа Лукачю сѣцѹ ѡ Брашо и ѡ вї пѣргари. Понеже дава ѵ знание ваше мнѣ за книгѹ и ре цио ни сте послали. И преже сию време, ми добре се разумелй, и захвале гпо ви; а сѣда книгѹ еже ни сте послали гпо ви, ѣре не дрѣжи верѹ, за тое не ни се мни добре, ѣре ми дѣрѣжимѹ верѹ како смѹ и преже дѣржи; и тое не ке се наги, да дава ми по-

моцѣ болѣро, ни єдино детиню. Й несѫ глезнали болѣри
землю да плени, а ни сѫ ходили по планини тере си сѫ гледали
довито па сѫ дошли ѵ Краше, й сѣда сѫ ѵ Краше ; незна тко
є лага, и мй се чюди почто вериге гно ви лѣжеве ре и лѣжеви
чловци; й ми дѣржи вер̃ како смѫ й прѣже дѣржали. Ми се
чюди цо чините гво ви, почто веригете такови празне ре, й
хокете да ѵчините вражбѫ на землю висоте краље сѣ Турци.
Тко се диже на землю краље, а ѿнѣ се диже на самога главѫ
висоте крало. Ми йма надежѫ на гно ти, кане, да ймамѫ
вер̃ како смѫ й прежде сию време ; Й коли неверѣши гно
ти на на, да верѣши гно ти смѫтѫ гно ти, Тома, ѣре є ви-
дили ѿчима. Того ради, моли гно ви, да нма вер̃ за єдно
како смѫ й прежде сию време ймали ; дане верѣши гно ти
лѣжеве ре, ѣре тое не ке се наити никѣда. Тое дава ѵ
знание гно ви. Й Кь ви весели гно ви, амн.

Пн, Ю. є дн.

Postscriptum : Тога ради ми смѫ пријатели гно ви сѣ
пријатели гво, й сѣ братѣство моли й гно ви, да бѫдете на

сѫ братѫство и̂ сѫ приѧтелство, ѣ̂ре мн чека н ѡ̃ т̃ с̃ гпо вн, да

буде тако̀. И̂ каре цр̃ о̂зречетѫ наше слугѣ ѡ̃ т̃ на кѫ с̃ гпо

вн, да вернете с̃ гпо вн, ѣ̂ре сѫ̑тѫ наше ре ч̃ и̂стине и̂ правѣ.

Hârtie. — *Pecetia aplicată pe verso: mijlocie, rotundă, de ceară roşie; marca hârtiei: o ancoră.* — *Arch. Braşovului No. 557.*

† La ai noştri cinstiţi fraţi mai mari şi buni prieteni, jupânului Şerban mare ban al Craioveĭ, şi jupânului Vintilă, fost mare vornic.

† Cinstiţilor şi prea cuviosilor şi nărociţilor şi cu har de la Dumnezĕu hărăziţi, la aĭ noştrĭ cinstiţi fraţi şi buni prietenĭ, jupânuluĭ Şerban mare ban al Craioveĭ, şi jupânuluĭ Vintilă vornicul, multă sănătate şi iubire vĕ aducem domnieĭ voastre, de la prietenii domnieĭ voastre, de la jupân Lucacĭŭ judeţul din Braşov şi de la cei 12 părgarĭ. După aceia daŭ de ştire domnieĭ voastre de cartea şi cuvintele ce ne-aţĭ trimis. Şi maĭ-nainte de această vreme, bine v'am înţeles, şi vĕ mulţămim domnieĭ voastre; dar de cartea ce ne aţĭ trimis-o acum domnia voastră, că nu ţinem credinţă, de ea nu ne pare bine, căcĭ noĭ ţinem credinţă precum am ţinut-o şi maĭ nainte; şi una cu aceia nu se va întĕmpla, ca noĭ să dăm ajutor boerilor, nicĭ unuĭ pretendent. Şi n'aŭ intrat boeriĭ în ţară ca să prade, ci aŭ mers pe munţĭ de şĭ-au văzut dobitoacele şi iar s'aŭ întors la Braşov, şi acum sunt în Braşov; nu ştiŭ cine v'a minţit, şi ne mirăm că domnia voastră puteţĭ crede cuvinte mincinoase şi oamenĭ mîncinoşĭ; şi ţinem credinţa precum am ţinut-o şi maĭ nainte. Ne mirăm ce vĕ face pe domnia voastră, de credeţĭ ast-feĭ de cuvinte deşarte, şi voiţĭ să faceţĭ vrajbă în ţara măriteluĭ craiŭ cu Turciĭ. Cine se ridică în potriva ţărĭĭ crăiuluĭ, acela se ridică chiar asupra măriteluĭ craiŭ. Avem

nădejdea în domnia ta, banule, să avem credință precum am avut o și mai nainte de acestă vreme; și dacă domnia ta nu te'ncredi în noi, să credi domnia ta pe sluga domniei tale, pe Toma, că ia vĕzut cu ochii. De aceia, vĕ rog pe domnia voastră să avem credință unul către altul precum am avut-o și mai nainte de această vreme; să nu (mai) crezi domnia ta cuvinte mincinoase, căci așa ce-va nu se va întĕmpla nici când. Aceasta vĕ dau de știre domniei voastre. Și Dumnezĕu să vĕ bucure pe domnia voastră, amin.

Scris Iulie a 5-a zi.

Postscriptum: De aceia suntem prietenĭ ai domneĭ voastre cu prietenii domniei voastre, și cu frăție vĕ rugăm și pe domnia voastră, că să ne fiți cu frăție si cu prietenie, că noi așteptăm și de la domnia voastră, să ne fiți (tot) așa. Și ori câte vĕ vor spune domniei voastre, slugile noastre de la noi, să-i credeți domnia voastră, căci sunt cuvintele noastre drepte și adevĕrate.

NOTIȚE.

Cine e Șerban Banul?

Intr'un hrisov de la Mihnea voevod (Acad. Rom., pach XII, 167), fiul lui Alexandru voevod, cu data de 13 Iunie 1588, ni-se vorbește pe larg de *Șerban banul Craioveĭ. El e ginerile luĭ Neagoe tatăl Craioveștilor, deci cumnat cu jupân Barbul banul, Pârvul vornicul, Danciul comisul și Radul postelnicul.* In hrisov e vorba de o întărire ce o face Mihnea voevod boeruluĭ sĕŭ Nica fost mare armaș și soțieĭ luĭ Marieĭ fiica jupăniței Anca din Coianĭ peste satul «Fântănelele». In hrisov se arată și hotarele satului, el a fost hotărnicit de banul Pârvu cel-bătrîn. Satul aparține Marieĭ și prin aceasta soțuluĭ sĕu Nica fost mare armaș: «fiindu-ĭ bĕtrână și dreaptă moșie și de moștenire lor, ajunsă și cumpărată de răposatul ban Pârvul încă de mai nainte vreme, din vremea altor domnĭ bătrânĭ, ce aŭ fost de mai naintea domnieĭ mele—zice Mihnea-vodă—de la Vlad voevod Călugărul și fiiul sĕu Radul voevod cel bun, și încă și după aceștia de la Vlad voevod înecatul. *Și iar l-a ajuns jupân Șerban banul, cumnatul Pârvuluĭ banul, când a mers de a spânzurat pe Drăgichĭ al luĭ Danciu Gogoașe la Țarigrad, de oare-ce s'a fost ridicat să vină ca domn*

în Țeara-Românească = Сѳи пакиж ест достизал, жоупан Шербан кан шѣрѣ Прькоулюк кан, кѣда ест ѡтишел тере ест оу҃кѣсил по Дрѣгич Данчок Гогоаш ѣ Цринградѹ, почто се ест подїгал гспдр, да прїидет оу҃ Блашка-Земле.) Așa l-a ținut sub toți ceia-lalți domni bătrânî. Și in zilele lui Vintilă-vodă și în zilele lui Mircea-vodă și în zilele lui Pătru-vodă, până în zilele răposatului părinte al domniei mele, Alexandru voevod. *Deci când fu atuncea mai sus scrisa jupânița Anca fiica lui Șerban banul, nepoata lui Pârvul banul și fiul lor Șerban postelnicul*, aceștia aŭ avut pâră înaintea părintelui domniei mele cu Ivan portarul din sat. Și așa pâra Ivan portarul : cum că satul acum e al lui de moștenire cumpĕrat de la Mircea voevod pentru 3000 aspri. Iar domnia sa a căutat și judecat după dreptate și după lege cu toți cinstiții dirigiutorî ai domniei sale» .... Dar procesul inceput sub Alexandru voevod nu se terminĕ, el se continuă și sub fiul sĕu Mihnea voevod. De asta dată din partea lui Ivan se presintă fiul sĕŭ Stoica. Mihnea-vodă îl judecă în divan cu toți diriguitorii sei ca și tatăl sĕŭ Alexandru voevod, după dreptate și după lege, și adeverește că satul n'aparține lui Ivan portarul, deci nu se cade lui Stoica, învocând în acelaș timp un motiv puternic : *că nu e lege că domnii să vindă sate boerești, că așa ceva nu se cade.* (=нижє ест законъ продати гспдри селоѵе колѣрскиѣ, ере тако не падаваетсѣ). In fine Stoica fiul lui Ivan portarul remâne de lege și Nica fost armaș stăpânește. Cărțile falșe aduse de Stoica sunt tăiate și rupte în divan. Dar spunând cele de mai sus asupra lui Șerban banul, rĕmâne să mai înădim cele ce știm și de prin alte izvoare.—La 1522 Șerban e stolnic (Arch. Stat., Ep. Argeș pach. 12, doc. 1.); la 1523 în divanul lui Vintilă Vlad figurează ca fost dvornic (Acad. Rom. 38/LXX) ; în divanul lui Vladislav III la 1523 e iar stolnic (Arch., Stat., Ep. Rîmnic, pach. 78. doc. 1.), și ca stolnic rĕmâne tot timpul domniei lui Radul de la Afumați (mai multe documente la Acad. Rom. și Arch. Stat.); de la 1530 până la 1535 sub Vlad Vlăduț și Vlad Vintilă e mare dvornic (mai multe documente în Venelin și la Arch. Stat.) ; la 1536 Șerban e mare ban de Jiu (Glavaciocul XXV, 3) și în acelaș an e mare ban de Craiova, stând la această funcție până la 1538 Ianuarie 25, când îl vedem iarăș ca mare ban de Jiu (кан жилски) ; la 1540 (7048), Aprilie 17, Șerban banul cade în disgrație pentru o greșeală făcută cu un oare care Bojin și Ivan (....по томъ Божин и Иван сѫтвориша сѫгрѣшенїѣ сзс канъа Шербан Бан...) față de Radul Paisie (cf. copia în Conc. Gn. Enăceanul, p. 357. Acad. Rom.); la 1543 Iunie 15 Șerban banul e iar în disgrație, acuzat fiind de rea vicleníe față de domn, ca voind să vină în locul lui. Hrisovul care ne păstrează această știre e a lui Radu Paisie, un hrisov de întărire dat boerului Detco mare armaș și soacrei sale Neacșăi și soției sale Calea, pentru mai ,multe proprietăți și sălașe de țigani : «*Și iar să fie—zice domnul—jupânului Detco armașul un sălaș de țigani Nan cu copii din țiganii lui Șerban banul, că l-am miluit domnia mea pentru dreaptă și credincioasă slujbă cu care mi-a servit domniei mele, iar*

Şerban banul cu rea vicleníe l-a pierdut, că s'a ridicat peste capul domniei mele» ...(= И паки да ѣст жѕпан Дѣтко армаш а челѣд ациганин : Ман сѫ дѣцам шт ациганн Шербан кáна, ѣре га сѫм помиловал гдво ми радї права и вѣрно слѣжкѕ ѣж ми ѣст послѣжил гдсво ми, а Шербан кан сѫ зла хитрѣкиеу загине, ѣре се подїгош над главѕ гдсва ми). Hrisovul e scris de Negoiță in Târgoviște în luna Iunie 15 în anul (7051) 1543. In acest timp îl aflăm pe Şerban banul pribegind împreună cu Cârlig Orbul (Arch. Stat., M-rea Bistrița, pach. 7 Netrebnice). Intre 1543 şi 1546 Radul-vodă se împacă iar cu Şerban probabil în urmă spânzurăreĭ luĭ Drăghicĭ al luĭ Danciu Gogoaşe la Ţărigrad după cum am spus maĭ sus, căci la 1546 (7054) Aprilie 30 îl vedem figurând într'un hrisov de al său printre martorĭ iarăş ca mare ban de Craiova (Condica Câmpu-lung p. 266. Acad. Rom.). Şerban banul a avut de surorĭ : pe Neacşa măritată după Chirca comisul şi pe Maria (Acad. Rom., 58/X4), iar de urmaşĭ pe Marcea postelnicul şi pe Anca de la Coiani. Data morţeĭ luĭ Şerban banul n'o cunosc.

RADUL VI PAISIE ŞI FIUL SĂU MARCO.

(Noembrie 1524—c. Aprilie 1546).

XXIV.*)

† Наши чѣтити и добри прилтеле, сѫцѕ и вї ти прѣгаре ѡ Бране.

† **Матїю Кжию Їѡ Рдꙋ, воивода и гнѣ влаки. Пишéмо**
нáши четúти й добри прїателе, сѫцѕ и вї ти прьгарѡ ѡ
Брашо, мно здравїе. И по си ведóмо да є (вашон) мати,
поне пола нашега слѣгѕ, Рдꙋ, до вашѕ мать ка (ко да ви)
ивести ра стѣк й ми цю̀ ми є да црк ѡ Порѣѕ гво ми да
ми донесѕ. Сего ра да види и гво ми, кáко ви ке бити радо
ѡ гво ми, поне гво ми ви кю да вѣде бра и прїате вáше

млти, како сѕ бйли и пржни гпри влакóи землй, тако и
кѣ бити гво ми, бóлѣк пріáтѣ и бра вашóи млти. Сéго ра
ви кѣ (ив)ести добрь гла ѿ гво ми. И цio кѣ рѣ вергитѣ ваша
млть. И (Бѣ да 8мно)жи лѣ вашóи млти.

Пи. Ноѣ. кр. д.

† Ѩ РЯЅ ВѮѲВѮ. МЛТЇѦ БЖЇѦ ГИЬ.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu; pecetia aplicată pe verso: de ceară roşie, rotundă, s'a stricat; marca hârtiei: o cumpănă în cerc.—Arch. Braşovului, No. 279.

† La aĭ noştrĭ cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, judeţului şi celor 12 părgarĭ din Braşov.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Radul, voevod şi domn român. Scriem la ai noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, judeţului şi celor 12 părgarĭ din Braşov, multă sănătate. Şi după aceea aşa să vĕ fie în ştire domnieĭ voastre, că am trimes pe sluga noastră, Radul, la domnia voastră ca să vĕ spună de steagul şi pacea ce mi-a dat-o împĕratul de la Poartă ca să mi-o aducă domnieĭ mele. Drept aceia (vreaŭ) să vĕd şi domnia mea, întru cât domnia mea vĕ sunt pe plac, căcĭ domnia mea vreaŭ să vĕ fiŭ frate şi prieten domnieĭ voastre, precum v'aŭ fost şi domniĭ de maĭ nainte aĭ Ţării Româneştĭ, aşa vreaŭ să vĕ fiŭ şi domnia mea, maĭ bun prieten şi frate domnieĭ voastre. Drept aceia are să vĕ aducă domnieĭ voastre veste bună de la domnia mea. Şi orĭ ce vĕ va spune să credeţĭ domnia voastră. Şi Dumnezĕu să înmulţească aniĭ domnieĭ voastre.

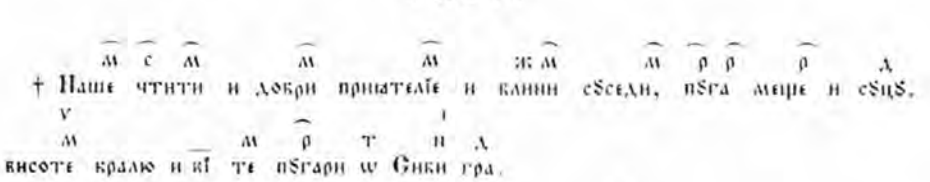
Scris Noembrie a 29-a zi.

† Iѡ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiţe.

Radul-vodă Paisie.— Am spus în notiţa de la p. 51 că el este fiul Raduluĭ-vodă cel Mare supranumit cel bun, deci frate cu Vlad Vintilă, Radul Bădica, Radul de la Afumaţi şi Mircea Ciobanul. Dar care să fie numele său adevĕrat din momentul ce-l aflăm în domnie cu mai multe numirĭ: acĭ Radul-vodă Călugărul, acĭ Petru-vodă de la Argeş, acĭ Radu-vodă Paisie? Numele său de botez e Petru şi numaĭ în domnie a luat şi cele lalte numiri. Intr'un hrisov dat din Bucureştĭ la 23 Februarie 1540 (7048) el însu-şĭ se intitulează: Iω̃ Petru voevod poreclit Radul voevod, fiul marelui Radul voevod (Iω̃ Петръ воєвода наречнык Радꙋла воєвода, снк великаго Радꙋла воєвwда). Ca şi tatăl său pornit fiind spre cele sfinte, el se face în acest an ctitor al sfintei M-rĭ ce-ĭ zic Meteor din sfîntul Munte cu hramul marelui mucenic şi făcător de minunĭ Gheorghe. El decide de acĭ nainte pe fie-care an sfintei M-rĭ un ajutor de 3000 de aspri, iar fraţilor ce vor veni în ţeară câte 300 de aspri spese de drum. Pentru toate acestea roagă pe sfinţiĭ părinţĭ: că să treceţĭ la pomelnic în sfînta proscomidie—zice Petru— pe mine Petru voevod si pe părintele domnieĭ mele Radul voevod şi pe hărăziţi-mĭ copiĭ de la Dumnezĕu: Iω̃ Marco voevod şi Vlad voevod. (Їако да сѣ вънишѣ въ сти помѣникъ ѣ стоѣ проскомидіѣ: аз ѣко Петръ воєвода, й родїтєл гдсва мн Радꙋл воєвода, й сѫ вгоданнѣемн чеді: Iω̃ Марко воєвода и Влад воєвода...). Petru voevod are de soţie pe doamna Stana (Al. Ştefulescu, Tismana, p. 137). Iar ca urmaşĭ pe lângă ceĭ citaţĭ maĭ sus, sunt de adaos: Petraşcu voevod, Cârstina şi Maria măritată după Balea paharnicul din Petroşanĭ, ai căror urmaşĭ sunt două fete Dobra şi Neacşa. (Acad. Rom. doc. familiĭ Bărcăneştilor). Maria este naşa logofătuluĭ Coresi. Sora luĭ Radu Călugărul se chema tot Cârstina. Cunosc de la dînsa, două fete: pe Rada măritată după Badea logofătul din Fălcoiŭ şi pe Anca. Badea are de fiu pe Văsiŭ, Anca pe Pravăţ, Barbul şi Badea (Arch. Stat. M-rea Brâncovenĭ, pach. 9, No. 1). —Primul document a luĭ Radu-vodă ca domn e dat din Târgovişte în 20 Noembrie (7043)1534.(Acad. Rom., 4/XX).

XXV.

† Мл҃тїю Кжїею Iω̃ Рꙋ. конво и гнк вѫсон земле Х҃гр
влахїнскон. Пншемо наше чтнти и добри прнѧтелїе и

блнни сѕсѣди пѕга мѣціе и сѕцѕ висотѣмѕ кралю и кї
ти пѕрґарій ѡ Сибн, мно зравїе и любовїе приноси кашон
мати. И по си дава ѕ знанїе вашой мати : поне ево како
се сѕ подигалй некрницї Тѕцї сѫ зло на на хртиянй, шко
да потакаю стои чтни кртъ и верѕ хртиаска. тако ѕко
треке на хртиано сѫединитїсе вѫси вѫ єдйно мислкно и
вѫ ѕвкренїе, ере и сѫ гна ни Їѡано кра свезали есмо верѕ
и сѫедналй се есмо вѫ рчи. Тако, сѫ сѫ нашега сѫвкта
избрали есмо нашега вернога чавка, ѡ наше сѫвк, жѕпа На
лофе. Сего ра каре елика изрече ѡ на вѫ вашой матъ
вкрѕните є ѡ вѫсе, ере сѕ наше итйни рк. Те ра и ваше
мати, что имате, швкцати на, сѫвкта вашой матъ,
али сѫ верѕ истїною дайте на ѕ знанїе. Тои дава ѕ
знанїе вашон мати. И Бъ ви вели, ами.

Пи. Ну. аї д.

† ЇѠ РѮѬ ѤѠЄѢѠ, ѦѦТЇѦ БЖЇѦ ГНЬ.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu ; pecetie aplicată: mijlocie, rotundă, de ceară roşie, s'a pierdut.

c. 1536—1537.

† La ai noștri cinstiți și buni prieteni și vecini de aproape, burger meșterului și județului mărituluĭ craiŭ și celor 12 pârgari din cetatea Sibiului.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iŏ Radul, voevod și domn a toată țeara Ungrovlahieĭ. Scriem la aĭ noștri cinstiți și buni prieteni și vecini de aproape, burger meșteruluĭ și județuluĭ mărituluĭ craiŭ și celor 12 pârgarĭ din Sibiu, multă sănătate și dragoste aducem domnieĭ voastre. Și după aceea daŭ de știre domnieĭ voastre : căcĭ iată că s'aŭ rădicat nelegiuiții de Turcĭ cu rĕu in potriva noastră creștiniĭ, ca să pearză sfinta și cinstita cruce și legea creștină, așa dar trebue și noĭ creștiniĭ să ne unim cu toțiĭ într'un gând și o credință, că și cu domnul nostru craiul Ianoș am fost legat credință și ne-am unit in cuvinte. Astfel, acum cu sfatul nostru am fost ales pre credinciosul nostru bărbat, din sfatul nostru, pe jupân Nan logofătul. Drept acea orĭ câte vĕ va spune damnieĭ voastre de la noĭ întru toate să-l credețĭ, că sunt cuvintele noastre adevĕrate. De acea și domnia voastră, ce aveți, respundeți-ne nouĕ, prin sfatul domnieĭ voastre, dar cu adevĕrată credință sĕ ne dați nouĕ de știre. Aceasta daŭ de știre domnieĭ voastre. Și Dumnezĕu să vĕ bucure, amin.

Scris August a 12-a zi.

† Iŏ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notițe.

Nan Logofătul este omul de încredere al luĭ Radul-vodă Paisie. La 16 Decembrie, probabil 1535, el e in misiune la Brașoveni (cf. I. Bogdan, Documente și Regeste, p. 279). La 1536 Iulie 10 Nan e scriitor de acte (Acad. Rom. 23/XL); la 1538 (7046) Iulie 16 într'un act scris de el insuși se numește «cel Gros» (Acad. Rom. 5/XXXIX); idem la 30 Iunie 1542 (Arch. Stat., Govora X, 3). Intr'altul de la 7 Noembrie 1543, ne spune că e «de la Săceni» (Arch. Stat., epp. Buzăului XCII, 1). La 1544 (7052) Martie 15 îl aflăm iarăș ca scriitor de acte (Acad. Rom. 25/XL). Ca logofăt însă nu-l găsesc in nicĭ unul din actele interne.

XXVI.

† Пр҃ітеле гва ми, пѫргаро ѡ Сѷбн.

† Ї҆ѡ Рад҃, воєвода и҆ гнк вѣсей земли Ѵ҆гровлахїйскоі.
Ниште гво ми мно зравїе пр҃ітеле гва ми, пѫргаро ѡ
Сѷбн. И҆ ѿсе кѷ дава г҃ знанїе, поне сѣставн мой люе како
данѣ мине тамо на Ѵ҆грѣски землю, нѷ еди члкъ, за ра
ми гчинн Гюрк҃ъ҃ ваме мно пагѷбь людє и҆ безаконо, и҆
ре како да ми врати пагѷбь сиромахо и҆ да и чинн право.
Тк҃ ра си пѷсти члка къ нѣмь да ми врати пагѷбь людє
и да и чинн право, а҆ ѡ по мно зло и пагѷбь и гчинн. То
ра ктѡ ще хтети ѡ ва, да дѡйде слобоно да трѣгує ѵ҆
Трѣговище, ктѡ цо люби; а҆ мой люе ще ѿпре, да нѣ иде
тамо, докле ще дати Бк҃ та се ще приближити гнк нн кра
та мь ще дати ѵ҆ знанїе, съ нѣгоко лїе є҃ знанїе, йли не? И
Бк҃ ви вели.

† Ї҃Ѡ РѮ҃Ъ ВѠЄВѠ, ММТЇѪ БЖЇѪ ГНЬ.

Hârtie.—Monogram mijlociu cu roşiu; pecetie aplicată: mică, rotundă, de ceară roşie; marca hârtiei: o cruce.

c. 1536—1537.

† Prietenilor domnieĭ mele, părgarilor din Sibiŭ.

† Iŵ Radul, voevod și domn a toată țeara Ungrovlahieĭ. Scrie domnia mea multă sănătate prietinilor domnieĭ mele, părgarilor din Sibiu. Și după aceea vĕ daŭ de știre, că am statorit oamenii meĭ să nu maĭ treacă acolo în țeara ungurească, nicĭ un om, fiind-că mi-a făcut vameșul Giurcău multă pagubă și fără de legĭ oamenilor, și a zis că are să-mĭ întoarcă paguba săracilor și să le facă dreptate. Drept aceia mi am trimes omul la dînsul să-mĭ întoarcă paguba oamenilor și să-le facă dreptate, dar el maĭ mult rĕŭ și pagubă le-a făcut. De aceia orĭ cine dintre voi va voi să vină, să vină liber în Tărgoviște să tărguiască, orĭ cine ce-ĭ va place; iar pe oamenĭĭ meĭ am să-ĭ opresc, să maĭ vină acolo, până când va da Dumnezĕu să se apropie domnul nostru craiul și-ĭ voiŭ da de știre, oare cu știrea luĭ este, saŭ nu ? Și Dumnezeŭ să vĕ bucure.

† Iŵ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

XXVII.

† Наши чтити и добрн прнѣтелн, кѣге мецне и сѣцѣ и кі пор'гарн ѡ Сибн.

† Матїю Кжїею Iѡ Рад', воико и гнь. Пише гво ми наши чтити и добрии прїятелн и блнии сѣсѣди гва ми кѣге мецне и сѣци и кі пор'гари ѡ гра Сибиски, мно зравїе приносн ваше матѫ. Й по си дава 8 знанїе ваше матѫ зра работы сромa гва ми по име Лечa, поне прїиде 8

гво ми тере жалова пре гво ми, како има єди длъже на Геги еврен є при дни Касарава воиво, мв флори. Сего ра, моли ваше матъ, да и поврати шнан махѵ, тере да и сътворите право сѵство, ѣре чаци вашемѕ матъ гво ми и ѕчини право сѣство. Сего ра да и ѵчините ваше зако право тере да и повратите шнан махѵ, за тои моли ваше матъ. Яко некете кратите махѕ, и то длъже, а ваше матъ да знате, ере кю ѕзети гво ми ѡ чаци вашемѵ матъ є по ви тере кю дати сиромахѵ гва ми. То ра дава ѕ зна нїе ваше матъ. И кѣ ви вели.

Пи. Ю. д дни.

Ї҃ѡ рдѫ кѡєвѡ, мдтїѧ кжїѧ гнь.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu ; pecetie aplicată: de ceară roşie, rotundă, s'a pierdut ; pe verso următoarea notiţă latină : Hebreorum quarto.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din Sibiŭ.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Radul, voevod şi domn. Scrie domnia mea la aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ şi vecinĭ de aproape aĭ domnieĭ mele, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din cetatea Sibiuluĭ, multă sănătate aduc domnieĭ voastre. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ voastre pentru lucrul sĕrmanuluĭ domnieĭ mele pe nume Lepcea, că a

venit la domnia mea și s'a plâns înaintea domnieĭ mele, că a avut o datorie la Gherghe evreul încă din zilele luĭ Basarab voevod, 40 de florinĭ. Drept aceea, vĕ rog pe domnia voastră, să le întoarceţĭ acea marfă, și să le faceţĭ judecată dreaptă, căcĭ oamenilor domnieĭ voastre domnia mea le fac judecată dreaptă. Drept aceia să-le faceţĭ legea voastră cea dreaptă și să le înapoiaţĭ această marfa pentru aceea vĕ rog pe domnia voastră. Dacă nu veţĭ întoarce marfă, și acesta datorie, să știţĭ domnia voatră, că am să iaŭ de la oameniĭ domnieĭ voastre încă și maĭ multă și s'o dau sărmanuluĭ domnieĭ mele. Drept aceia vĕ daŭ de știre domnieĭ voastre. Și Dumnezĕŭ să vĕ bucure.

Scris Iulie 4 zile.

† Iω̃ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

XXVIII. *)

† Моєм чтитомѕ и добро приматє и прѣкъзлюбленно́м кра, жѕпа Фо Ханъ
сѣцѕ Брашоски

† Матїю Кжїею Iω̃ Рау, конко и гнк. Пише гко ми
моєм чтитом и прѣкъзлюбленномѕ кра и добромѕ приматє
жѕпа Фо Ханъ, мно здравїє и съ любовїє приноси гвѕ ти.
И ѡ сє дава ѕ знанїє гвѕ ти, поне нѣкнига крѣкме па сръ-
дени гва ми снъ, Марко́ конко, къ тєко колє. Тє ра молю
гко ти да тє наѣчи Бк̃ да ми посилає гко тѝ Гє́рге кра-
чю и съ бинє ѡ въсє колетїю, єда хоще полечити ѡ колє,

А гво ми хокю се неволисѧ сѫ мно чтѣ сѫгледати его. Той дава ѕ знанїе гвѕ ти. (И Кѣ) те вели.

Ин. Ꙗѵ. ѳї д.

Їѡ рѧѕ ковєѡ, матїѡ кжїѡ гнь.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu ; pecetia aplicată pe verso : mare, de ceară roşie, s'a stricat.—Archiva Braşovului No. 296.

c. 1537.

† La al meu cinstit şi bun prieten şi prea iubit frate, jupânuluĭ Fus Hanăş judeţul Braşovuluĭ.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Radul, voevod şi domn. Scrie domnia mea la al meŭ cinstit şi prea iubit frate şi bun prieten, jupânuluĭ Fus Hanăş, multă sănătate şi cu dragoste mĕ închin domnieĭ tale. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ tale, că a căzut acuma prea iubitul fiŭ al domnieĭ mele, Marco voevod, la grea boală. De aceia te rog pe domnia ta să-te povăţuiască Dumnezĕu ca să-mĭ trimeţĭ domnia ta pe Gherghe vraciul şi cu ierburĭ de tot felul de boale, poate că-l va vindeca de boală, iar domnia mea cu mare cinste mĕ voiu sili să l caut. Aceasta îţĭ daŭ de ştire domnieĭ tale. Şi Dumnezĕu să-te bucure.

Scris August 19 zile.

† Iѡ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

XXIX.

† Нашими чтѣтими и добрими пріятєли и блиними сѣсѣ, пѣга мецѣ и сѣцѣ и вѣ ти пѣга w Ѳнѣи градѣ.

† Матїю Кжїю Їѡ Рдѵ, воєво и гнь. Пише гво ми на-

шнми чтитнми й доврнми пріятє и блнннми сѣсѣ. нѣгл
мецие и сѣцѕ и вї ти нѣгарн ѡ Снбнню гра мно вн зра-
вїє. И по сн да на знанїє ва мати, поне тѣи сѣ посла
наше вернога колрннѕ, жѕпа Ѻпр лѡфє. Та вѕ елнка нре ѡ
кѫ гва мн. ѿ кѫсѣ кѣкрѣните є, ере сѕ на истнни потрѣбни
р҃к до ва мати. И Бгѣ вн вели.

Пн. мца Ю. кз д.

† ЇѠ РЯѪ ВѠѲВѠ. МАТЇѦ ѢЖЇѦ ГНЬ.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiŭ ; pecetia aplicată : mijlocie, de ceară roşie, s'a pierdut; marca hârtiei: o cruce.

c. 1542.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ şi vecinĭ de aproape, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din cetatea Sibiuluĭ.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iѡ Radul, voevod şi domn. Scrie domnia mea la aĭ noştri cinstiţĭ şi bunĭ prietenĭ şi vecinĭ de aproape, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din cetatea Sibiuluĭ, multă sănătate. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ voastre, că am trimes acolo pe credinciosul nostru boer, pe jupân Opr:a logofĕtul. Drept aceia orĭ câte vĕ va spune de la domnia mea, întru to.te să-l credeţĭ pe el, că sunt ale noastre adevĕrate şi de trebuinţă cuvinte către domnia voastră Şi Dumnezĕu să vă bucure.

Scris luna Iunie a 27-a zi.

† Iѡ Radul voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

OPREA LOGOFĂTUL.

(1534—1548)

XXX.*)

† Моєм чтито ротєлю, жупа Фг Хане, сѣцѣ Брашоскомѣ граѹ.

† Ѳ жѣпа Ѳпр'к великы лофє. Ишѣ ѡ Ги рабати моєм
чтито роте и добро пр҃їате и блино сгсе, жѣпа Фѣ Хане,
сѣцѣ Брашоском граѹ, мно живо и здравїє пр҃їноси гва тѝ.
И по си дава ѣ знанїє гва ти, поне є пола пѣргарю гва
ти, жѣпа Бал'к, до на ра ре что̀ є говори гва ти, мѝ съ ра-
зѣм'кχѡ слове гва ти. Та Чаѣшѣ и дрѹзи вол'кри є сѣ ѡ-
де терѐ пази сто гпнѣ нѝ, ѡнѝ н'к дѣрзни да съткори т'к
ре бе знанїє (sic) гпнѣ ни. Я ако χоке прише гпнѣ ни ѣ земѣ-
ле гвѣ ем, на стѡ гвѣ ем, мѝ χоке послѣжи гва ти за что
χоке би тр'к гва ти, χокіѡ неволюсае и χокіѡ потрѣди сѧ
слѣбѹ гва ти днь и ноцни. То дава ѣ знанїє гва тѝ. И Бгъ
да ѣмножи дни и л'к гва ти, ами.

Ни. мца Я. в дни.

Hârtie.— Pecetie aplicată pe verso : cu inel, mică, de ceară albă, rotundă, cu legenda : +Ѳп(р'к).—Arch. Braşovuluĭ No. 550.

c. 1542.

† La al meu cinstit părinte, jupân Fus Haneș, județul cetății Brașovului.

† De la jupân Oprea marele logofăt. Scriu de la Dumnezĕu bucurie la al mĕu cinstit părinte și bun pricten și vecinilor de aproape, jupânuluĭ Fus Haneș, județul cetățiĭ Brașov, multă sănătate și viață închinăm domnieĭ tale. Și după aceea daŭ de știre domnieĭ tale, fiind-că ai trimes pe pârgariul domnieĭ tale, pe jupân Baslea, la noĭ în ceia ce ia-i vorbit domnia ta, noi am înțeles cuvintele domnieĭ tale. Dar Ceaușul și cei-lalțĭ boerĭ ce sunt aicea de păzesc tronul domnuluĭ nostru, aceștia nu cutează ca să facă acest lucru fără știrea domnuluĭ nostru. Dar dacă va veni domnul nostru în țara domnieĭ sale, la tronul domnieĭ sale, noĭ te vom servĭ pe domnia ta în orĭ-ce va fi treaba domnieĭ tale, mĕ voiŭ nevoi și mĕ voiŭ trudi cu slujbă domnieĭ tale ziua și noaptea. Aceasta îțĭ daŭ de știre domnieĭ tale. Și Dumnezĕu să înmulțească zilele și aniĭ domnieĭ tale, amin.

Scris luna Aprilie 2 zile.

Notițe.

Asupra luĭ Oprea logofătul cf. I. Bogdan «Documente și Regeste» p. 304.— In divanul luĭ Vlad Vintilă la 1534 (7042) Oprea figurează ca diac; la Radul Paisie în 1537, Decembrie 4, Oprea este logofăt (Arch. Stat. Govora XII, 3); la 1548 e mare logofăt al luĭ Mircea Ciobanul cf. Iorga, în Hurmuzaki XI, p. II, nota 4. —Pe la 1542, Ianuarie 2, Oprea se afla la Brașov (Quellen III, p. 153), iar prin Aprilie păzea scaunul domnesc, în timpul când Radul Paisie plecase spre Orșova și trecuse Oltul ca să între în Ungaria. cf. scrisoarea luĭ Iohannes Fuchs din 20 Oct. 1542, Hurmuzaki II, 1, p. 235.— Oprea logofătul e probabil unul din discipoli luĭ Dumitru logofătul, fiul cel maĭ mic al luĭ Bojidar (cf. Émile Picot, La Typographie dans les pays Roumains, p. 20).

MARCO VOEVOD

(1542)

XXXI. *)

† Нашемѕ чтитомѕ и добромѕ приятелю и блюнимн сѣсѣ, сѣцѕ и вї пѣргари
т в
ѡ Браше.

† Ꙗѡ Марко воиво, Бжїю млтїю гнъ влаки. Пишемо на-
шемѕ чтїтомѕ и добромѕ пріятелю и блюнимн сѣсѣде. сѣцѕ
и вї пѣргари ѡ Браше, мно здравїе и съ любовие прино
вашемѕ млти. И по си дава ѕ знанїе вашемѕ млти поне
тѣи ке дон наше верна члка. Рома дїи, како да се ѿнде
ѕ Съкѕли въ стребованїе гва мн. Те ра млю ва млти:
како да има пѕ слоконо и члкѕ вашемѕ млти. Тон ви
млю ва млти, и Бъ ви весели.

Пн. Мае. зї днъ.

† ЇѠ МЯРКО ВѠЄВѠ, МЛТЇѪ БЖЇѪ ГНЬ.

Hârtie.—Monogram mic cu roşiu; pecetia aplicată pe verso : mare, de ceară roşie, rotundă, cu legenda : + Сии печать Iw Марко воєвода и гнь влашкои. ; *marca hârtiei : un peşte în cerc.— Arch.* Braşovului *No. 315.*

† La al nostru cinstit şi bun prieten şi veciuilor de aproape, judeţuluĭ şi celor 12 părgari din Braşov.

† Iω Marco voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn român. Scriem la al nostru cinstit şi bun prieten şi vecinilor de aproape, judeţuluĭ şi celor 12 părgarĭ din Braşov, multă sănătate şi cu dragoste ne închinăm domnieĭ voastre. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ voastre, că va veni acolo omul nostru de credinţă, Roman diacul, ca să meargă la Săcui în treburile domnieĭ mele. Drept aceia vĕ rog pe domnia voastră: să aibă drum slobod ca şi un om al domnieĭ voastre. Aceasta vĕ rog pe domnia voastră, şi Dumnezĕu să vĕ bucure.

Scris Maiŭ a 16-a zi.

† Iω Marco voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Notiţe.

Asupra luĭ Marco voevod ca şi asupra tatăluĭ sĕŭ Petru, maĭ sunt de adaos şi următoarele ştirĭ: o inscripţie slavonă la M-rea Tismana de asupra uşeĭ principale, glăsueşte: +Сѣтвѡрншѧ сн свѣтыѯ сынѯ трıеѯ врат при їгѹменı ерѡмонаѯ Васїлїе гспдствѣющѹ благочстивомѹ Iѡн Петрѹ воєвод и снь его Мрко воєвод = S'aŭ săvĕrşit şi aceste sfinte treĭ uşĭ pe timpul egumenuluĭ eromonahul Vasile, domn fiind blagocestivul Ioan Petru voevod şi fiul sĕŭ Marco voevod; pisania M-reĭ din Mislea: Eu... smeritul Iω Petre voevod i sin ego Marco voevod... am înălţat din temelie acest cinstit hram... în anul 7045 (1537)... Şi în fine o altă la M-rea Cozia în amvonul bisericeĭ ceĭ micĭ (bolniţa): Вѫ дни Iω Петрѡм воєводам и снь ег Марко воєводам... к лѣт ҂зна = In zilele luĭ Iω Petru voevod şi a fiuluĭ sĕu Marco voevod... în anul 1543.

MIRCEA CIOBANUL.

(Martie 1546—1552.; Ian. 1558—Sept. 1559)

XXXII.

† Наше чтнтн и прѣзлюблєнн братıя, пѣга мєцє и сѣцѣ кнсотєм кралю и кї пѣгарн ѡ Снбн.

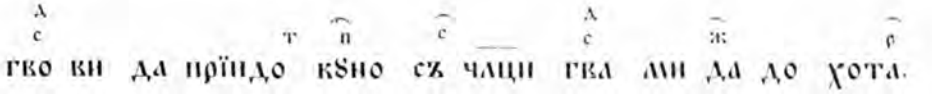
† Матїю Бжїю Iω Мнча, воєво и гнѫ кѫсоє влакоє

земле. Нише гво ми наше чтити и пр҃кѫзлюблени кра-
тиѣ и блинними сѵсе, пѵга мецие и сѵцѵ висотемѵ кралю и
вї пѵгари ѡ Сиби, мно зравие и сѫ любовие приноси гво
ви. И по си дава ѕ знанїе гво ви, поне ми прїи кѫ ѕ
знанїе гво ми зане є крама гпиѕ ни чтитомѵ цр҃ѵ и гво
ми. Рау- Тѵдоро. кѫ р҃ѵце гво ви ѕ гра ѕ Сиби. Сє ра да
ѕ знанїе гво ви, за не кѫ є би вели лѡфе, а гво ми мѵ є
да кѫ неговѵ р҃ѵ апри гѡтови ѧ рн. тере да и ѕложи ѕ шнѵ,
да никади ҳара гпиѕ ни чтитом цр҃ѵ. Я ѡ є бежа пре пла-
ни сѫ ѿнеи апри. Сє ра ви молю гво ви да ми дрѫжи-
те пра зако тере да ми плати апри, или да ѕфатите вра-
ма, поне сѵ тензи а ѡ ҳара гпонѣ ни чтитомѵ цр҃ѫ. И
каре бѵ елика пре нашеми к҃рни болри, Ива полни и Ко-
кота коми, а гво ви ѡ вѫсе в҃кр҃ѕе его, ере сѵ истини р҃к
гво ми. Тоє ви молю и проси. И Бь ви вели.

Пи. Де. вї дн.

† ÎѠ МЇЧѦ ЀѠЄВѠ. МЛТЇѪ БЖЇѪ ГНЬ.

Postscriptum : И по си моливи гво ви. да дават чѧци

Hârtie. — Monogram mic cu roşiu; pecetia aplicată : mijlocie, de ceară roşie, s'a pierdut.

† La aĭ noştri cinstiţĭ şi prea iubiţĭ fraţĭ, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ mărituluĭ craiŭ şi celor 12 părgarĭ din Sibiu.

† Din mila luĭ Dumnezĕu Iω Mircea, voevod şi domn a toată ţeara românească. Scrie domnia mea la aĭ noştri cinstiţĭ şi prea iubiţĭ fraţĭ şi vecinĭ de aproape, burger meşteruluĭ şi judeţuluĭ mărituluĭ craiŭ şi celor 12 părgarĭ din Sibiu, multă sănătate şi cu dragoste mĕ închin domnieĭ voastre. Şi după aceea daŭ de ştire domnieĭ voastre, că mi-a venit la cunoştinţă domnieĭ mele că este vrăjmaşul domnuluĭ nostru cinstituluĭ împĕrat şi al domnieĭ mele, Radul al luĭ Tudor, în mâinile domnieĭ voastre în cetate în Sibiu. Drept aceia vĕ daŭ de ştire domnieĭ voastre, când a fost mare logofăt, domnia mea i-am dat în mâinile luĭ aspri gata 150000, ca să-i depună la Ocnă, să scot haraciul domnuluĭ nostru cinstituluĭ împĕrat. Dar el a fost fugit peste munţĭ cu aceĭ aspri. Drept aceia vĕ rog pe domnia voastră să-mĭ ţineţĭ lege dreaptă şi să-mĭ plătească aspri, sau să prindeţĭ pe vrăjmaş, căci aceĭ aspri sunt din haraciul domnuluĭ nostru cinstituluĭ împĕrat. Şi orĭ câte vĕ vor spune credincioşiĭ noştrĭ boerĭ, Ivan postelnicul şi Bocotan comisul, domnia voastră întru toate să-i credeţĭ, că sunt adevĕratele cuvinte ale domnieĭ mele. Aceasta vĕ rog şi cer. Şi Dumnezĕu să vĕ bucure.

Scris Decembrie 12 zile.

† Iω Mircea voevod, din mila luĭ Dumnezĕu domn.

Postscriptum : Şi după aceea vĕ rog pe domnia voastră, să daţĭ oameni de aĭ domnieĭ voastre să vină împreună cu oameniĭ domnieĭ mele până la hotar.

Notiţe.

Mircea Ciobanul este fiul luĭ Radu-vodă-cel-Mare. (vezĭ notiţe la p. 51.) El are de soţie pe doamna Cheajna şi de urmaşĭ, pe : Petru, Alexandru, Radul, Mircea şi Miloş. Miloş are de urmaşĭ pe Vlad şi Erina măritată după Albul marele clucer din Goleştĭ. Asupra luĭ Miloş şi a fiiceĭ sale Erina ne vorbeşte o inscripţie slavă de la M-rea Viroş. Această inscripţie săpată în marmură albă e bine păstrată şi se poate citi cu înlesnire, iată-l şi textul : «+ Rĕposat-a doamna Erina fiica rĕposatuluĭ Ion Miloş voevod şi soţia viteazuluĭ Albuluĭ marele clucer, cel înfrumuseţat în toate faptele bune ale creştinismuluĭ, în zilele cuviosuluĭ Ion Alexandru voevod, la anul 1572 (7080) Februarie a 6-a zi». (=«+ Пр҃ставис господжа Ерѣна дъщера покоѣнаго Іѡн Мілош воивод ѝ сѣпрѣжница велнкаг храбора Ѩлѣксѣевѣ клѣнкомѣ ключар къ вѣсѣх добр҃ѣх дѣлех хр҃стиянствомъ ѣкрашѣномъ къ дни вѣчнстнкаго Іѡн Ѩлѣ҃ѣндрѣ воивод. в л҃ѣтѡ. ҃ѧп, мсца. Фр҃. ѕ. днь.») Iar asupra soţuluĭ Erineĭ, a viteazuluĭ Albul cluceru, ne vorbeşte o altă inscripţie la aceiaş M-re, iată şi textul aceştia :«+ Rĕposat-a jupân Albul marele clucer, să-se ştie, când a venit Ion voevod şi cu oaste şi cu viclenie asupra capuluĭ domnuluĭ nostru : Iō Alexandru voevod, când a vrut fratele domnieĭ sale Iō Petru voevod, să intre domn în ţeara Moldavieĭ cu sceptru împĕrătesc, atuncĭ toţĭ credincioşiĭ boerĭ aĭ domnieĭ sale l-au lăsat pe dânsul să-şĭ pearză capul, alt-fel n'a fost, precum unul Dumnezĕu martor este. Eu n'am uitat pâinea domnieĭ sale, n'am întors faţa la vrăjmaşiĭ domnieĭ sale, şi am făcut capul pavază domnieĭ sale şi aşa m'am sfîrşit, luna Aprilie 24 zile în sfinta Mercurea şi în cursul anilor 1574 (7082). Şi am avut atuncĭ anĭ 23.» («= + Пр҃ставйтсѧ жѕпанъ Ѩлѣкоуѵ великїи ключар, да́ се знаетъ, кѫда ѥст дошел Іѡн воевод и съ войска ѝ съ пр҃ѣлщі҃нїѥ над главѣ гсноу нашемѣ: Їѡ҃ Ѩлѣ҃ѣндрѣ воевод, кѫда хот҃ѣл брат гдскоу ѥмоу Їѡ Пѣ́трѣ коѣ́вода, оу҃л҃ѣзнѣти гсдрь ѕ земли Молдовскоѣ съ скиптроу цр҃ѣ, тогда къси к҃ѣрни колк҃р гсдкоу ѥм шстакнли ѥго загиноу҃ти глав ѥмоу, ѩнако н҃ѣст было, ка́ко ѥст сам Бъ свѣ́дтель. Ѩзъ не съмъ заборавихл҃ѣва гсвоу ѥмоу, нъ-сам вратна лица къ кражѣмаси гдсвоу ѥмѣ, ѝ сътворил сам ползж главоу гсвоу ѥмѣ и тако скончахсѧ, мсца Ѩприла кд. Дн҃. къ стѫ Ср҃ѣд ѝ тѣкшемоу л҃ѣт. ҃ѕ п к. И кнл со ѩмл тогда годнн҃ кг») Dedesuptul inscripţieĭ se află Albul cluceru figurat călare pe un cal ager cu coif în cap, cu buzduganul în mână, cu mantia suflată în vînt. Urmaşul direct al luĭ Mircea Ciobanul e Petru Şchiopul. Acest Petru într'un hrisov al său dat boeruluĭ Dinga postelnicul pentru niştе sălaşe de ţiganĭ, numeşte în acelaş timp de părinte al său pe Mircea şi pe Alexandru, căcĭ zice în hrisov : Drept aceia am dăruit şi domnia mea acest hrisov al domnieĭ mele, cinstituluĭ diriguitor al *părinteluĭ meu Iō Alexandru voevod*, luĭ jupân Dinga marele postelnic, că să-l fie luĭ niştе sălaşe de ţiganĭ, pentru-că a fost miluit cu aceştĭ ţiganĭ de către *rĕposatul părinte al dom-*

niei mele Mircea voevod și de mama domniei mele doamna Cheajna pentru slujba cu care a fost servit dumnealor. Drept aceia am miluit și domnia mea pe cinstitul diriguitor al *părintelui meu Iõ Alexandru voevod*, pe jupân Dinga marele postelnic, cu aceste sălașe de țigani » (=Сего ради даровах̑ и гдско ми сїи христовѣ гдска ми почтенномѣ правителю родїтелю гдсва мн, Їõ Ѧлеѯандрѣ воевода, жѣпан Динга великн постелник, ꙗкож да мѣ ест некой челѣкдї wт ацигани, занеж ест кнw помлован сѫс сїи ѧциганй wт покойнаго родїтел гдска ми Мирча воевода и wт мти гдсвѣ ми гсджѣ Кнѣжнє слѣжбѣ ради еж ест послѣжил гдсвѣ нм. Тем ради помловал сѫм и гдсво ми, по почтенй правител родїтелю гска ми, Їõ Ѧлеѯандрѣ воевода, жѣпан Динга великй постелник, сѫс сїи вишє речни челѣкдї wт ѧцигань.) Hrisovul este scris de Ștefan diiacul, în București, luna Ianuarie 25, în anul 7076=1568 (Acad. Rom. pecetia 132.).

Faptul că Petru Șchiopul numește și pe Alexandru de părinte nu trebue să ne mire, și nu trebue a-l considera ca atare; termenul din hrisov își are explicația sa. Eroarea stă întru aceia că istoria până acum a socotit pe Petru drept frate bun cu Alexandru cu care era numai înfrățit. Petru Șchiopul e fiul lui Mircea Ciobanul iar Alexandru e fiul lui Mircea, fiul lui Mihnea. Despre acesta e vorba mai sus. Petru putea numi așa dar ca părinte pe Alexandru care era mai în vârstă. Acest Alexandru, cum am zis, e fiul lui Mircea fiul lui Mihnea. El însuși ne-o spune când se numește de nepot al lui Mihnea, pe care de l-am admite alt-fel ar trebui să-i fie un strănepot. Dar discuția se încheie și lucrul se lămurește prin aceia că el însuși în majoritatea hrisoavelor, confer câte-va, ne arată mai bine filiațiunea sa numindu-se: «*Iõ Alexandru voevod și domn a toată Țeara Românească, feciorul marelui și prea bunului Mircei voevod, fiul Mihnei voevod*». (Arch. Stat., M-rea Căldărușani, pach. 52.; M-rea Horezu, pach. 16, No. 2.; Episcopia Buzău, pach. 50, No. 1.)

XXXIII.

† Нашє чтитнми и прѣзлюбленнми и докрнми прнятелѣ, пѣгл мецє и сѣцѣ
внсотє крлю и вї пѣгарн w Сибнню.

Млтїю Бжїю Їõ Мирча, воиво и гнк вѣсон земле Ѫгро-
влахїнскоє. Нншемо нашє чтитнми и прѣзлюбленнми бра-

тїє, пѕга мецїє и сѕцѕ висотє кралю и вї пѕґгари ѡ Сибию, мно зравїє и сѫ любовїє принашає ваше мати. И по сн дава на знанїє ваше мати, поне тѕїа хоке доити нашега вѣрнога чака, Стачю спарѕ, сѫ истини рѣчи потрѣбни ѡ на до гвѕ ви. Сего ра ѣлика ире ѡ вѫсе вервите ѣго, ѣре сѕ истини наше ре. Тѣи ви дава на знанїє вашои мати. И Бь ви вели, ами.

Пи. мца Маи з дни.

† Їѡ Мичя вѡєвѡ, Матїѫ бжїѫ гнь.

Hârtie.—Monogram mic cu roşu ; pecetia aplicată în faţă : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, s'a pierdut ; marca hârtiei : un cap de bou cu cruce între coarne.

c. 1552—1554.

† La ai noştrii cinstiţi şi prea iubiţi şi buni prieteni, burger meşterului şi judeţului măritului craiŭ şi celor 12 părgari din Sibiu.

† Cu mila lui Dumnezeu Iѡ Mircea, voevod şi domn a toată ţeara Ungrovlahiei. Scriem la ai noştri cinstiţi şi prea iubiţi fraţi, burger meşterului şi judeţului măritului craiu şi celor 12 părgari din Sibiu, multă sănătate şi cu dragoste mă închin domniei voastre. Şi după aceea dau de ştire domniei voastre, că acolo are să vină omul nostru de credinţă, Stanciul spătarul, cu adevărate şi de trebuinţă cuvinte de la noi la domnia voastră. Drept aceia ori câte vă va spune întru toate să-l credeţi, că

sunt cuvintele noastre adevărate. Aceasta vă dau de ştire domniei voastre. Şi Dumnezeu să vă bucure, amin.

Scris, luna Maiu 7 zile.

† Iω Mircea voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Notiţe.

Stanciul spătarul, omul de credinţă al lui Mircea Ciobanul, este fiul boerului Benga şi ginerile lui Hamza banul din Obislav, care are de soţie pe Slavna. Aşa ne spune documentul lui Radul Călugărul din 9 Septembrie 1535 (Arch. Stat., M-rea Glavacioc, pach. 18, No...) Hamza banul s'a îngropat la M-rea Glavacioc. (Arch. Stat., M-rea Glavacioc, pach. 9, No. 1). Stanciul spătarul are de soţie pe Stanca. El e frate cu puternicul sfetnic al lui Petraşcu voevod, Socol, de care şi domnii se temeau. Socol era în strânse legături cu ambasadorul frances din Constantinopol. (Hurmuzaki XI, p. 110, No. 3). După un document din 11 Septembrie 1569 de la Alexandru voevod, fiul Mircei, nepotul lui Mihnea voevod, Stanciul spătarul, are cu Stanca pe: Hamza, Stanciul, Vladul, Drăghici şi pe Barbul postelnicul. Stanca s'a înmormântat la M-rea Glavacioc.

XXXIV.*)

† Нашєм чтитѣм и прѣзлюблєнном и кнѧжномѕ сѣсѣдѕ, Киде Фрѣци.

† Матїю Бжїю Iω Мирча, воиво и гнѧ. Пише гво ми, пишем нашем чтитѣм и прѣзлюблєнном и кнѧном сѣсѣдѕ, Киде Фрѣци, мно здравие и сѧ любовие приноси гвѕ ти. И по си дава ѕ знание гвѕ ти ра ре наше чака. Шимо дна, поне има єдн дѣно на Кика Ядреишѕ за ра єдн ко что сѕ да на Кика Ядреиш. тере да продава. Та те мли и про-

*) *Documentul acesta a fost dăruit Academiei Române de d-l D. Sturdza în 8 Aprilie 1888.*

ѕ с х т т
шнм гвѕ ти тєре да и дрѫжа сѣдєнис правѕ, да не има
м с с т
пагѕба. Тоє дака на знанис гвѕ ти. И Бгь тє вели.

с н н
Ни. Гє. кв. д.

да с с
Ꙗ҃ МРЧІ ВѠЄВѠ, МЛТЇѪ БЖЇѪ ГНЬ.

Hârtie. — Monogram mic, cu roşu; pecetia aplicată: mică, rotundă, de ceară roşie, s'a pierdut. — Academia Română 143/XLVI.

c. 1552—1555.

† La al nostru cinstit şi prea iubit şi vecin de aproape, Chinde Frenţi.

† Cu mila lui Dumnezeu Iꙗ҃ Mircea, voevod şi domn. Scrie domnia mea, scriem la al nostru cinstit şi prea iubit şi vecin de aproape, Chinde Frenţi, multă sănătate şi cu dragoste mă închin domniei tale. Şi după aceea dau de ştire domniei tale de rândul omului nostru, Şimon diiacul, că avut o datorie la Bica Andreiaşul pentru un cal ce-i l'a dat lui Bica Andreiaş, ca să-l vânză. Deci te rog şi cer domniei tale ca să le ţineţi judecată dreaptă, să n'aibe pagubă. Această dau de ştire domniei tale. Şi Dumnezeu să te bucure.

Scris, luna Ianuarie a 22-a zi.

Notiţe.

Vecinul de aproape a lui Mircea Ciobanul «Chinde Frenţi» este Franciscus Chendi sau Kendi Ferencz, duce al Transilvaniei, pe acele vremuri alăturea de Ştefan Dabo. El a adus o viaţă de aventurier. La 1540 a luptat contra lui Zapolya Iános şi din această causă a fost expulsat din Transilvania şi trimis în Ungaria, de unde s'a întors numai după ce i-a permis regina Isabella. La 1556, fiind implicat într'o conjuraţiune contra Isabellei, împreună cu tovarăşii lui a fost prins la Alba-Julia şi decapitat 1558. (vezi Enciclopedia Ungară de A. Pallas, p. 373). După Wagner Saros (p. 316) el ar fi pierit la 1557, iar nu la 1558, împreună cu fratele său Antonius. Averile lui cele mari au fost confiscate.

Simon sau Şimon diiacul este originar din Târgovişte, acelaş diiac pentru care Mircea scria în 1553 Sibienilor rugându-i să intervie în judecata dintre el—diiacul Şimon—Petru Jarfas şi Stan cu Panigrad fost părcălab al Târgoviştei (quondam Castellanus oppidi Thargouista). Acad. Rom. copii latine de la Sibiu.

DOCUMENTE SLAVO-ROMÂNE

DIN

ARCHIVA ORAŞULUI BRAŞOV

ILIE — ILIAŞ

Ilie singur: 1 Ianuarie 1433 — Octombrie 1433.
Ilie şi Ştefan: 27 August 1435—29 Mai 1443.

XXXV.

† Ілiа воєводá, мáтию Бжіею господарь земли Мо̀дав-
скои. Дaємь сє ли гва ми трьговцємь ѡ Крашова, ꙗко да
дaваю мы̀то ѡ своє товарꙋ вь земли гва ми ка сѵ дa-
вали при родителн гва ми, и правo оу сє да и є ка было
при нашємь родителн. Я которы мы̀тникь и дворни или
вꙋ какн рѧца, бы оучинн чере на ли нна, томꙋ шна платн.
Яли да верꙋ мы̀то: ѡ єдного тарѵ д гроши. Я тако никто
да нє смѣ становити товарь Крашова за цю сѫ цю чинн, цю
лиχо чинн оу Сакꙋлѣχь. Я вы и товарь да нє смѣє становн-

ти, али становите ѡ то стоца, где ва цкодѣ оучинили. Или
сѹкно или бѣ какы товарѫ, а вы да имѫ берете по д гро ѡ
тарг. Я тако коли придѣ и сѫ товаромѫ, а ѡни да йскла-
даю свои трѫгѫ оу моемѫ земли.

Пи. оу Дорохѣ, в. лѣк. ѧзиме, мца. Я. кѳ.

Я ли есми дали крѫгарѫ Мнχаеви и де Χанышеви ѡ
Крашова.

Hârtie. — Pecetea aplicată în față: mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda: «† Печать Iw Илиѧ воеводы;» *marca hârtiei: un foarfece.*

Arch. No. 431.

Pe verso documentului, următoarea notiță latină: *Heliae waywodae, sonans ut in habitatores terrae Moldauiensis homines de Barcza libere in eadem terra proficisci permittant*

Ilie voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei. Dau această carte a domniei mele negustătorilor din Brașov, că să dea (aceiaș) vamă de mărfurile lor în țeara domniei mele ce au fost dat-o pe timpul părinților domniei mele, și dreptate să le fie lor în toate precum a fost pe timpul părinților noștri. Iar cine din vameș și vornic sau ori care din sfetnici, va face în potrivă cărții noastre, acela va plăti cu capul. Dar vamă au să ia: de tară câte 4 groși. Și nimeni să nu cuteze a opri marfa din Brașov pentru cele ce se fac, de rĕul ce se face în Săcui. Apoi voi, marfa lor să nu îndrăzniți a o opri, dar opriți de la acel scaun, unde vi s'a făcut pagubă. Fie de postav sau de ori-ce altă marfă, voi să le luați câte 4 groși de tară. De asijderea când vin și cu mărfuri, apoi ei (să fie volnici) să descarce marfa lor în țeara mea.

Scris în Dorohoiŭ, în anul 6945=1437, luna Aprilie 29.

Şi cartea am dat-o burgerului Mihaiŭ şi decanului Haneş din Braşov.

Notiţe.

Ilie voevod este fiul lui Alexandru-cel-Bun. Alexandru-vodă-cel-Bun, fratele lui Bogdan, este fiul lui Roman voevod şi al Anastasiei. El este adevĕratul ctitor al M-rei Bistriţa după cum ne spune pomelnicul vechiŭ de la această M-re, iatăl: «Помѣнѝ, Гн, правосла́внаго господарѣ Ѡлеѯандра воєво́дж, йстиннаго ктѝтора стыѣ ѿкыѣтки сѐж, й бра́та ѐгѡ Богдана, й мтре иѫ Ѡнастасіѣ, й гджж Ѡнна, гджж Маріа й дщерѣ ѐй Ѡнна, гджа Маріѣ, й гджж Васи́лисж й гджж Ѡнастасіѣ. Помѣнѝ, Гн, Ѡлі́а воєвод. Помѣнѝ, Гн, Стєфана воєводж, й гджж ѐгѡ Маріѣ, й сна иѫ Ѡлеѯандра и дщерѧ иѫ Ѡлеѯандріѣ, й ма́тере ѐгѡ гджж Ста́нѣ. Помѣнѝ, Гн, Ро́мана воєвод Ѡлі́ашевича. Помѣнѝ, Гн, Петра воєводж, сна Ѡлеѯандра воєводж. Помѣни, Гн, Богдана воєводж. Помѣнѝ, Гн, Ѡлеѯандра воєводж Младаго = *Pomeneşte, Doamne, pe pravoslavnicul domnitor Alexandru voevod, adevĕratul ctitor al acestui sfînt locaş, şi pe fratele său Bogdan, şi pe mama lor Anastasia, şi pe doamna Anna, doamna Maria şi pe fica ei Anna, pe doamna Maria, şi pe doamna Vasilisa, şi pe doamna Anastasia. Pomeneşte, Doamne pe Ilie voevod. Pomeneşte, Doamne, pe Ştefan voevod, şi pe doamna sa Maria, şi pe fiul lor Alexandru şi pe fiica lor Alexandria şi pe mama lui pe doamna Stana. Pomeneşte, Doamne, pe Roman voevod Iliaşevici. Pomeneşte, Doamne, pe Petru voevod, fiul lui Alexandru voevod. Pomeneşte, Doamne, pe Boydan voevod. Pomeneşte, Doamne, pe Alexandru voevod-cel-Tinăr*».—Cum vedem tot neamul lui Alexandru-cel-Bun şi întreaga-i odraslă. Valoarea acestui pomelnic este incontestabilă, însă e nevoe de oare-cari explicări. Anume: ştim că prima soţie a lui Alexandru a fost o catolică. «Margareta». Margareta a fost înmormântată în biserica catolică de la Baia. Inscripţia de pe mormântul ei nu se mai ştie, ea exista pe la 1646, când italianul Marco Bandini a luat copia de la care avem această ştire. A doua soţie a fost Anna cea înmormântată la M-rea Bistriţa. Piatra de pe mormântul său a fost pusă de nepotul său Ştefan-cel-Mare cu următorul epitaf: Іѡан Стєфан воєвода, Ѯжію мл҃стію гспдрь зємли Молдавскон, сн҃ Богдана воєводи, Ѕкраси сѫи гробь гджи Ѡнны, гджа Ѡлеѯандра воєводы, матерь Ѡлі́а воєвода, йже й прѣстави сѧ ѿна къ вѣчнымъ жилѣлємъ в лѣт. ,ѕщкѕ, меца Ном. в, при йгѹменѣ попа Григорїа = *Ioan Ştefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, fiul lui Bogdan voevod, a înfrumuseţat acest mormînt doamnei Anna, doamna lui Alexandru voevod, muma lui Ilie voevod, care s'a şi mutat la veşnicele lăcaşuri în anul 6926=1418, luna Noembrie 2, sub egumenul popa Grigorie*».—Din cele spuse până aci vedem că Margareta cea Catolică nu se află trecută în pomelnicul de la Bistriţa, şi nici

în cronica de la Bistrița unde figurează numele Annei, muma lui Iliaș voevod, sub numele de Neacșa și care e forma diminutivă a numelui Anna. După Anna pomelnicul numește pe doamna Maria, soția următoare a lui Alexandru voevod. Pe această Marie d-l profesor D. Onciul la cursul său de Istorie o identifică cu Ryngalla, care în botez va fi luat numele de Maria în locul numelui păgânesc litvan Ryngalla. Ryngalla era sora lui Vitold și vara lui Vladislav. După Maria-Ryngalla, pomelnicul numește pe o a doua Marie. Aceasta e identică cu Marina cea numită în Cronica de la Bistrița ca mama a lui Petru. După Maria-Mariana vine numele doamnelor: Vasilisa și Anastasia. Acestea sunt ficile lui Alexandru-cel-Bun. Cronica de la Bistrița ne dă și numele mamei lui Ștefan, fratele lui Ilie, pe al Stancăi, care e același cu Stana din pomelnicul trecut însă în mod greșit după soția și copii lui Ștefan fiul său, și după cum se poate vedea clar în reproducția textului de mai sus. Dar cu aceste spuse am ajuns la ceia ce am voit la început să lămuresc; rostul numelor din pomelnic. Și acum pot schița: Alexandru-cel-Bun a avut de soții: pe Margareta cea catolică, înmormântată la Baia, pe Anna cea înmormântată la Bistrița, pe Ryngalla-Maria, pe Maria-Marina și pe Stana-Stanca. Am văzut mai sus, ca Anna-Neacșa a avut pe Iliaș la care trebuesc adăogați înainte de acestă: Vasilisa-Regina și Roman. Maria-Ryngalla are pe Anna, Maria-Marina pe Petru și Chiajna. (Rev. p. ist., arch. și fil., VII, pp. 368—9). Stana-Stanca pe Ștefan. Rămâne de știut cărora din ele aparținea Bogdan. Alexandru-cel-Bun a mai avut un fiu ce-i purta numele și care muri, probabil, în ultimii ani ai domniei sale.

Alexandru fiind încă în viață regulase ca să-i urmeze în domnie fiul său mai mare Ilie. In privința domnirei lui Ilie Cronica și Analele Putnene ne spun, că ar fi domnit singur 2 ani, iar împreună cu fratele său Ștefan 7 ani, pe când Cronica Anonimă și cea Moldopolonă, îi dau că domnind singur 2 ani și 9 luni, iar împreună cu fratele său Ștefan tot 7 ani. După cronicarul polon Dlugosz, Ilie, ar fi luat domnia alungând pe fratele mai mic Ștefan. Deci de la început o neînțelegere și o ceartă între frați. Această ceartă durează până pe la 1435, când frații se împacă și domnesc împreună de aci înainte până în 1443. In aceasta domnie Ilie avea partea de sus a Moldovei cu capitala Suceava, iar Ștefan partea de jos cu capitala Vaslui. De fapt Ilie era adevăratul domn a toată țara Moldovei. Ștefan fratele său mai mic, nemulțumit de situațiunea sa, caută prilegiul și pe la începutul anului 1443 face să dispară de pe tron fratele său Ilie.—Ilie voevod a avut de soție pe Maria-Marinka sora reginei Sofia a Poloniei (Dlugosz lib. 11, an. 1433, p. 640: Cromer, lib. 20. p. 18) și de urmași pe Roman, Alexandru, Anastasia și o altă măritată după voevodul muntean «Vlad Dracula». Primul document dat ca domn a lui Ilieș e din 13 Ianuarie 1433; iar ultimul din întâia domnie este din 13 Septembrie 1433.

ȘTEFAN II STEȚCO

Ștefan singur : Octombrie 1433—4 August 1435 ; 29 Mai 1443—13 Iulie 1447.
Ștefan și Ilie : 27 August 1435—29 Mai 1443.

XXXVI.

† Стєфанъ воєвода, Бжїєю млтїю господарь земли Мол-
давскон. Пишємъ сѫдцємъ ѡ Бакові҃ и ѡ Тотрѹша : жалу-
ютъ намъ Крашевлѧне, ѧже по ти҃ сторонѣ много їшкодꙑ
чинѧтъ людємъ и҃ и торговцємъ и҃ й забавꙑ. Про тожъ
смотрите ваши листꙑ, що єсми имъ далн, та помужъ намъ
да є҃. ѧ не лишанте намъ кривдꙑ бꙑти ни ѡ кого, що бꙑ
намъ болше не жаловали, за ихже мꙑ знаємъ ваша голова.

Їбꙑ намъ покон бꙑлъ.

Пн. на оустїе Кашїа, в. л҃к. ,ѕцмг, ма. кѕ.

Hârtie. — Pecetia aplicată : mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda : «† Печать Стєфана воєводы». — Arch. No. 433.

Ștefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei. Scriu judeților de la Bacău și din Trotuș: ni se jăluesc nouă Brașovenii, că în cele părți multe întârzieri și pagube se fac oamenilor și negustătorilor lor. Drept aceea, vedeți cărțile noastre, ce le-am dat lor, să le fie lor de ajutor, și să nu i despuiați, strimbătăți să n'aibe de la nimenea, și mai mult nouă să nu ni se jăluiască, că apoi vor ști capetele voastre.

Și să avem pace.

Scris la gura Bașiei, în anul 6943=1435, Martie 26.

XXXVII.

† Стєфанъ воєвода, Бжїєю матїю господарь земли Молдавскои. Даємъ сє нашъ листъ, всѣмъ Брашовлѧкномъ, ѩкожъ имали ѡ ѿца нашего покоиника грамоты, по томужъ и мы дали есми имъ, ѩко да ходятъ съ своєю торговлею доброволно ѵ нашеи земли, а мыто свое правое да платѫ: ѡ єдного тѫрхъ по четыре гроши, ѡ гривны цо коли за товара имутъ купити оу нашеи земли, два гроши. Й такожъ торговцемъ х и людемъ х и никто да не заложитъ товара х и за чужего товара, развѣ коли кто знаидетъ своего должника, та ѣцє имаетъ его искати закономъ прѣ на, а силѹ нижадномѹ да не сѣкетъ никто ѡ нашихъ х людє Брашовлѧкномъ оучинити, а ѿни нашимъ по томужъ имаютъ оучинити.

Пи. на оустїє Кашїа. к. лѣ. ѕцмг, Маїа кѕ.

Hârtie.— Pecetia aplicată în față : mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda : «† Печать Стєфана воєводы» ; semnul hârtiei : o floare.—Arch. 435.

† Ștefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei. Dau aceasta carte a noastră, tuturor Brașovenilor, că

precum au avut de la răposatul nostru părinte hrisov, tot așa și noi le-am dat lor, ca să meargă cu mărfurile lor în bună voie prin țeara noastră, dar vama lor dreaptă să plătească: de tară câte patru groși, de la grivnele*) ce vor plăti pentru marfă în țeara noastră, doi groși. Și așa negutătorilor lor și oamenilor lor nimeni să nu le zălogească marfa lor pentru marfa altuia, afară de cel care își va afla pe datornicul său, acela încă va avea să-l ceară pe el cu legea înaintea noastră, dar silă nimănuia să nu cuteze nimeni din oamenii noștri a face Brașovenilor, și ei alor noștri tot așa au să facă.

Scris la gura Bașiei, în anul 6943=1435, Maiŭ 26.

XXXVIII.

† Стєфа коєво, Бжїею млтию господарь земли Мо-
давскои. Пише кзсѣк шотгзе и пзрграе w кзсѣк тзрго цю и
сѵ оу нашєи земли: тѵ к на пришли Крашовѣни и жаю
аже не лишитє и продавати свои трзговли дрѵгыи, кра-
маре, ка продали при наше родителѣ. Про то, w сего часа
цю бы ѣстє не становили и. але да сѵ волыи и слобоны про-
давати и свои крамарїа, ка било имь зако при нашєго
родителѣ при Алеѯандра воєводы и теперь тако да держа-

*) „*Grivna*=гри́вна" *sf. dix. copecks;* vi. *collier ou médaille d'or que donnait le souverain et qu'on portait au cou; poids d'une livre: ancienne monnaie d'or ou d'argent qui valait jusqu'à trois roubles* (Reiff. Dic. Russe-Français.).

Ꙗ никто нигдѣ да не см҃кетъ йхъ становити, при нашеи казни.

с ч к
Пи. оу҃ Сок҃к, Де. дї.

· *Hârtie.—Pecetie aplicată pe verso: mică, rotundă, de ceară roşie, cu legenda*: «† Печать Стефана воеводы; *marca hârtiei*: *o cumpănă*.—Arch. 434. Pe verso documentului, următoarea notiţă latină: «*Litera Stephani waywodae mandans ut homines de terra Barcensi libere passint vendere res suas sine impedimento*».

c. 1435—1443.

† Ştefan voevod, cu mila lui dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scriu tuturor şoltuzilor şi pârgarilor de prin toate târgurile câte sunt ele în ţeara noastră: venit-au aicea la noi Braşovenii şi se jăluesc că nu-i lăsaţi să-şi vânză mărfurile lor, micile naturale,*) precum le-au vândut pe timpul părintelui nostru. Drept aceea, dintr'acest ceas, să nu-i mai opriţi, ci să fie volnici şi slobozi a-şi vinde naturalele lor, precum le-a fost aşezământul pe vremea părintelui nostru Alexandru voevod şi de isnoavă aşijderea să-l ţină. Şi nimeni nicăierea să nu se încumete a-i opri, sub pedeapsa noastră.

Scris în Suceava, Decembrie 19.

XXXIX.

и с л
† Стефа воевода, Бжїею млтїю господаръ земли Мо-
с л т т
давскои. Прїиде къ гво ми посо ѡ Брашека и ѡ Брѫск҃,
и к с н л
на йма па де Хано и па Боургоуръ Михи, и проснли
с
оу҃ гвоу҃ ми миръ и мыто цѣ бкѣ на томъ правк҃ было.
м дк м
яко было при ѡцѣ нашѣ Алеѯандръ воево, вскмь людѣ

*) „*Micile naturale* = дребныи крамаре". *Kram. m. negoţ cu mărunţişuri, coloniale.*

ѡ Брашєва и ѡ Брѣсѣ: да платѧ ѡ тарѣ по д гро по всєи нашєи земли и по всѣ мыіто боу цю боудє оу тарѣ; ѡ про соукна, ѡ тарѣ по вї гро; и цю вкі имѣ вôлно свои товарѣ продавати по всєи нашєи земли, разкѣ локтє да не продаю, а ѡ ско цю имоу коупити, мыіто да платѧ и прѣкии*) ка платили при ѡтци нашє, та да платѣ. Я тако да сѧ не станови николи на вѣкки наши трѣговцє трѣговлю оу и землю за длѣгѣ,ни и трѣговцє оу нашєи земли, хотѧ размирїє коутѣ, Бже захован то; ѿни даси изидоу сѧ всѣмѣ свои товаро до и земли без всѣкои забакѣ ни ѡ которы наши рѧцє ни ѡ мыітни, ни глобни. Я на то є наша вѣра и наши вокрѣ.

Пн. оу Каслоуи, в. лѣ. ѧцмє Я. кг.

Hârtie.—Pecetia aplicată; mică, rotundă, de ceară roşie, cu legenda: «† Печать Стефана воиводы»; *marca hârtiei: un foarfece.*—Arch. No. 446.

† Ştefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Venit-au la domnia mea în solie de la Braşov şi Bârsa, anume domnialui decan Hanos şi domnialui burgerul Mihail, şi au poftit de la domnia mea pacea şi vama ce le-a fost lor

*) Прѣпис = *înregistrare, cisluială. Taxa ce se lua la graniţă pentru numărătoarea vitelor. În privilegiul latinesc din 1433 dat de Ilie Sibienilor şi celor-l'alte scaune săseşti din Transilvania, se spune: „pro scriptura equorum, peccorum vel peccudum singulum unum grossum solvere teneantur“ (Copie la Academia Română).*

dintru început, precum a fost pe vremea părintelui nostru Alexandru voevod pentru toți oamenii din Brașov și din Bărsa: să plătească de tară câte 4 groși în toată țara noastră și la toate vămile de ori-ce ar fi în tară; de bucățile de sucman, de tară câte 12 groși; și volnic a le fi lor să vânză marfa lor în toată țeara noastră, numai fără cot să nu vânză; iar de la dobitoace ce vor cumpăra, să plătească vama și cisluiala precum au plătit-o pe timpul părinților noștri, așa s'o plătească. Și așijderea să nu se oprească nici odată în veci marfa negustătorilor noștri în țeara lor pentru datorie, nici negustătorilor lor în țeara noastră, măcar răzmiriță să fie, Doamne ferește de aceasta; ei să treacă cu toată marfa lor în țeara lor, fără de nici o piedică din partea vre-unuia din urednicii noștri, nici de vameș, nici de globaș. Și întru aceasta e credința noastră și a boerilor noștri.

Scris în Vaslui, în anul 6945=1437, Aprilie 23.

XL.

† Стефанъ воєвода, Кжїєю матїю гпрꙗ зємли Молдавскои. Пишє вѣсѣкмъ бояромъ и дворнико и шоутзомъ и пръгарємъ и жгдємъ и ватаманомъ и вѣсємг поспоствг: варє кто имаѣтъ должника оу Брашовѣ, цю бы ни ѣдинъ залогъ не оузалъ на торговчаны ѡ Брашова, развѣ коли познаѣтъ своего дажника, лицємъ тогди имаѣтъ заплатити то истиныи должни. Ꙗ кто своего должника лицє (познал) а оусхоче праважа дати ѡ своємъ долгѹ, цю бы пошо до Брашова, та цю бы оучинилъ имъ

право рѧци Брашовстїи на ѥго должника. Ꙗ Брашовѣ-
номѫ кто бꙋдѥ цю оꙋзѧлѫ безѫ и права, цю ѩздавна
ймаютѫ ѕ земли гда ми, цюбы сте ймѫ воротили кѫсѣ,
до нити, цюбы не пришли болше жаловати. Ꙗ кто не боꙋдѥ
послꙋшенѫ нашемѕ повелѣнїю ѩ записꙋ, то ймѣетѫ быти
по великои казни гда ми.

Пи. оꙋ Сочавѣ мѧ. ѳ.

Hârtie. —Pecetia aplicată în față: mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda: «† Печать Стефана воеводы». — Arch. No. 432.

c. 1443—1447.

Pe verso următoarea notiță latină:

«*Litera sonans, ut quilibet Moldauiensis habens debitores in medio Barcensium sua debita extorqueat coram judicibus Barcensium de quibus sibi plena justicia imperaretur, nam debitores bonis, de quibus satisfaciant, omnibus careant*».

† Ștefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei. Scriu tuturor boerilor și dvornicilor și șoltuzilor și pârgarilor și judeților și vătămanilor și la tot poporul: ori cine are datornici în Brașov, (acel cine-va), să nu ia nici un zălog de la neguțătorii din Brașov, fără numai când va recunoaște pe datornicul său în față; atunci acest adevărat datornic va trebui să-i plătească. Și numai acel care va recunoaște pe datornicul său și va voi să i se dea dreptul său din datoria sa, acel cine-va, să meargă la Brașov și acolo au să-i facă dreptate față de datornicul său sfetnicii Brașovului. Iar Brașovenilor ori cine ce va fi luat afară din dreptul lor, ce de mult îl au în țeara domniei mele, aceia să le înapoiați lor tot, până într'un fir, ca să nu mai vină mai mult a se jălui. Și cel care nu va asculta de porunca și cartea noastră, acela va fi sub marea pedeapsă a domniei mele.

Scris în Suceava, Martie 5.

XLI.

† Стєфанъ воєвода, Бжїею матїю гнъ вѣсєи Молдовла-
хискои земли. Пишєтъ гво ми шолтꙋзꙋ и пръгарємъ ѡ
Брашева и всѣмъ добрымъ людє ѡ Брѣсскои земли. Приш
ѡ васъ Ханѣ Лꙋчникъ *) и говорилъ гвꙋ ми ѡ ва, да ходѧ
ваши лю оу нашеи земли слободно съ своєю торговлєю,
а йзрѣкъ ни жадномꙋ за чꙋжего товара да не ꙋчинит са оу
нашеи земли; а нашимъ такождє оу вашеи странѣ. Ꙗ коми
ѡ наши бꙋдетъ кривинꙋ ѡ ваши лю, а ѡнъ къ вамъ да пръи-
детъ, а вы єм право да сътворите; а нѣє такоже ваши.
И тоє непоколѣбимо да стоитъ выше писанноє.

Пи. оу Говѣ, Ю. и.

Hârtie. — *Pecetia aplicată în față: mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda*: «† Печать Стефана воеводы».—Arch. No. 438.

c. 1435—1447.

† Ștefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn a toată țara Moldovlahiei. Scrie domnia mea șoltuzului și pârgarilor din Brașov și tuturor oamenilor buni din țeara Bârsei. A venit de la voi Hana Lucinic și mi-a vorbit domniei mele din partea voastră, ca să umble oamenii voștri prin țeara noastră slobod

*) *Termenul «Лꙋчникъ» după* Ханѣ, *l-am lăsat ne tradus pentru că poate însemna: profesia lui Hana, numele, sau chiar porecla lui. Luat ca titlu de profesie, ar fi arcașul; ca nume Luca; iar ca poreclă Usturoiu.*

cu negoțul lor și proprire nimănuia pentru marfa străină să nu se facă în țeara noastră, și la ai noștri de așijderea în părțile voastre. Și dacă vre-unuia dintr'ai noștri i s'a făcut vre-o nedreptate de către oamenii voștri, apoi acela să vină la voi și voi să-i faceți dreptate, și noi așijderea (vom face) la ai voștri. Și cele mai sus scrise să stea neclintite.

S'a scris în Suceava, Iulie în 8.

Notițe.

Ștefan II Stețco, este al 2-lea fiu al lui Alexandru-cel-Bun, născut din Stana-Stanca. Alexandru-cel-Bun, e locul a spune, după o domnie bine cuvântată de 32 ani și 8 luni, o domnie plină de glorie și progres pentru țeară, părăsește lumea la 1 Ianuarie 1433, lăsând urmașilor o frumoasă și respectată moștenire. Cronica de la Bistrița nu cunoaște din ei de cât pe trei, dându-ne și data nașterei lor: «Și se născu lui cel dîntâiu fiu, numit Ilie voevod, în anul 6917=1409, Iulie în 20 din doamna Neacșa; iar Ștefan voevod s'a născut din Stanca, în anul 6919=1411; Petru voevod se născu din Marina, fiica lui Marin, în anul 6930=1422.» — Ilie, (vezi pag. 85-88) contrar afirmațiunilor din cronici, a domnit singur 9 luni: de la 1 Ianuarie 1433 până în Octombrie acelaș an, iar fratele său Ștefan singur: din Octombrie 1433 și până în 4 August 1435, apoi împreună cu fratele său Ilie: din 27 August 1435 până în 20 Maiu 1443. — Despre sfârșitul lui Iliaș, cronica de la Bistrița ne spune: «*În anul 6952=1444, luna lui Maiu, în Vinerea înainte de pogorârea sf. Duh, Ștefan voevod prinse pe Iliaș voevod și-l orbi.*» De aci înainte până la 1447 Ștefan asociе la domnie pe fratele său mai mic Petru. Dar la faptă și răsplată: după cum ucisese, a fost și el ucis. A murit de o moarte crudă, fiind tăiat de nepotul său Roman voevod, la anul 1447, luna Iulie în a 13-a zi, și a fost îngropat într'aceiași lună, ziua a 16-a, în biserica sf. George din curtea M-rei Neamțu. Vestea aceasta ne este păstrată într'o notiță în restul unui Mărgărint slavon din M-rea Neamțului. Mărgărintul e din anul 6951=1443, e scris de monahul Gavril. Iată acum și prețioasa notiță: «Б. лѣт. ѯвцѣ, мсца Їоуа кг гї днь, wтсѣкѣ сѧ глава Стефана воєводж, гсдрѣ землж Молдавскыж, сна Ѡлєѯандра воєводж, wт Романа воєводж, сна Іліѣ воєводж. Й погребен кыст кг Нкмецкомь монастирю, тогожде мсца Їоуа кг гї днь». În traducere: «*În anul 6955=1447, luna Iulie în a 13-a zi, s'a tăiat capul lui Ștefan voevod, domnul țării Moldovei, fiul lui Alexandru voevod, de Roman voevod, fiul lui Ilie voevod. Și a fost îngropat la M-rea Neamțului, întraceiași lună Iulie în a 16-a zi*». — De alt-fel pentru confirmarea celor de mai sus e și epitaful de pe mormântul său, cel întrumusețat de nepotul său Ștefan-cel-Mare. Iată-l: «Сѧи гробь оукраси Іѡанъ Стефан воєвода, Бжію мастію гсдрь землн Молдавскон, снъ Богдана воєвод, оунукови своемѹ Стефанѹ воєводѣ, снъ старог

Ѧлеѯандра воєводa, иже оукрѣсти (оукрѣзa главы) в. лѣт. ѯщ(не)» În traducere: «*Acest mormânt l-a înfrumuseţat Ioan Ştefan voevod, din mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldorei, fiul lui Bogdan voevod, unchiului său Ştefan voevod, fiul bătrânului Alexandru voevod, pre carele l-a omorât tăindu-i-se capul în anul 6955=1447*».—Ştefan a avut de soţie pe Maria şi de urmaşi pe Alexandru şi Alexandria. Acest Ştefan pentru sufletul sânt răposaţilor părinţi ai sei, pentru al dumnialui şi al copiilor săi, acordă M-rei Neamţu la 6950=1442 Februarie 19 pe fie-care an câte 2 măji peşte de Chilia, iar din partea doamnei sale câte trei cântare icre negre. (=И даи ѣсми тому монастирю на каждо лѣто по в мажи рыбу wт Келіи, а wт нашеи кнегини три кантари їкры чернїю) Arch. Stat., M-rea Neamţul. Ultimul act ce avem de la Ştefan e din 25 Iunie 1447.

ROMAN II, FIUL LUI ALEXANDRU-CEL-BUN

(4 Aprilie*) — August 1447)

XLII.

† Рома коѣко. Кнѧю матїю гдрж земли Молдавскон. Ни-
ие прїѧтели наши мьлимѫ, сѹцемѫ и шотузи и прѫгаре
и оусн кѹпце коньскы и малы, к'ждомо да є вамѫ: ѧже по-
могаѫ на Кѫ и доконн ѣсми наши wчизни правою. Про
то ѹзр'кение се ли, а кы прїидѹте к на и до нашеи земли
сѫ ѹсними своими торговл'ки и товаро, не волочи с'к ни w
которн йшкодьі; за ни є ва нашѫ землѫ ѡтворена и не
бѹдете ймати w на никторон крьікы, ѧле хоче ва держа-

*) Prescurtarea «Іг» *din document, care seamănă mai mult cu «Іп», neştind obicinuită pentru luna August, cred că este pentru Aprilie. Fiind aşa, domnia lui Roman II ca pretendent şi coregent alăturea de fratele său Petru II, este a se data între Aprilie şi August 1447.*

ти оу̑ тои правы и̑ закона, како ми е̑сте и̑мали при сто-
почившаго родителѣ нашего Александра воево. И̑ на и̑ма-
е̑мъ миры на гси стороны. И̑ на то є вѣра гва ми, ѣкыже
писанаго ми Романа воево, и̑ вѣра вѣсѣ колѣры наши
великы и̑ малы.

Ии. оу̑ Како, к лѣ „ѕиие. Я. д.

Hârtie.—Pecetea aplicată în față: mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda † Iw (Романъ)воевоⷣь.—Arch. No. 430.—Pe verso are următoarea notiță latină : *Roman vaivoda, sonans ut quilibet securae de terra Barcensi ad terram Moldaviensem proficisci valeat.*

† Roman voevod, cu mila luĭ Dumnezĕu domn al țăriĭ Moldoveĭ. Scriu la aĭ noștri dragĭ prietenĭ, județuluĭ și șoltuzuluĭ și părgarilor și tuturor negușătorilor marĭ și micĭ, așa să vĕ fie în știre : că ne-ajutat Dumnezĕu și ne-am dobândit ocina noastră cea dreptă. Drept aceia, vĕzând această carte, voĭ iarășĭ veniți la noĭ și în țara noastră cu tot avutul și marfa voastră, ne temându-vĕ de nicĭ o perzanie, căcĭ vĕ este deschisă, țeara noâstră și nu veți avea din partea noastră nicĭ o strâmbătate, ci voiŭ a vĕ ținea întru aceiaș dreptate și lege, ce le-ați avut pe timpul sânt răposatuluĭ părinte al nostru, Alexandru voevod. Și iarășĭ am pace din toate părțile. Și întru aceasta e credința domniei mele, a mai sus scrisului Roman voevod, și credința tuturor boerilor noștri marĭ și micĭ.

Scris în Băcău, în anul 6955=1447, Aprilie 4.

NOTIȚE.

Roman II, domnește vre-o 8 lunĭ : din Iulie 1447 și până în Aprilie 1448. Roman e fiul luĭ Iliaș și după Dlugosz, cumnat cu Vlad Dracul voevodul muntean. Vlad Dracul ținea în căsătorie pe o soră a luĭ Roman. Roman moare la 2 Iulie 1448, cum zice Dlugosz: «otrăvit de niște boerĭ aĭ sĕĭ»

ALEXANDRU II ALEXANDREL,

ILICHNO SAU OLECHNO.

(Mai — 12 Oct. 1449. 16 Oct. 1451 — 25 Martie 1455)

XLIII.

† Матїю Бжїею мы Ѧлександръ воевода, гдръ земли Модавскои. Знаменито чини и не сказ листомъ наши въ-сказ, кто коли на не оузри или его оуслишитъ чтѣчи, иже прирадили сѧ ѣсми и с нашими боиарє и оучинили ѣсми съ вьсею нашею радою и дали ѣсми сє ли нашь прїѧтелемъ нашимъ, оусимъ Брашовкномъ, оусимъ купцемъ и оусеи земли Брьсовскои ; оусн люде и оуси купце. На то да имаю w на тотъ законъ и тое право, цю имали w нашего дида, w Ѧлександра воево : коли до нашею земли прїидуть съ торговлею, цю бы доброволно имъ прїити до нашеи земли съ своею торговлю, цю коли имуть имати. Ѧ мыто имаю дакати : w тарг по д грошь, шко было старое право дано имъ w наши прекове; и цю бы имъ доброволно и слободно ходити по вьсеи земли гва ми ; и по городамъ и по торговомъ продавати свою торговлю : и соукна и платна

и кожухъ и кг коли имг имати. Ꙗле полотно и кожухъ лок-
темъ да продаю, а сѣкна съ вигомъ да продаю скн имг
торговати съ. Ꙗ мыто имаю платити: ѡ ѡдного пос-
тава Колонїю по вг гро, а ѡ Леоукїю по ни грони. а Кытк-
варъ по н. а Чє по д гро. Ꙗ Сочавское мыто нигдє оу
нашє земли да не платѣтъ ниже оу Сочавк. хотѣк кы за
моремъ ходили и на до Оутогъ переши кї съ торгою
свой, ѣще да платѣтъ оу Сочавк мыто Сочавское а инде
ни оу нашє земли. И що кы кони кили шни кунити сокъ
колы и коровы, и на що кунили, ли товара или кг що
въ дни нашего дѣда, Ꙗлександра воєво, тако и мы даємъ
имъ тоє право и тоє волю. Ꙗ коли оусхотѣк кыгнати
колы ѡ нашє земли до Оутогъ, тогди имаютъ платити
ѡ каждо по кола по г грони, а конє ничого да не платѣтъ
Ꙗ ко кто коли име познати оу ни кони или колы, кг где
оу нашє земли, и доведе на чакъ на Крашовѣкни из до-
брими люди, а шни, Крашовѣкни, не мочи имг поставити
содыша за то конъ а инко за то во, а Крашовѣкни да

стратѣтѫ того конѣ҃ къ҆ли во вѫдє а болше ничого главоу҃
да нє имаю на собою, ни ѡ҆дни гроша҃, къ҆лє тѣлко цо бы имѫ
никодѫ҃ было а҆ больше нищо. Я҆ никто ѡ҆ наши бояръ а҆ ни
оу҃ржаниковѫ да не смѣю больше кантовати и҆ и ни ѡ҆дну
нити ѡ҆ ни не оузѣти. Я҆ тако коли оусхотѣтѫ Крашо-
вѣкни пре҆ гва ми стоѧти на законѣ҃, коли имє҆ вѫ҃ кто на
ни тѣгати, а҆ шни цо бы колни были прїити до на҆ а быхомѫ
мы и҆ сѫдили. Я҆ никто да не смѣетѫ сѫдити и҆ ни оу҃
нашєн земли безѫ и҆ коли, ни ѡ҆дни бояри нашѫ. Я҆ коли
бы хотѣ҃ вѫ҃ какїи бояри нашѫ: или дворни, или мытни,
или шетѫ҃, или пржгаре, или вѫ҃ каки рѣцѣ҃ оузѣти ѡ҆ ни
вѫ҃ цо, или кантовати и҆, или мыта больше оузєти ѡ҆ ни ка
єсли вышє писали и҆ хотѣ҃ бы имѫ разорити то законѫ и
тоє право, цо єсли вышє писали, вѫ҃ оу҃ чемѫ хотѣ҃ оу҃ єдно
нити, то оузри великон казни и оу҃ргїю гва ми. Тоє вѫсє цо
бы имѫ было непорушено до живота гва ми. Я҆ на то є҆ вѣра
гва ми и вѣра бояръ нашн҃ : вѣра пана Петра Гудича, вѣра
пана Дѫми Крлевича, вѣра пана Станчюла, вѣра пана Кости
дворника и брата его, пана Петра пржкалавоу҃; вѣра пана

Сѣрбула вистиарника и вѣра оусѣ боиарѣ наши великѣ и малѣ. Ѧ на болшею крѣпостѣ томѹ вѣсемѹ выше писанномѹ, велѣли есми нашѣмѹ вѣрномѹ пану Михаилѹ логофетѹ, писати и печа нашѹ приложити к семѹ листѹ нашѣмѹ. Ѳанца писа оу Басарѣ, в лѣто ѕѧцнз. Ѧѹ г.

Pergament.—Pecetea atârnată de un șnur de mătase roșie : mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda : «† Печать Александра воевод.*».

No. 775.

† Cu mila luĭ Dumnezĕu noĭ Alexandru voevod, domn al ţăriĭ Moldoveĭ. Înștiinţare facem și cu această carte a noastră tuturor carĭ vor vedea-o sau vor auzi-o citindu-se, că ne-am sfătuit cu boeriĭ noștri și am făcut cu întreg sfatul nostru și am dat această carte a noastră prietinilor noștri, Brașovenilor tuturora, tuturor neguţătorilor și întregeĭ ţărĭ a Bârseĭ; tuturor oamenilor și tuturor neguţătorilor. Prin aceasta să aibe de la noĭ acelaș așezământ și acelaș drept, care l-au avut de la moșul nostru, de la Alexandru voevod : când vin în ţeara noastră cu mărfurĭ, să vină de bună voie în ţeara noastră cu mărfurile lor, carĭ ce vor avea. Iar vamă au să dea : de tară câte 4 groși, precum a fost în vechiul drept dat lor de predecesoriĭ noștri ; și să meargă eĭ în bună pace și slobod pretutindenĭ în ţeara domnieĭ mele ; și prin cetăţĭ și pe la târgurĭ să vindă mărfurile lor : și postav și pânză și bobou și orĭ ce vor avea. Dar pânza și boboul să-l vânză cu cotul, iar sucmanul să-l vânză cu bucata la orĭ cine ar târgui. Și vamă au să plătească : de postavul de Colonia câte 12 groșĭ, iar de Leubia câte 18 groșĭ, iar de Buda câte 8, iar de Cehia câte 4 groșĭ. Iar vama Suceaveĭ nicăirea în ţeara

noastră să n'o plătească de cât la Suceava, fie c'ar merge până la mare, orĭ c'ar trece de acolo în Ungaria cu mărfurile lor, tot la Suceava au să plătească vama Suceaveĭ şi alt undeva nicăirea în ţeara noastră. Şi volnicĭ să fie eĭ a-şĭ cumpăra boi şi vacĭ, şi tot ce cumpărau, sau marfă saŭ altele în zilele moşuluĭ nostru, Alexandru voevod, aseminea şi noĭ le dăm lor acelaş drept şi aceiaşĭ voe. Iar când vor vrea să ducă boi din ţeara noastră în Ungaria, atuncĭ aŭ să plătească de fie care boŭ câte 2 groşĭ, şi maĭ mult nimic să nu plătească. Şi ori-cine va recunoaşte la dînşiĭ cai saŭ boi, orĭ unde în ţeara noastră, şi-i va dovedi omul nostru pe Braşovenĭ prin oamenĭ bunĭ, iar eĭ, Braşoveniĭ, nu vor putea depune chezăşie pentru acel cal sau pentru acel bou, atuncĭ Braşoveniĭ să piardă acel cal saŭ (fie) boŭ şi maĭ mult nicĭ o gioabă să nu ia pentru el, nicĭ un groş, ci atât cât le-a fost şi paguba şi maĭ mult nimic. Apoi nimenĭ din boeriĭ noştri şi nicĭ din urednici să nu cuteze a-ĭ prigoni maĭ mult şi nicĭ-un fir de păr sa nu ia de la dânşiĭ. De asemenea, când Braşoveni ar voi să stea în judecată dinaintea domnieĭ mele, (cu) cine-ĭ va părî pe dânşiĭ, eĭ să fie volnicĭ a veni la noĭ ca să-ĭ judecăm. Şi nimenĭ alt să nu cuteze a-ĭ judecă pe dânşiĭ în ţeara noastră fără voia lor, nicĭ un boer al nostru. Iar când ar vrea orĭ-care boer al nostru: sau vornicul, sau vameşul, sau şoltuzul, sau pârgariĭ, saŭ orĭ-care din sfetnicĭ, să ia de la dânşiĭ ceva, sau să-ĭ prigoniască, sau vamă maĭ mare ar lua de la dînşiĭ de cum am scris maĭ sus, şi ar voi să-le strice acest aşezământ şi acest drept, ce l-am scris maĭ sus, fie cât un fir de păr, acela va vedea mare chin şi urgie de la domnia mea. Toate acestea să-le fie lor neclintite în viaţa domnieĭ mele. Şi întru aceasta-ĭ credinţa domnieĭ mele şi credinţa boerilor noştri: credinţa panuluĭ Petru Gudicĭ, credinţa panuluĭ Duma

Braevicĭ, credinţa panuluĭ Stanciul, credinţa panuluĭ Costea vornicul şi a fratelui sĕu, panul Petru părcălabul; credinţa panuluĭ Sârbul vistierul şi credinţa tuturor boerilor noştri marĭ şi micĭ. Iar pentru maĭ mare tărie a tot ce-i maĭ sus scris, am poruncit credinciosuluĭ nostru pan, Mihail logofătu, să scrie şi pecetea noastră să atârne de această carte a noastră. Oanţa a scris în Vasluĭ, în anul 6957=1449, August 3.

XLIV.*)

† Матїю Кжїю мкы Ѧлеѯадръ воєводд, господарь земли Мо̀дакскон. Знаменито чини ис с'к листо наши кжс'кмь, кто на оу'зри илї его оу'слкїни чтѕ. ѡ прѧдлли с'к єсми и с нашими кожри и оу'чинили єсми и сѫ оу'сею нашею радою и дали єсми сє аї нашѫ прижтєле наши, оу'сн Крашок'кно, оу'сн кгнце и оу'сен земли ѡ Кржс'к; оу'сн люде и оу'сн кѕнце. Нна то да имаю ѡ на тоть зако и тое право, цю имали ѡ наше дида, ѡ Ѧлєксадра воєво: коли до нашєн земли придѫ сѫ трѫговлею, цю бы докроколно и прїти до нашєн земли сѫ своєю трѫговлею, цю коли имѫ имати. Я литто имаю дати: ѡ тарг по д гроши, ако

*) Privilegiul de mai sus e confirmarea celuĭ din 1449, dat de acelaş în prima domnie. Era obiceiul, că domnul la fie-ce domnie să confirme sau să înoiască privilegiile de mai înainte, bine înţeles dacă relaţiunile între ţărĭ erau prietineştĭ.

было старое право, дано и w наши прѣкове; и що бы и
добровольно и словѣно ходити по всеи земли гва ми; и по
градо и по трѫго продавати свою трѫговлю: и сукна и
платно и боковѫ, и бу коли имъ имати. Ялє платно и
боко да продаю локтемѫ, а сукна сѫ вигo да продаю, с ки
имъ трѫгова сѫ. Я мыто имаю плати: w єдино вига Ко-
лонева по кі гро, а w Левѣа по ш гро, а Бытѫварѫ по
и, а Чє по д гро. Я Сучавскоє мито нигдє дане платѣк-
тѫ лише оу Сучакѣ, хотѣ бы за море ходили и па Вѣи-
грє да перешли бы сѫ трѫговлею своею, єщє да плата
оу Сучакѣ мыто Сучавскоє, а инде нигдє оу нашеи зе-
мли. Що бѣ ини колии были купити собѣ и во и коро,
и па що купили, ли товара ли бу що вѫ дни нашего дида,
Ялєѯадра коєво, тако и мы дали єсми и тоє правои тоє во
лю. Яко ли сѫхотѣкты вѫгнати во лѫ w наше земли до Vгорѫ,
тогди имаю плати w каждо кола по к гро, а куше ни
чего да не платѣктѫ. Я тако кто коли имъ познати оу
ни кони йли колѫ, бу где оу нашеи земл, и доведє на

чакъ на Крашовѣкнина нѣ добрими люми, а они, Крашовѣкни, немочи имъ постави совдъкина за то ко или за во, а Крашовѣкни да стратѣктъ то конѣк или вола, а бѣлше ниче глобѣ не имаю на собою, ни грѣха, але тѣлко цю бы и ишко была, а вѣлше ницю. Я никто ѡ наши божъ а ни оуръкднико да не смею бѣлше бантовати и ни за єди ни ни ѡ ни оузѣкти. Тако, коли сѫтѫ Крашовѣкнє пре гва ми стоѫти на зако, коли име бѣ кто на ни тига, а они цю бы волни вили прити до на. а бы̑хо мы и сѣдили. Я никто да не смѣкє сѣдити ни оу нашеи земли безъ и воли. ни ѡдї божъниъ на. Яко ли бы хоти бѣ какїи бошри на, или дворни, или мытни, или шолтѣзъ, или прѣгари, или бѣ каки рѣцѣк, или оузѣкти ѡ ни бѣ цю, или бантовати и, или мы̑та оузѣкти ѡ ни бѣлше ка єсми више писали, и хотил бы и разорити тотъ законъ и тоє право. цю єсми више писали, бѣ оу че, хоте за єди гро. то оузри великон казни и оургїю гва ми. Тоє все цю бы и было непорушено до живота гва ми. Я на то є вѣрѣра

(sic) гва ми и вѣра божѫ наши : вѣра пана Дѹми Крае-
ви, и вѣра пана Манола хотинско, вѣра пана Станчѹ,
вѣра пана Коти пржкалаба и брата его пана Петра, вѣра
пана Ивана Канчана, вѣра Кости Ѻржша ; вѣра оу̀си божѫ
наши великы и малы. Я на вѹлшен крѣпотѫ томѹ вкше
писанном, велѣли есми нашем вѣрном, пану Михаилѫ ло-
годетѫ, писа и привѣси нашю печа к семѫ листѫ нашемѫ.
Ни оу̀ Василь, Петрѫ Ѩдановиц. в лѣ ,ѕщ̄, мца Ѩу̀ в.

Pergament.—Pecetea atârnată de un șnur de mătase, împletit în două vițe, roșiu și alb ; mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda : «† Александрь воевод*». Acad. Rom., pecetia 8.

† Cu mila luĭ Dumnezĕu noĭ Alexandru voevod, domn al țăriĭ Moldoveĭ. Înștiințare facem cu această carte a noastră tuturor carĭ vor vedea-o sau vor auzi-o citindu-se, că ne-am sfătuit cu boeriĭ noștri și am făcut cu tot sfatul nostru și am dat această carte a noastră prietinilor noștri, Brașovenilor tuturora, tuturor neguțătorilor și întregeĭ țărĭ a Bărseĭ, tuturor oamenilor și tuturor neguțătorilor. Prin această să aibe de la noi acelaș așezământ și acelaș drept, care l-au avut de la moșul nostru, de la Alexandru voevod : când vin în țeara noastră cu mărfurĭ să fie liberĭ a veni de bună voie în țeara noastră cu mărfurile lor, carĭ ce vor avea. Iar vamă au să dea : de tară câte 4 groșĭ, precum a fost în vechiul drept dat lor de predecesorĭ noștri ; și volnic să fie și slobod să umble în toată țeara domnieĭ mele ; și prin cetățĭ și pe la târgurĭ ca să vânză marfa lor : și sucman și pânză și bobou și orĭ ce vor avea. Dar pânza și

boboul să-l vânză cu cotul, iar sucmanul cu bucata să-l vânză, la orĭ-cine ar târgui. Și vamă au să plătească : de bucata de Colonia câte 12 groșĭ, iar de Leubia câte 18 groșĭ, iar de Buda câte 8, iar de Cehia câte 4 groșĭ. Iar vama Suceveană nicăirea să nu-o plătească de cât la Suceava, fie c'ar merge peste mare, orĭ c'ar trece de acolo în Ungaria cu mărfurile lor, eĭ tot la Suceava au să plătească vama Suceaveĭ, iar alt unde-va nicăirea în țeara noastră. Și volnicĭ să fie a-șĭ cumpĕra și boĭ și vacĭ, și tot ce cumpĕrau, fie marfă sau altele în zilele moșuluĭ nostru, Alexandru voevod, asemenea și noĭ le am dat lor acelaș drept și aceiașĭ voie. Iar cândvor vrea să ducă boĭ din țeara noastră în Ungaria, atuncĭ au să plătească de fie care bou câte 2 groșĭ, iar maĭ mult nimic să nu plătească. De asemenea orĭ cine va recunoaște la dînșiĭ caĭ sau boĭ, orĭ unde în țeara noastră, și omul nostru iĭ va dovedi pe Brașovenĭ cu oamenĭ bunĭ, iar eĭ, Brașoveniĭ, nu vor putea depune chezășie pentru acel cal sau bou, atuncĭ Brașoveniĭ să piardă acel cal sau bou, și nicĭ o gloabă maĭ multă să nu ia pentru el, nicĭ un groș, ci atât cât le-a fost și paguba și alt nimic maĭ mult. Apoĭ nimenĭ din boeriĭ noștrĭ și nicĭ urednicul să nu cuteze a-ĭ bântui maĭ mult și nicĭ-un fir de păr să nu ia de la eĭ. Asemenea, când Brașoveniĭ ar voi să stea în judecată dinaintea domnieĭ mele, orĭ-cine i-ar părĭ pe eĭ, să fie volnicĭ a veni la noi, și noĭ să-ĭ judecăm. Și nimenĭ alțiĭ să nu cuteze a-ĭ judecă pe eĭ în țeara noastră fără voia lor, nicĭ-un boer al nostru. Iar când va vrea vre-un boer al nostru : sau dvornicul, sau vameșul, sau șoltuzul, sau pârgariĭ, sau orĭ-care din sfetnicĭ, să ia ceva de la eĭ, sau să-ĭ bântuiască, sau vama maĭ mare ar lua dela eĭ de cum am scris maĭ sus, și ar voi să le strice acest așezămênt și acest drept, ce l-am scris maĭ sus, fie chiar pentru un groș, acela va vedea mare chin și urgie de la domnia mea. Toate acestea să le fie lor neclintite în viața domnieĭ mele. Și întru aceasta e

credința domnieĭ mele și credința boerilor noștri: credința panuluĭ Duma Braevicĭ, și credința panuluĭ Manoil din Hotin, credința panuluĭ Stanciul, credința panuluĭ Costi părcălabul și a fratelui sĕu, panul Petru; credința panuluĭ Ivan Băiceanul, credința luĭ Costi Orăș; credința tuturor boerilor noștri marĭ și micĭ. Iar pentru maĭ mare tărie a celor scrise maĭ sus, poruncit-am credinciosuluĭ nostru, panuluĭ Mihail logofătul, să scrie și să atârne pecetia noastră de aceasta carte a noastră.

A scris, Petru Ardanovicĭ, în Vășluĭ la anul 6960=1452, luna August în 12.

Notițe.

Alexandru II Alexandrel, fratele luĭ Roman, urmează la domnie după unchiul sĕu Petru al II-lea, însă cronicele noastre numesc ca urmaș al luĭ Petru pe un altul, pe un oare-care Ciubăr-vodă, care ar fi domnit 2 lunĭ. Acest Ciubăr-vodă însă nu poate fi altul de cât generalul unguresc Czuber, trimes în Moldova cu oaste ca să ajute pe cumnatul luĭ Ioan de Huniad, pe Petru a lua domnia. Czuber se constată în documentele publicate de gróf Teleki József, (Hunyadiak Kora) Timpul Huniazilor. Și probabil, că tot el a luat în stăpânire Chilia, cedată de Petru, Ungurilor.— In privința familieĭ, nașterei și a morțeĭ luĭ Alexandrel, Ilichno sau Olechno după numele sĕu slav, letopisețul de la Bistrița ne spune următoarele: «In anul 6933=1425, Octombrie în 23 își luă Ilie voevod soție și o aduse Ghidigoli, Sâmbăta, se cunună cu ea Dumineca și i se născu în anul 6935=1427 un fiu și îĭ deteră numele Roman; iar Olechno se născu în anul 6946=1438 August în 17 și muri în Cetatea-Albă la anul 6963=1455.» Petițorul Ghedigold se constată în 1421 și 1432 ca voevod de Podolia și apoĭ de Vilna (v. Iorga, Chilia și cetatea-Albă, p. 83 și 302). Alexandrel s'a urcat pe tron prin April—Mai 1449 și n'avea atunci de cât 11 anĭ. Domnia o conduse, susținut fiind de mama sa doamna Maria și ajutat de sfetnicul sĕu Manoil, părcălabul cetățiĭ Hotin. Manoil rămase credincios caseĭ luĭ Iliaș; însoți pe văduva Maria în Polonia în exil, fu sfetnicul înțelept și mâna dreaptă a luĭ Alexandrel. Dar de abia apucă să domnească tinĕrul domn, că în potriva luĭ se ridicară unchiĭ seĭ Bogdan, tatăl luĭ Ștefan-cel-Mare, apoĭ Petru III poreclit Aron. Bogdan recunoștea dreptul luĭ Alexandrel și, după Dlugosz, voia să țină domnia numaĭ până ce Alexandru va împlini 15 anĭ. Fiind susținut de ceĭ nemulțumiți cu domnia luĭ Alexandrel, Bogdan luă domnia în urma luptelĭ de la Tămășenĭ. Despre aceasta luptă letopisețul de la Bistrița ne spune următoarele: «In anul 6957=

1449, luna lui Octombrie în 12, venit-a Bogdan voevod și a lovit pe Alexandru voevod la Tămășeni, aproape de târgul Romanului, și i-a omorât o mulțime de boeri, între care pe Oancea logofătul și pe Costea Andronic; și mulți alții au fost omorâți.» Alexandrel învins se retrase dinaintea unchiului său Bogdan, după o scurtă domnie de câte-va luni (din Mai până în Octombrie). Dar nici Bogdan nu domni mult, căci la 16 Octombrie 1451 după 2 ani de domnie pieri la Rău-eni de mâna ucigașă a fratelui său Petru III Aron, și astfel din nou luă Alexandrel domnia, pe care o ținu de fapt până la 1454; de drept însă până la 1455. Căci de la 1454 și până la 1455 el domni peste partea de jos a țării, deși era domn a toată țeara și purtă acest titlu, pe când unchiul său Petru stăpâni peste partea de sus a țării. In 1455, Alexandrel nemulțumit de soarta sa, porni război contra ucigașului Petru-vodă. Și în ziua de 25 Martie 1455, ziua Bunei Vestiri, se dete la Movile lupta hotărâtoare între el și Petru. Alexandrel învins, se retrase la Cetatea-Albă, unde după o săptămână, în ziua de Paști, își dete obștescul sfârșit, otrăvit de către boeri. Ceia ce-i demn de amintit din toată domnia lui, e faptul apropierii relațiilor bisericești ale Moldovei cu Patriarchia de Ohrida. Pe timpul său, în a doua domnie, pe la sfârșitul anului 1453, s'a bine cuvântat mitropolit kir Teoctist cel Bătrân, de arhiepiscopul sârbesc kir Nicodim. (И потомъ къ дьни Ѡлеѯандрела, сына Илїаша воєводї, благослови сѧ пр҃освѧщенныи митрополитъ кѵръ Ѳеоктистъ Старыи wт архїепископа кѵръ Никодима). cf. Sbornic din 1557 la M-rea Neamțu. Alexandrel a îngrijit de biserici, îmbogățind pe câteva cu odoare și venituri. Insemnăm că a dat la anul 6960=1452 de s'a scris pentru sfânta M-re a Neamțului cartea numită „Vasile cel Nou". La urma cărții citim următoarele: «Изволенїемъ wтца и съ иѡспѣшенїемъ сына и съвръшенїемъ сѧтаго Дѹха, Іѡ Ѡлеѯандръ воєвода, Божїею милостїю господаръ земли Мѡлдавскои, сынъ Илїа воєвода, даде и написа сїа книга, рѣкомаа Василїи Нови, рѫкоѫ мнѣха Дорѳѳа, и даде сѧ къ прѣковъ Нѣмечкыи монастиръ, идеже єсть храмъ сѧтаго Възнесенїа Господа Бога и спаса нашего Іѹса Христа, въ лѣто ,ѕщѳ. Тако къ ѕ изводъ wт негого же пр҃писахомъ.—Помѣни, Господи, Єѵлогїа, начр҃тавшаго книгѫ сїѫ». In traducere: «Cu voia Tatălui și ajutorul Fiului și săvârșirea sfântului Duh, Iō Alexandru voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei, fiul lui Ilie voevod, a dat și s'a scris această carte, numită Vasile cel Nou, de mâna monahului Dorotei, și a dat-o la biserica M-rei Neamțului, unde se prăznuește hramul Sfintei Înălțări a Domnului Dumnezeu și mântuitorului nostru Isus Christos, în anul 6960=1452. Așa era în izvodul după care am transcris. Pomenește, Doamne, pe Evloghie, scriitorul acestei cărți.» In unele documente Alexandrel se intitulează, ca și moșul său Alexandru-vodă-cel-Bun, astfel: «Мастїю Божїю, и҃ѫ рабъ вадкы моего Іс҃ Хр҃а, Іѡ Ѡлеѯандръ воєвода и гдинъ всеи Мѡлдовлахїискои земли.=*Cu mila lui Dumnezeu, eu robul stăpânului meu, Isus Christos Iō Alexandru voevod și domn a toată țeara Moldovlahiei*». Titul acesta „al Moldovlahiei" nu-l poartă de cât parte

din mitropoliții țării și următorii domnitori: Alexandru-cel-Bun, Ștefan Steţco, Alexandrel. Ștefan-cel-Mare și Petru Șchiopul (B. P. Hasdeu, Arch. Ist. I, p. 140). Exceptând pe Petru Șchiopul, titulatura aceasta pare că stă în legătură cu posesiunea cetăților Chilia și Cetatea-Albă. Ștefan cel Mare a luat Chilia în anul 1465 în ziua de 26 Ianuarie, într'o Sâmbătă.

PETRU III ARON

(16 Octombrie 1451—12 Aprilie 1457)

XLV.

Оу҃сн Крашовѣкнѡ.

† Матїю Кжїею мкі Петрк воєво гнрж земли Мо-
дакскои. Чинимк знаменито нс сѣмж листо наши вжсѣмж,
кто на ѕзри йли єго ѕслиши чтѕ, ѡже дорадили сѧ єсми
сѧ вжсѧми нашими боярн й дали єсми сє нашк ли прнатє-
лємж нашимк, оу҃снмж Крашовѣномк. На то ѧ кі ймали
оу҃ наше земли то зако, цю имали вж дни родитєлѣ на-
шего, Ѧлеѯандра воєво, й вж дни братїа наши Ѧнѧша,
й Стєфана й Петра воєво, цю кі ймж оу҃сн кіло слово-
но й доброволно прїити до нашеи земли, сѧ своїми трж-
говлѣми, й ходити оу҃ нашеи земли продавати й кѵповати
товара вездє по нашеи земли, по трѣгомк й по сѣломк.

цю ймѣ на добно кѣдѣ: а мкіто ймаю платити ѡ тарѫ
ѣди д гро: коли прїидутъ ѕ нашєи земли и коли па кі
йдут ѡ нашє земли, тако да дадут, по д гро да платѣ, ка
старкі зако кы; а ѡ кола по к гроши да платит. Я нигдє
ѵ нашєи земли Сѵчавскоє мкіто да не платѫтъ лишє ѵ
Сѡкѣ, цю кі платили коли прїидут оу Сѵчакѣ, а йдє ни-
гдє цю кі не ймали єи платити; и варє ка кіло право и
при ѡцѫ нашєго, тако и мкі по том даємѫ и потверж-
даємъ и їс сѣмъ листомъ нашимъ, то късє кіше писанноє,
да бѵдє ймѫ непорушєнно ни ѵчемѫ до нашего живота. Про
то, ни ѡди на комари а ни ѵрѣкдни, а ни мкітни, нигдє
по нашєи земли да не смѣю ймѫ порушити при свои шїи
и нѵѣкшїи. Я ѡ сѵна и ѡ плона и ѡ ѵсн торговли ймаю
мкіто платити, яко є права їздакна. Я на то є кѣра
гка ми, кіше писаниаго Петра коѥко, и кѣра сѫ комарь на-
шн, келикі и малкі. Я на конеѥ крѣпостъ, томѵ късемѵ
кіше писанном, келѣкан есми нашемѵ кѣрномѵ, паноу Петрѵ
лодетѵ, писати и привѣкснти наш печа к семоу листѵ нашемѵ.

Ин. Кѵпиша оѵ҃ Gwвѣ, в лѣто ,ѕщ҃г. мца Ю. к.

Pergament. — *Pecetea atârnată : mică, rotundă, cu legenda :* «† Печать Петрь воєводы »; *scris cu cerneală albastră.* — *Arch.* No. 778.

Tuturor Braşovenilor.

† Cu mila luĭ Dumnezĕu noĭ Petru voevod, domnul ţăriĭ Moldoveĭ. Facem cunoscut prin această carte a noastră tuturora, carĭ vor vedea-o saŭ vor auzi-o citindu-se, că ne-am sfătuit cu toţĭ boeriĭ noştri şi am dat această carte a noastră prietenilor noştri, tuturor Braşovenilor. Intru aceea să aibă în ţeara noastră acelaş aşezământ, ce l-au avut în zilele părinteluĭ nostru, Alexandru voevod, şi în zilele fraţilor noştri Iliaş, Ştefan şi Petru voevod, anume: să le fie lor tuturora iertat a veni de bună voe în ţeara noastră cu mărfurile lor şi a umbla prin ţeara noastră vînzênd şi cumpărând marfă pretutindenĭ în ţeara noastră, pe la târgurĭ şi prin sate, ce le va fi lor pe plac ; iar vamă au să plătească de tară câte 4 groşĭ; când vor intra în ţeara noastră şi când vor eşi din ţeara noastră, earăşĭ să dea, câte 4 groşĭ să plătească, precum a fost în vechiul aşezământ; iar de boŭ să plătească câte 2 groşĭ. Iar vama Sucevеĭ nicăirea în ţeara noastră să n'o plătească de cât la Suceava, atunci când vor veni în Suceavă, iar în altă parte nicăirea să n'aibe a o plăti; şi orĭ-ce alt drept vor fi avut pe timpul părinteluĭ nostru, de aşijderea le dăm şi întărim lor prin această carte a noastră, toate cele mai sus scrise, să le fie lor nestrămutate de nimeni în viaţa noastră. Drept aceia, nicĭ unul din boeriĭ noştri şi nicĭ un urednic, şi nicĭ un vameş, nicăirea în ţeara noastră să nu cuteze a rupe lor acest aşezământ pe capul şi averea sea. Dar de la postavurĭ şi de la inurĭ şi de la orĭ-ce mărfurĭ vor avea să plătească vamă, precum s'a orînduit mai nainte. Şi întru aceasta e credinţa domnieĭ mele, a maĭ sus scrisuluĭ Petru voevod, şi credinţa

tuturor boerilor noștri mari și mici. Iar pentru mai mare tărie, tuturor celor de mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru, panului Petru logofătul, să scrie și să atârne pecetea noastră de această carte a noastră. A scris Vulpaș în Suceava, în anul 6963=1455, luna Iunie 2.

Notițe.

Alexandru-cel-Bun a avut doi fii cu numele de Petru. Primul, Petru II, născut din Maria-Marina, se constată ca domn în 1448 și domnește din Martie 1448 și până în Maiu 1449. Mai nainte de această dată fusese asociat la domnie de fratele seu Ștefan după înlăturarea lui Iliaș. Iar după omorirea lui Ștefan de către Roman, el se refugiă in Ungaria, căutând sprijin la Ion de Huniad. După Dlugosz, pe la 1447 el ar fi luat în căsătorie pe sora lui Huniad, o femee trecută de vârstă. Cu ajutorul ce căpătă de la Huniad, Petru isbuti să ia domnia prin Martie 1448. Primul document ce cunoștem de la el e din 5 Aprilie 1448 (Hasdeu, Arch Ist. vol. I, p 153) iar al doilea e din 11 Septembrie acelaș an, un privilegiu comercial pentru Brașoveni, despre care face amintire Petru Aron în hrisovul seu de mai sus. Prin acest privilegiu Petru confirma negustorilor Brașoveni privelegiile, ce le avuseseră aceștia pe timpul tatălui seu Alexandru și pe timpul fraților sei Iliaș și Ștefan. După acest privelegiu, negustorii Brașoveni aveau dreptul să cumpere și să vândă mărfuri în toate târgurile din Moldova, plătind la intrare și eșire câte 4 groși de tară, iar de bou câte 2 groși, iar de la alte mărfuri—postav și in mai ales—atât cât era obiceiul din vremile vechi (I. Bogdan, Anal. Acad. Rom. seria II. —Tom. XI.) Despre sfârșitul seu Cronica lui Urechi în acord cu cronicele anterioare zice : «Iar Petru voevod după ce au dat Chilia Ungurilor, au domnit un an și au murit».

Al doilea fiu, Petre III Aron, domnește din Octombrie 1454 și până în 1457. Acest Petru poartă resboae pentru domnie cu fratele seu Bogdan și cu nepotul seu Alexandrel. După cronica de la Bistrița, Bogdan II a fost omorît de acesta la 16 Octombrie 1451, la Rĕusenĭ, in Bucovina, aproape de Suceava. Bogdan a fost înmormântat la Rădăuți. Fiul seu, Ștefan-cel-Mare, i-a ridicat spre pomenire și veĭnică odihnă pe locul unde fusese ucis, la Reusenĭ, biserica cu hramul Tăereĭ capului sf. Ion Botezătorul. (vezĭ Kozak, Inscripțiunĭ din Bucovina, p. 117). Petru III Aron a fost cel dintâi, care a închinat țeara Turcilor, oferindu-le anual un tribut de 2000 galbenĭ ungurești. Această închinare s'a făcut în toamna anuluĭ 1456. El a murit la anul 1469, tăiat de Ștefan-cel-Mare. Iată ce ne spune Cronicarul polon, Dlugosz, în această privință : «Trimes'au (Ștefan) și lui Petru — carele omorâse pre tată-seu, și luĭ încă se înpotrivea în

domnie, ajutorit fiind de Mateiaș, craiul Ungariei, — cărți și daruri supt numele boerilor din Moldova, de l-au chemat să vină, să le fie domn, iar după ce au venit l-au prins viu și i-au tăiat capul.» v. Șincai, Cronica Românilor, p. 54.—Petru Aron a avut de urmași pe Alexandru și pe Ilie, carî însă n'au domnit. Despre Alexandru ne vorbește Dlugosz, (v. ed. 1-a, II, col. 547—8; ed. a 2-a, XIV, p. 645—6), despre Ilie ne vorbesc mai pe larg, Cromer, Michovie și Sarnicius: «Adunându-se seim în Petricovia la începutul anului 1501, din porunca Craiului Ioan Albert, au venit acolo soli de la Ștefan, palatinul Moldovenilor, cari după așezământul (în anul 1499) legat, cerea pre Ilie, feciorul lui Petru, carele fusese palatin mai nainte de Ștefan, pentru că se zicea: că poftește domnia Moldovei.—Iar la cererea lui Ștefan a da pre nevinovatul Elie, carele se ruga să nu-l dea, după multă sfătuire se vedea a fi lucru tirănesc, a ținea iarăși pre rivalul soțului celui necredincios, de carele ar trebui să se teamă și să se ferească, măcar că Polonilor le-ar fi fost de folos, totuși se împotrivea așezământului mai 'nainte făcut, și se judeca, că Ștefan il va lua cu război, căci solii încă așa se lăuda. Iară craiul gătindu-se cu oastea în Prusia, nu vrea să lasé pre Ștefan protivnicul din dărăpt. Despre acestea așa sfătuindu-se, Ilie nu s'au dat lui Ștean, ci i-au tăiat capul înaintea solilor. Și ca să nu se vadă a fi făcut aceia fără vină, preste dreptate, au scornit, că Elia au făcut cărți viclene sub numele Craiului» V. Șincai, Cronica Rom. p. 102.

ȘTEFAN-CEL-MARE.

(12 Aprilie 1457 — 2 Iulie 1504)

XLVI.

† Матѣю Кантакузинъ мы Стефанъ воевода, гдрь земли Молдавскои. Чинимъ знаменито ѣсткмъ нашимъ листомъ кгсткмъ, кто на оузримъ или его оусланнии чтучи, ѡже придадили сѧ ѣсми с нашими комре и сѫ оусею нашею радою и дали есми се на ли прѣятеле наши, оуси Брашовкино, и оуси кунце, и оу сеи земли ѡ Кркск; оуси люде и оуси кунце. На то да

имаю ѡ на то зако и тое право. що имали ѡ нашего дида.
ѡ Алеѯандра воеводы: коли до нашен земли сѫ торговлею.
що бы добровоно имѫ пр҃йти до нашен земли сѫ своею
торговлею, що коли имѫ имати. И мыто имаютъ платити: ѡ тар҃ по четыри гро. яко было старое право. и да
но ѡ наших прекоке: и що бы и доброволно и слоконо хо-
дити по кѫсен земли гва ми: и по градѣ и по тржго продавати свою торговлю: и сѣна и платно и коко. и кг коли имг
имати. Але плано и коко да продаютъ локте. а сѣна сѫ
книго да продаютъ с ки имг торговати сѧ. И мыто имаютъ платити: ѡ единого книга по двандесѣте гро́ши.
а ѡ Лебѣа по ѡсмѫ-на-десѣте гроши. а Кытварѫ по и.
а Че по д гро. И Совское мыто нигде да не платѣтъ.
лише оу Совѣ. хотѣ бы за море ходили и на Вѫнгре да
перешли бы сѫ торговлею своею. ѣще да платѣтъ оу
Совѣ, мыто Совское. а инде нигде оу нашен земли. И
що бы ѡни коли купити совѣ и ко и коро. и пакъ що
купили, или товара. или кг що въ дни наше дида. Алеѯан-

дра коеко, тако ѝ мы дали есми и тое право ѝ тое во-
лю. Ѧко ли оусхотѣ кѣ выгнати волы ѡ нашеи земли до
Оутороѣ, тогди ѩмаю платити ѡ кадого вола по в гро, а
коше ничего да не платѣ кѣ. Ѧ тако кто коли ѩмѣ по-
знати оу̑ ни кони ѩли волы, ѣ где оу̑ нашѣ земли, ѝ
докеде на чакѣ на Крашокѣне ѩз доврыми люми, а Кра-
шокѣни немочї ѣмѣ поставити содыша за ко ѩли за ко,
а Крашокѣни да стратѣ того ко ѩли ко, а коше
глокѣ не имае ни гро, тѣко цо бы ѩмѣ бы ѝ шко,
а коше ницо. Ѧ никто ѡ наши вонарѣ а ни оурѣни да не
смѣке оу̑зати ѡ ни ни єди гро Ѧ тако коли оусхотѣ
Крашокѣне пре на стоати на зако, коли ѩмѣ ѣ кто на
ни тѣкати, а ѡни да сѣ вони прити пре на а выхо мы
и сѣдити а ныкы никто оу̑ нашеи земли ве и воли, ни
вонари а ни дворни а ни шотѣ да не смѣкеть и сѣдити
а ни оу̑зати йс ни, ни єди гро коше ка выше пише при
нашеи великои кани ї ѡргїю гива ми. Тое вѣсе выше
пише, цо бы ѩмѣ воло неоруно до нашего живота. Ѧ на

то є вѣра гнва ми вѣше писанаго ми, Стефа воєводы;
и вѣра наше митрополита кѵ Теѡктиста, и вѣра боаръ
наши: вѣра пана Манола, вѣра пана Иланкула пржка-
лаба, вѣра пана Їлїаша Морѕа, вѣра па(на) Петра Понича,
вѣра пана Їлвула спатарѣ, вѣра пана Томы Кнѧде, вѣра
пана Мика Кралѣ, вѣра пана Дѵмнкшеки Стецка, вѣра
пана Коми, вѣра пана Їсаша постеника, вѣра пана Ста-
нимира кистїарника, вѣра пана Сакы спатарѣ, вѣра пана
Тадера чанника, вѣра па Зкрѣ стоника, вѣра пана Їѡ-
на коми, и вѣк вѧсѣк боаръ наши и великы и малы, а на
боше крѣпо томѵ вѧсемѵ вѣше писанно. велѣли есми на-
шемѵ вѣрномѵ, пану Ѵпаши покацькрю, писати и печа
ти на привѣсети к семѵ наше листѵ.

Ии. Їлїашѣ оѵ Совѣ, в лѣ ,ѕцѯѕ, м. гі.

Pergament.—Pecetea atârnată de un șnur albastru de mătase, împletit în două vițe; mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda: «† Печать Стефана воєводы*».—*Arch.* No. 777.

† Cu mila luĭ Dumnezĕu noĭ Ștefan voevod, domn al țăriĭ Moldoveĭ. Facem cunoscut cu aceasta carte a noastră tuturor, carĭ vor vedea-o sau citindu-se vor auzi-o, că ne-am sfătuit cu boeriĭ noștri și cu întreg sfatul nostru și am dat această

carte a nostră prietenilor noștri, tuturor Brașovenilor, și tuturor negutătorilor, și întregei țări a Bârseĭ: tuturor oamenilor și tuturor negutătorilor. Prin acesta să aibe de la noĭ acelaș așezământ și același drept, care l-au avut de la moșul nostru, de la Alexandru voevod: când vin cu mărfurĭ în țeara noastră, să fie liberi să vină de voe bună în țeara noastră cu mărfurile lor, cari ce vor avea. Și vamă au să plătească: de tară câte patru groșĭ, precum a fost în vechiul drept, dat lor de predecesorii noștri; și să meargă de bună voe și slobod pretutindenĭ în țeara domnieĭ mele; și pe la târgurĭ și prin cetătĭ să vinză marfa lor: și postav și pânză și bobou, și ori ce vor avea. Dar pânza și boboul să-l vânză cu cotul, iar postavul cu bucata să-l vânză la orĭ cine ar târgui. Și vamă au să plătească: de bucată câte doisprezece groșĭ, iar de Leubia câte opt-sprezece groșĭ, iar de Buda câte 8 groșĭ, iar de Cehia câte 4 groșĭ. Iar vama Suceaveĭ nicăirea să n'o plătească, de cât la Suceava, fie c'ar merge peste mare, ori c'ar trece de acolo în Ungaria cu mărfurile lor, tot la Suceava, au să plătească, vama Suceaveĭ. iar alt undeva nicăirea în țeara nostră. Și să fie volnicĭ eĭ a-șĭ cumpăra și boĭ și vacĭ, și tot ce cumpărau, fie marfă, sau altele în zilele moșuluĭ nostru, Alexandru voevod, așijderea și noĭ le-am dat lor acelașĭ drept și aceașĭ voe. Iar când vor vrea să ducă boĭ din țeara noastră în Ungaria, atuncĭ au să plătească de fie care bou câte 2 groșĭ, și maĭ mult nimic să nu plătească. De așijderea veri cine va recunoaște la eĭ cai sau boĭ, orĭ unde în țeara noastră, și-i va dovedi omul nostru pe Brașoveni prin oamenĭ bunĭ, și eĭ, Brașovenii, nu vor putea depune chezășie pentru cal sau pentru bou, atuncĭ Brașoveniĭ să pearză acest cal sau bou, și maĭ multă gloabă să nu ia nicĭ un groș, ci atât cât le-a fost și paguba, iar maĭ mult nimic. Apoĭ nimenĭ din boerĭĭ noștri și nicĭ urednicul să nu cuteze a lua de la eĭ nicĭ un groș. De așijderea verĭ cine din Brașovenĭ ar voĭ să stea dinaintea noa-

stră în judecată (cu) cei cari-i vor pârâ pe ei, eĭ să fie volnici a veni înaintea noastră ca să-ĭ judecăm pe dânșiĭ și alt nimenĭ în țeara noastră fără de voia lor, nicĭ un boer și nici vornicul și nicĭ șoltuzul să nu cuteze a-ĭ judeca pe ei și nicĭ a lua de la ei, nicĭ un groș maĭ mult de cum scriu mai sus sub mare chin și urgie a domnieĭ mele. Toate aceste de maĭ sus ce scriu, să le fie lor neclintite în viața noastră. Și întru aceasta e credința domnieĭ mele maĭ sus scrisuluĭ, Ștefan voevod; și credința mitropolituluĭ nostru chir Teoctist, și credința boerilor noștri: credința panuluĭ Manoila, credința panuluĭ Vlaicu pârcalabul, credința panuluĭ Iliaș Modruz, credința panuluĭ Petru Ponicĭ, credința panuluĭ Albul spătarul, credința panuluĭ Toma Cândea, credința panuluĭ Mica Crale, credința panuluĭ Dumuncușevicĭ Steţco, credința panuluĭ Cozma, credința panuluĭ, Isaia postelnicul, credința panuluĭ Stanimir vistiernicul, credința panuluĭ Sachiș spătarul, credința panului Tader ceașnicul, credința panuluĭ Zbeară stolnicul, credința panuluĭ Ioan comisul, și credința tuturor boerilor noștri marĭ și micĭ. Iar pentru maĭ mare tărie a tuturor celor de maĭ sus scrise, am poruncit credinciosuluĭ nostru, panuluĭ sub-cancelar Vulpaș, ca să scrie și să atârne pecetea noastră de aceasta carte a noastră.

A scris Iliaș în Suceavă, în anul 6966—1458, Martie 13.

Notițe.

Despre Vulpaș, sub-cancelarul luĭ Ștefan-cel-Mare, ne vorbesc maĭ multe urice atât de la Ștefan cât și de la predecesoriĭ sĕĭ, Alexandru II și Petru III Aron. In toate aceste urice Vulpaș, poartă titlul: când de scriitor, când de diiac, când de sub-cancelar, când de logofăt. Primul ce-l cunosc e de la Alexandrel, dat în Suceava, în anul 1452, Octombrie 27, anume: la mărturie între alțĭ piseri figurează și Vulpaș: «Н писарѣхъ паши: панъ Тодеръ Проданъ и Добрилъ и Крстѣкъ и Бупашъ» (Uljan. pag. 78).: apoĭ în maĭ multe de la Petru Aron, maĭ toate date din Suceavă: 15 August 1455 (Arch. Stat., M-rea Neamțu), 2 Iunie 1455 (vezĭ pag. 155), 15 Iunie 1456, iarăș la mărturie cu maĭ mulțĭ scriitorĭ: «Н писари паши: панъ Тодеръ

Проданъ и панъ Добрулъ и панъ Кръстъ и панъ Кулпашъ и панъ Солъманъ. (Uljan. pag. 88). ; în mai multe de la Ștefan-cel-Mare : Târgul de jos. 1458 Aprilie 12 (Melchisedec, Cron. Rom. I, p. 119), 8 Decembrie 1465, ca diiac : пис. Кълпашъ дїакъ. (Acad. Rom. 7/XIII), în 1469 Aprilie 1, ca gramatic: пис. Коулпашь граматик (Arch. Stat., M-rea Neamțu). Despre Vulpaș ca logofăt ne vorbește scrisoarea lui Basarab-cel-Bătrân adresată Brașovenilor, prin care le cere ajutor contra Turcilor : «Căci se află acum la domnia mea solul fratelui meu Ștefan voevod, jupân Vulpaș logofătul ; l-a trimes inainte, iar Ștefan voevod vine cu toate oștile sale în ajutorul nostru». I. Bogdan, Documente și Regeste pag. 76.

XLVII.

† Стефа воєвод. Кжїею милтїю гдаⷭ земли Молдавскои.
Дае и дали есмо се ми на. и слоⷡбе и слюбили есмо оуси
коупце ѡ сѣтои корⷭнъ Оугорскои. На то, да є имъ сло-
боно и добровоно и безъ закавъ прїехати до наше земли
съ уси ваши торговлею и товаръ. торговати и куповати
слоⷡбоно и добровоно и безъ закавъ и пагубъ, хотъ и мири
хотъ оу размирицѣ; а и да є слоⷡбоно за съ до Угорѣ по-
ехати съ уси и товаро без никотороу закавъ и пагубъ.
Тое усе више писание слшбе уси коупце ѡ Коригъ, здержа-
ти и поноⷡти. прї наше чти и хртїанскои вѣри, безъ лъсти
и у сѣкои хитрости. А на то є вѣра гва ми и вѣра уси
кожѣ наши велики и мали.

† Ш. ѵ Стчакъ, Ю. ї.

Hârtie. — Pecetea aplicată în față: mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda: «† Печатъ Іѡ Стєфана воєводы.» — Arch. No. 439.
c. 1457—1458.

† Ștefan voevod, cu mila luĭ Dumnezĕu domn al țăriĭ Moldoveĭ. Am dat și dăm acestă carte a noastră, am făgăduit și făgăduim tuturor negustătorilor din sfânta coroană Ungară. Întru acea, să le fie lor iertat să vină de bună voe și fără întârziere în țeara noastră cu tot avutul și marfa lor, a târgui și cumpăra slobod și de bună voe, fără întârziere și pagubă, fie în pace fie în râzmiriță; să le fie lor iertat pentru orĭ-ce să treacă în Ungaria cu toate mărfurile lor fără de nicĭ o întârziere și pagubă. Toate cele maĭ sus scrise le făgăduesc tuturor negustătorilor din Regat, că le vom păstra și împlini, pe cinstea și legea noastră creștinească, fără de vicleníe și fără de nicĭ o înșelăciune. Și întru aceasta e credința domnieĭ mele și credința tuturor boerilor noștri marĭ și micĭ.

Scrisă în Suceava, Iulie 10.

Notițe.

In anul 6966=1458 Februarie în 13, Ștefan-cel-Mare întărește M-rei Neamțu cu hramul sfintei Înălțări, doi tătari și satul Baloseștii. Pe versul acestui uric scris de logofătul Dobrul, se citește următoarea prețioasă notiță: «Прѫкѣ ѣгда сътвори привїлїѳ велїко Стєфанъ воєвод, а ѡн постави свои печат новїи великыи на сѣи привїлїи Нѣмецкаг монастирѣ». In traducere: «† Intăi când făcu privilegiu marele Ștefan voevod, atunci el puse pecetia sa cea nouă și mare pe acest privilegiu al M-rei Neamțului». Arch. Stat, M-rea Neamțu.

XLVIII.

† Шотъзъ ѡ Брашека, пріѧтелю нашемъ мломъ.

† Стєфа воєвод, Божїею мл҃тїю гдрь земли Мдаско.

Нинѣ шотъзъ ѡ Брашека, пріѧтелю нашемъ мломъ. И по

сѣ, прошѫ твоѫ мать, ꙗко нашего прїѧтелꙗ. абн єсн нашн
слуга на. Мнхаю мете, абн прншо до на сѫ мечн н сѫ
wржжїє, а кн на кнлн на погане, поне на трекѭю. Нно єго
нашн за нашѫ колю.

Нн. ѕ Ѣлаѕн, Фє. нн.

Hârtie.—Pecetie aplicată pe verso : mijlocie, de ceară roșie, rotundă, cu legenda: «† Печать Іѡ Стефана воєводы и гнк».; *marca hârtiei*: *o cumpănă în cerc.* —Arch. No. 440.

c. 1460—1464.

† La al nostru iubit prieten, Șoltuzuluĭ din Brașov.

† Ștefan voevod, cu mila luĭ Dumnezĕu domn al țăriĭ Moldoveĭ. Scriu la al nostru iubit prieten, șoltuzuluĭ din Brașov. Și după aceea, te rog pe domnia-ta, ca prieten al nostru, să laș̆ĭ pe sluga noastră, pe meșterul Mihail, ca să vină la noĭ cu săbiĭ și cu arme, căcĭ ne trebuesc, să-le avem pentru păgânĭ. De alta, lasă-l pentru (hatĭrul nostru) voia noastră.

Scrisă în Vaslui, Februarie 18.

XLIX.

† Кнрѫѕ н Ѕсн сташе Крашєски, прїѧтелє нашн добрн.

† Іѡ Стєфа воєвода. Бжїею матїю гнрѫ зелан Мо-
даско. Нншє гнко мн кнрѫѕ н Ѕсн сташе Крашєскн, прї-
ѧтелє нашн добрн. Н по сѣ. анстѫ вашен матн цю нї єсте
писали н цю нї ѣсте порѫчнли по вашега чака, по Мнхаю

мецце. мкі сѫ ,добрѣ ѕ разѕмѣмѡ. цѡ ни даєте каша мать
на знає за роботѣ Тѣрке. ѣре йдѕ на гко ми. а ѡни сѣ вра-
тиан й натра заиан. Тога ра проснмѡ каша мать. цѡ кете
знати ѡ сѫда нарє. а каша мать а ви єсте на дали на
знає. И каре єлика прече ѡ гико ми кѫ каиен мати. ва
чакѫ. Мнхаю мете. а вкі ем кѣрите ѡ вксе. ере сѕ наши
рѣчи.

Ни. на Влаѕи. Фе. ш.

Hârtie.—Pecetea aplicată : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, s'a pierdut. Arch. No 443.

c. 1460—1465.

† La aĭ noştri buni prietenĭ, birăulŭi şi tuturorĭ bătrânilor din Braşov.

† Iŵ Ştefan voevod, cu mila luĭ Dumnezĕu domn al ţăriĭ Moldoveĭ. Scrie domnia mea la aĭ noştri buni prietenĭ, birăuluĭ şi tuturor bătrânilor din Braşov. Şi după aceea, cartea domnieĭ vostre ce ne-aţĭ scris şi ce ne-aţĭ recomânduit prin omul vostru, prin meşterul Mihaiŭ, noĭ totul bine am înţeles, pentru cele ce ne daţĭ domnia voastră a ştire de lucrul Turcilor, că vin asupra domnieĭ mele, apoi eĭ s'au înapoiat şi s'au dus de unde au venit. Drept aceea vĕ rugăm pe domnia voastră, că ce veţĭ maĭ şti de acum nainte, domnia voastră iar să ne daţĭ nouă a ştire. Şi verĭ câte vĕ va spune domnieĭ voastre de la domnia mea, omul vostru, meşterul Mihaiŭ, voĭ să-l credeţĭ în toate, căcĭ sunt cuvintele noastre.

Scrisă în Vasluĭ, Februarie 18.

Scrisoarea lui Ştefan-cel-Mare, domnul Moldovei,

către

Arhiepiscopul Ohridei, Dorotei.

I.

Милостию Божиею Іѡаннъ Стєфанъ воєвода, господинъ землы Мѕлькдовлахїискои, блаженѣишемѕ архїєпископѕ прквїє їѕстинїанїє и вкѣкмь Кльгарѡмь и Сркблємь и Дакїискимь земламь wвладателю, радовати сє о Господи. Wбаче вѕди ти вѣдомо, яко митрополитъ нашь кѵръ Кисарїѡнъ ѕспє, и неможенъ тамо послати иного, да єго рѵкоположишь, дльготи ради пѕтныє, и страха ради и наслїа мѕсломанскаго; занєже страхомь wбладржимїи єсми: ѕлишахѡмь воюющихъ ихъ западнъıми странами. Того ради молимь твоє блаженьство, яко да послєши намь твоє благословенїє и человѣкіє, кои да намь митрополита ѕстаменїю (sic ѵстановıать). И єщє же молимь: нє прѣзрѣти молиенїа нашєго, и здравьствовати ти вѣки многıми wбьходи, аминь.

Въ лѣто ,ѕщ҃д, мѣсеца Априлїа, їндиктиѡн д҃.

Cu mila lui Dumnezĕu Ioan Ştefan voevod, domn a toată ţeara Muldovlahiei. Prea fericitului arhiepiscop al primei Justiniane şi al tuturor Bulgarilor şi al Sârbilor şi al ţărilor Daciane oblăduitor, a se bucura întru Domnul. Insă fie-ţi cunoscut, că mitropolitul nostru Kir Visarion a adormit, şi nu pot trimete acolo pe altul, să-l hirotoniseşti, pentru lungimea căii, şi pentru frica şi silniciile musulmăneşti; pentru-că de frică suntem cuprinşi, i-am auzit oştind în parţile apusului. Drept aceia rog fericirea ta, ca să ne trimeteţi nouă binecuvântarea ta, şi oameni, cari să ne statornicească mitropolit. Şi încă ne rugăm a nu trece cu vederea rugăciunea noastră. Şi fii sănătos în curs de mulţi ani, amin.

In anul 6964=1456, luna Aprilie, Indicţionul 14.

Răspunsul arhiepiscopului Dorotei.

LI.

Дороѳеи милостїю Божїею архїепископъ прькїе Їстиніанїе, и вѣсѣмъ Блъгарѡмъ и Сръблємъ, Свѣкрънимъ странамъ, и прочимъ.

Блъгочестивомъ и Богомъ дарованномъ и Христолюбивомъ господинъ Їѡаннъ Стефанъ воєводе вѣсеи земли Мѣдоблахїиской, благодатъ и милость и миръ отъ Бога вѣседрьжителя и Господа нашего Їсѹса Христа да вѣдетъ с тобою, аминь. Но сѣмъ да иестъ ѕ знанїе твоємъ

благочестїю : понеже ми прїиде твое писанїе. и разꙋмѣхъ еже ми писаль еси. и ѡ прѣставленїи митрополита нашего, и хотѣхъ самъ прїити тамо, или мое человѣкіе послати ; иꙁ добрꙋ ненависть никъ дїаволь и исконы запинатєль родꙋ Христїанскомꙋ ꙁдвиже некою крамолꙋ между болѧри нашего града и клироса црьковнаго ; царꙋ же сꙋлтанꙋ Мꙋхамедꙋ. вьꙁвратиквшꙋ сѧ ѡ т земли Ярквашькые, повелѣвь насъ прѣсѣлити ꙁ Константинь градь и сꙋ нѣколико болѧри и клирикы нашее црькъвы. Того ради послахъ твоемꙋ благочестїю писанїе нашего смѣренїа, ꙗко да изберете себѣ митрополита по законьныхъ правилѣхъ и по ѕставꙋ светыихъ ѡтець, и да га ꙗꙁположите сꙋ тамошнымі епископы. призвавше ꙁ себѣ и митрополита Ѵгровлахїискаго, брата нашего и сꙋслꙋжьбника кирь Макарїа ; за неже и ть ѡбласти нашеіе есть ; дондеже Богъ ѡбратитъ нашꙋ скрьбь на радость. Прочее, да ꙁмножитъ Господь Богъ твое благочьстїе ꙁ ѡбьходѣ лѣтъ миѡгыихъ. амінь.

Иꙁ лѣто ,ѕ҃ц҃ѯ҃д. мѣсеца Ѳктобрїа, їндиктїѡнь 3 (drept : ,ѕ҃ц҃ѯ҃є. ind. іе).

Dorotei cu mila lui Dumnezĕu arhiepiscop al primei Justiniane, şi al tuturor Bulgarilor şi al Sărbilor, şi al părţilor de miază-noapte, ş. c. l.

Bine-cinstitorului şi de Dumnezĕu dăruitorului şi iubitorului de Christos, domnului Ioan Ştefan voevod a toată ţeara Muldovlahiei, har şi milă şi pace de la Dumnezĕu a tot ţiitorul şi Domnul nostru Isus Chistos să fie cu tine, amin. După aceea, să fie în ştire bine-cinstirei tale, pentru că mi-a venit a ta scrisoare, şi am înţeles ceea-ce mi-ai scris, şi despre rĕposarea mitropolitului vostru, şi a şi fi vrut însu-mi a veni acolo, sau ai mei oamenĭ a trimete, ci urîtorul de bine diavolul, şi împedicătorul neamului creştinesc dintru început a aţâţat oare-care răscoală între boerii cetăţii noastre şi între clerul bisericesc. Iar împăratul Sultan Mahomed, întorcându-se din ţeara Arnăuţească, a poruncit a ne strămuta în cetatea lui Constantin şi cu vre-o câţi-va boeri şi clerici ai bisericei noastre. Drept aceea am trimes bine-cinstirei tale scrisoarea smereniei noastre, ca să vă alegeţĭ mitropolit după legiuitele pravili, şi după aşezământul Sfiinţilor Părinţi, şi să-l hirotonisiţi cu episcopiĭ de acolo, poftind la voi şi pe mitropolitul Ungrovlahiei, fratele nostru şi conslujitorul, kir Macarie, pentru că şi acela este al eparhiei noastre, până când Dumnezĕu va întoarce scârba noastră spre bucurie. Intru celelalte, să înmulţească Domnul Dumnezĕu a ta bună-cinstire în curs de mulţĭ ani, Amin.

In anul 6965—1456, luna Octombrie, indicţionul 15.

Notiţe.

Textul slav al corespondenţei de mai sus este luat din revista «*Starine*» (Agram, vol. XII, 1880, p. 253—254), unde a fost publicat de V Kačanovskỳ, după copiile scrisorilor de pe vremuri, găsite într'un Nomocanon sărbesc aflat în Muzeul Rumjantzov, Moscova No. 1707. O traducere

după aceste scrisori s'a publicat la 1845 în «Magasinul istoric pentru Dacia» Vol. I, p. 277—78. Nomocanonul acesta—după cum ne arată notiţa-i marginală—a fost scris de diacul Dumitru (Δημητρία) la 6974=1466 după porunca mitropolitului Dorotei. Între 1465—1466 mersese mitropolitul Dorotei la Kratova, azi în Albania, şi acolo orândui pe diacul Dumitru, să scrie Nomocanonul în limba sârbească pentru biserica patriarchiei de Ohrida. — Anul şi indicţionul scrisorilor de mai sus e greşit dat, trebueşte îndreptat din 1456 în 1466. D-l. profesor D. Onciul rectifică la curs aceasta dată şi propune a se citi data scrisorei lui Ştefan : anul 6974, Aprilie îndiction 14, în loc de 6964, Aprilie indiction 4, egal cu 1466; iar data scrisorii arhiepiscopului Dorotei către Ştefan : anul 6975, Octombrie indicţion 15, în loc de 6966 indicţion 5. Argumentele sunt : In scrisoarea sa către arhiepiscop, Ştefan zice că pe atunci Turcii, după cum a auzit, ostiau în părţile Apusului ; iar în respunsul arhiepiscopului Dorotei se zice că tot atunci sultanul Mahomed, întorcându-se din ţeara Arnăuţească, a poruncit arhiepiscopului să se strămute la Constantinopol. Aceste împrejurări nu concordă de loc cu faptele din anul 1456, când Mahomed atacă Belgradul la Dunăre. Cea dintâiu expediţie în ţeara Arnăuţească, adică Albania, condusă de Mahomed în persoană, s'a făcut în anul 1466. Din acel an trebue deci să fie şi scrisoarea arhiepiscopului Dorotei, care menţionează aceasta expediţie ca întêmplată puţin mai nainte. Şi notiţa contimporană din Nomocanonul, în care s'a păstrat această corespondenţă, spune că Dorotei a fost scos din scaun şi dus la Constantinopol în anul 6974—1466, în al cinci-spre zecelea an al domniei lui Mahomed. Adăogăm la această, că în vechime ca şi azi era obiceiul de a se lua copi după hârtiile, ce emanau din diferitele cancelarii spre păstrare. Notiţa din Nomocanon confirmă acest lucru când spune, că s'a scris, adică transcris, de diacul Dimitrie în 1466 cu porunca arhiepiscopului Dorotei. Apoi mai vine constatarea din notiţe, la pagina 111—112, a titlului de «domn al Moldovlahiei» pe care Ştefan nu-l ia de cât odată cu cucerirea Chiliei şi a Catăţii-Albe, în 1465 şi-l poartă până după perderea acestor cetăţi, care s'a întêmplat la 1484. Deci data admisă 1466 remâne indiscutabilă. Mitropolitul Visarion, pentru urmaşul căruia Ştefan cere bine-cuvântarea arhiepiscopului de Ohrida, nu poate fi altul de cât episcopul de Roman, care, din timpul când ţara era împărţită între doi domni, luase titlul de mitropolit, ca episcop al ţării de jos. Urmaşul lui Visarion în scaunul episcopiei de Roman a fost Tarasie cf. Melchisedek, Cronica Romanului p. 117. Tarasie se constată mai întâi în Iulie 1466 într'un uric al lui Ştefan-cel-Mare. (Hasdeu, Arch. Istorică, vol. I. p. 114).

LII.

† Їѡ Стефанъ воєвода. Кѫтѣжъ матїюжъ и гнъ късєи земли Мѡдовлахїискои. Дават гсу ми, сиѥ писанїѥ и ѡ-вещанїѥ, якто на късємъ свєтѣ стоитъ и къ правы хр҃тиа-номъ прислишае, нашимъ правы приятелємъ, шотоузомъ и прѫгарємъ и късе ѡржианомъ и късємъ кнѩцємъ ѡ голємїи до малыи ѡ Крашева. На том яко да дондѫ и да мину до гсу ми. и къ земли гса ми. слободно и добровол-но и съ късѣкми своими торгова(ю) и съ късємъ сконмъ добито кто колико има. йли н(ом)ного йли по мало: а ѡни да дойдѫ и да мину, слобон(о) и добровоно, ѥ ни-которои забавѣ и пагубѣ до гсу ми и съ сконми тор-говлѣкми. И къда сѥ оутъкми ми и съ и торговли и нашимъ приятелємъ, яко є право а мы да сѥ оутъкми-мо. Й къда сѥ не оутъкмихмо, а невѣ матъ да сѫ слобони и добровольни оу на и по мегю нашими земли кетовати свои добитъ..., кто колико йма, йли оу торгу йли оу сель....

ю на... є забаке и ѕ̀ке пагꙋбе. И такожере и҃зѕ̀ да се нев(ѕ̀ѕ)-

ме нигде по мегю нашими земле, ни оꙋ торгꙋ, а̂ ни оꙋ селы

а̂ ни оꙋ мыто, ѕ̀ꙋ кꙋда имꙋ ѿни минꙋти. И к̀ на къда цѥ

бити м̀ и врѣмѧ йти оꙋ м̀ свое место до Брашева, а̂ негове

с̀ матъ да т̀ йдꙋ д̀ слободно и а̂ довроволно и съ вѣсѣми свои-

ми торговли и к̀ добито, варе кто колико т̀ има, или много

или мало, ѕ̀ грижа и ѕ̀ пагубе, ꙗко вьїше х̀ писамо и ѿбе

х̀ цѣмо м̀ м̀ т̀ пријателе наши ѡ Брашева и м̀ големи и м̀ мале м̀ кꙋце.

И на то с̀ дша и д̀ верꙋ гва ми, вьіше ѡ̀ писани Стефа н̀ воево-

када, и дша и верꙋ вѣсе волѣръ гва ми и д̀ с̀ големи и м̀ малы.

Пи. оꙋ Сочаве, в лѣ ѯ̀ци, мца Гѥ. г.

Hârtie. -- Pecetie aplicată în față : mijlocie, rotundă, de ceară roșie, cu legenda : «† Печать Iw Стефана воеводы и гнь».; marca hârtiei : un cap de boĭ.—Arch. No. 444.

† Iѡ Ștefan voevod cu mila luĭ Dumnezĕu domn a toată țeara Moldovlăhieĭ. Dă domnia mea, această carte și jurămênt, precum stă în toată lumea și se cuvine la adevĕrațiĭ creștinĭ, la aĭ noștri drepțĭ prieteni, șoltuzilor și părgarilor și tuturor orășenilor și tuturor neguțătorilor din Brașov de la mare până la mic, întru aceea ca să vină și să treacă la domnia mea, și în țeara domnieĭ mele, slobod și de bună voe cu tot negoțul lor și cu tot avutul lor sau mult sau puțin, cari ce vor avea ; apoĭ ei să vină și să treacă, slobod și de bună

voe, fără de nici o întărziere și pagubă la domnia mea și cu negoțul lor. Și când ne-am întocmi cu negoțul lor și prieteniĭ noștri, apoi să ne întocmim precum e cu cale a ne întocmi. Și când nu ne-am tocmi, apoi, domnia lor să fie slobozĭ și de bună voe la noĭ și în țările noastre a cheltui avutul lor..., carĭ ce vor avea, sau în târg sau în sate... fără întărziere și fără pagubă. De așijderea mită să nu se ia nicăirea în țările noastre, nicĭ în târgurĭ, dar nicĭ în sate și nicĭ la vamă, orĭ pe unde ar trece eĭ. Și iar când le-a fi vremea să meargă la locul lor în Brașov, apoi, domnia lor să treacă slobod și de bună voe cu tot negoțul și avutul lor, sau mult sau puțin, cari ce vor avea, fără grije și fără pagubă, precum am scris maĭ sus și am făgăduit prietenilor noștri neguțătorilor din Brașov celor marĭ și celor micĭ. Și întru aceasta este credința și sufletul domnieĭ mele, a maĭ sus scrisuluĭ Ștefan voevod, și credința și sufletul tuturor boerilor domniei mele marĭ și micĭ.

Scris în Suceava, în anul 6980=1472, luna Ianuarie în 3.

LIII.

† Пріателе гка ми, вирѫг и ѹсы старшкі ѡ Брашека, нашкі милкімк

Їѡ Стефа воевод, Кжїею матїю гдар земли Молдовлаχїи-

скои. Ниџе гко ми пріателе гка ми вирѫг и усы старскы

ѡ Брашека, малкы и ласкавкы пріателевк, веданте каша матѫ,

аже та до ваше мати послали есми нашего кѣрнаго бо-

шрина, пана Тотрушана спатарк, с нашы товаро а би та на

кѹпи цѡ є нам потрека. Про то просѝ ваш҃ матѫ а би
єсте стоѩли с ни заєдьно по сполѹ и а ави єсте на кѹ-
пилѝ цѡ на трекѹ: гдє стрѝмєи, гдє wржжнє, гдє повоѻ-
розн; ка w вамь ѹзъвели. Ти просѝ ваш҃ матѫ, неберите
на мита. а ѣ єсли ва до живота и ра хочю ваш҃ волю
ѹчинити варе цѡ каша волѭ бѹдє.

Пи. г Сѹчавѣ. Сє. гі.

Hârtie.—Pecetia aplicată, pe verso : mică, rotundă, de ceară roşie, s'a pierdut ; semnul hârtieĭ : o grapă.—Arch. No. 441.

c. 1474.

† Prietenilor domnieĭ mele, birăuluĭ şi tuturor bătrânilor din Braşov, scumpi nouă.

† Iω Ştefan voevod, cu mila luĭ Dumnezĕu domn al ţăriĭ Moldovlahieĭ. Scrie domnia mea prietenilor domnieĭ mele birăuluĭ şi tuturor bătrânilor din Braşov, iubiţĭ şi nobili prietenĭ, luaţĭ seamă domnia voastră, că am trimes acolo la domnia voastră pe credinciosul nostru boer, pan Totruşan spătarul, cu banii noştri ca să ne cumpere de acolo cele ce ne sunt de trebuinţă. Drept aceea vĕ rog pe domnia voastră că să staţĭ alăturea cu dânsul prin târg şi să ne cumpăraţĭ cele ce ne trebuesc: unde scărĭ, unde arme, unde frâne: tot ce vĕ va spune el. Acestea vĕ rugăm pe domnia voastră, vamă să nu ne luaţĭ, iar eu voiŭ fi al vostru toată viaţa şi voiŭ face pe voia voastră în orĭ şi ce va fi voia voastră.

Scris în Suceava, Septembrie 13.

LIV.

† Моудры и плѣмєнитꙑ и вѣ҃кѣкои чести достоинꙑ, нам же дрази приѧтєлє, вѣ҃кмь Брашовѣкиомь.

† Ꙗ҃ѡ Стєфа воєво. Бжїю матїю гдрь зємли Мо҃дак-
скои. Пиши гро ми приѧтєлє гва ми, вѣ҃кмь Брашовѣкио.
И по сє да зна ваша мать за работоу҃ цю сте поустили
кѣ на поклисари братию вашоу҃, жи҃нанѣ Каширѣ и жи҃нана
Михалѣ, а҃ мы вѣсємь҃ добрѣ оу҃разоу҃мємѡ, вѣсє по-
дробноу҃. И на колико кєсєдє намамѡ кѣ вашєи мати, а҃ мы
по рѣдоу҃ вѣсє кѣ ни разкроухомѡ. И ѣлико изрекѫ вашєи ма-
ти ѡ҃ гва ми, а҃ вы ѡ҃ вѣсє вѣ҃кригнте и, ако вымо сѧмы
сѣ ваши матїѡ говорили. Понеже мы смо сѧти кралєвы и
стои кори҃ны и ваши приѧтєлє и вѣсега хр҃тїанства. И Кѣ
ви вєсели, амн. Ин. оу҃ доне Трѣгоу҃, Но. а.

Hârtie. — Pecetia aplicată pe verso la închizătura scrisoarei: mijlocie, rotundă, de ceară roşie, cu legenda: «† Печать Стефана воєводы».

Arch. No. 437.

c. 1475.

† Înţelepţilor şi nobililor şi celor destoinici de toată cinstea, la ai noştri dragi prieteni, tuturor Braşovenilor.

† Iō Ştefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scrie domnia mea prietenilor domniei mele, tuturor Braşovenilor. Şi după aceea să ştiţi domnia voastră de lucrul

pentru care aţi trimes la noi soli pe fraţii voştri, pe jupânul Gaşpar şi pe jupân Mihail, că noi întru totul bine v'am înţeles, tot cu deamăruntul. Şi iarăşi câte vorbe am avut de spus către domnia voastră, apoi noi arândul totul le-am deslușit lor. Şi câte vă vor spune domniei voastre de la domnia mea, voi întru toate să-i credeţi, ca şi cum am vorbi noi înşine cu domnia voastră. Căci noi suntem slugile craiului şi ai sfintei coroane şi prieteni ai voştri şi ai întregei creştinătăţi. Şi Dumnezeu să vă bucure, amin.

Scrisă în Târgul de Jos, Noembrie 1.

LV.

† Нашкы добри пріѧтелѥ, кнрѕ Брашеско и вѕѣ парґарѡ.

† Їѡ Стефа воиводa, Кѫїею мл҃тїю гнръ земли Молдовлахїиско. Нинѣ гко мї много здравїѥ нашкы добри пріѧтелѥ, кнрѕ Крашевскомѕ и вѕѣ парґарѡ. И ѡсѣ дака оу҃ знанїѥ канон мл҃тї: ѣко како сѣ сѫдѕчи работа та пл҃книнѣ Тр҃ци и Мѕнтѣкни земл҃к гна ни крал҃к, Сакѕлѥ. Сего радї ѣдинако наши сχѡинци кои доходѣ, ѡни на такои казѕѥ: како Тр҃ци имаю и дрѕги воиске готовѥ и лаχа негдѣ, да прекарѕ или на на ѩи на ка. Того радї каша мл҃тъ глѣданте добр҃к съ исχѡинки. Та ако ѕзвиданте, каша мл҃тъ како те тизи врази или на ка ѩи на на потегнѕти. а ви кѕдете готовї и на скоро пошланте ѕ знанїѥ, ѝ днь и нѡ, да кѕдѣ-

мо и̂ ми готовꙑ, да стоимо заѣдно съ вашои̂ мати про-
ти ти врамаше. Друго, пошлите и̂ къ Катъ Щефанъ, да сѣ
приближї скоро тъзи. И̂ Къ ви весели. Ни. г Хрълъ, Ю. ѯ
дньк. И̂ па проси ваша матъ како да пошлите сїю книгъ
гва ми, що вї ю ще дати ваше мате ѡкою слугу гва
ми на нмѧ Мирчѣ, а̂ми скоро да ю пошлите до брата ми
Катъ Щефана.

Hârtie — Pecetia aplicată pe verso: mijlocie, rotundă, de ceară roşie, cu legenda: «† Печатъ Іѡ Стефана воєводы и гнъ».—Arch No. 445.

c. 1479—1480.

† La ai noştri buni prieteni, birăului din Braşov şi tuturor pârgarilor.

† Iѡ Ştefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovlahiei. Scrie domnia mea multă sănătate la ai noştri buni prieteni, birăului din Braşov şi tuturor pârgarilor. Şi despre aceasta dau de ştire domniei voastre: iată că s'a întâmplat lucrul de au prădat Turcii şi Muntenii ţeara domnului nostru a craiului, pe Săcui. Drept aceea, acum iscoadele noastre ce vin, ei, nouă aşa ne spun: că Turcii au şi alte oşti gata şi cearcă pe undeva să treacă sau împotriva noastră sau asupra voastră. Drept aceea domnia voastră veghiaţi bine cu iscoadele. Şi dacă veţi vedea, domnia voastră, că aceşti împeliţaţi sau împotriva voastră sau asupra noastră au pornit, apoi voi fiţi gata şi nouă de grabă să ne trimeteţi a ştire, şi ziua şi noaptea, să fim şi noi gata, să stăm la olaltă cu domnia voastră în potriva acestori vrăjmaşi. Alta, trimeteţi şi la Batăr Ştefan, să se aproprie iute acolea. Şi Dumnezeu să vă bucure. Scris în Hârlău, Iulie a 9-a zi. Şi iarăşi vă rog pe domnia voastră ca să trimeteţi această carte a domniei mele, pe care o să vi-o dea domniei voastre aceasta slugă a domniei mele, anume Mircea, dar îndată s'o trimeteţi la fratele meu Batăr Ştefan.

Proclamaţia lui Ştefan-cel-Mare către boerii Brăileni.

LVI.

† Ꙗ҃ Стефа воевода, матїѡ бжїѡ и гнз все земли Мѡ-
довлахїнско. Нинѣ гво ми вск колкро, и големы и малы,
и све жоудече и све сѫдїѧ, и све сромако, ѡ мала до голема,
ѡ всеи државк Брнилк. И посе, такозн да вї е вз оузна-
нїе: како взве гво ми ко мене сна гва ми Мирча воивѡ,
и не имамѣмь га ѡставлкти ѡ мене, нѕ имаю стожти за
негово добро како и за свое, са с моѡ главѡ и моими
колкри и сз оуси мои землю, како да си добоудѣ своѕ
батиноу, Бласкоую-Зземлю, понеже моу є правам батина
како и Бз вк и ви ѣще знаѣте. Того ра ва говори: вз кон
ча оузрите сїе писанїе гва ми, а ви вз тзи ча паки кратн-
те ск по свон место, кто где бы и коуда сте седели и
пржво, сз все ваши имаиѣмь, ѣлико кто има, тере си хра-
ните имаиѣ, и ѡрете коуда сте ѡрали и пржво ве ни
единно коазнь и грижоу и оусмненїа. Понеже да знаетс

тако : ꙗко не мьꙁлимо ва сѫтворити, ни єдино зло и ни

єдиⷩ чтетоⷩ, ноⷩ хранитеⷭ ѝ живѣите оⷩ мирѣ. И такогерѣ

коми воⷩде волѣ та доиде до гва ми и до сна гва ми

Мирчи воиво. Ѧ гво ми ѝ снъ гва ми Мирча воивода

ймае того милокати и хранити и честити. Ѫ на то є

вера гва ми ѝ вера волѣкъ гва ми, големи ѝ мали.

Ии въ Доне-Грѣдѣ. Ф. єі.

Hârtie.— *Pecetie aplicată : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, cu legenda:* «† Печать Iѡ Стєфана воєводы и гнѣ»,— Arch. No. 447.

c. 1481.

† Iō Ștefan voevod, cu mila luĭ Dumnezĕu domn a toată ţeara Moldovlahieĭ. Scrie domnia mea tuturor boerilor, şi celor marĭ şi celor micĭ, şi tutoror judeţilor şi tuturor judecătorilor, şi tuturor supuşilor, de la mic până la mare, din tot ţinutul Brăileĭ. Şi după aceea, aşa să vă fie în ştire : că am luat domnia mea pe lângă mine pe fiul domnieĭ mele Mircea voevod şi n'am să-l las de lângă mine, ci voiŭ stărui pentru binele luĭ ca şi pentru al meŭ, eŭ însu-mĭ cu capul meu şi cu boeriĭ meĭ şi cu toată ţeara mea ca să-şĭ dobândească baştina sa, ţeara românească, căcĭ ĭi este baştină dreaptă cum şi Dumnezĕu ştie şi voĭ încă ştiţĭ. Drept aceea vĕ grăiesc vouă : în ceasul în care veţĭ vedea acestă scrisoare a domnieĭ mele, apoi voĭ în acelaşĭ ceas întoarceţi-vă iarăşĭ la locurile voastre, care pe unde aţĭ fost şi pe unde aţĭ şezut maĭ nainte, cu tot avutul vostru, cât va avea fie-care, şi vĕ păstraţĭ avutul, şi araţĭ pe unde aţi arat şi

maĭ nainte, fără nicĭ o fricĭ, grije sau temere. Fiind-că așa să știțĭ: că nu ne gândim să vĕ facem vouă, nicĭ un rĕu și nicĭ o pagubă, ci hrăniți-vĕ și trăițĭ în pace. Și așijderea cui va fi voia să vină, să vină la domnia mea și la fiul domnieĭ mele Mircea voevod, iar domnia mea și fiul domnieĭ mele Mircea voevod îl vom milui pe acela și-l vom hrăni și-l vom cinsti. Și întru aceasta este credința domnieĭ mele și credința boerilor domnieĭ mele, marĭ și micĭ.

Scrisă în Târgul de jos, Februarie în 15.

Rĕspunsul boerilor Brăilenĭ.

LVII.

† Ѳ кѫсє колѣри Кралоски и ѡ кѫсє кнезє и ѡ кѫсє
класє, пишємо тебе, Щефане воєводо, гнрѕ Молдовски. Да
є ли ѕ тебе чаѣтво, има ли ѕ, има ли мозн, що си чтєти
чрънило и хартїю и зрадно дєтє ѡ кѕрке, сна Калцѕнина.
та говори єре ти є снк? Яко ти є снк и хоке дамѕ добро
учинн, а ти га ѡтакн да є по твоє сѫмрти гнрѫ на твоє
место, и матер мѕ а тї ю ѕзми та ю дрѫжи да ти
є гнжа, що ю си дрьжали у наше земле сви рибари Кралоски. а тї ю дрѫжи да ти є гнжа. И ѕчисн свою землю како
га те слѫжи. а ѡ на се кардѕи, єре ако кѫзнце врага, наитига

ціе. И такон да зна: имамо гиа, велика и добра, и имамо
ми ѡ све страна; да зна ере сви по глава ціемо донти на
тебе и станѕти ціемо ко гна ни Басарабе воиводе, до ѡ-
кинѕтна наше главе.

† De la toţī boeriī Brăilenī şi de la toţī cnejiī şi de la toţī românīi, scriem ţie, domnuluī moldovenesc, Ştefane voevod. Ai tu oare omenie, aī tu minte, aī tu creer, de-ţī prăpădeştī cerneala şi hârtia şi pentru un copil de curvă, pentru fiul Călţuneī, şi zicī că-ţī este fiu? Dacă ţi-e fiu şi vreaī să-ī facī bine, atuncī lasă-l să fie după moartea ta domn în locul tĕu, şi pe mumă-sa (Călţuna) ia-o şi ţine-o să-ţī fie doamnă, cum aŭ ţinut-o în ţeara noastră toţī pescariī din Brăila, ţine-o şi tu să-ţī fie doamnă. Şi învaţă-ţī ţeara ta cum să te slujească, iar de noī să te fereştī, căcī dacă cauţī pe naiba, aī să-l găseştī. Şi aşa să ştiī: domn avem, mare şi bun, şi avem pace din toate părţile; să ştii că toţī pe capete vom veni împotriva ta şi vom lupta alături de domnul nostru Basarab voevod, până 'n ruptul capetelor noastre.

Proclamaţia lui Ştefan-cel Mare către boeriī Buzăenī.

LVIII.

† Їѡ Стефа воєвѡ, милтию Бжїею и гнъ вѣсе з(є)мли Мо-
довлахїнски. Иніе госпством вѣсе кѡлиарѡ, гѡлеми й мали,
й вѣсе жѕдеце и вѣсе сѣдїа. й вѣсе сирома҃ѡ, ѡ мала до

гѫлема, ѡ вѣсѣ дръжавѣ ѡ Кузевѣ й ѡ Рини. И посѣ, тако
да вї ѣ в знанїѣ: как вѣзѣ гспьством ко менѣ сна гспьствам
Мича воѣво и не йма егѡ ѿставити ѡ менѣ, нь има стои-
ти за нигѡвѡ докрѡ, какѡ и за свои са своѡ главѡ и съ
мойми вѡлкрй й съ всею моегѡ земланѡ, как да си доб-
де сво бащину, клакѡ змлю, поне ем ѣ права бащина как
Кѫ кѣ й вїи сам знаете докрѣ. То да ва гѡвори: вѫ ко ча
взрите сїѣ писанїѣ гспьства а вы вѫ ча пакы се вратете по
свои месте, тко где би и кѡде сте сѣдели и прѫв, съ все
каши иманїемѫ, елик кто има тере си хранете иманїѣ, й
ѡрете кѫде сте й прѫво ѡрали, бе нїѣднѣ гриже й вѡѩзни
й съмнѣнїа. Пони да знаѣте тако: како не мисли ва сътвори
нї ѣдно зл й нї ѣдну чтетѡ, ну сѣ хранетѣ и живете ѫ мїнрѡ.
Й такгире, кѫм бѫде воля да прїнде до гспьства м й до
сна гспьства Мича воѣвѡ. а гспьство й снѫ гспьствам ми-
ча воѣвѡ ймае тогѡ мловатй и храни и чтитй. Й на то
е вѣра гспьства мй и вѣрà вѡѩ гспьства м, велики й мали

Пи. в Дони Трѫгв. М. ѣї.

Hârtie.— Pecetea aplicată în față : mijlocie, rotundă, de ceară roșie, cu legenda : «† Печать Іѡ Стефана воєводы и гнк.» *Scrisoarea e scrisă cu cerneală albastră.*—Arch. No. 448

c. 1481.

† Iω Ștefan voevod, cu mila luĭ Dumnezĕu domn a toa tă țeara Moldovlahieĭ. Scrie domnia mea tuturor boerilor, marĭ și micĭ, și tuturor judeților și tuturor judecătorilor și tuturor supușilor, de la mic până la mare, din tot ținutul Buzĕuluĭ și al Rîmniculuĭ. Și după aceea, așa să vă fie în știre : că am luat domnia mea pe lângă mine pe fiul domnieĭ mele Mircea voevod și nu-l voiu lăsa de lângă mine, ci voiŭ stărui pentru binele luĭ ca și pentru al meŭ, eu însu-mĭ cu capul meu și cu boeriĭ meĭ și cu toată țeara mea, ca să-și dobândească baștina sa, țeara românească, căcĭ îĭ este baștină dreaptă cum Dumnezĕu știe și cum voĭ singurĭ bine știți. Drept aceea vă grăesc vouă : în ceasul în care veți vedea această scrisoare a domnieĭ mele, apoi voi în acelaș ceas întoarceți-vă iarăși la locurile voastre, fie care pe unde a fost și pe unde ați șezut maĭ nainte, cu tot avutul vostru, cât va avea fie-care și vă păstrați avutul, și arați pe unde ați arat și maĭ nainte, fără nicĭ o grije, fricĭ sau temere. Căcĭ așa să știți : că nu ne gândim să vă facem vouă nicĭ un rĕu și nicĭ o pagubă, ci vă veți hrăni și veți trăi în pace. De așijderea orĭ-cuĭ va fi voia să vină, să vină la domnia mea și la fiul domnieĭ mele Mircea voevod, iar domnia mea și fiul domnieĭ mele Mircea voevod îl vom milui pe unul ca acela și-l vom hrăni și-l vom cinsti. Și întru aceasta este credința domnieĭ mele și credința boerilor domnieĭ mele, marĭ și micĭ.

Scrisă în Târgul de jos, Martie în 15.

Rĕspunsul boerilor Buzăenĭ.

LIX.

† Ѳ вѫсѣ колѣри Бѣзѣнии и Рѣмничани и ѡ вѫсѣ кнезѣ и ѡ вѫсѣ влдсѣ, пишемо тебѣ. Щефане воиводо, гдрѣ Молдов-

ски. Да є ли тебє чачтво, има ли ѕ, има ли мозъ, цо си чте-
тє чрънило и хартїю и зара єдно дєтє ѡ кървє, сна Калцѕ-
нина, та говори єре тї є снь? Яко ти є снь и хоке да ми до-
кро ѕчини, а ти га ѡтави да є по твоє съмрти гирь на
твоє мєсто, и мате-мѕ Калцѕнѕ а тї ю ѕзми та ю дръжи да
тї є гиѫа, цо ю сѕ дрьжали ѵ наше земле сви рибари
Кранлоски, а тї ю дръжи да ти є гиѫа. И ѕчини свою зем-
лю како те слѕжи, а ѡ на се варѕи, єре ако къзиціе врага,
наити га ціе, и такон да зна: имамо гира, велика и добра,
и имамо ми ѡ сє страна, та да зна єре сви по глака цємо
доити на тебє и станѕти цємо ко гна ни Касарабє воиводє,
до ѡкинѕтїа наше главе.

c. 1481.

† De la toţī boerii Buzăenī și Rîmnicenī și de la toţī cnejii și de la toţī românii, scriem ţie, domnului moldovenesc, Ștefane voevod. Aĭ tu oare omenie, aĭ tu minte, aĭ tu creer, de-ţī prăpădeștī cerneala și hârtia și pentru un copil de curvă, pentru fiul Călţuneĭ, și zicī că-ţī este fiu ? Dacă ţi-e fiu și vreaĭ să-ĭ facī bine, atuncī lasă-l să fie după moartea ta domn în locul tău, și pe muma-sa Călţuna ia-o și ţine-o să-ţī fie doamnă, cum aŭ ţinut-o în ţeara noastră toţī pescariī din Brăila, ţine-o și tu să-ţī fie doamnă. Și învaţă-ţī ţeara ta cum să te slujească, ĭar de noĭ să te fereștī, căcī dacă cauţī pe naiba, aĭ să-l gă-

seşti. Şi aşa să ştii: domn avem, mare şi bun, şi avem pace din toate părţile, şi să ştii că toţi pe capete vom veni asupra ta şi vom lupta alături ea de domnul nostru Basaraba voevod, până 'n ruptul capetelor noastre.

LX.*)

† Матиѭ Бжїеѭ мы Стєфа воєво, гпрь земли Мол-

давскои. Чинимь знаменито їс сѣмь листомь нашимь

вьсѣмь, кто на вьзри а̂ либо его чтучи слышти, ѡже

благопроизволи гво ми наши благыимь произволение и

чтыимь и свѣтлы срцемь ѡ вьсеѣ нашеѣ доброѣ волеѣ

и ѡ Ба помощиѣ, и дали и потвръдили есми даниѣ пре-

конѕ нашн нашем монастирю. иде є хра Успение пр҃ст҃ки

Бци, цо є на Быстрици, где є старець кр Єустатїє,

мыто великое и малое и перепи ѡ Какова, а такоде и

мыто ѡ Тазлова. Я тако каре цо за кѵци и кр ѡ кол҃к

прїидр та имр складати свои товарь р Бакок҃, а ѡни с

ни да возмр великое мыто ѡ гривны, а товарь цо про-

мине а ѡни да вepр ѡ воза ка право. Тое вьсе да є пр҃к

*) *Asupra privilegiului de mai sus cf. şi resumatul dat de d-l B. P. Hasdeu în a sa Archivă Istorică: I, 2; 6. Fiind în legătură cu cele din Braşov, şi pentru cuprinsul său interesant, noi îl publicăm din nou după original.*

ченномѹ монастирєви, гри съ вѣсѣ доχодо, непорѹшєнно николиже на вѣки. Я на то є вѣра наше гва, вше пи-
санаго Стєфана воєводы, и вѣра нашєго митрополита
кр Θєѡтиста и вѣра вояр наши [слѣдѹватъ волѣрите].
Пи. Îсаѣ Шгмановн г Сѵвѣ в. лѣто ,ѕщ҃н. мца Я. кг.
на дє Стого Гєѡгїа.

Pergament. Pecetia atârnată de un șnur albastru de mătase, împletit în două vițe, s'a pierdut. — Arch. Stat., M-rea sf. Sava, pach. 34, No. 2.

† Cu mila lui Dumnezeu noi Ștefan voevod, domn al țării Moldovei. Facem înștiințare prin această carte a noastre tuturor, cari vor vedea-o sau o vor auzi-o citindu-se, ca a bine voit domnia mea de a noastră bună voie și cu curată și luminată inimă, din toată buna voia noastră și din ajutorul lui Dumnezeu, am dat și am întărit dania predecesorilor noștri mănăstirei noastre, unde este hramul Adormirea prea sfântei Născătoare de Dumnezeu, care e pe Bistrița, unde e stareț kir Eustatie: vama mare și cea mică și cisla de la Băcău, de așijderea și vama din Tăzlău. Și ast-fel ori-ce negușători și ori de unde ar veni și vor aduna mărfurile lor în Băcău, apoi ei (calugării) să ia de la dânșii de grivne vama cea mare, iar de marfa curentă apoi ei să ia de car după lege Toate acestea să fie mai sus zisei mănăstiri, uric cu tot venitul, nestricat nici odată în veci. Și spre aceasta e credința domniei noastre, a mai sus scrisului Ștefan voevod, și credința mitropolitului nostru kir Teoctist și credința boerilor noștri [urmează boerii]. A scris Isaia Șușmanovici în Suceava la anul 6968=1460, luna Aprilie 23, în ziua de sfântul Gheorghe.

NOTIȚE.

Ștefan-cel-Mare este fiul lui Bogdan al II-lea, cel ucis la Reuseni. Bogdan al II-lea a domnit doi ani : din Octombrie 1449 și până în Octombrie 1451. Ca domn s'a arătat un bun oștean și urmașul avea cui să seamene. Bogdan al II-lea a fost fiul lui Alexandru-cel-Bun. Trăise pe vremuri de restriște la curtea Munteniei și acolo poate făcu cunoștință cu Oltea-Maria, pe care o luă de soție. Cu Oltea-Maria avu de fii pe Ștefan, Ioachim, Ioan, Cârstea, Maria și Sora. De alt-fel pomelnicul de la Bistrița ne dă pe părinte, pe fii și întreaga lor odraslă. Iată-l : «Помѣнѝ Гн, блгочстиваго господарѣ. Стефана воєводж, снъ Богдана воєводы, й матере ѥгѡ Ѡлтѣ, й сны ѥгѡ, Алєѯандрь, Наїáша, Пётра, Богдана, й Богдана-Влáда, й дщиєр ѥгѡ Ѡлéна, й господжй ѥгѡ, Ѳѷдокїж, Маріа й дрѣгаа Маріа й Мꙁрѣшка, мтн Алєѯандрови, й крáтїа ѥгѡ, Їѡáкым, Їѡн й Крстѣ, й сестрї ѥгѡ, Маріа й Горж» In traducere : «Pomenește Doamne, pe bine-cinstitorul domn Ștefan voevod, fiiul lui Bogdan voevod, și pe mama lui Oltea, și pe fii săi, Alexandru, Iliaș, Petru, Bogdan și Bogdan-Vlad, și pe fica sa Olena, și soțiile sale, Evdochia, Maria și alta Marie și Marușca, mama lui Alexandru, și pe frații săi Ioachim, Ioan, și Cârstea, și pe surorile sale, Maria și Sora» Mama lui Ștefan-cel-Mare, Oltea, a murit la anul 1464, Noembrie în 4, și s'a îngropat la M-rea Probota. Piatra de pe mormîntul ei poartă următorul epitaf : «Сѧи естъ гробъ рабы Бжїж Ѡлтѣ мтре Ісѳ Стеф..... вꙁ лѣто ,ѕщѳг, Ноємвріа д». Adică : «*Acesta este mormîntul roabei lui Dumnezĕu Oltea mama lui Ștefan .....în anul 6973 = 1464, Noembrie în 4*». La 9 Iulie 1466, Ștefan pomenește pe răposata sa mamă, Oltea-Maria (Arch. Ist., I, p. 114). Ștefan afară de copii trecuți in pomelnic a mai avut o fată cu numele Cheajna-Maria, și încă un fiu, cu numele Petru Rareș, făcut cu Maria Rareș din Hârlău. Mormîntul Chiajnei-Maria se vede și azi la M-rea Putna cu următorul epitaf : «Acesta este mormîntul Mariei ce se zice Kneajna, fica lui Ștefan voevod domnitorul țărei Moldovei, ctitorul acestui sfânt locaș, care s'a mutat la vecinicele locașuri în anul 7026=1518, luna Martie 18». Melchisedek, O visită la câte-va M-ri și biserici antice din Bucovina, p. 14. După mamă, Ștefan, avea de unchiu pe Vlaicul. Pe timpul domniei sale, acest Vlaicul luă pârcălabia de Hotin, apoi de Orheiu (v. Uricariul, XVIII, p. 1479 — 80) și fù unul dintre cei dintâi sfetnici ai țării. Despre unchiul său, Vlaicul, ne vorbește un document din 1467 (v. N. Iorga, Studii și doc., VI, p. 173, No. 1). Vlaicul a murit pe la 1480, lăsând de urmaș, un fiu, cu numele Duma (v. Uricariul, XVII, p. 465 — 6, 481). Pomenind mai sus soțiile lui Ștefan de Marușca, mama lui Alexandru, nu putem ști din ce familie va fi făcând parte, și dacă este adevărată soție a lui Ștefan sau nu. In anul 1463, Iulie 5, Ștefan se căsători cu Evdochia, sora cneazului Simion din Chiev, fiul lui Olelko. Cu Evdochia avu o fată, pe Elena-Olena. Olena luă de soț pe fiul țarului din Moscova, pe Ivan. În pomelnicul de la Bistrița familia țarului e trecută astfel : «Помѣнѝ, Гн, дшж рабъ своиꙋ : Їѡáнъ црь

Мо́сков'скии й̃ цр҃ца ег҃ Ѳнастáсїа, й̃ сн҃ъ и҃х Ѳ҃ван Цар҃евич, й̃ дщри и҃х Ѳ҃вдо́кїа, й̃ Ѳеѡ̃доръ й̃ Ю́рїи, брат цр҃евъ». Adică : «Pomeneşte, Doamne, sufletul robilor tăi : Ivan ţarul Moscovei, şi pe ţarina lui Anastasia, şi pe fiul lor Ivan Ţareviciul, şi pe fiica lor Evdochia, şi Teodor şi Iuria, fratele ţarului». Ivan Ţareviciul muri în 1490, în vîrstă de 32 ani, lăsând văduvă pe Olena şi un fiu Dumitru. Dumitru a murit şi el de tînăr, fără de urmaşi. — Murind Evdochia în anul 1466—67, Ştefan, se căsători din nou în 1472 cu Maria de Mangop, fiica lui Olobei, fiul lui Alexie din Trapezunt. Domnul Mangupului descindea dintr'o familie ilustră de împăraţi, era un strănepot de-ai Comninilor. Olobei a avut de urmaşi pe Alexandru, Isac şi Maria. Pomelnicul de la Bistriţa însă ne mai dă şi alţi membri de-ai familii Mangup : «Мано́лъ и господжа ег҃о Ѳ҃нна, Ѳ҃враа́ма, Ѳ҃нна, Ѳ҃саак, Ї́акова, Мелхиседека, Давы́да». Adică : «Pe Manoil şi doamna lui Anna, Avram, Anna, Isac, Iacob, Melchisedek, David». Cu Maria de Mangop, Ştefan, n'a avut copii. Maria de Mangop a murit la anul 1477, Decembrie 19 şi-a fost înmormîntată la M-rea Putna. Pe lespeda criptei sale se vede şi azi un acoperămînt cusut cu fir de aur şi reprezentând portretul doamnei, culcată, în poziţiune de moartă, cu ochii închişi, cu braţele pe piept, îmbrăcată în costumul ei de doamnă, cu coroana bizantină pe cap. De la coroană atîrnă pînă mai jos de umere nişte decoruri de metal în formă de şuviţe înlănţuite. La două colţuri, două monograme greceşti, ca simbole ale originei sale dintr'o familie de împăraţi bizantini. Pe marginea acoperămîntului este cusută înscripţiunea următoare : «Acesta este acoperămîntul mormîntului roabei lui Dumnezĕu, cuvioasei şi iubitoarei de Christos, doamnei lui Iō Ştefan voevod, domnitorul ţării Moldovei, Mariei, care s'a mutat la veşnicile locaşuri în anul 1476, Vineri, în ceasul al 5-lea din zi» cf. Melchisedek, O visită la câte-va M-ri şi biserici antice din Bucovina, p. 21. — După Maria de Mangop, Ştefan luă de soţie pe Voichiţa-Maria, fiica lui Radul-cel-Frumos şi a doamnei Maria. Cu Voichiţa-Maria, avŭ pe Bogdan-Vlad. Voichiţa-Maria a murit la 1511, Februarie, Mercuri, în săptămâna albă, şi a fost înmormîntată la Putna (Letop. t. I. p. 161) — Dintre fiĭ luĭ Ştefan, anume : Alexandru, Iliaş, Petru, Bogdan, Bogdan-Vlad şi Petru-Rareş, i-au supravieţuit numai Bogdan-Vlad şi Petru-Rareş. Alexandru a murit în 1496, şi a fost înmormîntat la M-rea Bistriţa, lîngă moşul sĕu Alexandru-cel-Bun. Iliaş a murit în 1472, iar Bogdan a murit la 1479, Iulie 26, Petru a murit la 1480, Noembrie 21. Ambii au fost înmormîntaţi la M-rea Putna Epitaful spune : «Aceste morminte sunt ale robilor lui Dumnezĕu Bogdan şi Petru, fiĭ lui Iō Ştefan voevod, domnitorul ţării Moldovei, cari au răposat : Bogdan în anul 6987=1479, luna Iulie 26, Petru în anul 6988=1480, Noembrie 21». (Idem, Melchisedek, p. 18). În fine, în anul 1504, luna lui Iulie în 2, Marţea, pe la al treilea ceas din zi, se stinse odată cu zorile zilei şi marele Ştefan. Buciumul vesti de pe dealuri moartea eroului şi zăbranicul negru învălui ţeara. Clopotele de pe înălţimea celor 44 de mănăstiri şi

biserici înălţate şi bogat inzestrate de el, doiniră în lung şi a jale, ruga sfântă, spre odihna sufletului său. Iar două zile în urmă, călătorul putu vedea pe drumul ce duce la Putna, un lung, nesfârşit convoiŭ, în frunte cu mitropolitul ţërii, episcopi şi preoţi, urmaţi de sfat, ostaşi şi poporime, toţi cu frunţile plecate, cu lacrimile în ochi petreceau rëmăşiţele pamënteşti ale celui mai mare şi mai scump dintre domnitori, la locul de veci. Pe Ştefan-cel-Mare şi Sfânt, care inainte de a apune, grăia vraciului veneţian care-l căuta : «De când sunt domn al acestei ţëri, 36 de răsboae am purtat, în 34 am biruit, în două am fost învins» cf. Bethlen Historia de rebus Transylvanicis III (ed. II), 519 sqq. Docum. III 2, 76 sqq. Cele două învingeri sunt : una la Valea-Albă, a doua la perderea Chiliei şi a Cetăţii-albe. —Murind Ştefan, tronul îl ocupă după ultima-i dorinţă, fiul său Bogdan-Vlad.

Vistiernicii şi vameşii Kirakoll şi Bucium, boerii lui Ştefan-cel-Mare (1480—1484).

LXI.

† Пан҃ кнѧ҆ и пан҃ мытникъ ѡ҃ Кракшка, пріѧтелѣ пан҃ѣ ѧ҆кр҃ѣ

† ✠ пана Киракола, кнстꙗ҆ника і҆ мытника, і҆ ѡ҃ пана Кс҃-

чгма, кнстиѧ҆ника і҆ мытника. Нн҃не много здравія і҆ лю-

бовно поклоненїе кратиѧ҆ наш҃и, пан҃ кнѧ҆ і҆ пан҃ мытни-

къ ѡ҃ Кракшева : зде на жалѣ сатꙋ на. Мнѹако. а҆ще ѥ҆сте ѥго

промытнан без вин҃ та ѥ҆сте ѥм҃ ѕвѧли ѧ҆ зла ѕгрѫ-

скїн. Того ради, молимо ва, ако наш҃и пріѧтели ѧ҆кр҃ѣ. с҃-

чнин҃те за наш҃ колю та кените тоти ѧ҆ зла, понеже сѵ

наш҃и пин҃кзи і҆ то товарꙑ ки на. а҆ не кернете ли, а҆ ви а҆ ки

ѥ҆сте знали а҆же бꙋде говорі҆ти гѵре ки : та каре кто прі҆де ѡ

ваш҃и люде и до на. а҆ ли козме нс҃ ни тоти наш҃и пин҃кзи.

Здравствите ѡ Гн. ѧми.

Ин. ѕ Сучак'к, Сѣ. зи.

Hârtie.—Pecetia aplicată : mică cu inel, de ceară albă, indescifrabilă ; semnul hârtieĭ : o cumpănă în cerc.—Arch. No. 496.

c.1480—1484.

† La ai noştri buni prieteni, panului birău şi panului vameş din Braşov.

† De la panul Kirakoll, vistiernicul şi vameşul, şi de la panul Bucium, vistiernicul şi vameşul. Scriem multă sănătate şi drăgăstoasă închinăciune fraţilor noştri, panuluĭ birău şi panuluĭ vameş din Braşov : ni se jăluieşte aicea sluga noastră, Mihalea, că l-aţi vămuit fără de vină şi că i-aţi luat 4 zloţĭ ungureşti. Drept aceea, vă rog, pe domnia voastră, ca buni prieteni ai noştri, faceţi pentru voia noastră şi înapoiţĭ ceĭ 4 zloţi, căci sunt baniĭ noştri şi marfa aceea a fost a noastră, iar de nu-i veţĭ înapoia, atunci să ştiţi că vă vom spune domnuluĭ vostru ; şi veri cine va veni la noi din oameniĭ voştri, apoi noi vom lua de la dânşi aceşti banĭ ai noştri. Să trăiţi întru Dumnezĕu, amin.

Scrisă în Suceava, Septembrie 17.

NOTIŢE.

Atât Kirakoll cât şi Bucium, sunt boeri cunoscuţi, se întâlnesc în divanurile lui Ştefan-cel-Mare. Kirakoll între anii 1480—1484 ca vistier, Bucium în 1466, Iulie 9 ca pârcălab de Chilia alăturea de Isaia.

Petru voevod şi Alexandru voevod, fiĭ lui Ştefan-cel-Mare.

(1495—1496).

LXII.

† Рwтвлю моѥмѕ дѣдромѕ и много надшемѵ.

Сѣклоѵѕ и великѹзможнѡѵѕ и самѕдрѫжанѡѵѕ, иже сѫ вшие кѣци вечанѡѵѕ и прѣкѡкрашеномѕ гнк нашемѕ, Їѡ Петрѕ воево. Кжїю матїю гдрѫ земли Мѡлдско. Пшие покло и много зрѧвїе дѧ намѧшин гвти Гѧ Бѧ, сѫт-

ѕ ѓ т к д с
коша нбо и земли. и ѡ мене ро Ика из почетите носъ
д с м м с з м т с
гв ти. И ѡ сн дава знаніе гв ти, и а слиши ѡ тебе гв ти
д ѕ с
вели зло расидисъ еси на мене на рѡба гв ти. Но сице
д с ж ѣ м л ѕ
да видишь гв ти, поки аз несе призове Тѕици, докли не
м с с с ѕ ка
сиже съ колькри на гв ти, и съ велики потари на Кара
к т ѕ
Аїа. како да посилаеши четири не стотине Тѕици, але из-
ни к с с д м л с
кра. а Карака дша иъ пола како се говори се поученіа
д с с ѕ ч г с го в
гв ти и се поученіа сидина брата гв ти покоина Ианъа-
да м м с д с
ѧѕ воево. И ѡси дава знаніе гв ти, кои мене съ при гв
т с з с м
ти, некроиа гв ти. и а гв ти скоро хоки приде, да види
д з с с с т д
скътлаца гва ти. И а гкти да ѣмѕ датаие лице пръ
д з д з с ѕ с
гв ти. И а гв ти сиа книга, а ни съ не и матило.

с ѕ к
† И ато ѧзкв мца Ноіе д.

† La al meu bun părinte și de multă nădejde.

† Luminatului și prea puternicului și de sine stăpânitorului, celui încoronat cu coroană de sus și prea înfrumusețatului domn al nostru, Iō Petru voevod, cu mila lui Dumnezĕu domn al țării Moldovei. Scriu închinăciune și multă sănătate să aibi domnia ta de la domnul Dumnezĕu, făcătorul cerului și al pământului, și de la mine robul Ical de sub cinstitele picioare ale domniei tale. Și despre acesta dau știre domniei tale, și aud

de la măria-ta că foarte rĕu te-ai mâniat pe mine robul domniei tale. Dar așa să vază domnia ta, că eu n'am chemat Turcii, căci nu sunt cu boerii asupra domniei tale, și cu marele portar asupra luĭ Caraca diacul, când trimeseși patru cincĭ sute de Turci, ci am oprit, iar Caraca diacul nu a trimes ca să-mi spue, că aceasta este din porunca domniei tale și din porunca iubitului frate al domniei tale rĕposatului Alexandru voevod. Și despre aceasta voiŭ da știre domniei tale, când voiŭ veni la domnia ta, nu crede domnia ta și eu la domnia ta în curând voiŭ venĭ, să văd pe mărit luminăția ta. Și eu (rog) pe domnia ta să-i poruncești să stea de față înaintea domniei tale. Și eu domniei tale această carte am scris cu condeiŭ de cerneală în anul 7022=1513, luna Noembrie 4.

Notițe.

Scrisoarea de mai sus, este o copie transcrisă pe la 1513, într'un evangeliar slavon. Evangeliarul după care am scos această copie se păstrează la Academia Română sub No. 110. Ea a mai fost publicată, cu multe greșeli, de episcopul Melchisedek, în Rev. p. ist., arch. și fil., An. III vol. V, p. 143—4.—Voivozii, Petru și Alexandru, despre cari vorbește scrisoarea, sunt fiĭ luĭ Ștefan-cel-Mare. Petru era guvernator, —vădit — pe partea din spre Dunăre, iar Alexandru pe partea despre Ungaria, ținuturile : Băcău, Neamțu, etc. Probabil că Ștefan-cel-Mare își luase pe pe lângă sine pe cei doi fiĭ și le dăduse oare cari atribute domnești. De altfel Alexandru se și constată în unele lupte, luptând alăturea de tatăl sĕu. Alexandru era cel mai în virstă dintre fiĭ (vezi p. 148) și de sigur cel menit să-i urmeze la domnie. Alexandru însă, a murit în 1496. Despre el, ne mai vorbesc afar de documente, și o notiță slavonă pe un tetraevangel de la M-rea Neamțul. Iat'o : «Acest tetraevangel l-a cumpărat Dorin pitarul pentru 20 zloți, și l-a dat șie și soției sale și părinților sei, în zilele luĭ Alexandru voevod, în anul 7000=1492». cf. Melchisedek, Notițe istorice și Archeologice, p. 71. Ca om evlavios, Alexandru, a făcut și el o biserică în Bacău. Iată pisania acelei biserici : «Cu voința Tatălui, și ajutorul Fiului și cu săvîrșirea sfântului Duh. Bine-cinstitoru/ și iubitoru! de Christos Alexandru voevod, fiul lui Ștefan voevod domnul Moldovei, a zidit acest templu în numele Adormirei prea curatei Născătoarei de Dumnezĕu și pururea Fecioarei Mariei și s'a săvârșit în anul 6999=1491, luna Ianuarie 1». Melchisedek, op. cit. p. 128. Petru a murit în 1497. Evenimentul, despre care ne vorbește scrisoarea de mai sus, trebue să se fi întâmplat înainte de această dată.

PETRU IV RAREȘ.

(Ianuarie 1527—Septembrie 1538, Februarie 1541—Aprilie 1547)

LXIII.

† Лѕкачѕ сѣцоу и оу҃сн пагарѡ ѡ Крашевѣ, пр҃ѣтелѥ наши добри.

† Ї҃ѡ Петрѫ воєво. Кѫ҃тею матѣю гирѫ земли Модаской.

Пише гво ми Лѕкачѵ соу҃цѕ и оу҃сн пагаро ѡ Крашева, пр҃ї-
ятелн наши добри : книгѕ цо ни ѥ҃сте гкѕ кѝ донѕсти-
ли по вашега чака за миоги потрєбѣ и реке, ѧ гво ми то-
мѕ книгѕ добрѥ смѫ оу҃разѕмѣ. Ѝ сѫда мы слышимо ѡ
ѿке стрд, и повидаю наши лю цо имаємо по тѣ стрдна,
ѣрє гѕ вы дали ѥ҃сте ѕ помокю Манлатѕ Ѝпиванѕ кн҃и-
лю, жодѕнари и скинецари. Не знамо цо хоке дѣлати и ра-
ботати Манла са тими люми и зѣно са вами ? Знали-смо
ѣ҃рє сте говорили, гво вы са гво ми, бити ѕ мирѕ и ѕ
добри тѫкмєже; и вожи гво ми са вами зѣно, ѩко и вы
знасте и вожили ѥ҃сте прє гво ми, како да дрѫжимо ми
и добрїи тѫкмѣ, гво ми са гво вы: ѧ ѡ сѫда напрє ѩко
нехокете дрѫжати ваше божєнїе и заклинанїе цо ѥ҃сте сѣ
клинали прє гво ми, ѿнѣ цо га сѣ кє чинити и работати

ѡ сега напре Кѫ да проси ѡ глава и ѡ дша томѕ цю и нача пржко. Ꙗ за ѡвой ре Маилатова, знаете гво ви, ере донѕсти Манла своега чака и своѥ книгѕ до гво ми и да сѣ кыти гвѕ ми слѕга. а сѫда незнамо цю кѣ хоке работати. Ꙗ за Ѥдескѕ землю гво кы знаете ере смѫ доби Ѥдескѕ землю саклею и некю ѣи дати никомѕ. ни едномѕ крлю, ни Фединатѡнѕ крлю, ни ѩномѕ дрѕгомѕ, толико да да їѡа-нжшѕ крлю, поне мы ѥ докрѫ кра и прїате. Та да знаете гво кы. ере гво ми држжисѣ за тѫкме цю ѐсмо тѫкмили заено са гво ви. Ꙗ ѡ сѫда напре цю не кѣ држжати ако смо кожи-ли. а Кѣ да проси ѡ глава и ѡ дша томѕ цю и начне пржко. Та да знаете гво кы. Ꙗ Кѫ да ѕмножи лѣта гвѕ кы.

Ин. ѕ Хрѫло. Гѥ гі.

Hârtie.—Pecetia aplicată pe verso : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, s a perdut. Arch. No. 451.

c. 1529—1531.

† Judeţuluĭ Lucaci şi tuturor părgarilor din Braşov, la ai noştri buni prieteni.

† Iω Petru voevod, cu mila luĭ Dumnezĕu domn al ţării Moldovei. Scrie domnia mea judeţuluĭ Lucaci şi tuturor părgarilor din Braşov, la ai noştri buni prieteni : cartea ce domnia voastră ne-aţi trimis-o prin omul vostru în multe treburi şi

rânduri, apoi domnia mea cartea aceasta bine am înțeles-o. Dar acum noi auzim din cele părți, și ne vestesc oamenii noștri ce-i avem prin cele părți, că domnia voastră ați fi dat în ajutor lui Ștvan Măilat pe oamenii voștri, pe mercenari și pe pușcași. Nu știm ce vrea să aleagă și să facă Măilat cu acești oameni și înpreună cu voi? Știut-am că ați vorbit, domnia voastră cu domnia mea, a fi în pace și bune întocmiri; și am jurat domnia mea cu voi la o laltă, precum și voi știți și jurat-ați înaintea domniei mele, ca să ținem pace și bune întocmiri, domnia mea cu domnia voastră; iar de acum înainte dacă nu voiți a vă ținea legătura voastră și jurămîntul cu care ați jurat înaintea domniei mele, ceea ce se va face și lucra de acum înainte, Dumnezĕu să ceară de pe capul și sufletul celuia ce va strica întăiŭ. Iar pentru rândul acesta al lui Mailat, să știți, domnia voastră, că a trimes Mailat pe omul sĕu și carte'a sa la domnia mea și datu-s'a a fi slugă domniei mele, și acum nu știm ce voește să facă. Apoi pentru țeara Ardealuluĭ voi știți că am dobândit țeara Ardealuluĭ cu sabia și nu voiŭ da-o nimănuia, la nici un rege, nici lui Ferdinand craiul, la nimeni altul, ci numai lui Ianăș Craiul am s'o daŭ, căci îmi este frate bun și prieten. Așa să știți domnia voastră, că domnia mea ținutu-s'a de tocmeala ce am întocmit-o la o laltă cu domnia voastră. Iar de acum înainte cine nu se va ținea precum am jurat, apoi Dumnezĕu să ceară de pe capul și de pe sufletul celuia care va strica întăiŭ. Așa să știți domnia voastră. Și Dumnezĕu să înmulțească anii domniei voastre. Scrisă în Hârlău, Ianuarie în 14.

LXIV.

† Бирѣ й двнадесѣте прѣгарѡ ѡ Брашовѣ.

† Їѡ Петръ воево. Кѫїею мате҃ю гиръ земли Ѫдаскои.

Пише гво мьі кнрѫѕ й дкѡнадесѧте прѫгарѡ ѡ Крашовѣ.
Дае ва знати, ѣре прѫде сего кремене а Їѡньі кра. а ѡ да
слѫга наши, Киталанѕ й Їѡаньішѕ, дїакѡ наши, нѣ за колю
гва мьі, оу̑ дрѫжави Крѫсй. трй села, на ймѣ: Кере-Мар. й Мѫ-
ерѕ й Япацѣ. Й гво мьі ѣсмо ва норовнли й ѣсмо ва лишнли
а би ѣстѣ и писали да два кра, а вьі ѣсте и написали тен
на нкьише с оу̑ски на два села. Того ра дае ва знати, ѥко
ѕзрите се ли на. а вьі а би ѣсте и кратнан Ѕси тоти пи-
нѣкѕи про ѣсте оу̑зѫли на нкьише. Тере кѫда не кѕдете и
вратити, та ки ѣсте знали, ѣре кѕде ѕзѣкти й напазнити
ѡ ваши людїи й ѡ ваши се тоти кьише писанїи пинѣкѕи
Киталанѕ й Їѡаньішѕ, дїакѡ наши. Й йма не ѕчините.

Пи. оу̑ Сочавѣ. Ге. кѫ да.

Hârtie.—Pecetia aplicată pe verso : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, cu legenda : «† Пѣчатѣ Іѡ Петра воєводьі и гнѣ». —Arch. No.452 c. 1529—1530.

† Birăului şi celor doisprezece pârgari din Braşov.

† Iѡ Petru voevod, cu mila lui Dumnezĕu domn al ţării Moldovei. Scrie domnia mea birăului şi celor doisprezece pârgari din Braşov. Vă dau vouă a ştire, că mai înainte de aceste

vremuri Ioaniș Craiul, el, a fost dat slugilor noastre, lui Birtălan și lui Ioaniș, diacilor noștri, dar pentru voia domniei mele, în ținutul Bârsei, trei sate, pe nume : Vereș-Mart, și Măeruș și Apațea. Și domnia mea v'am îndrituit și v'am permis de i-ați înscris cu darea în două rânduri, iar voi în urmă i-ați înscris pe dânșii cu mai mult de 200 (zloți) unguresti pe două sate. Drept aceea vă dau vouă a știre, că îndată ce veți vedea această carte a noastră, apoi voi să-le întoarceți lor toți acești bani ce i-ați luat mai mult. Și dacă nu-i veți întoarce lor, voi așa să știți, că-i vom lua și împlini de la oamenii voștri și de la satele voastre acești mai sus scrișii bani ai lui Birtălan și ai lui Ioaniș, ai diacilor noștri. Și altfel să nu faceți.

Scris în Suceava, Ianuarie a 24-a zi.

LXV.

† Сѣдщѡ и пагарѡ ѡ Брашє, пріѧтєлє наши добри.

† Ѩ Петръ воєво, Кѫїєю млтїю гпръ землѧ Модавской.

Пишє гво мьі сѣцоу́ и пржгарѡ ѡ мѣста Брашева. Знаєтє гво вьі, ёрє Ѩаньі крл. ѡ, є дарова слѣга наши вѣрни, Кирталноу́ й Ѩньі дїѧко хрисого: Маѧрѣ и Япаца и Ёрє Ма. л гво вьі сєгане врѣме валѣитє и хрисогѣ. Тогаи рл. гво не валоу́итє и хрисогѣ рл нашѣ волю, алй ѿставитё и ѕ мн. Той говори гвѣ вьі.

Писано оу́ Хрѣловѣ, в лтѡ зли. Ѳ. д.

Hârtie —Pecetia aplicată pe verso : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, cu legenda : «† Печать Іѡ Петрь воєводы и гнь»; *marca hârtiei : o coroană domnească.*—Arch. No. 450

† Judeţilor şi părgarilor din Braşov, la ai noştri buni prieteni.

† Iѡ Petru voevod, cu mila lui Dumnezĕu domn al ţării Moldovei. Scrie domnia mea judeţului şi părgarilor de fel din Braşov. Ştiţi domnia voastră, căci Ioaniş craiul, el, a dăruit slugilor noastre credincioase, diacilor, Birtălan şi Ioaniş, hrisovul : Maniaruş şi Apaţea şi Vereş-Mart, iar domnia voastră în timpul de acuma le atacaţi hrisovul. Drept aceea domnia voastră, nu le mai atacaţi hrisovul pentru voia noastră, dar lăsaţi-ī pe ei în pace. Aceasta vă grăesc domniei voastre.

Scris în Hârlău, în anul 7038=1529, Octombrie 4.

Notiţe.

Petru IV Rareş, este fiul lui Ştefan-cel-Mare şi al Mariei Rareş din Hârlău. Pomelnicul de la Bistriţa ne dă pe următorii membrii ai familiei sale. «Помѣнѝ, Гн, дшѧ рабъ своѥ: Іѡ Пе́тра воєво́да и ма́тере ѥго̀ Маріѧ, и гджа ѥго̀ Маріѧ, и чѧд ѥго Стефана воєвода, и сна ег Пе́трѡ, и кратїа ѥго Костантина и (Ил)іѧ и Ѧнна»: Adică «Pomeneşte, Doame, sufletile robilor tei : Iѡ Petru voevod şi al mamei sale Maria, şi al doamnei sale Maria, şi al copiilor sei Ştefan voevod, şi al fiului său Petru, şi al fraţilor lui Constantin şi Ilie şi Anna» La aceştia trebuesc adăogaţi Bogdan, Roxanda şi Cheajna. Petru Rareş a fost de două ori casătorit. In prima a avut pe Maria, despre care nu ştim din ce neam era, şi în a doua pe Elena, fiica despotului Sărbiei Maria a murit la anul 1529 Iunie în 28, şi a fost înmormîntată la M-rea Putna. Piatra de pe mormîntul său are următorul epitaf: «Bine-cinstitorul şi de Christos iubitorul Ioan Petru voevod, domn, al ţării Moldoveĭ, a înfrumuseţat mormîntul acesta doamnei sale Mariei care s'a şi mutat la vecinicile lăcaşuri. Vecinica ei pomenire. In anul 7037=1529, luna Iunie 28». Melchisedek, O visită la căteva M-rĭ şi biserică antice din Bucovina, 14.—Cu Maria, Petru Rareş a avut un singur fiu, pe Bogdan. Bogdan e citat ca martor în mai multe hrisoave d'ale lui Petru, date între anii 1528—1530. La 8 Aprilie 1528 (Arch. Stat., doc. familiei Stîrcea), la 13 Martie 1529 (Acad. Rom. doc. 2/XL), la 3 Martie 1530 (Hasdeu, Arch. Ist. I, p. 133) etc. —Elena, a doua soţie a lui Petru Rareş, este ctitora bisericei Sfânta Maria din Botoşani. Iată pisania acestei biserici : «Изволѣніемь Ѻ(т)ца и поспѣшѣніемь С(кі)на, и сверъшѣніемь

с(вѧ)т(а)го Д(оу)ха : сѣ азъ рабъ ка(а)д(ы)кы моего Г(оспо(д)а (Исоусо) Х(рьста), Єлѣна Д(є)спотовна, г(оспо)джа Петра воєводѧ, дъщи Шѹана Деспота ц(а)рѣ ка(а)го(из)воли благимъ своимъ произволєнїємъ и докримъ промысломъ сѣзда храмъ славномѹ Оуспенїє пр є(и)ч(и)стыѧ ка(а)д(ы)ї(и)ци нашеи Б(огороди)ци и пр(и)сно д(ѣ)вѣ М(а)рїи ѡ и сѣкръши сѧ к. лѣтѡ ,зѯѫ Ѳвгѹс(та) єі». În traducere : «*Cu voia Tatălui şi ajutorul Fiului, şi sărârşirea sfântului Duh : iată eu roaba stăpânului meu, Domnului Isus Christos, Elena Despotorna, doamna lui Petru voevod, fiica lui Despot Ioan Ţarul Am bine voit cu luna mea voinţă şi cu cugetul curat şi am zidit templul Slăvitei Adormiri a prea curatei stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu şi pururea feceoarei Maria. Şi s'a sărârşit în anul 7060=1552, luna August în 15*». Tot Elena a îngrădit cu zid M-rea Secul cea înălţată pe la 1530 de soţul său Petru Rareş. Iată şi pisania acestei biserici : «Această M-re o zidi Petru voevod, în anul 7038=1530. Şi s'au îngrădit cu zid după moartea lui de domna lui Elena, şi cu fii Iѡ Iliaş voevod. Ştefan şi Constantin. În anul 7058=1550, luna Septembrie 4». Melchisedek, Not. Ist. şi Arh., p. 26. — Cu Elena, Petru Rareş, a avut cinci copii ; trei băeţi şi doua fete. Băieţii sunt Ilie, Ştefan şi Constantin; fiicele sunt : Ruxanda, măritată după Alexandru Lăpuşneanu, Despina-Chiajna după Mircea Ciobanul, Anna, trecută în pomelnic după Ilie, era probabil a celia dintâiŭ. Anna a luat în căsătorie la 1530 pe Vlad-Vlăduţă, voevodul ţării-româneşti, care s'a înecat în Dâmboviţă, la Popeşti. Dintre fii lui Petru Rareş, Bogdan, a murit pe la 1534, ceilalţi i-au supravieţuit. El îi citează în uricele sale. De pildă : la 18 Martie 1535, citează la mărturie pe fii sei : Iliaş şi Ştefan voevod (Acad. Rom. doc. 140/XLV), la 21 Aprilie 1546, pe Iliaş, Ştefan şi Constantin. In acest uric se vorbeşte şi de «*Ştefan-vodă ce-i zicea şi Lăcustă*» «ѡт тѣго Стѣфана воєводи рекоми Лакѕсть» (Acad. Rom. pecet. 32). La 24 Iunie 1546, iarăşi, pe Iliaş, Ştefan şi Constantin. In acest uric, Petru Rareş, numeşte nepot de frate pe Ştefan-cel-Tânăr «ѡт братанича гсдка ми Стефана воєводі Молдаго». (Acad. Rom. doc. 226/XLVII).—Petru Rareş a domnit în două rânduri. Prima dată : din Ianuarie 1527 şi până în Septembrie 1538, a doua oară : din Februarie 1541 şi până în Aprilie 1547. Petru Rareş ca şi tatăl său Ştefan-cel-Mare, a fost ctitorul mai multori M-ri şi biserici din ţeară. Intre altele citâm M-rea Pobrata-Probota înălţată la anul 1530 Octombrie în 16. Iată şi pisania acestei biserici : «Їзволєнїєм Ѻтца, й сѫпоспѣшєнїєм Сна и сѣкръшєнїємъ стго Дха, сѣ аз рабъ владцѣ моємѹ Іс̃ѹ Хт̃а, Іѡ Петръ воєвода, Бжїею Мластїю гспдрь земли Молдавскои, сн̃ъ Стефана воєводы стараго, благо произволєнїєм гдна мнѣ нашимъ благымъ произволєнїємъ, въ на четвръто лѣтѡ дръжавном царствѣ, сѫдати сѫи̃ храм въ їмя архиєрєа Ха й чюдотворца Николы, при їгѹмѣнѣ кир Григорїа в лто ,зѯи, Ѳк. зї». În traducere : «† *Cu voia Tatălui, şi cu ajutorul Fiului, şi cu sărârşirea sfântului Duh, eată eu robul stăpânului meu Isus Christos, Iѡ Petru voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţărei Moldorei, fiul lui Ştefan voevod cel bătrân, bine voi domnia mea din a noastră bună vrere, în al patrulea an al autocratoriei, a zidi acest templu în numele arhiereului lui Christos şi*

făcătorului de minuni Nicolae, sub egumenul kir Grigore, în anul 7038 = 1530, Octombrie 16». Iar la jertvenic se citește această inscripțiune sculptată în piatră: «Pomenește, Doamne, sufletele robilor tăi: Ioan Ștefan voevod și pre fiul său Petru voevod și pre mama lui Maria și pre doamna lui Maria și pre fii lor, și pre doamna lui Elena și pre fii lor, și pre Maria și pre Anna. Cum vedem aci mai adaogă o copilă pe nume Maria. Apoi: pomenește, Doamne, și sufletul robului tău monahul kir Grigore, egumenul». Iar pomelnicul M-rei adaoge după Petru Rareș, pe: «Ștefan voevod, Angelina doamna, Petru voevod, Alexandru voevod, Anna doamna, Bogdan voevod, Maria doamna Olteanca». Despre Ștefan voevod spune, așa: «Acesta este fiul lui Petru voevod Rališ, și a dat moșiile acestea: Săveștii — în ținutul Neamțului, și Purcelești și Crăsești, și pol sat din Strășeni, din care numai Săveștii se stăpânesc acum de M-re». Atât în privința jertvenicului cât și a pomelnicului, vezi Melchisedek, op. cit. p. 153. Petru Rareș a murit întâiu, iar soția sa Elena i-a supravețuit. Mormintele ambilor soți se află la M-rea Pobrata. Mormântul lui Petru, are următorul epitaf: «Сѵи гр҃бъ єсть Хѡлюбивиаго раб҃ Бжїю, Іѡана Петра҃ воєводы҃ сн҃ъ стараго҃ Стєфана воєводы, иже престави сѧ въ сеи ѿбитєли къ вѣчнымъ жбитєлн, вѣчнаємѹ памєт». Adică: «*Acest mormânt este al iubitorului de Christos robul lui Dumnezeu Ioan Petru voevod, fiul bătrânului Ștefan voevod, care el s'a mutat la aceste lăcașuri și la veșnicele lăcașuri; Veșnica lui pomenire*». Iar mormîntul soției sale Elena, poartă acest epitaf: «Сѵи гр҃бъ єсть рака Бжїа Єлина, госпожда Петра воєводѣ, дъщєри Деспотѣва царѣ, иже прѣставн сѧ въ сеи жбитєли къ вѣчнимъ жбитєли; вѣчнаа ей памєт, въ лѣт(о) ,з...» Adică: «*Acest mormânt este al roabei lui Dumnezeu Elena, doamna lui Petru voevod, fiica țarului Despot, care a răposat în aceste locașuri la veșnicele locașuri; veșnica ei pomenire, în anul 7000...*». Data morței lor lipsește din causă că ele au fost făcute de Petru fiind încă în viață și a rămas ca urmașii să pue data, ceia ce n'au făcut. Petru Rareș a murit în anul 1547, iar soția sa Elena prin Septembrie 1552. Murind Petru i-a urmat fiul său Iliaș, apoi Ștefan. După cronici, Ștefan, a domnit doi ani și patru luni, și a fost ucis în anul 1552, Septembrie 1, de boerii rebeli, la Țuțora, unde el era tăbărât cu oastea. Acest Ștefan a avut de soție pe Kneajna. — Ultimul act ce cunosc de la Petru Rareș e din 15 Aprilie 1547 (Acad. Rom. doc. Pecetia 38) In acest uric, Petru citează la mărturie credința fiilor săi: Iliaș, Ștefan și Constandin.

Petru Rareș către Petru Paisie,
(1535 –1537)

LXVI.

Азъ̀ млтїю Бжїю гдрь̀ Петрь̀ воєво̀ земли Мода-

ско. Пишє̀ живо̀ добро̀ и здравїє̀ братѹ̀ моємѹ̀ стародà-

ном8, великом8 и̑ честитом8 цр҃ю. Петри воево ѡ земле
Мѕтеничекое. Но сице да види гва ти, за ре слуго гва
ми. ѡ земи гва ми, не пр҃їимѣте гва ти слуго гва ми, а
сѣ срѣди гва ми на гв ти, а спр҃кчи земѣ гва ми на
земѣ гва ти, вема сѣ бивати сѫ гва ти.

Та да знаеши, їна не бѫде.

Eu Petru voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scriem viaţă bună şi sănătate, fratelui meu de demult, marelui şi cinstitului ţar, lui Petru-vodă din ţeara Muntenească. Dar aşa să vezi domnia ta, de rândul slugelor domniei mele, din ţeara domniei mele, nu primi domnia ta slugile domniei mele, căci să supără domnia mea pe domnia ta, şi voiu porni ţeara domniei mele în potriva domniei tale, tare mă voiu bate cu domnia ta. Aşa să şti, alt-fel nu va fi.

ALEXANDRU LĂPUŞNEANU

(Septembrie 1552—18 Noembrie 1561; Octombrie 1563—5 Mai 1568)

LXVII.

† Їлеѯадр҃ъ воево, Бж҃їею млтїю гпр҃ъ земли Модавскои. Пише слѫгѣ наше Їпосто миникъ ѡ Тотр8, дае ти
знати, ёре прости гва ми дв҃ѣсть҃ волѣ бир҃ъ и̑ вѣсѣми
тр҃гъ ѡ Крашеу за мито. Про то, ѩко 8зри сѐ ли на. ти
лиши 8 покои и̑ не вам и. Їли Їби вѣшли словони, Їа ми

имаѥ дѣжати тебѣ ѕ сами. Ина нѣ ѕчинѣ. Пи. ѕ Gѕчакъ,

Гєн. л.

† Gа гиѫ каза. Гаврѣ, вєликѣ логофѳ. начѣ Кѫза писа.

Hârtie — Pecetie cu inel, pusă în faţă : mică, rotundă, cu tuş roşu, cu legenda : «† Перстинь Алеѯандрѫ воєвод».—Arch 453.

† Alexandru voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scriem slugei noastre, lui Apostol vameşul din Totruş, iată îţi dăm a ştire, că domnia mea am ertat de vamă două sute de boi birăului şi întregului târg din Braşov. Drept aceea, cum vei zări această carte a noastră, tu lasă-i în pace şi nu-i zădări pe ei, ci să treacă slobozi, iar noi îţi vom ţine în seamă. Alt-fel să nu faci.

Scris în Suceava, Ghenarie 30 (anul 1565).

† Însu-şi domnul a poruncit. Gavril, marele logofăt, a învăţat, Cazan a scris.

LXVIII.

† Мл҃єникѕ нашимѕ, попѕ Gава й оу҃ченикѕ Йѳакима ѡ ст҃аа Йнастасїа.

† Їѡ҃ Алеѯадрѫ воєво, Кѫ҃їю милтїю гпрѫ земли Мода-

скоѣ. Пише мл҃єникѕ нашемѹ, поп҃ Gава, даємь ст҃ѣк ти

знати, ере ни ѣси да знати, а с҃к ѣчи хрѣмото, тере за

то гво ми мни с҃к вєма добре и радовамо с҃к. Й паки ѣси

на пороча, а ѣси соки йзнашю три книги бити ст҃ѣк ти за

поѡ҃чиніѥ й пети ѣси ѡ гва ми ,а апри купити и, й допѕ-

тимо ст҃ѣк ти ,а а ѣки ѣси и куп҃и, й ст҃ѣк ти ти такоѥ

ДОНОТИМО ф АНРИ КИТИ СТИ ГИ ЗА Ѡ̃ДЄДИ И ЗА КОКЖЧИ. Й
МАЮСѢ СТИѢ ТИ АКИ СѢ ЄСИ СИЛОКА СѪ ПОѠ̃ЧИНЇЄ КАКО ДА
КЖДЄ ГЧЕНИ ХРТЇАНО Й СТЖИ Й ПОНОРА (ХРТЇ)И СК)АА КѢК-
РА. АКИ НЄ КИЛА СТИѢ ТИ АНЇИ Ѕ ЗАДА. Й АМИ КА Й ЗА НА Ѡ КРА
КИДАМИ И НЄ КИДАМИ. Й СПСИ СѢ Ѡ КѢК. АМИ.

Hârtie.—Pecetia aplicată pe verso : rotundă, mijlocie, de ceară roșie cu legenda ;..... КОЕВОДА..... Arch. stat., M-rea..... pach ..

† Rugătorului nostru, popei Sava și învățătorului Ioachim de la Sfînta Anastasia.

† Iω Alexandru voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei. Scriem rugătoruluĭ nostru, popei Sava, dăm sfinției tale a știre pentru ce ne-ai dat a știre, că înveți scriptura, apoi pentru aceasta domniei mele îmi pare foarte bine și inbucuratu-ne-am. Și iar ne-ai poruncit nouă, că ai fi găsit sieși trei cărți a fire sfinției tale pentru învățătură și poftit-ai de la domnia mea 1000 aspri spre a le cumpăra, și trimis-am sfinției tale 1000 aspri a le cumpăra, și sființiei tale de asemenea trimis-am 500 aspri a fire sfinției tale pentru odăjdii și pentru bocănci, și rugămu-ne sfinției tale ca să-te silești cu învățătura ca să fi învățătorul creștinilor și stâlpul și sprijinul legei creștine, spre a nu fi truda sființiei tale în zadar. Și roagă-te lui Dumnezeu și pentru noi de relele văzute și nevăzute, și isbăvească-te Dumnezeu, amin.

NOTIȚE.

Alexandru Lăpușneanu poreclit astfel după mama luĭ, de fel din Lăpușna, a domnit în două rândurĭ. Prima domnie de la 1552 și până la 1561 ; a doua de la 1563 și până la 1568. Era fiul luĭ Bogdan voevod deci un nepot de aĭ luĭ Ștefan-cel-Mare. În sprijinul acesteĭ spuse afară de documente, avem inscripțiile de la M-rea Putna și Bistrița. Inscripți

de la Putna pe marca ţării, pusă de asupra uşeĭ paraclisuluĭ din chiliile stăreţeştĭ, glăsueşte : «Bine-cinstitorul domn.... Iõ Alexandru voevod domn al ţării Moldoveĭ... Iõ Alexandru voevod, fiul luĭ Bogdan voevod, şi nepot al bunuluĭ Ştefan voevod... în anul 7067=1559», v. Melchisedek, O visită la câte-va M-rĭ şi biserici antice din Bucovina, p. 20. Iar pisania bisericii din Bistriţa, următoarele : «Изволенїем Ѻца, и послушенїем Сна, и съвръшенїем стго Дха, създасѧ сѧи цркоꙋ отъ Бистричьскои монастирь, идеже ест храм Ѹспенїе прчстꙋи и прклагсвенꙋи владчици нашеи Бцѣ и присно дв҃ы Маріи, въ дни благочьстиваго и Хртолюбиваго гсдна нашего Iõ Ѡлеѯандра воєводы, Божїею мастїю гсдрь земли Мѡлдавскои, сна Богдана воєводы, въ лѣто сѣдмотисѧщное и ѕѣѯк тевръвє лѣто, меца Маиа въ дн҃ь». Adică : «Cu voinţa Tatălui, şi cu ajutorul Fiului, şi cu săvîrşirea sfîntului Duh, s'a înălţat această biserică de la Monastirea Bistriţeĭ, unde este hramul Adormireĭ prea sfînteĭ şi prea bine-cuvêntateĭ stăpâneĭ noastre Nascătoareĭ de Dumnezĕu şi pururea fecioareĭ Marieĭ, în zilele binecinstitoruluĭ şi iubitoruluĭ de Christos domnuluĭ nostru Iõ Alexandru voevod, cu mila luĭ Dumnezĕu domn al ţării Moldoveĭ, fiul luĭ Bogdan voevod, în anul 7062=1554 anul curgător, luna Maiŭ 26 de zile». Alexandru Lăpuşneanu a luat în căsătorie pe Roxanda fiica luĭ Petru Rareş. Asupra luĭ Alexandru Lăpuşneanu, pomelnicul de la Bistriţa ne vorbeşte următoarele : «Помѣнїи, Ги, дша рабъ своиѯ каго... и чстиваго гдна Iѡн Ѡлеѯандрѣ воєводꙋ и мати ёго Настасїа, Ѡѳан, Маріѧ, Ѡнтимїѧ .., Кнѣжнѧ, Маріѧ и сестрѫ ёѧ Ѡнгелинѫ». Adecă : «Pomeneşte, Doamne, sufletul robilor teĭ al bine-cinstitoruluĭ domnuluĭ Ion Alexandru voevod şi al mameĭ sale Nastasia, Ioan, Maria, Antimia, Kneajna, Maria şi sora eĭ Angelina».—Cu Roxanda, Alexandru a avut maĭ mulţĭ copiĭ şi fete. Intr'un uric din anul 1559, Aprilie..., citează credinţa fiilor seĭ : Ionaşco, Bogdan, Mihail şi Petru (Haşdeu, Arch. Ist., p. 119) ; idem într'unul dat din Huşĭ la 3 Aprilie 1560, pe : Ionaşco, Bogdan şi Petru. In acest uric citează de strămoşĭ aĭ seĭ : pe Alexandru-cel-Bun, pe Iliaş şi Ştefan, de moş pe Ştefan-cel-Mare. Uricul e scris de Gavril Grigorovicĭ (Arch. Stat. doc. familieĭ Stîrcea). Pe la 1552 Roxanda înfrumuseţă cu o piatră mormîntul fratelui eĭ Ştefan voevod. Mormîntul se află la M-rea Probota. Iată-l epitaful : Оꙋкраси гробь сѧи кратѣ своемѹ Стєфанѹ воєводѣ иж и прѣстависѧ въ лѣтѣ ѕѣѯѳ, ѳви. а. Гсдꙗа Роѯанда дщꙗ Iõ Петра воєводы, гсдꙗ же Iõ Ѡлеѯандра воєводы». Adecă : «Impodobi mormîntul acesta fratelui seu Ştefan voevod, carele a şi reposat la veĭnicul locaş în anul 7060=1552, Septembrie 1. Doamna Roxanda fiica luĭ Iõ Petru voevod, doamna luĭ Iõ Alexandru voevod». Alexandru Lăpuşneanu a zidit M-rea Slatina : «Domnind Alexandru vodă ţeara, întru lauda luĭ Dumnezeu au zidit mănăstirea Slatina... şi o au sfinţit Grigorie mitropolitul, iar la sfinţenie zic să hi fost preoţĭ cu diaconĭ 117, în anul 7066=1557, Octombrie în 14» cf. Urechiă (C. I. 210). La M-rea Slatina se află şi mormîntul ficeĭ sale Teofana. Iată-l epitaful. «Сѧи гробь ѕкраси Iõ Ѡлеѯандрь воєвода дщєри

сковн, Θеωфанн, еж ѝ прѣставн сѧ къ вѣчнѣи животъ, в лѣт ,ѕ҃ѯ҃ѯ҃. Adică : «Acest mormînt l-a înfrumusețat lui Alexandru voevod fiicеĭ sale, Teofaneĭ, care a și răposat în locașul de veci, în anul 7069=1561».—Pe când Alexandru ca domn evlavios ce era, se îngrijea de mănăstirĭ și biserici, reparând și îmbogățind pe unele și înălțând altele noui, soția sa Roxanda lega și fereca cu podoabe cărțile sfinte necesare la aceste biserici. Astfel legă și ferecă cu argint la anul 1569, Septembrie 21, evangeliarul lui Ștefan-cel-Mare, pentru M-rea Putna : «Acest tetraevangel îl înoi și ferecă doamna Roxanda din argintul cel vechiŭ de la bătrânul Ștefan voevod și l-a dat în M-rea Putna, unde este hramul Adormireĭ prea curateĭ stăpâneĭ noastre Născătoareĭ de Dumnezeu, în anul 7078=1569, Septembrie 21». cf. Melchisedek, O visită la câteva M-rĭ și biserici din Bucovina, p. 28.—Către sfârșitul vieței sale Alexandru Lăpușneanu s'a călugărit. În pomelnicul M-reĭ Putna, făcut de mitropolitul Iacob la anul 1756, după altele maĭ vechĭ, pe fila 53, se citesc următoarele : «*Monah Pahomie*. Acesta a fost Alexandru voevod (Lăpușneanu), și lăsând domnia s'aŭ călugărit». Idem, Melchisedek, la pag. 37.

Un răvaș (?)

(1552—1562)

LXIX.

† И за ра кнн еже мн е ѧвше ѡ Кратѣ. и рко мн та-
кожере сѧ посла кнн ѧо Кратѣ сѧ рѣчїе ѕ протнѣ рѣчнѡ
Кратѡ. Те ра,ѧн, кн молн како ѧа ѭ пошлете къ завакѣ на
Кратѣ.

Hârtie.—Pecetia lipsește—Arch. 436.

† Și pentru cartea ce mi-a venit de la Baratul, și domnia mea așijderea am trimes carte lui Baratul cu rĕspuns la respuns. Drept aceea, vĕ rog ca s'o trimeteți fără întârziere lui Baratul.

Notițe.

Enigmaticul Baratul din răvașul de maĭ sus este probabil Martinuzzi, iar domnul care îĭ rĕspunde cu rĕspuns la respuns nu poate fi de cât Alexandru Lăpușneanu.

DOCUMENTE SLAVO-ROMÂNE

DIN

ARCHIVA ORAȘULUI BISTRIȚA.

BOGDAN VOEVOD.

(2 Iunie 1504—20 Aprilie 1517).

LXX.

† Когда воево. Кжѣю мл҃тїю гдрж зе́мли Мо҃давскои
Дали ѣсмы́ сѣ ли на. Їѡкоу ѡ Конарѫ. на то̀ да мѹ є сло-
коно вы̀нти и нашеи зе́мли до Ѵ҃гѡ, сл на а свои ко. Про
то, никто̀ да ѣго неватѣ прѣ сн листо на́ши.

Ни. ѕ Хрѵловѫ. в лто ѕзкг.. Ма҃ кѳ.

Hârtie.—Pecetie mică, de ceară roșie, deteriorată.

† Bogdan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei. Dat-am această carte a noastră, lui Iacob din Cotnari, întru aceea să fie liber a trece din țeara noastră în Un-

garia, singur pe un cal al sĕu. Drept aceea, nimenĭ să nu-l bântuiască înaintea acesteĭ cărţĭ a noastre.

Scris în Hârlău în anul 7023=1515, Maiŭ 29.

Notiţe.

Bogdan III, Poncişul saŭ Şaşiul, este fiul lui Ştefan-cel-Mare şi al Voichiţei-Maria, fiica lui Radu-cel-Frumos, domnul Munteniei. Bogdan a domnit de la 1504 şi până în 1517. Pomelnicul de la Bistriţa, ne dă pe următorii membrii ai familiei sale: «Помѧни, Гⷭ, дшѧ рабъ: своⷯ благочестиваго гсдна Їѡ Богдана воєводж, сна Стєфана воєводы, внⷩка Радоула воєводы й сны єго Їоáна Стєфáна, Петрáшка Петра, Маріѧ, Ѧнжѧ, Ѧнжѧ, й матєрь иⷯ Стáнжѧ». Adică: «Pomeneşte, Doamne, sufletile robilor tei: albine-cinstitorului domn Iѡ Bogdan voevod, fiul lui Ştefan voevod, nepotul lui Radul voevod, şi al fiilor sei, Ioan, Stefan, Petraşcu, Petru, Maria Anna, Anna şi pe mama lor Stana». In privinţa căsătorieĭ sale, logofătul Miron, spune că şi-a luat femee moldoveană. Această moldoveană nu poate fi de cât Stana. Cu Stana a avut pe cei mai sus pomeniţi fii. În 1513, Martie 5, citează la mărturie, credinţa fiilor sei: Ioan, Ştefan, Petra şi Iliaş (Hasdeu, Arch. Ist. I, 120). În anul 1515, Aprilie 20, Bogdan voevod întăreşte M-reĭ Dobrovăţ, satul Vadul Crîstii şi lacul Bogatul. Acestea pentru sufletile sânt răposaţilor părinţi ai domniei sale, Ştefan voevod şi mama sa doamna Maria, şi pentru sănătatea şi mântuirea doamnei sale Roxanda şi a copiilor domniei sale, Ioan, Ştefan, Petru şi Iliaş, (Arch. Ist. p. 157). La aceştia trebue a se adăoga şi Alexandru Lăpuşneanu făcut cu Anastasia (vezi p. 164).—Pe mormîntul lui Ştefan-cel-Mare tatăl, se vede un frumos şi bogat acoperĕmînt, pus de fiul sĕu Bogdan Vlad. O parte stă pe mormînt, alta atârnă în partea dinainte. Pe partea ce stă pe mormînt se citesc următoarele: «Iѡ Bogdan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei, a înfrumuseţat şi acoperit cu acest acoperĕmînt mormîntul tatălui sĕu Ion Ştefan voevod, carele a domnit în ţeara Moldovei 47 ani şi trei luni, şi care s'a mutat la locaşul cel vecinic în anul 7012=1504, luna Iulie, ziua a doua, Marţi în ceasul 4-lea din zi» Melchisedek, O visită la câteva M-ri şi biserici antice din Bucovina, p. 26. Bogdan a murit la 1517, Aprilie în 20, şi a fost înmormîntat la M-rea Putna. Mormîntul sĕu poartă următorul epitaf: «Acest mormînt este al bine-cinstitorului domn Bogdan voevod domnul ţărei Moldovei, fiul lui Ştefan voevod, ctitorul acestui sfânt locaş, carele s'a mutat la vecnicele locaşuri în anul 7025 = 1517, Aprilie 20 la mezul nopţi». Melchisedek, O visită la câteva M-ri şi biserici antice din Bucovina, p. 14.

ȘTEFAN-CEL-TÎNĂR.

(20 Aprilie 1517 — 14 Ianuarie 1527)

LXXI.

† Молѣнику нашемѹ, кѵ Ѳнастасїю ѥпкѹ ѡ Ва

† Стéфа воево. Бжїею мл҃тїю гдрь земли Мо҃дскои.
Пише молѣникѹ нашемѹ. кѵ Ѳнастасїю ѥпкѹ ѡ Ва: ли цо
ѥсн прислл до пна Мйхѹгла пкллвк. а мкы довре емы
порзумѣкн. Про то. молимо стмѣ тѝ а кн сѣ ѥсн кѣми сн-
лова и а кн ѥсн божи Снмѡнѹ пкллвѹ, а кѹде ѥго мило-
вти кѵ сѫ котори волѣство. ѡ кѹде потити ѵ на тъмо
а кн на ѵчини слѹгѹ сѣ то Петрь воево, й стмѣ тн ѥще
кѹде мйловти. ы й ѵвйдн стмѣ тн. кѣми тѣ моли. И
спсн сѣ ѿ Бз҃к. амн.

Ин. ѵ Ром. Трь ѲӦ. ѧ.

Hârtie,—Pecetia aplicată : mijlocie, de ceară roșie, cu legenda : † Печать Iw Стєфанъ вое., и гнъ.

† Rugătorului nostru, Kir Anastasie episcopul de Vad.

† Ștefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei. Scriem rugătorului nostru, lui kir Anastasie episcopul de Vad : cartea ce-ai trimis-o panului Mihul pârcălabul, apoi

noi bine am înțeles-o. Drept aceea, te rugăm pe sfinția ta ca să te silești foarte mult și să conjuri pe Simion părcălabul, căci vreau a-l milui cu oare care boerie, acela să poftească la noi îndată, că să ne facă nouĕ slujbă cu acest Petru voĕvod, și pe Sfinția ta încă am să te miluesc, precum ai să vezĭ sfinția ta. Foarte mult te rog.., și ispășească-te Dumnezeu, amin.

Scrisă în Târgul-Roman, Octombrie 11.

Notițe.

Mihul, după notița ce mi-a comunicat d-l prof. Tanoviceanu, e părcălab în anii 1526—1529, iar de la 1530—1540 portar al Suceavei. Despre Anastase sau Atanasie episcopul de Vad vezi N. Iorga, Documente românești din Archivele Bistriței, în vol. I, pp. XXV, XXXIII și la p. XXXVIII din vol. II. Idem despre Simion părcălabul la p. XXXIII în vol. I. Vadul se găsește în Cercul Dejului.

LXXII.

† Пръателе наши, кръ$ и прѣгаре и минико ѡ Кистрици.

† Стефа воево, Кжїю милтїю гръ земли Модаском. Ни-
ше гтва ми, повло и много здравие пръателе наши, кръ$
и прѣгаре и миник$ ѡ Китрици. Я по се, проси ваш$ милть
за никон сл$ги наши: Иѯс'ѣ Ис и кра его Сима, цю би
ваша милть $чини за волю гтва ми, та цю би ести и мири-
ли и покое цю би пришли до на. И Кѣ да ви $ножи лета.

Ни. 8 Хръло, Де кѳ.

Hârtie.—Pecetie mică de ceară roşie, s'a pierdut; semnul hârtiei: o floare de in.

c. 1525—1527.

† Prietenilor noştri, birăului şi pârgarilor şi vameşilor din Bistriţa.

† Ştefan voevod, din mila luĭ Dumnezeu, domn al ţĕriĭ Moldoveĭ. Scrie domnia mea, închinăciune şi multă sănătate prietenilor noştri, birăului şi pârgarilor şi vameşilor din Bistriţa. Şi după aceea, vĕ rog pe domnia voastră pentru nişte slugĭ ale noastre: Nesed Ioan şi fratele sĕu Sima, ca să faceţĭ domnia voastră pe voia domnieĭ mele, şi să-i sloboziţi pe ei şi în pace să vină la noĭ. Şi Dumnezeu să vĕ înmulţească aniĭ.

Scrisă în Hârlău, Decembrie în 29.

LXXIII.

† Пр҃ятелю нашемѫ добромѫ, бирѫ҃ и пр҃гаро ѡ Битри.

† Стефа воево. Кѫ҃ею матѣю гпр҃ъ зели Молдаской. Инше гво ми. пр҃ятелю нашеми҃ добромѫ. жѕпанѕ бирѫ҃ и пр҃гаро ѡ Битрицѣ. Даѣмо знатй гк ти за ми цю ѣси на доп҃стилъ, ми ѿ вѣсе добре поран҃мѣмо гк ти и харсѣмо гва ти за доброѣ пр҃ятелѣю цю имае къ гк ми. И доп҃стил ѣси гк ми седи и полъ катаре пра ѡ пѫка. Тѣже вѣма харсѣмо гк ти. И сега, при сѣю кр҃кменѣ, ми ѣмо ѿколо сего лотра, къ слуба чтитомѫ гна цра и къ слуѕѫ кралеской и нашѫ. Та вѣма не има прие, а съ кр҃кменѣ ми ке полати ѕ съ пла-

та ѕ рука гв ти цю ке кити ц'кна томѕ пра. Ѝ ти мамо-
с'к гв ти Ѝ кѯсемѕ сватѕ, како да єте на єцє ма доброи
пріїмате ѡ тоти стра. Ѯ цю ке кити трека Ѝ пота гв ти
до на, ѡ кѯсє ке кити по кол'к гв ти. Тоѥ дае знати гв
ти Ѝ зрастви, амн.

Пи. ѕ Соучча, Ѳ ке.

Hârtie. — Pecetia aplicată : mijlocie, rotundă, de ceară roşie : marca hârtiei : două săgeţi încrucişate.— Arch. No.

c. 1525—1527.

† La al nostru bun prieten, birăului şi pârgarilor din Bistriţa.

† Ştefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scrie domnia mea, la al nostru bun prieten, jupânului birău şi pârgarilor din Bistriţa. Dăm a ştire domniei tale pentru cartea ce ne-ai trimes, noi în toate bine te-am înţeles pe domnia ta şi mulţămim domniei tale pentru buna prietenie ce o ai către domnia mea. Şi mi-ai trimes domniei mele şapte cântare şi jumătate praf de puşcă. Pentru aceea mulţămim foarte mult domniei tale. Şi acum, întra'ceastă vreme, noi suntem pe urma acestui lotru, în slujba cistitului domn a împăratului şi în slujba crăiască şi a noastră. Deci acum n'avem mai mult prilej, dar cu vremea noi vom trimete întreaga plată la mâna domniei tale, cât va fi preţul acestui praf. Şi după aceea mĕ rog domniei tate şi întreguluĭ sfat, ca să ne fiţi nouĕ încă şi mai bun prieten din această parte. Apoi în ce va fi

treaba și pofta domniei tale către noi, în toate va fi pe voia domniei tale. Aceasta dau a știre domniei tale. Și să fiți sănătoși, amin.

Scrisă în Suceava, Octombrie în 25.

Notițe.

Ștefăniță-vodă, sau Ștefan-cel-Tînăr, după cum am arătat în notițe la p. 170, este fiul lui Bogdan Vlad, Sașiul sau Crucișul. Ștefăniță a domnit noue ani și nouĕ luni: de la 1517 și până la 1527 Ianuarie în 14. A purtat mai multe războae norocoase, între altele și cu Radul-vodă de la Afumați. Pricina acestui războiu spun uni, că ar fi fost căsătoria sa cu Stana, fiica lui Neagoe Basarab. Nunțiul apostolic, baronul italian Burgio, povestește astfel aceasta întâmplare: «*Basarab voevodul transalpin, om avut și mult capabil, predecesorul acestui voevod (adică lui Radu) a avut trei copii, un băiat mort prin Turcia, și două fete, dintre care pe cea mai mare o făgăduise soție voevodului Moldovei, cu condițiune ca atunci când fetele vor crește mari, să poată alege dacă dintre cele două ar voi pe cea mare ori pe cea mică. După ce muri Basarab, au fost aleși voevozi ori unul venit cu ajutorul regelui Ungariei, ori altul, cu acela al Turcilor care a alungat pe cel dintâiu, până când sultanul a ridicat voevod pe Radul, dintru'ntâiă adus de regele în tronul Munteniei. Acest Radul s'a întreținut cu monarhul Ungariei... Regele pentru a lega pe cei doi voevozi, a ordonat ca una din ficele lui Basarab să fie dată lui Radul, și celeilalte voevodului moldovean. Aceste copile erau amândouĕ în puterea regelui. Această negoțiere s'a făcut cunoscută voevodului din Transilvania, care era vecinul ambilor domni români. Voevodul ardelean hotărîșe ziua nunții, având gândul să observe pactul cu domnul Moldovei: a-i da dintre copile pe cea care îi va plăcea mai mult. Se întâmplă între acestea să fie constrâns voevodul din Moldova a merge contra Tătarilor; nu putu deci să se ducă la nuntă în ziua hotărâtă, și trimise ambasador să-l scuze și să-l roage a-i da o amânare. Voevodul transilvan voia să se țină de cuvânt, și să observe ziua dată celuilalt (domn); după părerea unui interpret conrupt de voevodul muntean, îi dădu pe a doua născută dintre copile și servi pe cea dintîiu după domnul moldovean. Intors acest voevod din expediținnea contra Tătarilor, a trimis o legațiune la rege și la voevodul transilvan pentru a se plânge că i s'a făcut nedreptate protivnică învoelli de la început, și aprobată de monarhul Ungariei... Cele două provincii, Moldova și Transilvania, fac Valahia, colonie de Romani. Condițiunea cu care se mulțumea voevodul muntean de a lua pe prima născută dintre pricipese, nu a fost voită de celălalt, și a urmat o răsbunare, voevodul Moldovei a intrat cu armata sa în Transalpina, și ieri a venit știrea că voevodul de aci a fost alungat din țeara sa. Această întâmplare este foarte însemnată, pentru-că gonitul domn va cere ajutor de la Turci, și se poate prea bine ca sultanul să voiască a aduce oastea sa și în Ungaria... ori să coprindă Moldova. De aceia este de prevăzut că se va trimete un ambasador care să încerce dacă autoritatea regelui nu va putea aduce împăcarea și mieșorarea diferendului dintre voevozi.* «cf. Docum. Hurm. Dens; II², p. 523—4; Gr. C Conduratu, Relațiunile Țării-Românești și Moldovei cu Ungaria p. 258—259. Scrisoarea de mai sus poartă data de 8 Martie și e trimisă din Buda. Nunțiul apostolic Burgio, spune: Basarab voevodul transalpin, a avut trei copii, un băiat mort prin Turcia și două fete. Adevĕrul este că a avut mai mulți copii și fete după cum am spus în notițe la p. 19. Și anume: pe Theodosie, Petru, Ioan, Stana, Roxanda și Angelina. Theodosie a murit la Constantinopol; Petru, Ioan și Angelina au murit în țeară și

au fost înmormîntaţi la Curtea de Argeş alături de părinţele lor. Petru a murit în luna Martie în 15; Ioan, a murit în 27 Noembrie, şi Angelina în August 3. Lipseşte data de anĭ, nu se ştie, nefiind pusă în epitaf, probabil însă că au murit încă de micĭ, fiind încă în viaţă Neagoe Basarab. Roxanda s'a măritat după viteazul Radul de la Afumaţi la 11 Ianuarie 1526, iar Stana după Ştefăniţă-Vodă domnul Moldoveĭ. Roxanda era mai mică şi maĭ frumoasă de cât Stana. Pe Roxanda o voise domnul moldovean, dar soarta o destinase luĭ Radul de la Afumaţi. Stana a murit la 1531 şi a fost înmormîntată la M-rea Curtea de Argeş. Epitaful mormîntuluĭ său glăsueşte: «Răposat-au roaba luĭ Dumnezeu doamna Stana, fiica luĭ Ion Basarab voevod şi a doamneĭ luĭ Despina, şi fosta doamnă luĭ Ion Ştefan voevod; iar la moarte a primit chipul îngeresc şi s'a numit cu numele său monahia Sofronia, în anul 7039=1531, luna Februarie 8 zile» cf. Curtea de Argeş (număr festiv) p. 46—47. — Ştefăniţă a murit — zice-se — după Urechie, otrăvit de soţia sa. Din faptul acesta ca şi din tradiţiunea păstrată între călugăriĭ de la Argeş, care spune că Stana ar fi despuiat biserica de sfintele odoare, se vede a fi fost o fire de femee rea; iar pocăirea şi trecerea eĭ la călugărie se explică uşor. Ştefăniţă a fost îngropat cu cinste la Putna unde îĭ se şi păstrează mormîntul cu următorul epitaf: «Bine-cinstitorul şi iubitorul de Christos Iŏ Petru voevod, domnitorul ţăriĭ Moldoveĭ, a înfrumuseţat mormîntul acesta nepotuluĭ său Ştefan voevod, carele s'a mutat la vecinicile locaşuri în anul 7035=1527, luna (după Letopiseţ, Ianuarie 14)». Melchisedek, O visită la câte-va M-rĭ şi biserică antice din Bucovina, p. 15. Cum se vede din inscripţie, mormîntul i-a fost înfrumuseţat de către unchiul său Petru Rareş. Cu un an maĭ nainte, adică în 1526 Septembrie în 20, murise şi fratele său Petru. Mama luĭ Ştefăniţa, Stana, a murit în 1518 şi a fost înmormîntată la Rădăuţi. Mormîntul său poartă, următorul epitaf: «† Бл҃гочьстивыи и҃ хр҃олюбивыи (Їѡ Стєфан воєвода г҃спдрь зе҃мли Молдавскои, сн҃ь Богдана воєводы Ѣкраи грѣхъ съ матери своѣи Стан҃ѣ, в лѣт҃ ҂зкз. мсца Ген к҃и при єпск. Пахѡміе». Adică: «† Bine-cistitorul şi iubitorul de Christos Iŏ Ştefan voevod domn al ţării Moldovei, fiul lui Bogdan voevod, a înfrumuseţat acest mormînt, mamei sale Stanei, în anul 7026=1518, luna Ianuarie 28, sub episcopul Pahomie».

DAN PĂRCĂLAB DE CÂMPU-LUNG.

(1527)

LXXIV.

Ѥто́ а́зъ, на Да҃ пѫркъла҃ ѡ А(аъ)го-поли, пише и҃ здравїе
гнѣ҃ кыр҃ѕ ѡ Кыстрици ѩко пр҃ѩтєлиі гнѣ҃ нашемѹ. Ина

Âцѣ вѣ гнвѕ ти вашен млти в'кстѣ къ н'ккоѣ м'кста н'ккїи
д'кло, дѧтѣ на разоу, ѣкоже в'кстѣ ли зл'о ли докро гнѕ на-
ше, нев'крѕѣ на. Каже а же сѫ конскки къ зели Оутоскоѣ. по-
неже гнтвѕ вашен млти дѧтѣ разоу гнѕ наше. Петрѕ
воньо, да бѫдѣ в'кра ваша, ѣако же гатѣ гнтвѕ вашѣн
млти, како вожнли къ гнѕ нашемѕ да кѫдѣте сѫ правдож.
Ѝ здраствѕнтѣ ѡ Хѣ. ѧминъ.

Пн. къ Дълго-поли, Ю. кѕ.

Hârtie.—Pecetie cu inel, de ceară neagră, mică, rotundă, cu litere ne-înțelegibile.—Pe V°: «minister».—Fără adresă.

Iată eu, panul Dan pârcălab de Câmpul-lung, scriu sănătate panuluĭ birău din Bistrița ca prieten al domnuluĭ nostru. Altfel, dacă grația domnieĭ voastre aveți din vre-o parte oare cari vești, dați-ne nouă de știre, orí ce fel de vești ar fi de bine sau de rĕu domnuluĭ nostru : ei nu ne crede pe noĭ. Se spune că sunt oști în țeara Ungurească, de aceea grația domniei voastre dațĭ de știre domnului nostru, luĭ Petru Voevod, să fie credința voastră, precum ațĭ zis grația domnieĭ voastre, și ați jurat către domnul nostru, că aveți să fițĭ cu credință. Și să fițĭ sănătoșĭ întru Christos, amin !

Scrisă în Câmpu-lung, Iulie în 26.

Notite.

Dan părcălabul de Câmpu-lung după notițele ce mi-a comunicat d-l profesor I. Tanoviceanu, poate fi Dan vistiernicul din ultimiĭ anĭ aĭ luĭ Petru Rareș 1542, 1546 Mai și Iunie — Iliaș vodă 1547, 1545, 1549, portar al Suceavei sub Alexandru vodă în anĭ 1554—55.

Mateiaș, Vistiernicul lui Petru IV Rareș.

(1535 — 1537).

LXXV.

† Приѧтєлю моє добромy й чтитомy, гнy Тѫмашy киржy Кистрико.

† На Мѫтина кит'крни. Нинѣ покло й мно здравїѣ на-
шємѕ докро й чтитомѕ пр҃ïа́тєлю й гнѕ Тѫмашѕ киржѕ
Кистрическомѕ. Но сє, моли гва ти, за мою кн'гиню й за
ен матє й за наши д'кти й за нашѕ маѫѕ, наѕчит'к Кк,
нашє докра й чтитаго й надена прия́тел'к, да и не да-
кай ни на єнѕ странy: ни до Ѭанжіша кр҃л'к. ни до Петра
воєво, а́ нидє. Ѩли тѫ наѕчи Кк да и дрѫжи тамо ѕ
гва ти, но ко приплю да и возмѕ а́ цє ли прече твоа мл-
тѫ. вєми моли твоа мать. Ноне мкі и посла до рy гва
ти, на кєрy й на дшy гва ти, како а́ би не имали ни єнy
неколю' а́ ни пагѕкѕ. Ѩ цю кѕдє вол'к гва ти до мене, а́ ѭ
ѫцy вѫсе понажнити волю гва ти. Ноне тепе на Ка ми
ѣстѫ надежда й на гва ти. мо ми сѫ твоа мать ѕчинити

й ⁂ добро й зло, и тѫ ⁂ Дхъ стыи наѣчи. тако ѣчинн. Й къ
ⁿ ⁂ ⁂ ⁂

soc. şt. şi lit. din Iaşi, II, p. 517— 8, cu prilegiul descrierii bisericei ridicate de dânsul la Horodniceni. cf. şi *Uricarul*, t. VIII, p. 16—7. *Mateiaş* (logofătul) *are de urmaşi pe* : *Toader*, *Marica*, *Antemia*, *Ilisaita*, *şi Marica* (Acad. Rom., doc. 120|LXVII). Pe timpul lui Iliaş, ei cereau întărirea stăpânirei lor peste nişte ţigani de laie «*Căci i-a cumpărat* (*Mateiaşi*) *pe câţi au scăpat din Făgăraş de la Mircea voevod pentru 20.000 aspri şi pentru 40 samuri*». (Яли иχ коупнл коли оутек шт Фагараш шт Мирча воевод за двадесѣт хиліад аспри и за четири сорок соколи).

HURU MARELE VORNIC.

(1530—1541).

LXXVI.

† Прїатєлю моє млм й слачѣнишом. пан҃ кнрѫѕла ѡ Китрецѫ.

† На Хр҃ великїи двони. Нинн (-іс) прнятелю мо҃ем мламг й слачѣкйшом, панѕ кнрѫѕла ѡ Китрецѫ. Дâємо҃ на знанїе гѵѕ тє, ко ки прѫде сє҃го҃ крѣкмѫ. гдє҃ повели Нє́трѕ воево, â ѭ емо҃ пола кнѣги мой й сѫ дѣкте ми та ѕ ка млти. Ино҃. ко ки та, ѿни сѣ велми ѕстрашн за є́дє шокодо мѕ, й ѕложи ени пинѣзи ѕ єдє вамѕ. й неможе вкзâте пинѣзи ѡ то ѭмѕ ко҃ли врати сѫ ти назд, й лишн та. И л пола мой слѫги до гѵѕ тє како҃ â ки еми бѫгна пинѣзи. â гѵѕ тє не знае цю єте лю по҃слае гѵг тє сѫ нами слуги мй й ѧзѫ ми пинѣзи, й пойми слуги й вкза : ѧц з.

Ноне мли гвѵ тє їако прїатєлю моємѹ мллмѵ, како ѧ ви тѫ
нлѣчи Кѫ. да їспрѣкнитє то лю. да ѧ ви єсми вратн ми
пиѣкзи: ѧщ з, цю ми ѕзѫ ѡ мои сѧтн. Вємн мли гвѕ
тє. Й ѧ ми тако,ѧє ѕчнии колѣ гвѵ тє. кѫ что кѵ,ѧє трѣкл
гвѵ тє, ,ло на. Й Кѣ ,ла зрлви. ллн.

Ни. ѕ Сгчл. Мл кѕ.

Hârtie.—Pecetia aplicată : mică, rotundă, de ceară neagră, s'a pierdut. Arch. No. 53.

† La al meu iubit și prea dulce prieten, panului birău din Bistrița.

† Pan Huru marele dvornic. Scriu la al meu iubit și prea dulce prieten, panului birău din Bistrița. Dăm de știre domniei tale, când fu mai nainte de această vreme, când fugi Petru voevod, atunci și eu am trimes pe doamna mea și cu copii acolo la domnia voastră. Alta, pe când erau acolo, ei foarte s'au înfricoșat de o năpastie, și au ascuns niște bani într'o groapa, și n'au mai putut să ia banii dintr'acea groapă când s'au napoiat de acolo încoa, și i-au lăsat acolo. Și eu am trimes pe slugile mele până la domniata ca să-mi aducă banii, însă domnia ta nu știu ce fel de oameni ai trimes domnia ta cu slugile mele și mi-au luat banii și au ademenit pe slugi și au luat: 1900 zloți. Pentru aceia, te rog pe domnia ta, ca prieten al meu prea iubit, ca să te povățuiască Dumnezeu, să silițI pe acești oameni, să-mi întoarcă banii mei: 1900 zloți, ce mi-au luat de la slugile mele. Foarte mult te rog pe domnia ta. Apoi și eu de aşijderea voiu face voia domniei tale, în ori și ce va fi treaba domniei tale, către noi. Și Dumnezeu să-ți dea sănătate, amin.

Scrisă în Suceava, Martie în 26.

LXXVII.

† Чтмѣтомѕ (sic) моемѕ и добромѕ пріѩтє, Тѫма гпрѫ ѡ Кистри.

† На Хгрѕ великїи дѵони ѡ Долинѡи земли. Пише по-
лѡ и мнѡ зракїє чтмѵ моемѕ и добромѕ пріѩтє, жгпанѵ
Тѫма гпрѫ хртїани ѡ Кистри. Ѩ ѡ се, чтмѵ моемѵ и до-
бромѵ пріѩтє, дѣемѕ на знаніе гкѕ ти: зна гкѵ ти ы с҃к
на пріличй по на гр҃кхи кѫлезе Тѵци ѕ̂ на земли, а нашѵ
кн҃гини и мн сконѵ глави ѕ ваш земли, а сѫда кн҃гин҃к
мн ѡтекѫ а єди мои нако малики, ѡ пан ѕ ри гкѕ ти.
Про то, проси и моли гкѵ ти, ы чититомѵ моемѕ и до-
бромѵ пріѩтє, а би да т҃к наставн Кь и прчта Кго мтрѫ,
да мн држжи на тебе ѕ Кистриці, и не дава ѕ ри нн єнѕ
докле есмо не посла на гѵ ти, и цо кетова, а платити
гкѕ ти ѕсн: и цо ке кѵде тр҃ква гѵ ти на на, а чинити
кол҃к гѵ ти. И дїакѵе гѵ ти кели, ако ли може а би мн
пѵли по єни людїи, кели дїакѵе гѵ ти. Кѫ да ѡмножи
дны и л҃кта гва ти, амн.

Ии. s Gsчarĸ.

Hârtie. — Pecetia aplicată : cu inel, de ceară neagră, emblema : o cămee ; semnul hârtiei : stema cu cruce.

† La al meu cinstit si bun prieten, domnului Tomaș din Bistrița.

† Pan Huru marele dvornic de țeara de jos. Scriu închinăciune și multă sănătate la al meu cinstit și bun prieten, jupânului Tomaș domn creștin din Bistrița. Și după aceea, cinstitule și bunul meu prieten, îți dau a știre domniei tale: știi domnia ta cum s'a mai întâmplat pentru păcatele noastre de au intrat Turcii în țeara noastră, iar doamna noastră și scumpii sĕi copii în țeara voastră, iar acum a fugit de la doamna mea o slugă mică, ea a căzut în mâinele tale. Drept aceea, cer și te rog pe domnia ta, ca pe al meu cinstit și bun prieten, ca să te învrednicească Dumnezeu și prea curata Maică a lui Dumnezeu, să mi-i ții la tine în Bistrița, și să nu-i dai pe mâna nimănuia până când nu vom trimete la domnia ta, și ce vei cheltui, eu îți voiu plăti domniei tale tot; și în ce va fi treaba domniei tale către noi, eu voiu face pe voia domniei tale. Și te rog foarte mult pe domnia ta, dacă cumva poți ca să mi-i trimeți prin niște oameni, trimete-i, foarte mult te rog pe domnia ta. Dumnezeu să înmulțească zilele și anii domniei tale, amin.

Scrisă în Suceava.

NOTIȚE.

Despre Huru (Efrem) ne vorbește un uric de la Petru Rareș dat din Huși la 8 Aprilie 1528 (Arch. Stat. doc. part. ale familiei Stircea). Aci Huru, figurează ca pârcălab de Neamț alături de Crâste. Huru e mare vornic de la 1530 și până la 1541. *La Huru vornicul prânzi Petru-vodă, la întoarcerea sa în 1541, în Bârlad*: «*credincios și cinstit boerinul său Huru vornicul*» (Ureche, p. 202). De la 1541 și până la 1549, Huru, e boer de divan fără titlu. Huru (Efrem), are de urmaș pe Floarea (Acad. Rom., doc. 33/XL). La 1548, Martie în 21 se intâlnește un Danciu Huru pârcălab de Neamț, care are de nepoate pe Magdalincea, Marica și Erina (Acad. Rom., doc. 7/XXXVII). Acesta-i probabil o apropiată rudă a lui Efrem Huru.

ȘTEFAN LĂCUSTA.

(1538—1540).

LXXVIII.

† Стефа воево. Кжїею матїю гдрж земли Модаскон.
Нинѣ слоужк нашемоу Хжра кѣше кела. даѣмо тъі знати, а
есмо тъ прости за сгрѣшенїе цю и ёсй сгрѣши. Про то, ако
ѣзри се ли на. тъі прїѣде до на ѣ землю, бе страха й бе
сѣненїе, на наши дѣи й на вѣкри гва ли. й на вѣкѣ и на
дѣѣ ѣси колкро. велики й мали. Ина не учини.

Ин. ѣ Сочавк, Ѳ. ѕі.

Hârtie—Pecetie aplicată : mică, de ceară roșie, deteriorată.

† Ștefan Voevod, cu mila luĭ Dumnezeu domn al ţĕreĭ Moldoveĭ. Scriem slugeĭ noastre luĭ Hîra fost chelar, aceasta îţĭ dăm a ştire, că te-am iertat pentru greşeala ce ne-aĭ greşit. Drept aceea, cum veĭ zări această carte a noastră, tu să viĭ la noĭ în ţară, fără frică şi fără îndoială, pe sufletul nostru şi pe credinţa domnieĭ mele; şi pe credinţa si pe sufletul tuturor boerilor, marĭ şi micĭ. Alt-fel să nu facĭ

Scrisă în Suceava, Octombrie 16.

Notiţe.

Hîrea chelarul este un cunoscut boer al lui Petru Rareș. Despre Hîrea chelarul cf. Xenopol, Istoria Românilor, p. 556: «Moldovenii văzând şivoaele cumplite ce amenințau să le înghiță moşia, se sfătuiră, boeri şi ţărani, ce ar fi de făcut «ca să poată hălădui de atâtea nevoi ce s'au aţiţat in ţară şi risipă asupra lor. Aceste toate dacă au intrat la urechile lui Petru-vodă şi mai virtos Hîrea chelarul, i-au spus cum şi ţara (adică miliţiile ţărăneşti) se vorovesc ca să-l părăsească, multă scîrbă au întrat

în inima lui şi încotro vrea întoarce oastea mai întâi nu putea cunoaşte; că Leşii venise cu tărie, puterea Turcilor mare, mulţimea şi iuţimea Tătarilor neoprită; aceşti din untru slabi şi plini de hicleşug».

LXXIX.

† Пр҃ѣтєлє наши добри, кнѧзоу҃ и пражаро и ѕси людє цю прилѯаю къ Битрицѣ.

† Стєфа воєво, Кѫїєю млтїєю гпѫ зели Модаской.

Нинє гк ми пр҃ѣтєлє наши добри, панѕ кнѧзоу҃ и пражаро ѡ Китри. И по сє зах҃калкѣмо гви какото наши добри пр҃ѣтєлє, за добро и за слѫѕ цю єтє на ѕчинилй. Терє сегá нáки тако поразѕмємо: ѣрє сѕ по тамо ѡ людїє Алеѯадрѕ имене Крачю и Іѡ Стага. терє мнимо ск ваше маріи кáко да ск силѕѣтє за нашѕ волю, ви и съ вашимй людїє цю сѕ съ ками, кáко да на сътворитє добро и слѫка, и да ск силѕѣтє како да можетє на добивати ѡ тоти два сл҃ Алеѯадрѕ. И тако да знаѣтє и да к҃рѕѣтє нашѕ дшѕ. кто на кє добивати и и кє и на принєти, а тако, вси чакъ

*) Ioan Stângaciu se întâlneşte într'un uric din 1535, Martie în 9. (Acad. Rom., pecetia No. 30). Un Grozav, pârcălab de Roman, se întâlneşte în documente pe la 1528, Aprilie în 8. Acesta poate fi Grozav vătaful, sau în tot casul o rudă apropiată a luĭ.

цю вѣсѣоцѥ ѕ гв ми йли сѣла сѣ млнна доврїи, йли воло-
вѥ, йли кравї, йли шцн, йли пнн'кзѥ за сѵѥ кѥ ѣмѕ датї, й
гви такодѣрѥ кѥ за сѵѥ сѣтворнти по вол'к гви, тѣчїю
млнмо с'к да с'к снлѕѣтѥ. Й цю йзрѣчѥ слѕга гв ми, Гроза
вата, ѡ вѣсѥ к'крѕѣтѥ ѣго, а сѕ наши р'кчи нтнниїи. Й зра-
свѣтѥ гви. амн.

Ин. ѕ Кѣрла, Гѥ. аі

Hârtie.—Pecetie aplicată : rotundă, mijlocie, de ceară roşie, cu legenda : «† Печат Iѡ Стѣфанъ воєвода и гнк».; semnul hârtiei : două săgeţi încrucişate.

c. 1538—1540.

† La aĭ noştri buni prietenĭ, birăulŭi şi părgarilor şi tuturor oamenilor ce ţin de Bistriţa.

† Ştefan voevod, cu mila luĭ Dumnezeu domn aĭ ţăriĭ Moldoveĭ. Scrie domnia mea la aĭ noştri buni prietenĭ, panuluĭ birău şi părgarilor din Bistriţa. Şi după aceea mulţumesc domnielor voastre ca la aĭ noştri buni prietenĭ, pentru bunătatea şi slujba ce ne-aţĭ făcut. Şi acum, iarăşĭ, aşa am înţeles : că sunt într'acolo din oameniĭ luĭ Alexandru, anume Crăciun şi Ion Stângaciŭ, şi ne rugăm măriei voastre ca să vă siliţĭ pentru voia noastră, voĭ şi cu oameniĭ voştri ce sunt cu voi, ca să ne faceţĭ slujbă bună, si să vă siliţĭ ca să-ne puteţĭ dobândi pe aceste două slugi ale luĭ Alexandru. Şi aşa să ştiţĭ şi să credeţi pe sufletul nostru, că acela care ni-i va dobândi pe dânşi şi ni-i va aduce pe dânşiĭ, apoĭ, unul ca acela tot ce va voi de la

domnia mea sau sate cu mori bune, sau boi, sau vacĭ, sau oĭ, sau banĭ îĭ voiŭ da luĭ orĭ-ce și domnielor voastre asemenea în toate voiŭ face pe voia domnielor voastre, numaĭ rugămu-ne ca să vă siliți. Și tot ce vă va spune sluga domnieĭ mele, Grozav vătaful, întru toate să-l credeți pe el, căcĭ sunt spusele noastre adevĕrate. Și să fiți sănătoșĭ domniele voastre, amin.

Scrisă în Bârlad, Ianuarie în 11.

Notițe.

Ștefan voevod poreclit de popor Lăcustă pentru multele lăcuste ce pustiiră țeara în vremile lui, este feciorul lui Alexandru voevod, feciorul lui Ștefan-cel-Mare. Cronicarul Urechie, vorbind de venirea lui la tron, (v. Letopisețe, I, p. 164) spune: «Și le-au pus domn pre Ștefan vodă feciorul lui Alexandru vodă», iar cronicarul polon Bielski întărește spusele cronicarului (Ureche), numindu-l Ștefan Alexandrowicz.—Alexandru, feciorul lui Ștefan-cel-Mare (v. notițe pp. 164), a avut doi fiĭ: pe unul Bogdan și pe acest Ștefan. Bogdan a murit la anul 1480 Ianuarie în 30, și a fost înmormîntat la Rădăuți. Epitaful de pe mormîntul seu poartă următorul coprins: «Bine-cinstitorul și iubitorul de Christos Iõ Ștefan voevod, domn al țării Moldovei, fiul lui Bogdan voevod, înfrumusețâ mormîntul acesta nepotului sĕu Iõ Bogdan voevod, fiul lui Alexandru voevod, în anul 6988= 1480, luna Ianuarie 30» Melchisedek, O visită la câte-va M-ri și biserici antice din Bucovina, p. 69.

TOMA, LOGOFĂTUL LUI ȘTEFAN LĂCUSTĂ.

(1538—1541)

LXXX.

† Гнѣ мое чтитомѹ й мнстнво. Тѫлмачѹ кнрѫѣ Кистричскомоѹ.

† Йѣ Тома логофѣ гна Стéфана коево Мшдаской земли.

Пише покло й мно поздравленїа гнѣ моемѣ, любимомоѹ й

добро й чтитомѣ гнѣ Тѫлмачѣ кнрѫѣ Кистрическомоѹ. По

сн ,дава ни знанїе гвѕ ти. гнѕ моемъ, поне знае гво ти како
Къ напѕсти на на гнѫ свой и напѕсти Тр҃ци и рагна и
расна на по вѫсе мѕстѕ. Ино сѫлѕчи сѧ наши цигано да
плазили до Єдескоу землю, за прадѕ сѕ вѫси и Єрдеской
земли. али й и кѕни вѫсе за мой правїи пиньзи, ѣ ми
ѣстъ Къ свѣдѧте и имаю содѫща ѡ кого ѣ сѫ и кипи. Те
ра сѧ слы҆ши а вѫпа сѕ въ рѹки гва ти, сего ра млю гва
ти гна, мое млтива и гпра хртїаско, не вѕ ра моей пагѕ-
ки. али тѧ наѕчй Кь гва ти крати ми и Ба ра й ра на-
шей коли, поне до сѫ ѣсмо ѕ пагѕкле, поне не ѡстало на,
ни домоке, ни села, ни мли, ни товара, ни щци. ни пче, ни сѫсѕ.
ней цркви, ни платъ, й вино ницю. Веми тѣ моли твоа мл-
тъ. Й аџе ли ми ѕчини гво ти сїю добротѕ ѡ рѕ гва ти.
а а до моен сѫмрти не забѕ доброту гва ти, али вѫсе
вѕду памѧ гва ти, й а й дѣкти мой до вѣка. Я зацю
ми ѕчини сїю нарѹку, а а пошлю кола гвѕ ти ѣди види
кїѕ, цю вѕде крѣде р з ѕ, а ве того ѣще вѕде ѕчина волѣк
й похта гва ти сва ѡ мене й люде гва ти, ако й ѕвиди

гва тн: а̂ ѡ т҃к цнга незнаю кѣде ли ймати ймати нѣкїи
фоло йли ни? Тоѣ с҃к моли гв҃ тн, в҃ ми твоа матѫ гнѫ
ѡ с҃к напре ако й гнѫ мой Стефа воево. И Бг҃ да ѕ-
множи дни й лѣта гва тн.

Ии. г҃ Догое-поле, Ѳ. в҃.

Hârtie.—Pecetia aplicată : rotundă, cu inel, s'a pierdut.
Arch. 87.

† Domnului meu, cinstitului și milostivului, Toma birăul Bistriței.

† Eu Toma logofătul domnului Ștefan voevod al țării Moldovei. Scriu închinăciune și multă sănătate domnului meu, prea iubitului și cinstitului domn Toma birăul Bistriței. După aceea dau a știre domniei tale, domnul meu, pentru că știi domnia ta că Dumnezeu a trimes asupra noastră rĕutatea sa și a trimes pe Turcĭ și ne-au prădat și ne-au mâncat pe noi pe tot locul. De alta întâmplatu-s'a că țiganii noștri să fugă în țeara Ardealului, ce e drept sunt toți din țeara Ardealului, dar eu i-am cumpărat pe toți cu banii mei drepți, martor îmi este Dumnezeu și am și mărturie de la cine i-am cumpărat. Deci acum aud că au căzut în mâinile domniei tale, pentru aceia te rog pe domnia ta, domnul meu cel milostiv și domn creștin, să nu fi întru paguba mea, ci să-te povățuiască Dumnezeu pe domnia ta că să mi-i înapoiezi pentru unul Dumnezeu și pentru voia noastră, fiind-că până acum suntem în pagubă, căci nu ne-au rĕmas nouĕ, nici case, nici sate, nici mori, nici bani, nici oi, nici al bine, nici saduri, nici biserici, nici haine, cu un cuvînt nimic. Foarte mult te rog pe domnia ta. Și dacă îmi vei face domnia ta această bunătate de la mâna domniei tale, apoi eu până

la moarte n'am să uit bunătatea domniei tale, ci în toate îmi voiŭ aminti de domnia ta și eu și copii mei în veci. Iarăși pentru că-mi faci aceasta rugăciune, eu am să-ți trimet domniei tale în dar un bidiviu, care să prețuiască 100 zloți ungurești, dar pe lângă aceasta va mai fi făcută voia și pofta domniei tale și a oamenilor domniei tale pretutindenea de mine, precum ai să și vezi domnia ta; iar de la acești țigani nu știu zĕu dacă vei avea vre-un folos sau nu? Aceasta mĕ rog domniei tale, să-mi fi domnia ta domn de aci nainte ca și domnul meu Ștefan voevod. Și Dumnezeu să înmulțească zilele și anii domniei tale.

Scrisă în Câmpu-lung, Octombrie în 2.

Notițe.

Toma logofătul se întâlnește între boerii lui Ștefan Lăcustă, înainte de 19 Martie 1541, căci la această dată a fost pus vistiernic în locul lui Mateiaș făcut logofăt. Cf. Iorga, Chilia și Cetatea Albă, p. 348—9.

Toma logofătul, Petrașcu comisul și Sturza postelnicul.

LXXXI.

† Ѥмономъ ѝ чтно ѕрождномъ, нашемъ чтнто ѝ прѣ-
матиномъ гнѕ ѝ пріѧтелю, жѕнань Тѫмашѕ Кирѫ́ ѝ пра-
вителю ѡ Кистрискїи гра. Покло ѝ много поздравленїѧ да
вспрїѧме гка ти ѡ пріятели гѕ ти. ѡ пана Иѕтрашка
волиса, ѝ ѡ Тома логофета ѝ ѡ Мирона меденичарѣ ѝ
ѡ Кѕѕатѕла ѕпарѣ ѝ ѡ Стѕѕѣ постенника, войре ѡ Мѡ-
даской земли. Но сн дава на знанїѥ гѕ ти, поне ѥсмо

посла до гвѕ тн. наши чловци съ наши ми нтиними й по-
трѫними р҃кчми. Сего рд. мамъ твоѣ гвѕ тн и наше гпра
й добра й надена пріѧтелк. да и вкрѕе ѡ вѫсе цю нрекѕ.
поне сѕ наши р҃кчи потр҃книи. Й тн ѹчини на доброю нпра-
вѕ ѡ гвѕ тн. Тоѣ ск мамъ гвѕ тн. Й Бъ да ѕмножи
лкта гвѕ тн.

Ин. ѕ Мае. Се. кѯ

Hârtie.—Două pecetii aplicate : cu inel, în ceară albă, mici, ovale ; semnul hârtiei : stema cu cruce. — Arch. No. 92.

c. 1540.

† Prea puternicului și întru cinste născutului, la al nostru cinstit și prea milostiv domn și prieten, jupânului Tomaș birăul și diriguitorul cetății din Bistrița. Închinăciune și multă sănătate să primești domnia ta de la prietenii domniei tale, de la panul Petrașco comisul, și de la Toma logofătul și de la Miron medelnicerul și de la Bălțatul ușierul și de la Sturza postelnicul, boeri din țeara Moldovei. După aceea, dăm a știre domniei tale, că am trimes la domnia ta, oamenii noștri cu ale noastre adevărate și de trebuință cuvinte. Drept aceea, te rugăm pe domnia ta ca pe domnul nostru, bunule și de nădejde prieten, să-i crezi în toate cele ce-ți vor spune, căci sunt ale noastre cuvinte de trebuință. Și ast-fel să ni se facă ispravă bună de la domnia ta. Aceasta ne rugăm domniei tale. Și Dumnezeu să înmulțească anii domniei tale.

Scrisă în Maer, Septembrie în 29.

Notițe.

† Toma logofătul (al 2-lea), Pătrașcu comisul și Sturza postelnicul se întâlnesc prin documente în anii 1540. Bălțatul ușierul trăia la Covurlui. *Aceste notițe mi le-a comunicat d-l profesor I. Tanoviceanu.*

Egumenul Moldoviței către birăul de Bistrița.

(1563)

LXXXII.

† Пріѧтєлю нашємѹ, панѹ пржжлакѹ ѡ Кытрици.

† Смѣрєнꙑ ігѹмє и кє сѫко ѡ монати Молдавици. по-
кло и мно здравїє сѫтварѣкє пріѧтєлю нашє, панѹ пржж
лакѹ ѡ Кытрици. И по сн дає знати гнкѹ тꙑ, ѩко прїн-
дє до на ли пана кнржѹ ѡ Кытри ра нѣкки длжгй, что вкі
длжже Сава нѣкїи Сасо ѡ Кытри и тѣкгалй на Сжкоє ти
лю. Иж неймає Сжкоє нито, ѩко не ѡсталó нито ѡ Сава,
иж Сжкоє имає ѯри ѯ Длжго-полй. Мли сѧ гнкѹ тꙑ ѩко
нашє пріѧтєлю, ѧціе кѫсхоціж ѡпирати за тота даторїе.
да ѡпираю ѡ Длжго-полѣ, ѩко тамо є ѯри Сжкоєй, мл
множає имає ни за к та. То ра мли сѧ гнкѹ тꙑ, да сѫт-
кори ра вол'к стго монатирѣ, да кє имаю ва ѡнніи лю,
иж да ѡпираю ѡ кѫдѹ є ѯри Сжкоє.

Й бж здра. âмн.

Hârtie; pecetia aplicată; de ceară neagră, ruptă. —Arch No. 360.
c. 1563.

† Prietenului nostru, panului părcălab de Bistrița.

† Smeritul igumen și întreg soborul din M-rea Moldaviței, închinăciune și multă sănătate aducem pretenului nostru, panului pârcălab de Bistrița. Și după aceea dăm a știre domniei tale, că a venit la noĭ cartea panului birău de Bistrița pentru niște datorii, ce a fost dator Sava unori Sași din Bistrița și l-au pârât pe Sava aceștĭ oamenĭ. Dar Sava n'are nimic, că n'a rămas nimic de la Sava, dar Sava are uric în Câmpu-lung. Ne rugăm domniei tale ca prieten al nostru, dacă voesc să oprească pentru aceea datorie, să oprească din Câmpu-lung, căcĭ acolo este uricul Saveĭ, poate să aibe maĭ mult ca 20 talerĭ. Drept aceea ne rugăm domniei tale, ca să facĭ pentru voia sfânteĭ M-ri, să nu aibe a suferi alțĭ oamenĭ, ci să oprească de acolo unde este uricul Saveĭ. Și să fi sănătos, amin.

NOTIȚE.

Despre un Sava (popa) se vorbește într'un uric de a lui Ioan voevod, din 9 Maiŭ 1563, dat din Hușĭ (Acad. Rom., pecetia No. 9). Probabil ca acest Sava este cel de maĭ sus.

Grigorie birăul Bistriței.
(1564)

LXXXIII.

† Йзволенїемь Кжїе, а на Григо. кирѳ ѡ Кистри. знаемь, м прїидж чавкы ѡ Сисоси и сѫ перисѧ сѫ Йгани на хѡтарѣ йже є на поте на Йлга. Й по се âзь посла сѫ сѫкѣтн наше. послахѡ два пагари сѫ кѣрно слѣга нâша. слѣга наша

на Гкцеѕ пакала, да вид'к на сего хѡтара. а мы к'кд'к-
хѡ ꙗко Сиѕоѕ'кинрь не подобаетъ, нж Илг(а)ни; и Сиѕо-
ѕ'кни с'кдж на Сомешь. а Плѧанкы на Пага. Й хота поста-
хѡ й ѕравнихѡ, й ѕравнихѡ да кѧдѕ до хѡта Манр'кни-
ло. Майр'книлорь сѫ кѫкупит сѫ сѫ хота и до кал'к Ягра
рило й до кал'к Кѫна. Й по сѥ, паки потоми хотарь (sic)
ѥгда кѧдѥ йма, ꙗкоже ѥ и на йни сели. Й по сѥ, паки по-
слахѡ к'кра пана Гкц'кѕ паркала сѫ канетж Мнхг й сѫ
жѧдѥ ѡ Маерь на има Жижк й сь Манр'кни. й ѡ Си-
ѕоѕг, Мнхо и кѫси сели, и ѡ Пага. Трн и сь сенници кѫси,
и ѡ Федре. Йньдрейка. Й по сѥ потоми й поставихѡ,
ск'кзь м зла. кто сѫ покѕси разорити или кѫзрати. Та да
знаете. ина некѧдѥ. Й спите ѡ Гн. ѧмнь.

Ин. кѫ л'кто „зов. мца Я· гі.

Hârtie; pecetia aplicată, s'a pierdut; semnul hârtiei: o stemă — Arch. No. 368.

† Cu voia lui Dumnezeu, eu panul Grigore, birăul Bistriței, fac cunoscut, că au venit oamenii din Simzozu şi sau pârât cu Iluanii pentru hotarul ce este pe rîul Ilua. Şi după aceea

eu am trimes cu sfatul nostru, trimis-am doi pârgari cu credincioasa slugă a noastră, sluga noastră pan Gheaţeu pârcălabul, ca să vadă acest hotar. Şi noi am văzut că Simzorzeanilor nu se cade, ci Iluanilor: că Simzorzeanii şed pe Someş iar Iluanii pe Ilua. Şi hotarul l-am pus şi întocmit, şi l-am întocmit ca să fie până în hotarul Maireanilor. Maireanilor să se împreune cu hotarul lor până în valea Aurarilor şi până în valea Bărnei. Şi după aceea, iar am întocmit hotarul pe unde să fie imaşiul, precum este şi la alte sate. Şi după aceea, iar am pus credinţa panului Gheaţeu pârcălabul cu a căpitanului Mihul şi cu judele din Maer, anume Jurjea şi cu Maireanii: şi din Simsorzu, Mihoc şi cu tot satul, şi din Ilua, Triful şi cu sătenii toţi şi din Feldrev, Andreica. Şi după aceea s'au întocmit şi am lăsat rămăşag 40 zloţi, pentru acela care se va încumete să strice sau să întoarcă (această întocmire). Aşa să ştiţi, altfel nu va fi. Şi să fiţi izbăviţi de Dumnezeu, amin.

Scrisă în anul 7072=1564, luna Aprilie 13.

BOGDAN ALEXANDROVICI.

(1568—1572)

LXXXIV.

† Пріѧтелѥ наши ѯокри. паноу кнрѫу и кѫсѣ прѫгаре и сѹце ѡ трѫ

Кистрицѫ.

† Кѡ,да коєко. Кѣкѣю маттїю гнрѫ зелй Мѡлдакской. Ни-

ние гко мкі пріѧтелє наши ѯокри и многого надѣнкі пано.

жѕпанѕ кнрѫѕ и кѫсѣкі прѫгаре и сѹце ѡ трѫ ѡ Кистрицѫ.

І ѡ҃ сѐ ѧвакáмо на знаніѐ гко кѝ ѡ҃ ми прѡ ѐтѐ ѧпѕстúли до
гко мкі. гко мкі всѐ по рѐ поразѕмѣхѡ листѣ й рѣчїѡ гко
вкы. Й сіцѐ писáли ѐтѐ до на радй нѣкоѐ лотрл. йжѐ ѡ
мно крѣкмѫ хоѯи сатрѐтїи лотрѕючй. ꙗко дл кѣзмóжѐ
ѡ прѣкѣзтити кѣ сѣкѣк й йніи ꙗкы кыíли ѐмѕ кѣ помо-
како ꙗкі кѣзази погазúти зѣлю гко мкі й пагѕвѕ оу҃чинйти
оу҃ Кгкі нáши. Íно, гко кі соу҃ци разѕни й прѣкмѫдрй ѡ
кидѣкіри тáкоѐ неѕстроѐніѐ й нелѣпо стиы ѡнѫ лотрѫ
кѫ сухóтѣк сѫдѣкати мѐдѕ зелѣкмй. гко кѝ тако ѐтѐ на
дмй знати, ѐрѐ ѐтѐ послали гко кі свои слоу҃ й мити є
й не могли прихватити ѐгѡ, ко є ѕтѐ пѣк ѕ лѕгѕ ѐнѕ й ко
є тѫчїл кѣзкнѫ. Íно, за тѡ кемй хасѕѐ гко кі, чтѡ сѫ не-
волисáйтѐ чтѡ кі кыло ми й поко мѐ зелѣкмй й ,држ-
житѐ прїѧтѐство ,доброѐ сѫ нáми. котороѐ прїѧтѐствѡ
ймали ѐтѐ сѫ ѡцѐ гко Íлеѯадрѫ коѐко покойнїи. Ниѣк
жѐ кйдѣхо ѐрѐ ѐтѐ на прїѧтели ,добрїи й сѫ ѕсѐ сріцѐ.

Ѷно, ѣпіе проси ѝ моли сѧ гко кѝ. ѩко наши ⁘ добри пріѧтелѥ, ѩко да наставитъ ка Хс Кк. что кы сѧ ѥтѥ нєколисалѝ ѧ чє ѥ кьзмо́жѥтѥ ѝмѝти. Ѷно, ѥ ли ѝмѝтѥ ѥ. ѧ кы ѥтѥ ѥго посадилѝ ѕ свєзаствò ѧ лю҃ди ѥ что кы ѥстѥ каралѝ такоки каранїѥ и ѝнїи кьзр'кніѥ на ни ѧ кы сѧ по(к)лалѝ. ѧ гко мы конѥѥ пріѧтєствò хоиѕ показатѝ кѫ гко кѝ ниже лѝ ѩко до сє́л'к, ѩко са́ми гко кѝ ѿчима своима ѷзриѣтѥ. Тоѥ дае гко кѝ знатѝ, ѝ тоѥ сѧ моли. Ѝ здрастуигитѥ

Ни. г Хоти. G҃ ѕ.

Hârtie.—Pecetia aplicată : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, cu legenda : «† Печатъ Іѡ Бѡгданъ воєводъ гнъ.

c. 1571.

† La ai noştri buni prieteni, panului birău şi tuturor pârgarilor şi judeţilor din târgul Bistriţei.

† Bogdan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scrie domnia mea la ai noştri buni prieteni şi de multă nădejde pani, jupânului birău şi tuturor pârgarilor şi judeţilor din târgul Bistriţa. Şi despre aceasta dăm de ştire domniei voastre de cartea ce aţi trimes-o domniei mele, domnia mea totul a rândul am înţeles cartea şi cuvintele domniei voastre. Şi aşa ne-aţi scris nouĕ de rândul unui lotru, care de multă vreme gândesc că umblă lotrind, ca să poată ademeni la sine şi pe alţii ce să-i fie lui într'ajutor, ca să poată intra să calce ţeara domniei mele şi pagubă să facă credincioşilor noştri.

Alta, şi domnia voastră întru adevĕr înţelepţi şi prea mândrii, văzând o astfel de neorânduială şi neliniște ce vrea să facă acest lotru între ţĕri, domnia voastră aşa ne-aţi dat a ştire, că aţi trimes domnia voastră pe slugile voastre ca să-l ademenească pe el şi nu l-au putut prinde pe el, căci a fost scăpat pe jos într'o luncă şi numai calul i-au luat. Alta, pentru aceasta vă foarte mulţămim domniei voastre, că vă nevoiţi să fie pace şi liniște între ţări şi ţineţi prietenie bună cu noi, care prietenie a-ţi avut-o şi cu tatăl domniei mele Alexandru voevod răposatul. Acum am văzut că ne sunteţi nouĕ prieteni buni şi cu toată inima. Alta, încă poftim şi rugămu-ne domniei voastre, ca la ai noştri buni prieteni, că să vă învrednicească Cristos Dumnezeul, că să vă mai nevoiţi spre a putea a l prinde. Alta, dacă l-aţi prinde pe el, să-l puneţi pe el în lanţuri, iar pe oamenii lui să-i certaţi cu o asfel de ceartă ca şi alţii văzându-i pe ei să se pocăiască, apoi domnia mea şi mai bună pretenie vĕ voiŭ arăta domniei voastre ca cea de până acuma, precum singur domnia voastră cu ochii voştri veţi vedea. Aceasta dau domniei voastre a ştire, şi aceasta mĕ rog. Şi să trăiţi.

Scrisă în Hotin, Octombrie în 6.

Notiţe.

Bogdan este fiul lui Alexandru Lăpuşneanu şi al Roxandei. (vezi notiţa de la pagina 163—165). In anul 1553, 15 Alexandru voevod al Moldovei, fiul lui Bogdan voevod şi nepotul bătrânului Ştefan voevod, a împodobit şi înfrumuseţat din truda sa iconostasul sobornicescului hram al M-rei Dionisiatu. In anul 1564 acelaş Alexandru şi soţia sa Roxandra aŭ înfrumuseţat icoana sfintului Ioan Înainte-mergătorul. cf. Porfirij Uspenkij, Istoria Atosului p. 353.—In 1568 bine-cinstitoarea doamna Roxandra, mama domnitorului Moldovei Bogdan, a dat Zografului 52,000 de aspri spre rescumpărarea metohului de pe Struma. Acelaş Porfirij la p. 336.

ION VODĂ CEL CUMPLIT.

(1572—1574).

LXXXV.

† Прѣтєлю моємѫ дєкромѫ и єрчиомѹ, панѹ кирѫ ѡ Китрици.

† Нѡ коєко, Бжїєю мл҃тїю гнрѫ земли Мѡлдскои. Ни
ше гнк ми прїѧтєлю моємѹ дєкромѫ и любимомѫ и миого
надєномѹ и єрчиомѹ, пану кирѫ ѡ Китри. И по си дѣємо
знати гнк ти рє єиомѹ калгѣ по ймѣк Тѳ҃фа книгїи ми-
трополи и дрїгї чтри калгѣри. Ꙗ ѿни покра миого ймѣк-
нїє, ѕ жоти и дрити пиѣкзи миого, та ѿни покєли сѧ
кѫсє ти ймѣкнїє. Того ра мою сѣк ико прїѧтєлю моємѹ дє
кромѹ, а ки ѣси ѕложи твоа мл҃тѫ мю твоє мати по кѫсѧ
прихѡдиць. да и кѫдѹ ймати. Ꙗиє ли да Гѣ Бѫ да и дє-
кѹдѣ. а твоа мл҃ть и прииди дѡ на. а гнк ми великѫю
чс кѫдѣ ймати й дарове миого ѡ гнк ми. И тако дѣ-
рє. каре гдѣ кѹдѣ и зати, по йноу҃дѫ. а твоа мл҃тѫ да на
знати рє ии. И Бѫ да твоєи мати здравїє кѫ миога лѣк

та и дни, амн. Ин. ѕ Ісс. Мѣ кд.

Hârtie—Pecetia aplicată : mijlocie, de ceară roşie, cu legenda : † Мнастїю Ѥжю Іѡанъ воєводъ и гсдрь.

c. 1574.

† La al meu bun şi prea iubit prieten, panului birău din Bistriţa.

† Ioan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei Scrie domnia mea la al meu bun şi scump şi de multă nădejde şi prea iubit prieten, panului birău din Bistriţa. Şi după aceea dăm a ştire domniei tale de rândul unui călugăr pe nume Teofan fost mitropolit şi altori patru călugări. Apoi aceştia au strîns multă avuţie, ughi de aur şi alţi bani mulţi, şi au fugit ei cu toate aceste avuţii. Drept aceea mă rog ca bun prieten al meu, ca să aşezĭ domnia ta pe oamenii domniei tale pe la toate intrările, să-i prindă pe ei .Şi dacă va da Domnul Dumnezĕu ca să-i prinzi pe ei, apoi domnia ta trimete-i pe ei la noi, şi din partea domniei mele mare cinste vei avea şi daruri multe de la domnia mea. Şi aşijderea, ori pe unde i-ai simţi, pretutindeni, apoi domn'a ta dă-ne nouĕ a ştire de rândul lor. Şi Dumnezeu să-ţi dea domniei tale sănătate întru mulţi ani şi zile, amin.

Scrisă în Iaşi, Maiŭ în 24.

LXXXVI.

† Пріѧтелє наше дѣкри и межѣіни кнѧзи, кнрже ѡ Бистри и шстоузѡ и
прхгарѣ ѡ тамѣ.

† Ѡѣ коєкѡ, Кжїєю мдтїю гнрѣ зємли Мѡскѡи. Пишє
гк ми пріѧтєлє наши дѣкри и межїи кнѧзи, кнрже ѡ
Бистри и шстоузѡ и прхгарѣ ѡ тамѣ: ако ѣзрите сє ли

ва, ви кажите, късѣ коупци ваше, да прїидѫ оу зєли гр
ми сѣ коупство продати и коуповати: и аю гр ми, тако-
дє да имаю ходити ѡ зде тамо сѣ коупство, ѩко кило и-
маю. И да не кои сѣ нитѣ нічисо, поне ке ходити оу-
миноу и неке имати нитѣ ни ѣна какѫ. Тоє да ю знати
гвѣ ви. И да кѫдѣте здрави ѡ Гн. ѣми.

Ии ѕ Iи. Мѫ є.

Hârtie; pecetia aplicată, s'a pierdut; semnul hârtiei: o stemă.

c. 1572—1574.

† La ai noştri buni prieteni şi vecini de aproape, birăului din Bistriţa şi şoltuzilor şi părgarilor de acolo.

† Ioan Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scrie domnia mea la ai noştri buni prieteni şi vecini de aproape, birăului din Bistriţa şi şoltuzilor şi părgarilor de acolo: cum veţĭ vedea aceasta carte a noastră, voi să spuneţi tuturor negoţătorilor voştri, să vină in ţeara domniei mele cu mărfurĭ a vinde şi cumpăra; şi oamenii domniei mele, aşijderea să poată umbla de aicea acolo cu mărfurĭ, precum a fost de demult. Şi să nu se teamă nimeni de nimic, căci va merge in pace şi n'are să aibe nimeni nici o strĭgănire. Aceasta daŭ a ştire domniei voastre. Şi să fiţi sănătoşi intru Dumnezeu, amin.

Scrisă în Iaşi, Maiŭ în 5.

OSTAFI POSTELNIC.

(1574).

XXXLVII.

Ꙗ. Ѻстафи постѣлникъ, кѣзнаваю симъ моймъ листѣ, и ѣстъ ѣсми кнѣ дати коня ѣго м. пань Ма (sic) Матинашеки Фландришевичеки, кѹпцоки з Бистрицѣ. Ꙗ имѣ дати ємѹ того коня на ча на то кдкы да Бѣ приде ѣго м господа Когда на свое пастко до землѣ Молдаскоп, тогдкы и ињ Матинань да ко доври тѣрѣцки, адлѧ лѣкшѣй. С кѣкы и свѣдѣтка приложи ѣсми печа скою къ ємѹ листѣ.

Писа ѕ Л(и)вокѣ, к Срѣ прѣ Ро стто Їѡанна Прте, ре. е ѧфо.

Ꙗ. Ѻстафи постѣлни. слѹга ѣго м Когдана, гдрѧ землѧ Молдаско.

Hârtie—Pecetia aplicată : mică. cu inel, rotundă, cu legenda : «wcктафи..»; semnul hârtiei : o stemă cu cruce în centru — Arch. No. 54.

Eu, Ostafie postelnicul, fac cunoscut prin aceasta carte a mea, că sunt dator a da un cal domniei sale panului Mateiaș Fliandrișevici, negustor din Bistrița. Și am a-i da lui acest cal în ceasul când va da Dumnezeu să vină măria sa domnul Bogdan la domnia sa în țeara Moldovei, atunci eu am să dau domnului Mateiași un cal bun turcesc, foarte frumos.

Drept credință și mărturie am pus pecetia mea pe această carte.

Scrisă în Liov (Lemberg), Miercuri înainte de Nașterea Sf. Ioan Inainte-Mergătorul, în cursul (anilor) 1574.

Eu, Ostafie postelnicul, sluga milostivului dumi-sale Bogdan, domnul țării Moldovei.

GLIGORCEA VORNICUL.
(1595—1599)

LXXXVIII.

† Пріатєлю наше пр҃кнзлюбленому й срчномѕ, на кира ѡ Кистрицѣ ѡ стра
ſгѡєкаѧ.

† На Гангоч҃к кєкїи ,дкѡни ѡ гол҃камѣ зєли. Наше жико й
мно здракїе пріатєлю наше пр҃кнзлюбленомѕ й срчномѕ й
слако й мно надєномѕ, пан҃ кира ѡ Трѫ Кистрицѣ ѡ ſго-
ско странѕ. И кѫ снже ,да ю зна гѕ ти, ко а пола си наше г
пар҃ски й сѫ ,дес҃к ко сѫ кл҃к тамо ѕ стра гѕ кн, како ѧки
на кѕпиан шкарѕ за нєко й жел҃кзо й цю кѕ,дє на тр҃кко-
ка ѿ наш҃ трѫ. Сего ра мла гѕ кн, да сѫткорите ра наша
кол҃к, да не ймає какѕ тамо ѕ гѕ кн. Ино, а, ѣще ймами
сѫткори ра кол҃к гѕ кн ѿ цю кѫ,дє потрека гѕ кн ,до
на: й а йма кити гѕ кн пріите. И кѫ снже ,да ,да Кѣ ,да
здраствѕйте ѿ Х҃к, ѧми.

Ии. ŝ Дороѳоѭ, Ю, г.

Hârtie.—Pecetie aplicată: mică, cu inel, în ceară albă.

† La al nostru prea iubit şi de inimă prieten, panului birar din Bistriţa dinspre partea ungurească.

† Pan Gligorcea marele dvornic al ţării mari. Sriem viaţă şi multă sănătate la al nostru prea iubit şi de inimă şi dulce prieten şi de multă nădejde, panului birar din Târgul-Bistriţei dispre partea ungurească. Şi la aceasta să şti domnia ta, căci eu mi-am trimes trei slugi de a le noastre şi cu zece cai cu afaceri acolo în partea domniei voastre, ca să ne cumpere nouĕ sfoară pentru năvod şi fer şi tot ce ne va trebui la trebuinţa noastră. Drept aceea mă rog domniei voastre, ca să faceţi pentru voia noastră, să n'aibe întârziere acolo la domnia voastră. Altfel, eu, încă voiŭ face pentru voia domniei voastre în ce va fi treaba domniei voastre către noi; şi (eu) am să fiu prieten domniei voastre. Şi la acestea să dea Dumnezeu să trăiţi întru Christos, amin.

Scrisă în Dorohoiŭ, Iulie 3.

Notiţe.

Despre Gligorcea vornicul, după o copie slavonă ce se păstrează la Academia Română sub No. 195/LXXXIV, avem următoarele ştiri: † În zilele prea bunului şi de Christos iubitorul domnului Eremia Movilă voevod, în anul 7108=1599, Noembrie 1, la două ceasuri din zi, s'au pristăvit, robul lui Dumnezeu, dumnealui Grigorce după cel numit Crăciun, ce au fost vornic mare de ţara de sus, întru vecinica pomenire; şi s'au adus trupul său intru a sa rugă în sfânta mănăstire Voroneţul, unde este hramul sfîntului slăvitului marele mucenic şi marelui strădănuitor a lui Christos, slugă Gheorghe. Tot în această lună în 4 zile s'au îngropat în sfânta biserică aproape de sfintele şi prea cinstitele moaşte a prea cuviosului părintelui nostru Daniil cel nou. .. Inscripţia de pe piatra mormântului, Grigorcii, ce au fost vornic mare, glăsueşte: «† К лто ҂зрй, мсца Нов. а, кг дны благочестиваго й Хлюбиваго гдна Ю Ѳремы Могйли воєводы, сн҃ грѣх ѣхтворй и Ѣкраси киѓгйнѣ Йнгелйна, жѕпанѕ своємѕ панѕ Гнгорчи, бывшаго великаг дворника, йже прѣстави сѧ й здѣ погрѣбен ест сѧ прѣкрасно-

блѣнаа матрѣ своѣѫ, кнкгинѣ Мріа, ижѣ прѣставн сѧ къ дны благочестнвго гдна Їѡ Богдана воєводы, й здѣ погрѣбена ѣст к лто ,ѕвоѳ. мсца Ноє. кг». Adica: «† În anul 7108=1599, luna Noembrie î. în zilele prea bunului şi luminatului şi de Christos iubitorului domnului Eremia Moghilă voevod, această groapă s'au făcut şi înfrumuseţat de jupâneasa Anghelina, jupânului său Grigorcii, ce au fost vornic mare, care s'au pristăvit într'acest mormînt şi au fost îngropat cu prea iubita maica sa, jupâneasa Maria, care s'au pristăvit în zilele prea bunului domnitor Io Bogdan voevod, şi aci a fost îngropată în anul 7079=1570, luna Noembrie 23».

EREMIA-MOVILĂ.

(1595 — 1606)

LXXXIX.

† Їѡ Ѥремїа Могила воєво, Кжїю матїю гнрѫ земли Молдско. Нинѣ слꙋꙁѣ нашѣ, бꙋ́рѣкниѕ ѡ ,Дажгополѣ, да ѥмо ти знати. Ѥрѣ жаловали ю ѡ та на калꙋгери ѡ мона-ти Сꙋчави, й на нихъ ю; рекѣ тако: а пошрае и сѣно поде сѫ и полѣкши ѕ лѣ, й бꙋ́локѣ и рика по ѕ и коло-та, й кꙁимае и хота сѫ сѣкножатїѥ, ти калꙋгери. Сего ра їако ѕзри сѣ ли гѣ ми. а ти, поди сѫматрѣки та како ѥ за рѣ ти хотаре; ѫ ѥ ли кѕ,ѧ каловати та ѣ рѣ,ѧ, ѫ ти рѣцїи. ѫкши ,дали поко мѣсто и ѥ ѥ и ѡчинѕ, поде ѡ-жикали їꙁ,ано, да немае ни ѥно ,ѣло сѫ сѣно и й сѫ

полѣкии й сѫ колоти сѫ рн. Аџре невѫдѥ сазѫати за ан
гк ан. Ѫ ти дамаѥ карати то є по ѡкрѣкџе та косити.
йан рн Заокалкю. Ина не Ѵшии.

† Са гнк ре. † Ин. ѕ Сг. ѕзрна Ю. кі.

† Коза г. † Ив.

Hârtie.—Pecetia aplicată : mică, rotundă, de ceară roşie, s'a pierdut Arch. No. 108.

† Ꙋ Eremia Moghilă voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scriu slugei noastre, urednicului din Câmpulung, aceasta îţi dăm a ştire, că s'au jăluit oamenii de acolo în potriva călugărilor de la monastirea Suceviţii, şi în potriva altori oameni; zicând aşa: că le opresc lor fînul pe unde le sunt poenile lor în pădure, şi le vînează lor peştele de prin bălţile lor, şi le iau lor hotarul cu cositura de fîn, aceşti călugări. Drept aceea cum vei vedea această carte a domniei mele, apoi tu, du-te şi vezi acolo cumu-i cu cale de rândul acestor hotare; dacă sunt supăraţi acolo fără cale, apoi tu zi-le lor ca să dea pace locului lor ce le este lor ocină, pe unde au trăit de demult, să n'aibe nici un amestec cu fînul lor şi cu poenile şi cu bălţile cu peşte, iar de nu vor asculta de cartea domniei mele, atunci tu ai să cerţi pe cel ce-l vei afla acolo cosind sau peşte vînând. Intr'alt chip să nu faci.

Scrisă în Suceava, 7111=1603, Iulie 12. † Singur domnul a zis.

† Bogza a învĕţat. † Ion.

Principesa Maria şi Elisafta doamna lui Eremia Moghilă voevod.
(1606)

XC.

Кнѣгинѣ Маріѧ и Ѥлисафа гнжа гнк Ѥремїа Могила
воєво. матїю Кжїю гнрк зєлє Мо,дской. Нинѣ нашн па-
рѣци, ѕр'кнши ѡ трк Хкласком и кїари и вѣтаго за кїа ѡ̃
та. и работа та ,ѧ на книгра. ,дѣєм ка зна, єрє прншо
пр'к намѣ, мани на монахѣ ѡ ста монати Немєска, и жа-
лока с'к пр'к намѣ и рєкѣ, кѡ ѡ нама єнѣ ман та и нма ,ѧ
ман н'ккоѣ чакѣ є и мєни и кьра и за скаки потр'к стм
монати. а кн калоп є и пот'кнг ,ѧ книгра на ск нши мо.
Про то, ыко гри сѣлн нд, кошѣ ,дѧ нѣ калоп и ,дѧ не прї,дє
кѣнѣ жало, ко вєлика каранїѣ мє кн. Нна не ѣчнши.

В' ѩ, а. ,зр,ѧ, ѧ. к,ѧ.

Hârtie. — Pecetia aplicată cu inel în față: mică, rotundă, de ceară roșie. Acad. Rom., pach. 17/LXXII. (Dăruit de d-l D. Sturdza, 4/16 Martie 1898). Pe verso se citește: «† за кнаф wт гнжа Ѥлисафѣ».

Principesa Maria şi Ilisafta domna domnului Eremia Moghila voevod, cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei. Scriem la ale noastre slugi, urednicilor din târgul Hârlăului şi vierilor şi vătaşilor de vie de acolo, cari lucrează acolo lângă

via noastră, vă dăm vouĕ a ştire, că au venit înaintea noastră, rugătorii noştri monahii de la sfînta mănăstire a Neamţului, şi s'au jăluit înaintea noastră şi au spus, că ei au avut o moară acolo şi au avut pe lângă moară un om ce le e morar şi birar şi pentru fiete ce treabă a sfintei mănăstiri, iar voi îl supăraţi şi străgăniţi lângă via noastră cu alţi oameni. Drept aceea, cum veţi zări această carte a noastră, mai mult să nu-l turburaţi şi jalbă să nu mai vină mai mult, căci mare cearta veţi primi. Şi într'alt chip să nu faceţi.

In Iaşi, în anul 7114=1606. Aprilie în 24.

Notiţe.

Eremia Moghilă a avut mai mulţi băieţi şi fete. Intr'un uric din Iaşi dat la 20 Decembrie 1605, citează de fii ai săi pe: Iõ Constantin, Alexandru, şi Bogdan. Din fete cunosc pe Maria şi Zamfira. Zamfira este înmormîntată la M-rea Suceviţa. Inscripţia de pe lespeda cripteĭ sale glăsueşte: «† Сѫи гроѣ сѫтворн и Ѕкрасн Іõ Ерємїа Могила воєводѫ дѣтерн своєи Самѣфїра їже и прѣставн-сѧ въ вѣчныѧ жнтѣлємь и погребена кыст зде в лто ҂зрѧ, мсца Март. з днь». Adică: «† Acest mormînt l-a făcut şi înfrumuseţat Iõ Eremia Moghilă voevod fiicei sale «Samfirei» care a şi răposat la veşnicele lăcaşurĭ şi îngropată a fost aci în anul 7104=1596, luna Martie a 7-a zi». Eremia Moghilă a murit în anul 1606 Iunie în 30 şi a fost înmormîntat la M-rea Suceviţă. Epitafiul de pe piatra mormîntuluĭ său glăsueşte: «†Сѫ(и) камєн гроѣнкы сѫтворн и Ѕкрасн пан Гаврила кыи стѫлник прѣжде почившємѣ благочестивомѣ и Хѕлюбивомѣ господѣ нашємѣ Іõ Ерємїа Могила вѣводѫ, Божїю мастию господрь земли Молдавское(и). Вѣчнаа вмѣ памѣть, кажены(и) ако(и), въ лтѡ ҂зрѧ, мсца Ию. а». Adică: «† Această piatră de mormînt a făcut-o şi înfrumuseţat-o pan Gavrilă fost stolnic mai nainte sânt răposatului bine-cinstitorului şi de Christos iubitorului domnului nostru Iõ Eremia Moghilă voevod, cu mila lui Dumnezeu domn ţărĭ Moldoveĭ. Vecinică-i pomenire, fericită linişte. In anul 7114=1606, luna Iunie 30».

APENDICE

DOCUMENTE SLAVO-ROMÂNE
INTERNE ŞI EXTERNE

ALEXANDRU-ALDEA
1431—1435

XCI.

† Въ Ха Ба благовѣрнын и благочтывы и Хтолюбивыи и Бгѡ помазанын Їѡ Ѧлександръ, воєвода и гнь, мтыж Бжіеж и Бжіє блгы произволєніє ѡблажиими и гвиж-ими въсей земли Оу̑ггровлахіискоу̑, блгопроизволи гвоми свои блгы произволєніє, свѣтли и чти сріє гва мі, и дарова сын и въсє чтныи и блгословранын и прѣпочита-нын, йже на въсеми чтыи и даро настожи, хрисовѹ гва ми монастирю ѡ Дѣ ѡбитѣли стго архиєрарха и чюдо-творца Николаѡ, ѩко въ животє гва ми приложи мона-стирю села зовомаа Ѧлєшани на Ѩловници и Рава бли монастира по брѣдо, ѩко да и є въ ѡчинж и въ ѡхав мо-настирю въ вєчноє въспоминаніє стопочивчи ртлъ гва ми Мирча коєво, та по тѡ и гвѹ ми почивши ѡ ѡчіє ва, ѡ свининын ва. ѡ пчелар̑ства, ѡ винар̑ства, ѡ кѫбла ѡхак-

ллаго. ѡ дрѣ, ѡ сѣнокосіа, ѡ глобы, ѡ посади, ѡ повоза,
ѡ повода, рече. ѡ вѣсакы слѹжба и̑ дажба великы же и̑
мали є̀лика сѧ находѧ вѣ зємли и̑ вѣ ѡ̑бласти гва ми, ѡ
тѣ вѣсѣ да є вѣ ѡ̑хабѫ стмѹ Никѹлє. Кто сєби покѹси
та би позабави сєла монастирскы, ащє и̑ вла є̀ди ѡ
болѣ или ѡ слѹ гва ми, то таково ѡ̑мѹ да мѹ є сты
Николає сѫпрѣни вѣ сѫ вѣкы и̑ вѣ бѫджщи, и̑ хощє прї-
жти велика зло̀ и ѡ̑ргї́ѫ ѡ гва ми како прстѣпни и̑ нє-
вєрни и̑ пострамитє сїємѹ дарованїю гва ми. Є̑щє и̑ по-
смр҃ты гва ми кѡ йзволи Гь Бь кыты гнѣ влакой земли,
да ащє понови и̑ почѫтє и̑ ѹвръди и̑ приложи мона-
стирю стго Николи, то таково ѡ̑мѹ̑, Гь Бѣ да да приложи
лєта и̑ годнй гвѹ єго, а щє ли разори и̑ не почѫтє и̑
не приложи монастирю и̑ не ѹтвръди вѣ гвє єго, то тако-
ваго Гь Бѣ, да разори и̑ да посрами и̑ да го ѹбї́ѣтѣ здє
тѣло и̑ вѣ вѣ дшѫ; и̑ да йма ѕ̑чтые сѫ Їюдѫ и̑ сѣ Ярї́ѫ
и̑ сѫ ѡ̑нѣми Їюдей, йже рекоша на Ха Ба Спа нш҃го Исѹ

Ха: кръ єго на ни й на чѧдо и. якоже є й бѧдє въ вѣкы,
аминъ. Свѣтє: жупа Ялкы, жупа Рауглъ Сахаку, На Пака, жупа Стачю, жупа Ирчю, жупа Токсава, жупа Драгои Канѡ,
лѡбє Каза, Блайкы стони, Карбы пахарни, Стачю витїаръ,
Татъ коми. Калчо писа въ Трѫгови. Ноєврїа зи, в лѣ ,ѕщм,
єни аі.

† ЇѠ ѦЛЄѯѮДРЬ ВѠВѢѠ, ѦѦ ѦѦТЇѦ БѯЇЄѦ ГНЬ.

Pergament. — Monogram mare cu roşiu ; crucea şi litera începătoare mare cu roşiu ; divanul cu roşiu ; pecetia atârnată, s'a pierdut.

Arch. Stat , (Bucureşti), M-rea Dealului, pach. 15, No. 1.

† Intru Christos Dumnezeu bine credinciosul şi bine-cinstitorul şi de Christos iubitorul şi de Dumnezeu unsul Iѡ Alexandru, voevod şi domn, cu mila lui Dumnezeu şi cu Dumnezeiască bună voinţă oblăduind şi domnind toată ţeara Ungrovlahiei, a bine voit domnia mea cu însă-şi buna voinţă, cu luminată şi curată inimă a domniei mele, şi am dăruit acest a tot cinstit şi bine închipuit şi prea stimat, carele este mai presus de cât toate cinstitele daruri de acum, hrisovul domniei mele mănăstirei din Deal şi lăcaşului sfintului arhierarh şi făcător de minuni Nicolae, ca întru viaţa domniei mele am adăogat mănăstirei satele ce se chiamă Alexeni pe Ialomiţa şi Răzvadul aproape de mănăstire pe supt Deal, ca să fie moşii ohabnice sfintei mănăstiri spre vecinica pomenire sânt răposatului părinte al domniei mele Mircea voevod, iar după aceea

și domniei mele, scutindu-se de vama oilor, de vama rămătorilor, de albinărit, de vinăriciŭ, de găleată ohabnică, de lemne, de cositul fânului, de gloabe, de angarale, de cară și de podvoadă, zicând, de toate slujbele și dăjdiile mari și micĭ câte se află în pământul și în cuprinsul domniei mele, toate aceste să fie ohabnice sfîntului Nicolae. Cine dar s'ar încerca de a stânjeni, sau a supăra aceste sate mănăstirești, măcar cât un fir de pĕr din boerii sau din slugile domniei mele, unuia (om) ca acela să-i fie sfîntul Nicolae protivnic în tot veacul și în cel viitor, și va primi mare rĕu și urgie de la domnia mea ca călcător și necredincios și defăimător acestei dăruiri a domniei mele. Încă și după moartea domniei mele pe cine va voi Domnul Dumnezeu a fi domn Țării-Rumânești, de va re'noi și va cinsti și va întări și va adăoga sfintei mănăstiri a sfîntului Nicolae, unuia ca acel om, Domnul Dumnezeu să-i adaoge verile și anii domniei sale, iar de va răsipi și nu va cinsti și nu va adăoga mănăstirei și nu va întemeia-o întru domnia lui, pe unul ca acela Domnul Dumnezeu, să-l răsipească și să-l rușineze și să-l ucigă aci cu trupul, iar în viitorul veac cu sufletul; și să aibă împărtășire cu Iuda și cu Arie și cu cei lalți Iudei, cei ce au zis asupra lui Christos Dumnezeu Mântuitorul nostru Isus Christos: sângele lui asupra lor și asupra copiilor lor, precum este și va fi în veci, amin. Martori: jupân Albul, jupân Radul Sahacov, Nan Pascal, jupân Stanciul, jupân Iarciul, jupân Tocsaba, jupân Drăgoiŭ Banov, logofătul Cazan, Vlaicu stolnic, Barbu paharnic, Stanciul vistierul, Tatul comisul. (Eu) Calciu am scris în Târgoviște, Noembrie 17, în anul 6940=1431, indicțion 11.

Iŵ Alexandru voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Scrisoarea lui Alexandru-Aldea către Razgon Ştvan, spanul Temişoarei.

XCII.

† Ѡ надрѫшпана и Ѡ Разгонѫ Ирькана, Тѫмишварѣского шпана.

† Ѻѫ воєводє влашкога господара, Мирѣчина сна, Ѡѫ Ялѫдє воєводє, надрѫшпанѫ и Разгонѫ Ирѣканѫ, Тѫмишварѣскомѫ шпанѫ, много поклоненије вашон мати. Многиѣ сѫ ѣ ва порѫчи, иретє Тѹрѫци истино дошти на Ѻрѫделѫ, и да знаѣ ирє и истинѡ дошла: и многиѣи порѫчева да допѫстиѣ воискѫ й сѫ шно цра Чалапиѹ. И да знаѣ цо є воискє з десє хи. и д, и да знаѣ, нє сѹ справни юнаци, всє сѫ млади момѫци, и всє сѫ дєца и жєнє; нє има кто сє би за ѡрѫжије похватиѡ, нє ни половица добрє юнакѫ. Зна ваша милостѫ како ходиѫ к Мѫрату кѫ царѫ и како сє сѫ шнимѫ клє и како сѫ шни бєсєдова; всє сѫ да ѹзнати вашон мати. Устаѫ цо ѹчини ѹчини, и пондо кнемѫ: всє тон ѹ стрaѫ ѹчини, ирє ми землѫ ѹзєше, и почеше ми сє до главє хватати, и да сѫ болярѣскѫ децѫ тамо. И ѡвон да зна ваша матѫ:

Тꙋрѫци всє мою зємлѧ расипаше, вєромъ и клѣтво кѫ-
нѧчи сє и вєро̀ примаючи. И да зна ваша мл҃тъ, ако чє
донти шван конска на Прѫдє, и ꙗ чѫ съ шномъ; а коли
ꙗ съ шномъ нє дондѧ, а ꙗ чѫ Ꙗлъбѧла съ шно̀ допѫстити,
тако ми Бг҃а и тако ми вєрє; покле ваша конска дондє,
тъи чє ча ꙗ свои конскомъ на странѫ тако и ѡстѫпити.
Многицъ сѫ тꙑрѫци мєнє прєварили, да ꙗ чѫ съга та-
кои ꙋчинити, Богъ мє, како да и нѝ корє нє ѡстанє. Що
съ̀ сє и ꙗ заклєѡ господинѫ кралѧ и вашои мл҃ти инємъ
племєнитє лѧдє, да ки шнан клѣтва, инан вѣра мєнє
ꙋхвтила, ако чє̀ шно ꙋчинити, и ако чємъ ꙗ забити кра-
лєвъ хлѣбъ и со̀, и ако чє ꙗ ва зло мислити и нєомъ
властєло̀ и вашои зємлє, тако ми шчинє и вєрє и
моє главє; инако нє чѫ ꙋчинити, лихо такои, какото
ви съмъ ꙋ книзє ꙋписа. И тои ти говорѝ, що можешъ
наискорє и ц҃ра Чалапиꙋ пꙋстити с конскомъ, допѫсти га,
єрє чє ꙗ са са ꙋчинити, да дондє половица швєи конскє.

къ Чалание: и тако и хоте учинити, да дадѫ сами у Рѣмеѣскога господара и Хамѫзѣ господара, покае доидѐ Чалани, и за тои сѣ кѫсмали. Ѡ Молѫдова сѣ проси помочѫ; до сенока, цо ѣ мисламъ господинѣ краѣ, то и Молѫдовѫски господарѫ. Знамъ пре и у Чалани є велика конска, терѐ чѐ по лѫкѣ сѫ шомъ доити; нѣ скоро да нѣсти Чалани своега чака: шка мамо, на посне: ѣ чѐ научити, како чѐ доити с конскомъ. Знамъ пре чѐ помочи Кгъ Христианомъ, покае доидѐ Чалани. И шкан книга писана є у Бозеу.

† И да ти Кгъ умножи лѣта и године.

Hârtie. — Pecetia aplicată pe verso, mică cu inel, rotundă, de ceară roşie, s'a pierdut; marca hârtiei: un cap de bou cu coarnele drepte în sus şi cu cruce între coarne.

Arch. No. 512.

† Către nădărşpanul şi către Razgon Ştevan, şpanul Temişvarului.

† De la voevodul domnilor român, fiul Mircei, de la Alde voevodul, nădărşpanului şi lui Razgon Ştevan, Temişvărescului şpan, multă închinăciune domniilor voastre. De multe ori v'am orânduit eu că Turcii într'adevăr au să vină împotriva Ardealului, şi să ştii că cu adevărat au

și venit; și de multe ori orânduit-am ca să trimeți oastea și cu ea pe împăratul Cealapie. Și să știi că-i oaste de 74,000, și să știi că nu sânt voinici de seamă; toți sânt băeți tineri și toți sânt copii și mueri; n'are cine să pue mâna pe arme, nici jumătate nu sânt buni voinici. Știe domnia voastră cum m'am dus la Murat la împăratul și cum m'am jurat cu dânsul și cum cu dânsul am tăinuit; totul am dat a știre domniei voastre. Prin grăiă am făcut ce am făcut, și m'am dus la dânsul; toate acestea de frică le-am făcut, căci țeara era să mi-o ia și începuse de capu-mi a se agăța, și dat-am copii boerești acolo. Și aceasta s'o știe domnia voastră: Turcii toată țeara mi-au stricat prin credință și blestem jurându-se și credința luându-și (neținând-o). Și să știe domnia voastră că îndată va veni acea oaste împotriva Ardealului, și că voiu fi și eu cu ea; iar de nu voiu veni eu cu ea, apoi eu voiu trimete cu ea pe Albul, așa, pe Dumnezeul meu și pe credința mea; când oastea voastră va sosi, într'acel ceas eu cu oastea mea la o parte mă voiu da și ast-fel îi voiu părăsi. De multe ori Turcii pe mine m'au înșelat, păi eu acuma tot așa vreau a le face, pe Dumnezeul meu, ca nici urmă de ei să nu rămâe. Ceea ce m'am jurat eu domnului craiului și domniilor voastre și celora-lalți de viță oameni, acel blestem și acea credință pe mine să mă ajungă, dacă alt-fel voiu face și dacă eu voiu ocoli pâinea și sarea craiului și de vă voiu gândi eu rău vouă și celora-lalți dregători și țării voastre, așa, pe moșia și pe credința și pe capul meu, alt-fel nu voiu face, ci numai așa precum în cărți v'am scris. Și aceasta îți grăesc: cât poți mai de grabă și pe împăratul Cealapia a-l trimite cu oastea, trimite-l, căci eu însu-mi voiu face, să vină jumătate din această oaste la Cealapie. Și așa am să și fac, ca să dea

ei înșiși în domnitorul Rumeliei și în Hamza domnitorul, când va veni Cealapie, și pentru aceea am întârziat. Din Moldova am cerut ajutor până acum, căci ceea-ce doresc eu domnului craiu tot aceea și domnul Moldovei. Știu că și la Cealapie e mare oastea și că încet va veni cu ea, dar de grabă să trimeată Cealapie pe omul său; pe acesta încoa, numai de cât. Eu îl voiu învăța cum să vie cu oastea. Știu că va ajuta Dumnezeu creștinilor până ce va sosi Cealapie. Și această carte e scrisă în Buzău. Și Dumnezeu să-ți înmulțască verile și anii.

Notițe.

Alexandru-Aldea este fiul lui Mircea cel Bătrân, este frate — după cum am spus în notițe la pagina 3 — cu Mihail, Radu, Dan și Vlad Dracul. Primele știri asupra lui Alexandru-Aldea le aflăm în privilegiul comercial al fratelui său Radul acordat Brașovenilor pentru vama de la Rucăr: «Тwтw радї, царю Алеѯандрє, каре кто ти ест камеш въ Рѣкєрѣ. Да мѣ запрѣктиш да ѕимат камѫ цо ест закон, а инако да не смѣкетъ ѕчинит. И кои инко цвет битъ камеш под Дѫбовицѫ, и тои такождере да имѫ ѕимат = *Drept aceea, țare Alexandre, care cine ți-ar fi rameș în Rucăr, poruncește-i să ia vamă cât e obiceiul. Iar alt-fel să nu cuteze a face. Și cine va fi vameș sub Dâmbovița, și acela tot așa să le ia*». (Archiva Brașovului No. 289). Asupra acestui document publicat pe rând de domnii Militici, Hasdeu și Bogdan ca și asupra enigmaticului țar Alexandru s'a făcut o întreagă literatură fără de nici un resultat. După noi, țarul Alexandru, nu poate fi altul de cât Alexandru-Aldea, fratele lui Radul Pleșuvul. Alexandru ca frate căpătase de la Radul apanagiul vămilor de la Bran și Rucăr. Și-mi întăresc această aserțiune pe constatarea făcută — din sumedenia de acte și documente ce mi-au trecut prin mână —, că pacea a sălășluit oare și cum, că fratricide n'au fost între frații, fii urmași ai Marelui Mircea adevăratul întemeiator al țării Românești [«Бѣрѣѫ wт сѣдањіе Влашкоѥ Зѣмлѣ wт дн покойнаг стара Мирча воєвѡдн й wт дн покойнаг Дан войквдѣ. Й видѣχ й прочетwχ гєкдко ми χрисовѣ покойнаг Мирчєѫ воєвод за дѣдни wт кѣда ест кнл теченіе лѣтwм ѕѫцка, й χрисовѣ покойномѣ Дан воєводи, тогда ест кнл теченіе лѣтwм ѕѫди = *Încă de la întemeierea țării Românești din zilele răposatului Bătrânului Mircea voevod* și din zilele răposatului Dan voevod. Și am văzut și am citit domnia mea hrisovul răposatului Mircea voevod pentru moștenire de când a fost cursul anilor 6921=1413. și hrisovul răposatului Dan voevod, atunci a fost cursul anilor 6938=1430».] (M-rea Cotroceni, pach. 59, No. 7). Data

privelegiului de mai sus nefixată până acum, trebue pusă între 1426—1427. Titlul de țar pe care îl dă Radul fratelui său Alexandru e un termen obicinuit în familie și relațiunile ei particulare. Denumirea de țar nu designă adeseori și puterea. Și spre mai mare întărire acelor spuse confer scrisoarea lui Petru Rareș de la p. 160—1 către Petru Paisie, în care Rareș numește pe omonimul său Petru cu titlul de țar. Așijderea am arătat în notițe la p. 4, că doamna Neaga soția lui Mihnea Turcitul, pe o cruce ce o dăruește mitropolitului Teofan, poartă titlul de țarină. Cred că toate acestea constitue un serios și firesc argument care să ne împedece pe viitor de a mai greși cum au crezut unii de a face din țar un simplu vameș și de a nu ști esplica persoana lui Alexandru. Alexandru-Aldea îmi apare ca un tînăr voevod, un domn viteaz cu totul devotat cauzei creștine și mai presus națiunei sale în cele timpuri de fierbere și clocotire a vîrtejului de la sud care schimbase oare și cum constelațiunea statelor europene și a căruia menire era să supue Europa întreagă. După mine, Alexandru-Aldea, e un mic erou al timpului său. Necunoscut multă vreme, el apare azi ca și soarele majestos după o îndelungată lipsă, ca să ne farmece, să ne minuneze prin calitățile sale resboinice, prin pornirile sale nobile prin sentimentele sale umanitare. Așa reese Alexandru-Aldea din scrisorile rămase de la el și mai toate adresate Brașovenilor. (Vezi asupra lor opera d-lui I. Bogdan, Documente și Registe p. 25—35). Alexandru apare în istorie pe la 1431 și domnește de la această dată până în vara anului 1435, alternativ: când singur, când împărțind domnia cu fratele său Vlad Dracul. În 1435, Alexandru-Aldea, după o îndelungată boală își dă și el obștescul sfîrșit. Despre boala lui Aldea ne vorbește scrisoarea lui Vlad adresată Brașovenilor: «Тѣзи да знаєте, чѣ людєхѫ людіє wт Влашкѫ Земѧ та ми казахѫ, чѣ Ладѣ єст смѣрка; ако нѣєст смѣрка, еще єст сосаѧ зл'ѣ и смѣрѣ цєт = *Iată să știți că au venit oameni din Țeara Românească și mi-au spus că Aldea a murit, sau dacă n'a murit încă, a sosit rău și are să moară*» (*Archiva Brașovului No. 170*). Scrisoarea de mai sus n'are data, dar se poate data după o scrisoare latină inedită din Archivul Brașovului a comitelui săsesc Mihail Iakch. Din scrisoarea comitetului se vede că Alexandru-Aldea și-a încheiat zilele în vara anului 1435. — Ca izvoare documentare asupra lui Alexandru-Aldea am reprodus mai sus hrisovul lui către M-rea Dealului și scrisoarea lui către Razgon Iștvan, spanul de Temișvar. Hrisovul original necunoscut până acum a fost descoperit de mine cu ocasia unei inventorieri de acte vechi la Archiva Statului. E inportant mai ales pe faptul că ne dă divanul domnesc. Originalul scrisoarei lui Alexandru-Aldea către Razgon Iștvan este iarăși inedit. Lui Militici care a publicat în mare parte documentele de la Brașov ia scăpat această scrisoare care-i cea mai interesantă din câte au rămas de la Alexandru-Aldea. Mai târziu D-l I. Bogdan, publicând documentele de la Brașov în traduceri și resumări, ne dă și traducția acestei scrisori însă cu oare cari greșeli

scăpate din vedere și cari se îndreaptă aci. Alte izvoare pe lângă cele din Brașov publicate pe rând de domnii Militici și Bogdan, mai sunt de adaos și cele două scisori din colecția de la Wiesbaden admirabil publicate de D-l D. Sturdza în Analele Acad. Rom. pe 1888, la p. 9—10, apoi hrisovul de la sfîntul Munte dat M-rei Zografos (V. asupra acestuia comunicarea mea după Uspenskij în Conv. Lit. pe 1902, No. XXXVI, la p. 959.) și hrisovul citat în resumat de I. Brezoianu (în Vechile Instituțiuni ale României p. 234) după o traducere din Condica M-rei Mihai-Vodă. Condica acestei M-ri azi nu se mai păstrează, nu știu nimic de urma ei. În fine ca întregire și limpezire asupra unei adnotațiuni făcute de D-l I. Bogdan în opera sa Documente și Regeste la p. 31, asupra unui boer de al lui Alexandru-Aldea, pe nume Petru Man, din care eronat face un negustor de piper refugiat în 1449 pe la cetatea Albă, dau spre îndreptare în text și traducere testamentul acestuia către M-rea Cozia, prețios pentru jurisprudență mai ales că fiind cel mai vechiu până acum, iată-l: «Въ имѧ Ѻца и Сна и стго Дха, азъ Петръ Манъ, напрaвлѧѭ сн дшѫ при жизнѣ сн и дамъ монастирю въ Козїѫ цо имам имaніе вѣсѣ и в винограда и дрѣго цо сѫ ѡбрѫщет мало голѣмо, да є вѣсѣ монастирю, нѫ и колѣница да ест, всѣ. И семоу свѣдтелє: жѫпанъ Ѩлѣкъ, и жѫпан Ѩванко, и жѫпан Станчѫ, и Крѫстїанъ Петрѫ, и Ханош пѫргарь и Коцѣ, Коницъ Михаилъ, и Ѩно, и Радъкъ Порка, и Ѩндрїашъ, и Константинъ, и Щефан даѫ Хан Двдъ, и Балинт, и Матеушъ даѫ Коцани, и Ѩнтонїѫ Длѫгы, и поп Стоя, и Войко ѿт Ѻкна, и Стан. Истиса сѫ сїѣ в лѣт ѕвцлг, мсца Ноємвра зи днь на стѫѫ Маринѫ. Ѕиѥ же и по смрѣти моѣи ѩиѥ кто разорит сїѣ записанїѥ, то таковаго Бг да разорит и да оѯкнет и здѣ и въ вѫдѫщем вѣцѣ, и да ест проклѧт ѿт Ѻца и Сна и стго Дха и ѿт тѣи стыѫ ѿтцъ йже въ Никеи. И да ест Іоѯдинъ и Ѩриш, и да мѣ є сѫпостатъ стаа Троица. И пакы свѣдѣтелє: жоупан Голѣ и жоупан Мирѣ = *În numele Tatălui și al Fiului și al sfîntului Duh, eu Petru Man, îmi fac pentru sufletul meu în viața mea și dau mănăstirei Cozia tot ce am ca avut și două vii și alt ce se va alege mare mic, totul să fie mănăstirei, ci și moară să-i fie, totul. Și iată martorii: jupan Albul, jupan Ivanco, jupan Stanciu, Crâstian, Petru, Hanoș purgarul, Boța, Conț Mihail, Iano, Radul Porca, Andreiaș, Constandin, Ștefan al lui Hana David, Balint, Mateș alu Coțani, Antonie Lungul, popa Stoian, Voico de la Ocna și Stan. Și s'a scris aceasta în anul 6933=1425, luna Iulie a 17 zi la sfînta Marina. Încă și după moartea mea, cine va strica această înscriere, pe unul ca acela Domnul să-l strice și să-l ucidă și aci și în viața ce va fi. Și să fie blestemat de către Tatăl și fiul și sfîntul Duh și de către cei 318 sfinți părinți ce sunt în Niceia. Și să fie de ai lui Iuda și Arie și să-i fie protivnică sfînta Troiță. Și iarăși martorii: jupan Golea și jupan Mircea.* (*Arch. Stat., M-rea Cozia, p. ., No. 4*). — Dar încheind mai sus cu Alexandru-Aldea, să resumăm în treacăt și pe frații săi Mihail, Radul, Dan și Vlad. Mihail era, poate, cel mai în vârstă și fusese asociat la domnie de către tatăl său Mircea încă din primi ani. Într'un hrisov din 22 Iunie

1418 dat din Târgoviște, prin care confirmă mănăstirilor Cozia și Cotmeana, zidite de moșul său Radul și de tatăl său Mircea, donațiunile făcute de tatăl său, Mihail numește ca asociați la domnie pe fii săi Radul și Mihail cei dintâiu născuți (*Arch. Stat. Secția Istorică*). Despre urma lor de la această dată încolo nu se mai știe nimic. Domnia lui Mihail e de scurtă durată. De la 31 Ianuarie 1418 și până la 1420, când își sfârșește zilele, nu știu în ce mod, poate în luptă cu vărul său Dan al II-lea. Fratele său Radul Praznaglavă domnește apoi, când singur, când a forțiori împărțind domnia cu vărul său Dan. Ast-fel la 1425, la început, aflăm ca domn pe Radul, iar în vara aceluiaș an prin Iulie aflăm pe Dan, prin August iarăși pe Radu. O dată sigură a domniei lor de când și până când domnește unul sau celalalt nu se poate determina cu exactitate în lipsă de acte suficiente. Cum și când a murit Radul Praznaglava-prădătorul și pesecutorul Sașilor după cum ne asigură mai multe privilegii date în 1422 de împăratul Sigismund și cari se păstrează la Brașov — nu o pot spune. Ultimul act ce cunosc de la Radu e din 1437 Iunie 19 (*Arch. Stat, M-rea Cozia, Secția Istorică*). După Radul urmează fratele său Dan, apoi Alexandru-Aldea despre care am vorbit. Dan fiul lui Mircea, a fost relevat pentru prima oară de d-l profesor Gr. G. Tocilescu, într'o recentă comunicare — făcută la Academia Română — asupra descoperirei și însemnătății tesaurului de documente din Archivul Brașovului. El este mai mult un pretendent, de cât domn, existența lui se confirmă prin privilegiul citat în notițe la p. 3 și prin pecetia aplicată la acest privilegiu. Alte acte asupra domniei lui nu cunosc până în prezent. El moare în vara anului 1440. Data morții sale ne o dau letopisețele sérbești. Iato: «Ѣ҃ѧ ѧ҃кто ѹ҃мрѣ Данъ воєвода, Ю҃мѣ а҃=*În anul 6948=1440, muri Dan voevod, Iulie 1*». *Spomenik III. p. 126—7.* Vărul său Dan murise mai nainte în 1431. Ultimul act ce cunosc de la dânsul e privilegiul comercial acordat Brașovenilor la 30 Ianuarie 1431. (*I. Bogdan, Documente și Regeste, p. 20—3*). El lasă ca urmași — pe cât constat din documente — pe Danciul, Basarab și pe Vladislav. Cât despre Vlad Dracul al patrulea frate al lui Alexandru-Aldea, la cele spuse în notițe la p. 3, adaog după scriitorii vechi mai ales bizantini că înainte de a lua domnia pribegise prin Ungaria, prin Polonia și de aci la Constantinopole, că slujise în corpul de gardă al împaratului Ioan VI Paleologul, că în fine după Windecke, biograful lui Sigismund, el ar fi primit la Nürenberg învestitura ca domn al Țării-Românești cu steagul sfîntului Ladislau al Ungariei și cu ordinul Draconului și a fost condus de la castel la locuința sa în sunet de surle și de trîmbițe cu mare cinste. Și de la ordinul Draconului bag seamă i-a rămas și porecla de Dracul.

PETRU II ŞI ROMAN II

(April — 22 August 1447).

XCIII.

† Мл҃тїю Бжїею мы Петръ воево, гдръ земли Молдавскои. Чинимъ знаменито и нс сѣмъ листомъ нашимъ вьсѣмъ, кто на оу҃зри или его оуслиши чтоучи, ѡже благопроизволи гво ми нашимъ благимъ произволенїе и чисти и свѣтлимъ срцемъ и съ вьсеж нашеж доброж волеж, ꙗко да оутвръдимъ и оукр҃пимъ на монастирь ѡ Немц҃к, ꙗже е хра стое Вьзнесенїе Гѣ Бѣ и Спаса нашего Ису Ха, и оучинили есми вь за дшїе стопочившаго ѡц҃ка нашего Ѳлесандра воево и за наша здравїе, и дали есми се ми наших селамъ монастирскимъ ѡ Немц҃к, на имѧ: Темишеци и Дворенищи и Крьстїенеци и Бѫлошеци и Желтинеци и Нашко и Петрика и на оустїе Краковѣ Сабчеци и Кашотѣ и Фынтынѣле и Дѧмбравица и Телевчинци съ мланкы и Клокочна и Ковкычи и Кнлосовци, Драгомиреци и Хлапеци и шзерьі и Лучїю и Захорна. Тотьі се оуси

вьше писанны и wзерьı, цıо бы сѧ никто w нашıн панов'к
не оу'м'кша ни оу' чю, али цıо бы не платıли намъ да, ни по-
сани или, ни ново, ни оу' жо цıо бы не платıли, ни на мли,
ни на горо цıо бы не робьıли; ни глобницı, ни прıпашарı,
ни wсмıхаре цıо бы не см'кли бантовати и, а ни сıцı
глобı оу̑з'кти w тьı лю w тьı се, ни глобницı и, ни прı-
пашаре: ни глобоу' ни третиноу' оу̑з'кти w тьı се, хот'к
бıде ме т'кми люмı дше гıство, хот'к татбı, хот'к бı
какое дило, или великоѐ или малоѐ, цıо бы нашı р'кцı
дила не имали сıдити и лю, а ни грабити и, але самı ка-
лıтерı w монастıр'к w Немц'к съ ѐгꙋменомъ и с кı wнı
знаю, цıо бы соу'дилı свои лю w тьı вьше писанны се, и
цıо бы wнı оу̑чинилı с тою глобою ка знаю; и нижаднои
нашı слу'жбоу', а нı работı цıо бы не платıлı намъ тотьı
лю а ни платıлı намъ, разв'к воıска колı гво мı поидѣ
своимъ житомъ. Я кто име оу'м'кшати сѧ оу' тои вьше
писанное, оу̑з'кти бı цıо чере нашъ лı, или глобѣ, или бı цıо,

то оу҃зри великою҃ казни и оу҃ргїю гва ми, и да є непростъ
ѡ Га Кл. Тое къ кише писаное, що ки томѹ пре речennомѹ
монастиреви было не порѹшенно ни ѻ҃ ѣдномъ нити до
живота гва ми. Я на то є к҃ра гва ми кише писанна-
гоми Петра воево, и к҃ра крата гва ми Рома воево, и к҃ра
оу҃си коиръ наши Молдавски велики и малы. Я на кол-
шею кр҃постъ томѹ късемѹ кише писаномѹ, кел҃кан ѣсми
нашемѹ к҃рномѹ пан҃. Нлїи логоѳети, прик҃сити нашѹ
печа к семѹ листѹ нашемѹ. Данца пи., ѻ҃ Сочав҃к к л҃кто
сице, мца Ꙗ҃. кв.

Pergament. — Pecetia atârnată de un șnur negru de mătase, împletit în două vițe ; s'a pierdut.

Arch. Stat., M-rea Neamțu, pach. 21, No. 6.

† Cu mila lui Dumnezeu noi Petru voevod, domn țării Moldovei. Înștiințare facem și prin această carte a noastră tuturor, cari vor căuta pre dânsa sau o vor auzi-o citindu-se, precum am bine voit domnia mea cu a noastră bună voință și cu curată și luminată inimă și cu toată buna voia noastră, ca să întărim și să înputernicim pe mănăstirea noastră de la Neamțu, unde este hramul sfînta Înălțare a Domnului Dumnezeului și Mântuitorului nostru Isus Christos, și am făcut *pentru sufletul întru sfînți odihnit părintelui nostru Alexandru voe-*

vod și pentru sănătatea noastră, și am dat această carte a noastră satelor mănăstirei Neamțului, anume: Temișești și Dvorinești și Crâstinești și Băloșești și Jeminești și Pașco și Petrica și la gura Cracăului Săucești și Bașotenii și Fântânele și Dumbrăvița și Telebăcinții cu mori și Clocăcina și Cobăcini și Bulesăuții, Dragomirești și Hlăpeștii și ezerile lor Luciu și Zahorna. La aceste de mai sus numite sate și ezerile, nimine din boerii noștri să nu se amestece întru nimica, dar încă nici nouă să nu ne plătească dajdie, nici bir, nice rămășețuri, nici podvezi, și nici beilicuri să nu plătească, nici la mori, nici la cetăți să nu lucreze; nici globnicii, nici pripășerii, nici cercetători să nu cuteze ai băntui pre dânși, dar nici judecătorii să naibă a lua gloabă de la acei oameni dintru acele sate, nici globnicii lor, nici pripășerii: nici gloabă, nici a treia parte din pripasuri, să nu aibă a lua de la oameni de printr'acele sate, chiar de va fi între oamenii aceia și ucidere de suflete, sau furtișaguri, sau ori-ce lucru, sau mare sau mic, dregătorii noștri să n'aibă ai judeca pre oamenii aceia, dar nici ai jefui, ci singuri călugării de la mănăstirea Neamț cu egumenul și cu cine ei știu, să aibă ai judeca pre oamenii lor dintru acele de mai sus scrise sate, și cu gloabele acele să facă ei ce ori și ti; și nici una din slujbele noastre, nici un lucru să nu aibă a ne plăti nouă acei oameni, fără numai când s'ar întâmpla domnia mea să mergem cu oști unde-va, atunci și ei cu a lor hrană vor merge. Iar cine s'ar amesteca întru ceste de sus scrise, ca să ia ceva peste cartea noastră, sau gloabă, sau ori-ce ar lua, unul ca acela va vedea mare pedeapsă și urgia domniei mele, și să fie neertat de Domnul Dumnezeu. Toate aceste de mai sus scrise, să fie cei mai sus numitei mănăstirei noastre nestrămutat nici cât un fir până la viața domniei mele. *Și spre aceasta este credința domniei mele de mai sus scris noi Petru voevod, și credința fratelui domniei mele Roman*

voevod: *şi credinţa a tuturor boerilor noştri ai Moldovei mari şi mici*. Şi spre mai mare tărie acestor de mai sus scrise, am poruncit credinciosului nostru boer, Ilie logofăt, ca să atârne pecetia noastră de această carte a noastră. Oanţa a scris, în Suceava în anul 6955=1447, luna August 22.

NOTIŢE

Petru II şi Roman II, sunt fii lui Alexandru-cel-Bun. Petru este fiul Marinei şi frate cu Cheajna, Roman este fiul Neacşăi şi frate cu Vasilisa (v. notiţe p. 88, 97 şi 99). Petru a fost asociat la domnie de către fratele său Ştefan, indată după orbirea lui Ilie întâmplată prin Mai 1444. De la această dată tronul oscilează între fraţii Ştefan, Petru şi Roman. Cel mai norocos este Petru. Domnia lui Petru este mai lungă de cum s'a crezut, ea durează — bine înţeles, cu oare cari întreruperi — de la 1444 şi până la 1449. Ştefan fratele său este ucis la 1447 Iulie în 13 de către Roman, fiul lui Ilie, ca resbunare a morţei tatălui său, şi la 16 ale aceleiaşi luni a fost îngropat la M-rea Neamţului (v. notiţe p. 99); în 4 Aprilie 1447, aflăm în locul lui Ştefan ca domn pe fratele său Roman II (vezi p. 98—99), adnotaţiunea de acolo e greşită, ea priveşte pe Roman III, fiul lui Ilie. Ultimul act ce avem de la Ştefan II e din 25 Iunie 1447. După omorârea lui Ştefan de către Roman III, aflăm ca domni ai ţării pe Petru şi pe Roman II. Mărturie sigură în această privinţă e documentul ce public mai sus. Domnia lui Roman II este de scurtă durată: din Aprilie şi până după August 1447. După această dată, tronul ţării se dispută de către Petru II şi Roman II fiul lui Ilie. Primul document ce cunosc de la Roman III e din 18 Februarie 1448 (V. A. Uljanitki p. 70). În privinţa morţii celor doi Romani nu se poate spune ceva hotărât. Pare-se că unul a murit de moarte naturală iar cel-l'alt otrăvit. Cu aceste spuse revin încă odată asupra fiilor lui Alexandru-cel-Bun. Cel dintâiu născut e Roman, poate, dintr'aceiaş mamă cu Vasilisa şi Anastasia, se pomeneşte în hrisoavele părintelui său. Ast-fel la 18 Aprilie 1409 într'unul dat din Suceava (Hasdeu, Arch. Ist. I. 2. p. 11), într'altul din 16 Septembrie 1418 tot din Suceava, vedem citat la mărturie pe Roman alături cu sora sa Vasilisa: «И на то вира нашего господства вжше писанаго Александра воєводи, и вира дѣтей господства мои Романова и Василисина.=*Şi întru aceasta este credinţa domniei noastre a mai sus scrisului Alexandru voevod şi credinţa copiilor domniei mele a lui Roman şi a Vasilisei*». (Acad. Rom., pecetia No. 137). Al doilea fiiu este Ilie-Iliş născut din Anna-Neacşa. Ilie este citat mai în toate hrisoavele părintelui său. Al treilea e Ştefan-Steţko născut din Stana-Stanca; al patrulea e Petru născut din

Marina a lui Marin; al cincelea e Alexandru despre care știm prea puține. Alexandru este citat la mărturie de către părintele său într'un hrisov din 3 Iunie 1427 dat din Suceava, în ordinea următoare: «Ѝ на то вст в'кра нашего гсва, выше писаннаго Ѩлеѯандра воєводы, и в'кра възлюбленнаго сна гсва ми Ѩлїаша воєводы, и в'кра възлюбленныхъ сноκъ гсва ми Ст'кцка и Петра и Ѩлеѯандра, и в'кра вс'кхъ д'ктєн нашихъ.=*Și întru aceasta este credința domniei noastre, a mai sus scrisului Alexandru voevod, și credința iubitului fiu al domniei mele Iliaș voevod și credința iubiților feciori ai domniei mele Steșko și Petru și Alexandru și credința tuturor copiilor noștri*». (Hrisovul de mai sus se află în proprietatea D-lui Dr. C. I. Istratie.) Al șaselea este Bogdan, tatăl lui Ștefan-cel-Mare, al șaptelea e Petru-Aron. Cât despre aserțiunile făcute de a socoti pe unii dintr'aceștia drept fii legitimi, iar pe alții drept copii naturali, după modul de citare în care părintele își orînduește pe fii în hrisoavele sale, este cu totul absurd. Aserțiunea este falșe, modul de citare depinde — după cât constat din sumedenia de acte ce mi-au trecut prin mână — de scriitorul care scria actul. Căci și azi ori ai zice feciorii cutăruia, ori ai zice copii cutăruia acelaș lucru este. Dar spre mai mare încredințare este însu-și faptul că Alexandru-cel-Bun citează în hrisoavele sale pe aceiași vlăstari când supt numele de fii ai domniei sale, când sub numele de copii ai domniei sale.

Scrisoarea lui Ștefan-cel-Mare către Dorotei, arhiepiscopul Ohridei.

(1466, Aprilie indiction 14.)

XCIV.

† Мат҃ю Б҃жїею Ѩѡа́нн҃ъ Стє́фанъ воє́вода, господинъ земли Мѵдовлахїиской.

† Блженн'кйшемѵ архїепископѹ прькїе Їстинїа́нїе и вс'кмъ Блъгарѡ и Срьблємъ и Дакїискымъ зе́млямъ ѿкла́дателю, радова́ти се ѿ Гн҃. Ѻка́че вѣди ти в'кдомо. ꙗко

митрополи́тъ на́шь къ Цисарїѡ ѕсно̀, и немо́жемъ та́мо посла́ти и́ного, да его̀ рѣ́коположишь, дльготи радѝ пѫ́тные и́ страхà радѝ и насилїа мѕсломи́нскаго; за ни́еже страхѡ̀ ѿвдрѣ́лїи ёсмы; ѕсли́шахѡ воюю́щихъ и́хъ западными стра́нами. То́го радѝ мл҃мъ твоё блже́нство, я̆ко да послѣ́ши на́мъ твоё блженїе и чл҃кіе, коѝ да на́мъ митрополи́та ѕста́менїю. И ѐще же мл҃мъ, не прѣзрѣ́ти мл҃енїа на́шего, и здравствовати ти лѣ́тъ мно́гими ѿвъхо́ди. а҃минь.

Въ лѣ́то ,ѕщѯд, мца Апри́лїа индикті҃ѡ д.

Rĕspunsul arhiepiscopului Dorotei.

(1466, Octombrie indiction 15)

XCV.

† Дорѳе́й ма҃тїю Кжі҃ею архі҃епкопъ Їѕтинїа́нїе, и вѣ́скмъ Бл҃га́рѡмъ и Сръбле́ и сѣ́вр҃ны̀ стра́на и прочи.

† Бл҃гочтивомѹ и Кр҃стомъ дарова́номѹ и Хѡлю́бникомѹ господинѹ Їѡа́нѹ Сте́фанѹ воево́де вѣсей землѝ Мѹ́лдо

влахи́йскоѝ бгтъ и мтъ ѝ ми́ръ ѡ Бѣ вѣсѣ дрьжи́тєлиа ѝ ра нашє́го Ӏ҃ Ха да кѣдетъ с тѣ́кою, а҃минь. Но сѣмѣ да ѥ҃ ѕ҃ зна́ниѥ твоє́мѕ бгочтыю: шнеже ми прїи́дє твоѐ писа́ниѥ, ѝ разбра є́же ми писалъ есѝ, ѝ ѡ҃ прѣставлєнїи митрополи́та ка́шего, ѝ хотѣхъ са́мъ прїи́ти тамо́, йлѝ моє́ чакіе послати: нѣ́ доврѣ́ ненавистьникъ дїа́волѣ ѝ йсконы́ запина́тєлъ рѡ́дѕ хрт҃ьа́нскомѕ вѣзвиже некѣ́ю кра́молѕ межѕ волгарѝ нашє́го гра́да ѝ кіпроса цр҃ковнаго; цр҃ѕ же сѣ́танъ Мѕхамє́дѕ, вѣзвра́тившѕ се ѡ҃ землѝ Ӏр҃ка́нашкые, повелѣ́вѣ на прѣсє́лити вѣ Констатинъ гра́ ѝ сѣ ѝ҃кколико волгари ѝ кіпри́ѧны на́шее цр҃кви. Того ра҃ посла хѵ҃ твоє́мѕ бгчтїю писаніе нашє́го смѣрє́нїа, ꙗ҆ко да ѝзберете сѣ́вѣ митрополита по зако́нныѝ хѵ҃ правилѣхъ ѝ по ѕетаѕ стыѝ хѵ҃ ѡ҃цъ ѝ да гд҃ рѣ́коположите сѣ тамошнымѝ епископы, призва́кше вѣ сѣ́вѣ ѝ митрополи́та Ѳ҃ссалоникійскаго, брата на́шего ѝ сѣслѫжьвника кр҃ Макарїа; за нѣ́же ѝ тѣ ѡ҃власти нашеѧ естѣ: дондеже Бѣ ѡ҃братитъ

нашѕ скрбк на радо́ств. Прочее, да ѕмнѡжитъ Гѣ Кѣ бла-

гочьстїе въ ѡбьходѣ лѣтъ минѹ́ги, амі́нь.

Въ лѣто ,ѕщ҃є, мца Ѳктовріа, їндіктїѡ є.

NOTIŢE.

Asupra traducerii şi notelor corespondenţii de mai sus vezi p. 126—130. Textul original dat acolo după Cacianovski, nu este exact, trebueşte îndreptat. Textul de mai sus îl dau după o copie exactă făcută de răposatul Peşacof. Se păstrează la Archiva Statului din Bucureşti ataşată la urmă într'un dicţionar slavo-greco-latin din 1704. E scrisă pe două foi albastre şi e însoţită de următoarea notiţă: «Copie întocmai mimograficeşte scoasă după două foi (precum se vede) rupte din vre-o carte veche coprinzătoare de mai multe altele copiate din vechime, cari foi mi s'au dat de la cancelaria cercetării Antichităţilor ţerii Valachiceşti (saŭ mai bine a zice Ungro-Moldavo-Valachiceşti), ca să-o traduc în limba românească». Bucureştĭ 1845, Septembrie 26. — Se ştie că Peşacof era un excelent paleograf şi un bun tălmaciŭ al actelor vechi slavoneşti. Traducerea lui Peşacof nu se mai păstrează, n'am dat de urma ei.

RADUL IV CEL MARE

(1496—1508)

XCVI.

† Четити наши кратїа и добри пріателѡ, сѫцѕ и вї ти прьгарѣ ѡ Брашѡ.

† Бжію мілтію Їѡ Рад҃. воєводá и гнѧ. Пише гво ми

много здрáвіе наши четúти кратиа и добри пріятелѡ,

сѫцѕ и вї ти пѹгарѣ ѡ Брашѡ. И ѡ сѣ моли и проси ка-

шега приѧтєства. како мои чєтити братиѧ и добри
приѧтєлѡ, и зра шнєган чака, цю га стє ꙗхватиан гвѡ
ви. чакѫ ѵєцѵ гва ми. прѫкѫлавѵ Гєгїнє, како да га шло-
коте ра наша волю, єре нє кри; а нѫ кои бѵдѵ ѵчинили
тєзи́ апрє, ми и чємо наити тѣи лює тє и чємо́ педєп-
шати́, како и є по законѵ. Я тогаи чака цю тє га ꙗхва-
тиан, шлокодйтє га каша приѧ́тєства. зара мою волю́.
Я волю гва ви ѡ на паки бити ѵчинєна при животє наше.
И Кѫ ѵмножи лєта гѫѕ ви.

† ĬḠ ꙋꙗѕ ВѠВВѠ, ΜΛΤΪѦ КЖЇѦ ГИь.

Hârtie. — Monogram mic cu roşiu ; pecetia aplicată pe verso : mică rotundă, de ceară roşie, cu legenda : † Iō Радꙋл воєвода, милостїю Бжїею и господинь. — *Arch. No. 293.*

† La ai noştri fraţi şi buni prieteni, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov.

† Cu mila lui Dumnezeu Iō Radul, voevod şi domn. Scrie domnia mea multă sănătate la ai noştri cinstiţi fraţi şi buni prieteni, judeţului şi celor 12 pârgari din Braşov. Şi despre aceasta rog şi cer de la prietenia voastră, ca de la ai mei cinstiţi fraţi şi buni prieteni, şi pentru acel om ce l-aţi prins domnia voastră, omul unchiului domniei mele al pârcălabului

Gherghina, ca să-l sloboziți pentru voia noastră, căci nu este vinovat. Iar pe cei ce vor fi făcut acei aspri, noi îi vom afla pe acei oameni și-i vom pedepsi, cum li se cuvine după lege. Însă pe omul acesta ce l-ați prins sloboziți-l prieteniile voastre pentru voea mea. Apoi voea domniei voastre de către noi iarăși va fi făcută în viața noastră. Și Dumnezeu să înmulțască anii domniei voastre.

† Iω Radul voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

NOTIȚE.

Scrisoarea de mai sus afară de interesul istoric are și pe cel juridic prin faptul că ne vorbește de o falșificare de bani la începutul sec. XVI-lea. Spre folosul de obște o dau aci cu text și traducere. Asupra ei vezi și traducerea d-lui I. Bogdan în «Documente și Regeste» p. 133—4.

XCVI

† Їѫ Ха Ка благов'рнїи и благочестивїи и Хртолюбивїи и самодржавнїи Iω Рад'лъ, воиво и гнъ, малтїѡ Бжїѡ и Бжїе дарованїе, ѡвладажіѕми и гвжіѕми вь вьсеи земли Оу'гровлахїиское, ёще и запланискии страна. Ямлашѕ и Фжгьра хеце. Благопроизволи гвоу ми свои благыи произволеніе, чтити и свели сце гда ми, и дарова гво ми сзи и вьсе ченїи и благоѡбразни и пр'кпочитани, иже на вьсеми чели дарѡ на стоеціи, сни Христовѕ гда ми, стмѕ и Бжествномѕ храмѕ и ѡбит'ли ст'ки и живоначен'ки,

животворещюи и неразделимѣи Троице. монатирь нари-
цаеми Козиа. ѥгоже къзвиже стопочиши прѣде на. велики
Ꙗ Минча конко. стеши и Кжстъкии иноко. иже въ сте
место то живъщи. ꙗко да и є вама ѡ вро Ѻтъ на Цеѕне:
ѡ сто. г ѡ вс'къ китле търски: и ѡ китле ѕгрьски. великии
же и мали. ѡ вс'къ ѡ сто, г; и ѡ восо ѡ сто. г; и ѡ ско
и ри. ѡ пшеницѕ и ѡ дрѕги врано цо мине по тъизи
вро. ѡ все кѕпле, ѡ сто. г: понеже тиази вама є прило-
жена къ више реномѕ монатирѕ ѡ стопочишаго и вели-
каго прѣдѣда нашего Ꙗ Минча конко. по то и ѡ ротел'к
гва ми Вла конко. по то и гво ми приложи и ѕтвръди
поме и ѡкецаиѥ стопочиши ротелѥ и прѣде наши. ꙗко
тиази вама да є къ покрилениѭ стмѹ монатирѕ и вк-
пиирѕ Кжестъии иноко, а прѣдѣдѕ наши и ротелѥ и на
вь к'кпои възполинаиѥ. Ѻего ра нико да не см'кю за
дрьжати вамѕ, ни вол'кри. ни правите, ни дворани гва ми,
мака и това гва ми ёще да плати вамѕ. И каре ко чакь

чє и҃мати книгꙋ ѡ гва ми. или ѡ ротємꙋ гва ми. ки кои
волѣри гва ми; или пꙋрга мєщє ѡ Сиви. или сѣдє кра-
лєвѣ, или ки кои нѣкми кє би́ти. мака да вама книгꙋ за-
печѣлєнꙋ сѫ вєлики печанико. и҃ли сь мали. или сѫ пръстє
ѡ рꙋки гва ми. мака да помоную книга кро Цеи҃ше. кѫси
да и҃маџа вамѣ цю є҃ дотоли́ю гва ми и вама стм мо-
настирѣ: и да сѣ вони послѣшници стмѣ монатирѣ да ѣ-
знамꙋ книге кѫсє. и да и кѫзмє вамꙋ кѫсє. Й ки. Кьиѣки.
цю сте на кро. да слѣшате ѡ камєни стмѣ монастирѣ
кой кє поставити ѡ҃ца нашего. є҃гѣмена ки Си́мєѡ. И
тькы, камєнѣ. да нє проты ни є҃ди апрѣ ником. є҃рє ти чє
ѣзєти разло по кататнхѣ ѡ кро Дѣнакѣ. Й Лотрѣки кои
хотє кити кѣци и носити кѣлю ѡ землю гва ми или ѡ
Ѫгрє, кѫси Лотрии. да и҃маџа вамꙋ стмꙋ монатирѣ. по-
неже чака тога цю нє кє пла́тити вамѣ стмѣ монатирѣ
и цю є҃ дотоли́ю. таковаго чака. тако да зна҃є: єрє сє кє
на ражє поставити на кро. Но смрти гва ми кого и҃зкєри

Гѫ Бѣ бити гнѣ. Влакоⷨ-Земли или ѡ срѣнаго пло гва
ми, или ѡ сѣроⷨи нашⷩ, йли по грсѣ нашⷩ ѡ иноⷨ плѣмⷭни,
да йⷨѣ кто почитѣ и сѫхрани и ѕтрѫди сиⷨ хрисоволю
гва ми, то Гѣ Бѣ, да почетѣ и сѫхрани и крⷩи вѫ гѣѣ є:
а йⷨѣ ли разори и попери и не ѕтврѫди, то Гѫ Бѣ, да га
гбиѣ здѣ сѫ тѣло а вѫ вѣдьци вѣ дша ѥго, й да има
ѕчитїю сѫ Їюдоѣ и Ярїѣ й сѫ иѣкми Їюдеїѣ, є вѫзьⷩщѣ
на Гѫ Бѫ и Спа нашѣ Їсѵ Ха, крь ѥго, на нⷩ и на чедѣ и,
є є и вьдѣ вѫ вѣкки, амⷩ. Свѣтѣлїѣ: жⷩпа Карѕ Кралѣски,
жѕпа Крⷮтиа бⷩши дворⷩ, жѕпа Строѣ дворⷩ, жѕпа Станко
логоѳѣ, жѕпа Прⷡѕ коми, Бода спьта, Калотж витиа,
Кадѣ пѣхаⷩ, Изворанѕ стоⷩ, Раѵ и Нѣгоѣ потѣⷩ.
ⷩ вѫ гра Трьговиⷣѣ, мца Ю в дѣ „згї.

† ĬG РⷯѪ БGѠБG. ΜΛΤЇΜ БЖЇΜ ГНЬ.

Pergament. — Crucea și litera începătoare „к" cu roșiu ; monograma mică, cu roșiu ; pecetia atârnată de un șnur de mătase împletit în două vițe : roșiu și albastru deschis ; s'a pierdut.

Arch. Stat., M-rea Cozia, pach. 4 (Netrebnice) No.... trecut între actele istorice.

Intru Christos Dumnezeu drept credinciosul și bine-cinstitorul și de Christos iubitorul și de sine stăpânitorul Iŏ Radul, voevod și domn, cu mila lui Dumnezeu și Dumnezeiască dăruire, oblăduind și domnind peste toată țeara Ungrovlahiei, încă și părțile de peste munți, al Amlașului și Făgărașului herțeg. A bine voit domnia mea cu însă-și buna voința, din curată și luminată inimă a domniei mele, și am dăruit domnia mea acest a tot cinstit și bine închipuit și prea stimat — carele este mai presus de cât toate cinstitele daruri de acum, — acest hrisovul al domniei mele, sfântului și Dumnezeescului hram și lăcașului sfintei începătoarei și de viață dătătoarei și nedespărțitei Treime, mănăstirei ce se chiamă Cozia, pe care o au înălțat sânt răposatul stămoș al nostru, marele Iŏ Mircea voevod, sfinților și Dumnezeeștilor călugări, cari viețuesc în acest sfânt locaș, ca să le fie vama de la Vadul Oltului la Genune: de la sută, 3 din toate mărfurile turcești; și de la mărfurile ungurești, mari și mici, din toate de la sută, 3; și de la ceară de la sută, 3; și de la dobitoace și de la pește, de la grâu și de la alte bucate cari trec prin acest vad, de la toate mărfurile, de la sută, 3; pentru-că această vamă este adaosă la mai sus zisa mănăstire de către sânt răposatul și marele strămoș al nostru Iŏ Mircea voevod, după aceea și de părintele domniei mele Vlad voevod, apoi și domnia mea am adaos și întărit pomenirea și făgăduirea sânt răposatului părinte și strămoș al nostru, că această vamă să fie spre întărire sfintei mănăstiri, și de hrană Dumnezeeștilor călugări, iar strămoșilor noștri și părinților și nouă spre vecinică pomenire. Drept aceea nimeni să nu cuteze a stânjeni vama, nici boer, nici dregător, nici curtean al domniei mele, măcar și marfa domniei mele încă să plătească vama. Și vare ce om va fi având carte de la domnia mea, sau de la părintele domniei mele, fie ori care boer al domniei mele; sau burger

meșterul din Sibiu, sau județul crăesc, sau fie ori ce nemeș ar fi, măcar să aibă cartea pecetluită cu marea pecetie, sau cu cea mică, sau cu inel de la mâna domniei mele, măcar să amintească cartea de vadul Genune, toți să plătească vama ce se cade domniei mele și vama sfintei mănăstiri; și să fie volnici poslușnicii sfintei mănăstiri ca să ea cărțile tuturora, și să le ia vamă tuturora. Și voi, Câinenilor, cari sânteți la vad, să ascultați de vameșii sfântei mănăstiri pe cari ii va orândui părintele nostru, egumenul kir Simeon. Și tu, vameșule, să nu erți nici un aspru nimănuia, căci îți voiŭ lua seama după catastihul de la vadul Dunărei. Și Lotrenii cari voesc să fie neguțători și a duce mărfuri din țeara domniei mele sau din Ungaria, toți Lotrenii, să plătească vama sfintei mănăstiri, pentru că omul acela care nu va vrea plăti vama sfintei mănăstiri și ce i se cuvine, unul ca acel om, așa să știe: că se va pune în țeapă la vad. După moartea domniei mele pe cine va alege Domnul Dumnezeu a fi domn Țării Românești sau din plodul inimei domniei mele, sau din neamul nostru, sau din păcatele noastre dintr'altă seminție, de va cinsti și va păzi și va întări acest hrisovul al domniei mele, pe unul ca acela, Domnul Dumnezeu, să-l cinstească și păzească și susțină în domnia lui; iar de va strica și desprețui și nu va întări, pe unul ca acela Domnul Dumnezeu, să-l ucidă aicea cu trupul iar în veacul viitor sufletul lui, și să aibe împărtășire cu Iuda și Arie și cu cei lalți Iudei, carî au răstignit pe Domnul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Isus Christos, sângele lui, asupra lor și a copiilor lor, care este și va fi în veci, amin. Martorii: jupan Barbul Craiovescul, jupan Cârstian fost dvornic, jupan Stroe dvornic, jupan Staico logofăt, jupan Pârvul comis, Bogdan spătar, Calotă vistier, Badea peharnic, Izvoranul stolnic, Radul și Neagoe postelnici.

Scris în cetatea Târgoviște, luna Iunie..., în anul 7017=1505.

† Iŏ Radŭl voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

NOTIȚE.

Despre Radul-cel-Mare și în special despre tatăl său Vlad Călugărul am vorbit în notițe la p. 2. Reluând firul aci nu fac alta de cât a întregi notițele de acolo. Vlad se călugărise încă de tânăr și purtase în călugărie numele de „monahul Pahomie". Supt acest titlu îl aflu trecut și în pomelnicul M-rei Govora, iată-l: «Пахо́міе мона́хъ, гспджа ѣгѡ Ма́рїа, сны ѣгѡ Вла́дъ воєвод, Ї҃ѡ Вла́дъ воєвод: Ї҃ѡ Ра́дъ воєвод, гспджа ѣгѡ Катали́на и сновы и҃хъ: Ра́дъ воєвод Вла́гръ, Ї҃ѡ Ми́рчк воєвод, Ї҃ѡ Вла́дъ воєвод.=*Pahomie monahul, doamna lui Maria fii săi: Vlad voevod, Iõ Vlad voevod; Iõ Radul voevod și doamna lui Catalina și feciorii lor: Radul voevod Călugărul, Iõ Mircea voevod, Iõ Vlad voevod*» (Acad. Rom. Ms. No. 257). E de observat că în pomelnic nu sunt trecuți toți copii lui Vlad Călugărul și nici aceia ai lui Radul-cel-Mare. Asupra lui Vlad Călugărul mai adaog pentru interesul istoric următoarele notițe adunate de prin diferite documente: Într'un hrisov din 3 Septembrie 1491, Vlad Călugărul, întărește M-rei Tismana stăpânirea peste satele: Bahna, Petrovița, Ploștina, Fărcășești și Brătiești din zilele Radului voevod, pe ele să le ție și acuma călugării Tismenei: «а҆ѩ ѡ҃ сѣ тѣрци ѕзели йли ѕгр҃ѡ. а҆ гсво ми нѣмамо ѡ҃ѕ҃ѡ чинити, а҆ ѡ҃ сѣ кѣ найти под ѡ҃класти гсва ми, ѕ Влашкой-Земл҃ю, а҆ гсво ми сѫ тиа комате сѫ кѫси дарокѫ паки сѣго мънастира да си ѡ҃кладѣет калѫгери, и҃ рекши кѫсѣкомѕ чакѕ кои дрѫжет ѡ҃чине ѡт стмѕ мънастирѕ, ѡ҃ни да сѣ сѫберет ѕ карош ѕ Тисмена прѣд чєстнтим канѳвем гсва ми: прѣд жупанѕ Дѣтко и жупанѕ Дѣдюл и жупанѕ Драгомирѕ, како да повѣдат кѫсѣм людем, да сѣ карѣет ѡт ѡ҃чине монастирскы: ѡт водѣнице и ѡт ливаде и ѡт планине и ѡт брод водѣницеѫ и ѡт кѫсы ѡ҃ѡ сѣ калугѣри дрѫжали ѡт дни брата гсва ми Ї҃ѡ Радꙋла воєвода и докле даде Бг҃ гсва ми Влашкоѩ-Земли, а҆ ѡ҃ни да си дрѫже слѣбодни до кѫ кѣки=*Iar ceea ce au luat Turcii sau Ungurii, apoi domnia mea n'am ce face, iar ceea ce se va afla sub oblăduirea domniei mele, în Țeara-Românească, apoi domnia mea cu aceste bucate cu toate iarăși am dăruit pe sfânta mănăstire ca să le stăpânească călugării, și am poruncit tuturor oamenilor ce țin moșii de la sfânta mănăstire, ei să se strângă în oraș la Tismana înaintea cinstiților bani ai domniei mele: înaintea jupanului Detco și jupanului Dediul și jupanului Dăicul și jupanul Dragomir ca să-i poruncească pe toți oamenii, să se ferească de moșiile mănăstirești: de mori și de livezi, și de munți, și de vadul morilor, și de tot ce au ținut călugării din zilele fratelui domniei mele Iõ Radul voevod și până când îmi dete Dumnezeu domniei mele Țeara-Românească, apoi ei să le țină slobod pe veci*». (Arch. Stat., M-rea Tismana, pach.... No 2). Hrisovul este scris de Oancea grămăticul: pe pergament, cu cerneală albastră. La 6 Maiu 1492, Vlad Călugărul, întărește diriguitorilor sei Bran, Radul spătarul și lui Petru stratornicul stăpânire peste satul Bălești. Satul acesta a fost câștigat de către Dan Oteșanul pe timpul lui Vladislav voevod: «Пѣнѣжѣ

ест доκнл Дан Ѡтешанѣл еще при дни Влад҃слакѣ войводе wт Косова= *Pentru-că la câştigat Dan Oteşanul încă din zilele lui Vladislav voevod din Cosova*». (Acad. Rom. doc. 10/X4). Cosova, cred că este satul Cosoba din Ilfov, iar voevodul Vladislav este Vladislav II. Cosoba poate că era moşia sau locul său de naştere. Satul Băleştii a fost cumpărat apoi de Bran şi fraţii săi de la Dan Oteşanul. In carte se aminteşte şi de Basarab voevod. Intr'alt hrisov de la Vlad Vintilă, dat din Târgovişte la 29 Decembrie 1532, ni se vorbeşte de oare-cari paţanii suferite de Vlad Călugărul de pe urma fraţilor craioveşti. Mai întâiu e vorba de întăririle de stăpânire ce le face Vlad Vintilă boerilor săi, lui Vlaicul Clucerul, fraţilor săi lui Mihnea stolnicul, Badea şi nepotului lor Petru, fiul popei Neagoe peste mai multe sate, moşii, munţi şi ţigani. Iată acum şi pasagiul în cestiune : «Й пак да нм ест ѕ Брѫкѧтещи й ѕ Брънещї wт над вѣс ѯотар дѣл Барбѹлоκ кан й брат ѥго Дрѫгич кѫсѣ, ере Барбѹл кан й брат его Драгич. Ѿни йзгѣбише сѫс ѯитѧ҃кинствѣ wт къ Влада конвода, ѣ҃ колѧ҃крии гѣдва ми жѹпан Влаикѣл ключар, wн достиж съ правѡм й вернѡм слѫжкѡм wт къ Влада конвода. Й по том, сіе киш рѣчине комате, села й ѧцїгани, дѣл жѹпанѣ Барбѹлоκ кан й брат ѥго Дрѫгич, ѿние се йзнандош и покѹпене wт жѹпан Влаикѣл ключар, понеж Барбѹл кан й брат его Дрѫгич, ѡни wсташе длъжни Ѯмиѣ wт Бдин ѧм. аспри й Ѯмиѣ wт Ѻр҃кѫок ѧи. аспри, й т҃кѫ аспри ѻний киш цр҃кви wт над кродоκе wт разлог Тефтердар каш цр҃кѣ Скиндер Челеби. Й велика прѣнїе ймал ест покоиного Влада конвода wт къ Порте тѣѫ ради аспри, й платил ест негова гѣдва тоѣ длъг киш рѣчни аспри : ѧц аспри. И късѫот҃кѫ гдско ми да ѯзимам сѫи киш рѣчне длъг wт над тѣнзи колѧ҃кри, кои држѣт комате Барбѹлоκ кан й Драгїчю, ѣ҃ ѿни падѡш й миланѧ҃кше се гдскѣ ми, како да нѫ помиловам гдско ми сѫс цю платиѫ гдско ми длъг Барбѹлоκ кан, ѓко да нм се назкаѡ й покѹпене сіе киш рѣчне комате и сѫс цю би достижал колѧ҃кринѣ гдсва ми жѹпан Влаикѣл ключар wт къ покоиного Влада конвода, села й ацигани киш рѣчине, чинит цѣнѣ аспри ѧ҃г҃ѳ҃ф҃.=*Şi iar să le fie la Bărbăteşti şi la Brăneşti de peste tot hotarul partea Barbului ban şi a fratelui său Drăghici toată, fiind-că Barbul banul şi fratele său Drăghici, le-au pierdut cu hiclenie de la Vlad voevod, iar boerul domniei mele jupân Vlaicul clucerul, le-a ajuns cu dreaptă şi credincioasă slujbă de la Vlad voevod. După aceea, aceste mai sus zise bucate, sate şi ţigani, partea jupanului Barbu banul şi a fratelui său Drăghici, s'au aflat şi cumpărate de către jupan Vlaicul clucerul, pentru-că Barbul banul şi fratele său Drăghici, rămăseseră datori Eminului din Vidin 40,000 aspri şi Eminului de la Rachova 50,000 aspri, şi aceşti aspri erau împărăteşti de la vaduri din sama Tefterdar başei împărăteşti Schinder Celebi. Şi mare pârâ a avut răposatul Vlad voevod de la Poartă pentru aceşti aspri, şi a plătit domnia sa această datorie mai sus zişii aspri : 90.000 aspri. Şi am voit domnia mea ca să iau aceasta mai sus zisă datorie de la aceşti boeri, cari ţin bucatele Barbului banul şi a lui Drăghici, iar ei au căzut şi s'au rugat de domnia mea, ca să-i miluesc domnia mea cu ce am plătit domnia mea*

datoria banului Barbul, ca să li se zică și cumpărate aceste mai sus zise bucate și cu tot ce a dobândit boerul domniei mele jupan Vlaicul clucerul de la răposatul Vlad voevod, satele și țiganii mai sus ziși. fac prețul aspri 33,500». (Arch. Stat., M-rea Valea, pach. 16, No. 2). In hrisov ni se spune și de un alt frate al lui Vlaicul clucerul, de Arfa și de sora lor Stanca. Vlad Vintilă vorbind de moșia: «Гѫвънецѣи ѥж по водѣ Телѣрман = Găvănești ce este pe apa Teleormanului», spune că a fost cumpărată: «При дни дѣда гдсва ми Влада воєводѣ Калѣгера wт Лкцк спатар за ѧ аспри. и wт Гергина пржкалак за ρ wѧце дан минѹе, чинь аспри ѧас = *In zilele moșului meu Vlad voevod Călugărul de la Lețea spătarul pentru 2000 aspri și de la Ghergină pârcălabul pentru 100 oi dar mioare, face prețul lor 1200 aspri*». Hrisovul este scris de Coresi scriitorul (Кѣрѣси писцѣ). — Locul de odihnă al lui Vlad Călugărul — după o inscripție comunicată de colegul meu I. Băjan, un eminent paleograf, funcționar la Arhivele Statului — este la ctitoria sa «M-rea Glavacioc». Iată acea inscripție: «*Sfânta această și vestită mănăstire Glavacioc [cu] hramul Blagoveștenii Bogoroditâ, făcutu-s'au din temelia ei de bun și bătrânul Vlad voevod călugărul dinpreună cu fiul său Radul voevod; iar de zugrăvit cu împodobirea sfinților fost-au zugrăvită de Neagoe-Vodă Basarab dinpreună cu Petru-Vodă. Iar când au fost în zilele măriei sale domnului nostru Io Constantin Basarab voevod, fiind păstoriu turmei țării creștinești kir Teodosie mitropolitul, la anul de la zidirea lumei leat 7209 = 1691, fost-au trimes de măria sa vodă și cu blagoslovenia mitropolitului Ștefan, clisiearul Mitropolii, care și ucinic au fost, care și mai dinainte logofețel mănăstirii; deci văzând mănăstirea stricată și de tot vechită de podoaba sfinților, s'au apucat de au zugrăvit peste tot cum se vede, și o [au] pardosit peste tot cu lespezi și au făcut proscomidia și preastolul și ușa cea mare și treptele jițurilor domnești* și piatră pre Vlad-Vodă *și ferestrile împrejur tot săpate în piatră și case de piatră boltite și foișoare și răzimători bisericii și s'au isprăvit toate aceste la leat 7212 = 1704, mesița Iunie 12*». Vezi această inscripție reprodusă și de Alex. Lăpădatu în «Vlad-Vodă Călugărul» p. 46. — Cu cele spuse mai sus am încheiat cu Vlad Călugărul și acum voiu a întregi și notițele asupra fiilor săi: Vlad, Mircea, Radul și Vlăduță.

Vlad și Mircea — am spus în notițe la p. 3 — n'au domnit de cât ca asociați de tatăl lor. Despre Vlad ne vorbește un hrisov din 31 Iulie 1487 (Acad. Rom. doc. 172/XX). El moare, probabil, în toamna aceluiaș an. Căci la 4 Februarie 1488, Vlad Călugărul, în dania ce o face M-rei Govora cu moșia Hința, pomenește pe fiul său Vlad ca răposat. Iată acel pasagiu: «Та дадѣ гдсво мй стомѹ монастирѹ й Бжствнїм йнѣкѡм вкпирѣ вх вкчнѣ вкспѡмінаніе стопочівшїмъ родителѣхъ гдва ми й гдву мй и ѕ сынѡмѹ снѹ гдва мй Їѡ Владѹца воєводѣ, да вст ѕ помѣник ѕ стомѹ томѹ монастирѹ вх вкккї вккѡм, ѧмнь. = *Și am dat-o domnia mea sfântei mănăstiri și Dumnezeeștilor monași drept hrană spre veșnică pomenire a sânt răposaților părinți ai domniei mele*

și a domniei mele și a răposatului fiu al domniei mele Io Vladul voevod să fie de pomeană la sfânta această mănăstire în vecii vecilor, amin». (Arch. Stat., M-rea Govora, pach. 1 No 1). Hrisovul este scris de Ianăș grămăticul și-i dat din București.

Mircea. — Despre Mircea ne vorbește mai întâiu pisania schitului Babele. Pisania sună: «*Acest schit s'au făcut de către Vladul voevod și fii lui Radul și* Mircea voevod *la anul 7001=1493 de la Adam, fiind mitropolit al Ungro-Vlahiei Ilarion și egumen al schitului Visarion*». (Biserica Ortodoxă, București, a. II și III); apoi o sumă de hrisoave interne și externe de la Vlad-vodă-Călugărul și de la Radul cel Mare, anume: hrisovul din 1475 (sic) dat de Vlad-vodă-Călugărul M-rei Filoteia și hrisovul din 1496 dat de Radul-cel-Mare M-rei Rusicul, ambele la sfântul Munte (vezi notițe la p. 50—52); hrisovul din 16 Martie 1494 dat de Vlad Călugărul M-rei Bistrița (Arch. Stat., M-rea Bistrița, pach. 23, No. 1) și hrisovul Radului vodă-cel-Mare dat M-rea Govora la 23 Martie 1497. (Arch. Stat., M-rea Govora pach. 3, No. 1). — Mircea ca și fratele său de mai nainte Vlad, nu se constată ca domn de sine stăpânitor. De la Mircea se cunosc și două acte interne: unul de la 1 Iulie 1495 (Arch. Stat., Cond. M-rei Bistrița, I, f. 7) și altul din 17 Iunie 1502 (C. D. Aricescu, Revista Istorică a Archivelor României, București 1874, I. p. 74, No. 993.) Data morței sale n'o cunosc.

Radul-cel-Mare. — Primul document ce-l dă ca domn e din Târgoviște la 8 Septembrie 1492. Fiind primul și având o osebită importanță pentru istorie, îl reproduc în întregime, iată-l: «† Мастїѡм Бжїѡм Їѳ Радꙋлъ, конкода и гсдрь вселен земли Ѿгровлахїйскеи, снъ великаго Влад войведе. Дават гдско ми сиѣ повелѣнїе гева мй, стомꙋ монастирꙋ Говоре, храмꙋ прѣчистїе владчце нашеи Бце и присно Дѣви Мріи и славное ѥѧ Ѯспенїе, и честнѣишомꙋ ѡцꙋ егꙋмену кꙋр Макарїе, и всем иже ѡ Хсті братиѣ живꙋщим въ стом месте той, яко да им ест Хлщѣ ска, понеже половинꙋ кѣи гево мй wт Станчюл снъ Конюх за ѵ аспрі, а друга половина кѣи жупан Стѣнко логоѳет wт Дан и wт Крстъ wт Глод за ѵ аспрі, такою приложихомо стомꙋ монастирꙋ, да ест вѣщирꙋ братимам и въ вѣчное вспоминанїе нам и родїтелем нашим и нашим чадам, и ни wт когоже непотъкновено, въ ѡчиих и въ ѡушесѣ, по ѡрнзму гева мй. Свѣдтелие: жупан Драгомир Манев, жупан Драгич (Ст)ойкев, жупан Пржѣа великы дворник, жупан Крстиан кики дворник, жупан Тудор кистинар, Нкъ стольник, Данчюл комис, Димитрꙋ пехарник, Строе и Милко спатари, Нкт и Радꙋлъ стратороници. И азъ Радꙋлъ ключар ѥже писах въ столни варош Трговище, меца Сен. и днь, в лкт. ꙗза. — ĪѠ РЂЛЪЏ ЛЛѢДЇ БѺѺВѺДѢ, ЛЛѦСТЇѪ БЖЇѪ ГСДНЬ.=† *Cu mila lui Dumnezeu Iș Radul, voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui Vlad voevod. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele, sfintei mănăstiri Govora, hramului prea cinstitei stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu și de-a pururi Fecioarei Mariei și slăvitei ei adormire, și cinstitului părintelui egumen, Kir Macarie, și tuturor cari întru Christos frați ce*

viețuesc la acest sfânt loc, ca să le fie lor Hința toată, pentru că o jumătate am cumpărat-o domnia mea de la Stanciul, fiul lui Voinea pentru 400 aspri, iar ceialaltă jumătate a cumpărat-o jupan Staico logofătul de la Dan și de la Cârstea din Glod pentru 400 aspri. Și așa am adaos-o sfintei mănăstiri, ca să fie de hrană fraților și spre veșnică pomenire nouă și părinților noștri și copiilor noștri, și de către nimeni neclintită de ocină și în vhabă, după porunca domniei mele. Martori: jupan Dragomir al Manei, jupan Drăghici al Stoicăi, jupan Pârvul marele dvornic, jupan Cârstian fostul dvornic, jupan Tudor vistierul, Albul stolnicul, Danciul comisul, Dimitru paharnicul, Stroe și Milco spătari, Neagoe și Radul stratornici. Și cu Radul clucerul carele am scris în scăunala cetate Târgoriște, luna Septembrie a 8-a zi, în anul 7001 = 1492. Jŏ Radul voevoď cel Tânăr, dïŋ mîla lui Dumnezeu domŋ.» (Arch. Stat., M-rea Govora, pach. 1, No. 2). — Radul-cel-Mare — după monograma actului de mai sus zis și cel Tânăr — fratele lui Vlad († 1487), Mircea și Vlad cel Tânăr sau Vlăduță s'a născut din doamna Samonida. Despre Samonida ne vorbesc mai multe hrisoave de ale urmașilor lor. Citez numai unul de la Neagoe Basarab dat M-rei Govora pentru mai multe stăpâniri de moșie între altele și peste Stoicenii de pe Olt, moșie dată de zestre doamnei Samonida, mama lui Radul-cel-Mare, iar în urmă închinată M-rei Govora de către dânsa și fiul său Radul. «Ѝ паки да ѥст сѫмѣ монастирѣ Стоичани, цр҃ѣ сѣт по Ѡлт, кѫси ѝ съ кѫсом хотаром, понеж сѣт права ѿчина сѫмѣ монастирѣ, ѣрѣ сѣт кнѧ прѣкїе манке Радꙋ воєводѣ wт родїтели ѥи, тако ѭ извадѣ мти Радꙋла воєводѣ Самонида єже ѥ҃ колкри прѝ дни Клада воєвода. Ѡ томъ ѭ и покѣзи Радꙋла воєвода wт Кланкѣл крат Ѩаков за ѕаї аспрѣ, а Кланкѣл за тен вишѣ рѣчени аспрѣ ѕаї, wꙋ покѣзи Исчетѣл, како да кѣдѣ Стоичани права ѿчина сѫмѣ монастирѣ.=*Și iar să fie sfintei mănăstiri Stoicenii, ce sunt pe Olt, toți și cu tot hotarul, pentru-că sunt dreaptă moșie a sfintei mănăstiri, și au fost zestrea mamei lui Radul voevod de la părintele ei, așa le-au scos* mama Radului voevod Samonida *cu 12 boeri în zilele Vladului voevod. După aceea le-au și cumpărat pe ele Radul voevod de la Vlaicul fratele Albului pentru 11,000 aspri, iar Vlaicul pentru acești mai sus ziși aspri 11,000, el a cumpărat Nucetul, cum ca să fie Stoicenii dreaptă moșie a sfintei mănăstiri».* (Arch. Stat., M-rea Govora, pach. 5 No. 3). In acest prețios hrisov ni se mai vorbește de Teodosie voevod, fiul lui Neagoe Basarab; despre Anca fiica lui Jitian; despre: «Младꙋла Басарабе воєвода Цѣпелюш=*Tânărul Basarab voevod Țepeluș*»; despre: «Стародꙋ Клада воєвода Дрѧкꙋла=*Bătrânul Vlad voevod Drăculea*»; despre vama domnească de la Runcu, anume a patra parte, ca să ia călugării de la sare și de la ori ce trece din toate mărfurile a patra parte din aspri; despre balta Mamino, jumătate din partea domnească — zice Basarab — «Ѩ҃ѣ га съмъ ѭзвадиw гсдво ми wт цра тѣрскога=pe care am scos-o domnia mea de la împăratul turcesc». — Hrisovul de mai sus e din 30 Octombrie 1517; este scris de Florea «Кѫ на столнимъ старим господадам ѣ двор Ѩргишѣ = în scăunala

cetate a bătrânilor domnitori din Curtea de Argeș». — Radul-cel-Mare (v. notițe p. 51) a avut de soție pe Catalina. Din ce familie va fi făcând parte doamna Catalina pentru moment nu-o pot spune. Radul-cel-Mare, (idem, notițe p. 51), a avut o droaie de copii. Din parte bărbătească a avut: pe Radul de la Afumați, pe Vintilă (Vlad), pe Bădica (Radul), pe Mircea Ciobănul, pe Petru (Paisie sau Radul Călugărul) și pe Ilie (Radul). Din partea femeiască, a avut: pe Boba și pe Cârstina. Despre acești de mai sus am mai vorbit prin notițe în cursul cărții de față și nu insist de cât asupra câtor-va notițe ce am mai dibuit prin documente asupra lui Vlad Vintilă, a lui Radul Bădica, a fetelor Boba și Cârstina, a lui Mircea Ciobanul și a lui Ilie Radul. Despre Ilie Radul voiu vorbi la locul și rândul său. — Vlad Vintilă (1532—1535), se intitulează în documente când simplu sub numele de Vintilă voevod, când sub titlul de Vlad voevod fiul Radului voevod, când sub titlul de. «Іѡ Вентил воєвода нарицаємаго Влада воєводы, сн҃ъ великаго и пр҃кдобраго Радула воєводѧ = *Io Ventil voevod numit Vlad voevod, fiul marelui și prea bunului Radului voevod*» (Arch. Stat., M-rea Tismana, pach. 1, doc. 8). Vlad Vintilă a avut de soție pe Rada (v. notițe p. 4). Primele documente ce cunosc de la Vlad Vintilă sunt din 1523, anume din 10 Ianuarie și din 18 Martie (Acad. Rom., doc. 38/LXX), și un altul din 24 Iulie 1524 (Arch. Stat., Episcopia Argeș, pach. 2 bis No. 1). Pecetia lui Vlad Vintilă, poartă legenda următoare: «Іѡ Влад воєвода, сн҃ъ Радѣа воєвод и гн҃ъ = *Io Vlad voevod, fiul lui Radul voevod și domn*» (Arch. Stat., M-rea Radu-Vodă, pach. 16 No. 3; Episcopia Argeș, pach. 69, No 2.) Vlad Vintilă domnește neîntrerupt de la 1532 și până la 1535. El moare în Iunie 1537, zice-se, vânat de boeri la o vânătoare de cerbi preste Jiu lângă Craiova, la Bucovăț.—Bădică-Radul (1524). Intr'o scrisoare adresată sfatului din Brașov la 19 Ianuarie 1524 Bădică își arată și legitimează însuși filiațiunea sa. Iată acel pasagiu: «*Ci mă știau — e vorba de boerii țării — pe mine adevărat fecior de domn, al lui Radul voevod cel Bătrân, feciorul Călugărului, și primindu-mă pe mine să le fiu lor, după lege, domn în țara românească, m'am așezat în scaunul părintelui meu, în domnia țării românești*» (cf. I. Bogdan, Documente și Regeste, p. 168). Domnia lui Bădică Radul este de scurtă durată. Asupra lui (v. notițe p. 50), nu se poate spune precis dacă era fiul legitim s'au natural al lui Radul-cel-Mare. Intr'un hrisov din 24 Octombrie 1535, dat mănăstirei Valea, ni se vorbește de niște datorii ale lui Bădică către Turci: «Понеж҃ ѡ҃ни ѡ҃ни ѡ҃ни речени ацигани, ѡ҃ни сѣт ѡ҃ни Бадикѣв, тако Бадика ѡстал ест къ многоѫ҃ дазгоѵеѫ҃ Тѣрцем, ѡ҃ въсеѫ҃ дазгоѵеѫ҃ чинит аспри ѧ҃ѱ҃н. И платиан се сѣт ѡ҃ни ѡ҃ни ѡ҃ни ѡ҃ни речени аспри сѫс иманѣ гендска, и ѡсташ ѡ҃ни ѡ҃ни речени ацигани гендски бити, гедѫа ми. = *Fiind-că acești mai sus zișii țigani, zice Vlad Vintilă, ei au fost a lui Bădică, așa Bădica, a fost rămas cu multe datorii la Turci, toate aceste datorii fac aspri 150,000. Și s'au plătit toți acești mai sus zișii aspri cu avere domnească, și au rămas acești mai sus zișii țigani domnești a fi ai domniei mele*».

(Arch. Stat., M-rea Valea, pach. 16, No. 5.) În altul de la Petru voevod, fiul lui Mircea, din 14 Maiu 1560, ni se spune despre niște moșii ale lui Bădica vândute lui Neagoe Basarab, și închinate la M-rea Argeș: «Ꙗ҆кожє да имъ єст села по имє Ꙗ҆кшꙋа и Топана кѵсє съ кѵсѡмъ хотаромъ, понєжє имъ єсть старє и прадє и дѣдинє мошиє, и покꙋпєнє єщє отъ покоиныи Басарабе воєводє отъ Бѵдѣка воєводє, дан прѣкрє кѵда єст ѥна Бѵдѣка Болѣрин, и отъ матрѣ єи за ѕаї аспри готовн сѵє тѣрски. И єщє сє и написаш Бѵдѣнса и матрѣ єи на стоє проскомидиє, ѕ сти помєник.= *Ca să le fie lor — se înțelege M-rei și călugărilor — satele pe nume Neacșul și Topana toți cu tot hotarul, pentru că le sunt bătrâne și drepte și moșii de moștenire, și cumpărate încă de răposatul Basarab voevod de la Bădică voevod, dar mai nainte pe când era Bădică boer, și de la mama lui pentru 14,000 aspri gata tot turcești. Și încă sau și înscris Bădică și mama lui la sfânta proscomidie, în sfântul pomelnic*» (Arch. Stat., Episcopia Argeș, pach. 13, No. 2.) — Pecetia lui Bădica poartă următoarea legendă: «Ꙗ҆ѡ Радꙋ воєвод, матїю Бжїю госпоꙋдни = *Iō Radul voevod, cu mila lui Dumnezeu domn*». (Arch. Stat., Episcopia Argeș, pach. 33, No. 1). Pecetia nu se mai păstrează, s'a pierdut, dar a rămas urma ei și se poate lesne descifra legenda. Documentul pe care e aplicată această pecetie poartă data 11 Februarie 1525. (?) Ispravnic este marele Ban Pârvul. Forma și legenda pecetii nu se aseamănă cu nici a unuia dintre cei cu numele Radul, aceasta constatare și prezența banului Pârvu ca ispravnic m'au determinat să cred că ea este a lui Radu Bădica. Bădica a murit ucis de Turci. Despre moartea lui ne spune Radul de la Afumați într'o scrisoare a sa adresată sfatului din Brașov: «*Și după aceasta dau de știre domniei voastre de lucrul lui Bădica, și să mă credeți, că e adevărat: când au venit Turcii cu steag și le-a eșit Bădica înaintea lor și înaintea steagului, Turcii l-au tăiat pe el și pe toți boerii câți erau cu el. Și au luat apoi Turcii capul lui Bădica și alte capete boerești, dar nu știu ale cui au fost acele capete*». Mai departe: «*Iar Turcii de'ndată ce au tăiat pe Bădica și pe boeri, s'au întors îndărăt la Giurgiu și-au trimes capul lui Bădica și alte două capete la Poartă: iar trupul lui Bădica l-am luat domnia mea însu-mi și m'am dus domnia mea la M-rea Dealului și l-am îngropat acolo*» (cf. I. Bogdan, Documente și Regeste p. 171). — **Mircea Ciobanul** (1545—1552, 1558—1559). — Are de urmași din parte bărbătească pe: Petru, Radul, Mircea și Petrașco; iar din parte femeiască pe: **Marina, Stana** (v. Pomelnicul M-rei Govora), Anca, Dobra și Alexandra măritată după Gheorghe Cămărașul ai cărui urmași sunt: Aslan și Ioan (N. Iorga, Acte și fragmente III, p. 323). **Marina-Maria** a fost pețită de Șaitan Oglu, Mihail Cantacuzino, iar cele-l'alte, nu știu cari anume, au fost măritate: una după boerul Barbul, alta după grecul Stamatie, nepotul patriarhului Ioasaf din Constantinopol, alta pe la 1562 după tânărul Radul Socol, și o altă în 1574 a fost închinată tânărului Sultan Murad pe atunci sangeac de Magnezia. Despre fratele lor Petrașco voevod — afară de o inscripție de la biserica Curtea Domnească din București, pusă de asupra ușei de intrare — ne vorbește și

hrisovul lui Constantin Şerban voevod din 17 Ianuarie 1655. Anume. Constantin Şerban voevod întărind stăpânirea boerului Dragul Iuzbaşa peste mai mulţi vecini din Cislău, judeţul Saac, spune: «Понеж сїи кнїи вечнїи людї, ѡнїи ест кнл вечнїи колѣкнїи гєдка ми Драгѣлов Юз. wт Числавѣ wт дѣдї и за прѣдѣдї, wт на дѣдом си Станко пост, снъ Владѵлов пѣх., кнѣз Кланкѣлов кист wт Рѣмчкнї, вцѣ ж wт нан прѣжде врѣм. И вздржал вечнїи сѫс Добромирна до сѫдѣ вх дни гєдво ми, и сѫм видѣл гєдво ми и книга Вздислав воєвод, снъ Вздислав вод; и книга Пѣтрашко вод., снъ Мирчев вод; и книг Моисн вод и книг Пѣтрашко вод, снъ Радѣлѣн вод; и книга Михнєн вод, снъ Ѧлєѯандрѵ вод; и дрѣги книги стари wт на нин гєндри по сїнѫ дѣданиѣ wт село wт Числавѣ wт ѯотар до ѯотар.=*Pentru-că aceşti mai sus-zişi oameni, ei au fost vecini boerului domniei mele Dragului Iuzbaşa din Cislău, de la moşi şi de la strămoşi; de la moşul său Staico postelnicul, fiul Vladului paharnicul, nepotul Vlaicului vistierul din Rumceni, încă de mai nainte vreme. Şi tot a ţinut vecinii cu bună pace până acum în zilele domniei mele, şi am văzut domnia mea şi cartea lui Vladislav voevod, fiul lui Vladislav voevod*; şi cartea lui Pătraşcu voevod, fiul lui Mireea voevod; *şi cartea lui Moisi voevod, şi cartea lui Pătraşcu voevod, fiul Radului voevod; şi cartea lui Mihnea voevod, fiul lui Alexandru voevod; şi alte cărţi bătrâne de la alţi domni pentru această moştenire de sat din Cislău, din hotar până în hotar*». Printre hotare insemnez: «И дорн на Колѣшнщ, нѣ монастнра гєнджев Нкгѧв=*şi până la Coluniţa, la M-rea doamnei Neagăi*». (Arch. Stat., Episcopia Buzău, pach 34, No. 14). Iar inscripţia pomenită mai sus, glăsueşte: «*Această sfântă şi dumnezeiască besearică, unde să cinsteaşte hramul Blagovesteania prea slăvitii Născătoari de Dumnezeu şi pururea Fecioarii Mariei, din temelia ei iaste zidită de bătrânul Mircea-Vodă, şi în urmă de fiu său* Pătraşco-Vodă, *cu fraţii săi Radul şi Mircea tânărul, o au înfrumuseţat şi o au zugrăvit. Iară, când au fost acum, în zilele Blagocestivului şi creştinului domn Iō Ştefan Cantacuzino voevod, domniia sa, pentru podoaba aceştii sfinte besearici, au deschis uşa, fiind fost foarte strimtă, făcându-o de piatră, precum să veade, şi o au înfrumuseţat, atât pe din lăuntru, cu frumoase icoane şi podoabe cât şi pe dinnafară, precum să veade, întru slava marelui şi a-tot-ţiitorului Dumnezeu şi întru pomenirea a lui, a părinţilor şi a moşilor lui, săvârşindu-se de lucrul ei la leat 7223=1715, Argust 20*». — Mircea Ciobanul a murit pe la sfârşitul lunei Septembrie 1559 şi a fost înmormântat în biserica domnească sau curtea veche din Bucureşti — după cronica ţării la 21 ale lunei, iar după Ostermayer la 25. — Sfârşind acum cu Mircea să spunem ceva şi despre surorile sale Cârstina şi Boba. Despre Cârstina vezi notiţele de la pagina 65, iar despre Boba confer hrisovul Radului voevod Mihnea dat din Târgovişte la 2 Mai 1622. Radul voevod, fiul Mihnei întăreşte prin acest hrisov stăpânirea lui Marco din Băneşti peste un oare-care sălaş de ţigani. Iată acel pasagiŭ: «Дакат господство ми сїе повелѣнїе господства ми жупанов Марков wт Бѣнещи, снъ жупанщев Добрѣкъ,

дѫрера Мирчєв воєвод и снові ѣмѹ Пѫтрѹ й внѹкѡмъ ѣй Радѹл и Ѧнка и Предєв, сн҃ъ Прибєгѣлов, брат Пѫтрѡв и сѫс сновѡ си ѣмще ж҃ нм Бг҃ъ даст, ѩкож да єст нм ѡ҃ѩкє сѫлаш ѧдиганнии на нм . . . . . , зане ж҃ сїє зиш рєчєнї ѧдиганнии кзїи сѹт за дѣданѣ жупанщєв Бобєв, сєстра покойнаго Мирчѣ воєвода й сновом ѣй Стан Банл, а нѡ смрѣти жупанщєв Бобєв й сновѹ єж҃ Стан Банл, сѣи кии рєчєни ѧдиганнии, ѡнї взпадиле сѹт пѡрѣкї жупанщєв Дѡбрєи, дѫрер покойнаго Мирчєв воєвода = *Dă domnia mea această poruncă a domniei mele jupânului Marco din Băneşti, fiul jupâneasei Dobra, fiica Mircei voevod şi fiului ei Petru şi nepoţilor ei Radul şi Anca şi Preda, fiul Pribeagului, fratele lui Pătru şi cu feciorii lor câţi le va da lor Dumnezeu, ca să le fie lor nişte sălaşe de ţigani, (urmează numele lor), pentru-că aceşti mai sus zişi ţigani au fost de moştenire ai* jupânesei Boba, sora răposatului Mircea voevod şi a fiului ei Stan Banul, *iar după moartea jupânesei Boba şi a fiului său Stan Banul, aceşti mai sus zişi ţigani, ei au căzut supt mâna jupânesei Dobra, fiica răposatului Mircea voevod*». (Arch. Stat., M-rea Radu-Vodă, pach. 46, No. 8). Pe timpul lui Radul Vodă Mihnea — ne spune actul de mai sus — Marco şi nepoţii lui au pără cu Turturea paharnicul «pentru că s'au căzut şi lui să aibe parte la aceşti ţigani, şi s'a lăudat că are şi carte de stăpânire şi cumpărătură peste aceşti ţigani». La înfăţişare în divan, Marco şi nepoţii săi propun: dacă e adevărat că Turturea păharnicul are vre-o treabă cu aceşti ţigani, apoi el să arate înaintea domnului cartea lui de stăpânire şi de cumpărătură peste aceşti ţigani. Turturea neavând nici o carte de stăpânire, nici de cumpărătoare peste aceşti ţigani, a mărturisit el însu-şi înaintea domnului şi a divanului domnesc «că n'a avut nici un amestec cu aceşti mai sus zişi ţigani, nici mai nainte vreme, nici acuma» deci au rămas de lege şi ast-fel s'a terminat procesul în favorul lui Marco şi a nepoţilor săi. Şi acum spre a şti mai bine cine este Turturea, rezum în treacăt două zapise ce ne-au rămas de la el. La 18 Octombrie 1623, Turturea paharnicul, nepotul lui Drăgan banul din Glena, dă zapis la mâna lui Hrizea vistierul pentru «nişte ocină ce au fost a mea — zice Turturea — în Ciumernecu şi o amu vândut jupanului Hrizei vistiariul pentru 5000 bani gata». Zapisul e scris de Dragomir logofătul şi-i dat din Bucureşti (Arch. Stat., M-rea Radu-Vodă, pach 25, No ...). Tot la 18 Octombrie fără a ni se spune anul, Turturea dă un alt zapis din care extrag următoarea notiţă: «*Scris-am eu Turturea peh. acesta al miu răvaş cum să se ştii că cărţile noastre ale Ciumernicului au perit de răutăţi căindu au tăiat Tătarăi pre unchiu-miu Pătru banul de Glena*» (Arch. Stat. M-rea Radu-Vodă, pach. 26, No. 4). Ambele zipise poartă iscălitura proprie a lui Turturea: «Ѳѕ Тѹрѹрє пєх҃». — Isprăviad mai sus cu fiii şi fiicele lui Radul-cel-Mare, mi-a mai rămas a spune ceva şi despre sfârşitul său. La 18 Iulie 1504, Radul, are o bucurie, serbează nunta nepotului său de soră, Pârvul comisul, cu fiica răposatului Dimitrie Iaşici. Prin spătarul său Dan el invită şi municipalitatea din Sibiu la nunta «*nepoti nostro ex sorore*

videlicet Perrul vocato, filio summi secretarii nostri Stayko logofeth» (copie latină la Acad. Rom. cf. și Columna lui Trajan, 1874, p. 128). Pecetia lui Radul-cel-Mare (vezi această pecetie atârnată de un hrisov al lui din 3 Mai 1502) poartă următoarea legendă: «† Iw Радꙋлъ воєвода и гнь вꙁєи зємли Ꙋнгровлахиєи, снъ Влада великаго воєводе=Iō Radul voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul lui Vlad marele voevod» (Arch. Stat., M-rea Govora, între istorice). Pecetia de mai sus vine atârnată de un șnur de mătase împletit în două viță: roșu și albastru. Iar pecetia aplicată, — vezi un hrisov din 13 Iulie 1499 — poartă următoarea legendă: «† Iw Радꙋ воєвода, милостїю Бжїею и господинъ=Iō Radul voevod, din mila lui Dumnezeu domn» (Arch. Stat., M-rea Glavacioc pach. 8, No. 2). Radul-cel-Mare domnește din Mai 1496 și până în Aprilie 1508. La sfârșitul anului 1507 merse la Poartă și se întoarse de acolo cu o boală grea care îi și puse capătul. Cu sfârșitul lui Martie 1508 își dădu și el sfârșitul. La 12 Martie 1508, regele Ungariei Vladislav scria Sibienilor că Radul e greu bolnav și se așteaptă să moară pe curând, iar la 3 Mai acelaș an el le scria că a murit deja (vezi copiile de scrisori ardelene la Acad. Rom.)

Vlad-cel-Tânăr sau Vlăduță (1510—1512). — Vlăduță al treilea frate al lui Radul-cel-Mare a luat domnia cu ajutorul turcesc, cu ajutorul lui Mehmed-beg, fiul lui Alibeg, sangeacul de Nicopole. Pecetia domnească a lui Vlăduță — vezi doc. din 1 Mai 1510 — poartă următoarea legendă: «† Iw Влдъ воєводъ, милостїю Бжїю господинъ=Iō Vlad voevod, din mila lui Dumnezeu domn» (Arch. Stat., M-rea Tismană pach...., No. 112, între cele istorice). Pecetia lui Vlad-cel-Tânăr diferă de aceia a tatălui său Vlad prin busturile din herb. Nu se confundă nici cu a tatălui său Vlad Călugărul, dar nici cu a fiului său Vlăduță (1530—1532). Pecetia fiului său Vlăduță — vezi doc. din 9 Ianuarie 1531 — poartă această legendă: «† Сїи печат Iw Влдъ воєвода Млдн и гнь=Această pecetie (este) a lui Iō Vlad voevod cel Tânăr și domn» (Arch. Stat., M-rea Bistrița, pach. 42). Vlad cel Tânăr a avut de soție pe Anca (v. notița p. 2). Din ce familie va fi făcând parte această doamnă nu-o pot spune. Nora ei fu fiica lui Petru Rareș. Despre Vlăduță și doamna sa Anca ne vorbește hrisovul lui Mihnea voevod din 26 Iunie 1588. Prin acest hrisov Mihnea voevod întărește M-rei din Deal dania făcută de către doamna Anca a satului Pătrărești și cu morile sale. Cartea de danie a fost făcută pe timpul lui Radul voevod Călugărul, în zilele lui Mihnea, boerii Cocorești, Badea și Calotă duc pâră pentru acest sat cu sfânta mănăstire reprezentată prin egumenul Eremia. Cocorștii pretind că satul le aparține lor iar nu M-rei, că l'au cumpărat ei de la domna Anca. Domnul cu toți diriguitorii săi judecă pricina iscată după dreptate și legea dumnezeească. Obligă pe boerii Cocorești ca să arate cărțile de cumpărătoare sau de miluitură de la doamna Anca, și neputând aduce aceste cărți, domnul le dă legea de 12 boeri ca să jure spre adeverința stăpânirei

lor. Cocoreştii aduc la timp pe cei 12 boeri cari jură şi adeveresc cum că în adevăr: «Како ѥст дал и помловал гспджа Ѧнка по родитѣл им Влдꙋ Каплѣв, кждꙋ га ѥст крщал = *cum că a dat şi a miluit doamna Anca (cu acest sat şi morî) pe părintele lor Vladul al Caplei, când l'a fost botezat*». Pentru moment câştigă boerii Cocoreşti. Dar pâra nu se termină şi la o nouă înfăţişare câştigă M-rea şi la darea sentinţei domnul zice: «І вꙁ тѣм гсдвѣ ми гласдаꙗ и сѣдиꙗ по правдѣ и по закон сѫсѣ вꙁс чстити ми правителѣ гсдка ми, и вид'ѣꙗ и прочетоꙗ гсдко ми, книг Радꙋла воєвода Калѣгѣрꙋ и книг Мирчѣв воєводѣ, како ѥст кнѫ дал и помловал гспджа Ѧнка по ста монастир wт Ꙗ'ка сѫс тог сел҃ и сѫс водѣницѣ радї дшѣ ѿтрок гсдка ѥи Влдꙋ воєвод ѣдавлѣнаг и радї дшѣ гсдка ѥи. І ѥщ погрѣбал ѥст гсдка ѥи по ѿтрок гсдка ѥи вꙁ ста монастир и писас(в) на сти помꙋник и ѥщ и Влдѣщꙋ воєвод, родїтл Влдꙋ воєвод ѣдавлѣнаг погрѣбал ѥст на ста монастир wт Ꙗ'ка = *Dar întru aceea domnia mea am căutat şi am judecat după dreptate şi după lege cu toţi cinstiţii dregători ai domniei mele, şi am văzut şi am citit domnia mea, cartea Radului voevod Călugărul şi cartea lui Mircea voevod, cum a fost dat şi miluit doamna Anca pe sfânta M-re din Deal cu acest sat şi cu morile pentru sufletul fiului domniei sale Vlad voevod înecatul, şi pentru sufletul domniei ei. Şi încă a înmormântat domnia ei pe fiul domniei sale în sfânta M-re, şi la scris la sfântul pomelnic încă şi pe Vlăduţa voevod, părintele lui Vlad voevod înecatul, la înmormântat la sfânta M-re din Deal*». Egumenul M-rei, Eremia, ca să câştige luase lege peste lege 24 boeri şi jurase la zi şi soroc, adeverind şi prin cărţi că satul a fost făcut danie sfintei M-ri de către doamna Anca. Domnul drept pedeapsa ia boii celor 12 boeri aduşi mai nainte de boerii Cocoreşti şi cari juraseră pe nedrept şi rupe cartea ce-o dase pe baza acestui jurământ lui Badea şi Calota, hotărând că nici o altă carte ce se va prezenta din partea lor peste acest sat de aci înainte să nu se crează ca fiind falşă. Acest preţios hrisov e dat din Bucureşti şi-i scris de grămăticul Dara (Arch. Stat., M-rea Tismana, pach. 15, No. 2). Mântuesc cu hrisovul de mai sus, care cum văzurăm ne dă preţioase notiţe asupra lui Vlad-cel-Tânăr şi a familiei sale şi încheiu printr'un hrisov a lui Vlad Vintilă din 12 Septembrie 1534 cu citări despre Vlăduţă fiul său, rectificând şi vârsta morţei tatălui Vlad-cel-Tânăr dată în notiţe la p. 2. Iată cartea lui Vlad Vintilă: «† Cu mila lui Dumnezeu ѣ Vlad, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei, fiul marelui şi prea bunului Radului voevod. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele cinstitului diriguitor al domniei mele jupânului Vlaicul marele logofăt şi cu fraţii săi jupân Mihnea stolnicul şi Badea şi cu feciori lor câţi le va da Dumnezeu, ca să le fie bucatele Radului de la Spinişor şi ale fratelui său Vladul moşie la Spinişor şi în Stângacea şi la Fratoştiţa de aşijderea părţile lor câte se vor alege: şi sat şi ţigani şi vii şi grâu şi marfă şi tot ce sunt bucate ale Radului şi ale fratelui său: «Понеж Радꙋл и брат ѥго, а ѿнн иꙗ изѣскнш сѫс зла ѫнтакнствѡ ѥщ wт вѫ покойнога Млдї Влада воєвода, ѣрѣ ѥст кнѫ Радꙋл сѫ-

кыратєл кыр ѕ сѣдстѵѡ Дѡлни Жил, тєрє єст пострѣлл сѫс кыр и сѫс харач Влашкон Земле и цркѵ прєко Дѵнав сѫс ,а аспри. Й покойнога Влада воєвода шн га єст достигал сѫ право сѣд и сѫ вазмшжно шт кѫ чстытон Порте й ѕфатна га єст сѫс правдѫ, сѣдїлѫ га єст и достигза єгѡ закѵн пострѣбити с главѫ. Й пагѣбки єг по дѵкамѫ ѓгѡ, како єдни хитрѫки, а комате их вши рєчнє, помиловал єст вши рєчнїо правителю гєдва ми = Pentru că Radul și fratele lui apoi ei le-au pierdut pe ele cu rea hiclenie încă de la răposatul Vlad voevod cel Tânăr, căci a fost Radul strângător de bir în județul Jiul de jos, și a fost fugit cu birul și cu haraciul Țării-Românești și împăratului peste Dunăre cu 20.000 aspri. Iar răposatul Vlad voevod, el la ajuns cu dreaptă judecată și cu cale de la cinstita Poartă și l-a prins cu dreptate, l-a judecat și l-a ajuns legea a-și pierde capul. Și l-a pierdut pe el după fapta lui, ca pe un hiclean, iar cu bucatele-i mai sus zise, a miluit pe mai sus zisul dregător al domniei mele». Documentul e scris de Cosoroavă grămăticul și-i dat din București. (Arch. Stat., M-rea Radu-Vodă, pach. 16, No. 3). — Acum sfârșind cu hrisovul lui Vintilă să termin și cu rectificarea vârstei la care a murit Vlad-cel-Tânăr. Din cele spuse până aci am văzut că atât Vlad-cel-Tânăr cât și fiul său Vladuță înecatul au fost îngropați la M-rea Dealului. De așijderea am mai văzut după inscripția lespedei ce acoperе mormântul lui Vlad-cel-Tânăr, că el a urcat treptele tronului la vârsta de 16 ani și că a domnit un an și 9 luni și jumătate și că a murit la 18 ani neîmpliniți tăiat de Basarab voevod. Ori vârsta morței sale arătate pe piatră nu poate fi exactă după cele constatate în notițele de mai sus, unde am văzut că Vlad Călugărul a avut 2 feciori cu numele de Vlad, că unul moare în 1487 și cel-l'alt îi urmează imediat la viață. Socotind acum anii de la 1487 și până în 1512, când Vlad-cel-Tânăr piere de sabia lui Basarab voevod, căpătăm suma rotundă de 25 ani. Această dată este plausibilă, documentele o adeveresc, este exactă, deci data de pe piatră e greșită și trebuește a se îndrepta. Apoi la vârsta de 25 ani, e logic, ca Vlad-cel-Tânăr să aibe pe cei doi feciori citați, pe Dragomir Călugărul (1521) și pe Vlăduță (1530—1532), pe când la vârsta de 18 ani neîmpliniți e greu de a admite așa ceva.

MIHNEA I CEL RĂU

(1503—1510)

XCVIII.

† Мѣтню Кѵнєю Їѡ Мнрк, воєвода и гнк вѵсон земли Ѵгровлахїнскѵе, сн҃ѵ Вла великаго воєво. Дака гѡ ми сїе

повелѣнїе гва ми стмѹ монастирѹ гва ми рекомии Тимена, храмѹ и wбители прести владичице нашои Кце (и прно) Дви Марии и славное мѣ Ѹспение и wц҃ѣ егѹмне, наставникѹ стмѹ монастирѹ ки Мисаи, и вѣсе кратина еже живѹщи вѣ стне монастирѹ, ако да и є голема Водица сѣ Канино селицю и сѣ вѣсо хотаро по wкоы страна Водице до хота Рѣчице, и крѣ Влдо до хота Шѹвею, где се стане ѹ wноп кард, снр҃к клатѹ н҃кою : поне се пре егѹмне и кратина w стто монастира пре гво ми сѣ сновп Рѣшпови : тако егѹмне Мисаи и кратина w сти монасти изкадиние книге стари гидa : w Владиславa воево цю є ки пр҃кждє Мирча воево. и книгѹ предедѹ гва ми Мирче воеводе, и по то и книге (sic) вѣсе гидa по редѹ. и книгѹ ротелю гва ми Кла воево. И гледа гво ми тен книге сѣ почѣтенним(и) кластели гва ми, и добре пиидо гво ми, како є велика Водица сѣ вѣсе Канино селицю и сѣ вѣсе хотаро, како є стмѹ монастирѹ ста ра и права wчина. И гледа и книгѹ стрицѹ гка ми Кла

ковко Калѣгерѣ, тако нандо, како сѣ извадили калѣгери пре
него сѫ кд волѣри, та сѣ клели и свѣтествовали, како є
стмѣ монастирѣ стара и права чина. Того ра и гво ми
дадо стмѣ монастирѣ, ако да мѣ є вѫ чинѣ и вѫ чѣкѣ
и нивї ѿ кого непотѫкновено по ре гва ми. Свѣтелне: жѣна
Карѣ ка, жѣна Пржѣ великї дворни, жѣна Тѣдо великї ло-
гофѣ, жѣна Дачю великї арма, Харка спата. Пржѣ коми,
Кало вѣтна, Кадѣк пехарни, Драгоми стони, Нкгое посте-
ни. Ни. Тѣдо дна ѕ Цефне по погорню, міца Ное. а д в
лѣк ѧзвї.

† ÎѠ ЍИНѢ ВОЄВѠ, ЍЛТЇѪ ВЖЇѪ ГНѢ.

Pergament.—Monogram mare cu roşiu ; pecetia aplicată în faţă : mijlocie, rotundă, de ceară roşie, s'a deteriorat.

Archiva Statului (Bucureşti), M-rea Tismană, pach. 58, No. 4.

† Cu mila lui Dumnezeu Iѡ Mihnea, voevod şi domn a toată ţeara Ungrovlahiei, fiul lui Vlad marele voevod. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele sfintei M-ri a domniei mele ce se zice Tismeana, hramul şi lăcaşul a prea sfintei stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu şi pururi Fecioarei Mariei şi slăvitei ei Adormire şi părintelui egumen, povăţuitorul sfintei M-ri kir Misail, şi tuturor fraţilor ce vieţuesc în sfînta M-re, ca să-le fie Vodiţa cea mare cu siliştile Bahnei şi cu tot hotarul pe d'amândouă părţile Vodiţeĭ până în hota-

rul Răciței, și virful Vladului până în hotarul Ștubeiului, unde se întâlnesc într'acel smâre, adică în oare care baltă; pentru-că s'au părât egumenul și frații din sfînta M-re înaintea domniei mele cu fii lui Risipă; așa egumenul Misail și frații din sfînta M-re aŭ scos cărțile bătrânilor domni: de la Vladislav voevod ce au fost mai înainte de Mircea voevod, și cartea strămoșului domniei mele Mircea voevod, și după aceea și cărțile tuturor domnilor pe rând, și cartea părintelui domniei mele Vlad voevod. Și am văzut domnia mea aceste cărți cu cinstiții dregători ai domniei mele, și bine am aflat domnia mea, că este Vodița cea mare cu toate selištele Bahnei și cu tot hotarul, a sfîntei M-ri bătrână și dreaptă moșie. Și am văzut și cartea unchiului domniei mele Vlad voevod Calugărul, și așa am aflat, cum că au scos călugării înaintea sa cu 24 boerî de au jurat și au mărturisit, cum că este a sfîntei M-ri bătrâna și dreapta moșie. Drept aceea și domnia mea am dat sfînteĭ M-ri, ca să-i fie moșie ohabnică și de către nimeni neclintită după hotărîrea domniei mele. Martori: jupân Barbul ban, jupân Pârvul marele dvornic, jupân Tudor marele logofăt, jupân Danciu marele armaș, Harvat spătar, Pârvul comis, Calotă vistierul, Badea paharnic, Dragomir stolnic, Neagoe postelnic. Sris'au Tudor scriitorul în Ștefănești sub podgorii, luna Noemvrie 1-a zi, în anul 7017=1508.

† Iŵ Mihnea voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

VLADISLAV III

(Aprilie 1523 — Noembrie 1524)

XCIX.

† Ма҃тїю Бжїю Їѡ Вла҃слⷭ, воиво и гнк вѫсон зе҃мли Ѫгровлахїиском. Ѩка гво ми сїе повелѣнїе гва ми жѕ-

панице Н҃кше сѫ сновн и сестре ѥи жѕпанице Н҃кге сѫ
сновн, ы да и ѥ Чилжѕ, поне и ѥ стара и права wчина дѣна.
Я по то имаше сѫпрѣнїѥ пре гва ми сѫ Ядк҃ и Татѕ w
Прѣско сѫ подрѕжїю и за ви рѣнїѕ wчинѕ тере ивади
Ядк҃ сѫ чето си книгѕ Вла воиво Старога, ѥ ѥ би прежде
прк҃дѣ гва ми Власла воиво, а жѕпа Опрк҃ дворни. мѕ жѕ-
панице Н҃кге и жѕпа Китн и жѕпа Шерка стоници, wни
ивади книгѕ дѣ гва ми Власла воиво. Такоге гледа и сѣди
сѫ четнтими правителїѥ гва ми по зако и по праве. тере
дадѣ гво ми Ядѣ и Татѕлѕ сѫ чето си зако ві волкрн
да закле, како сѣ држ(жали) Чилжѕ w дни дѣ гва ми Власла
воиво wкамо. Я wни сами ѵ(дртѕрисаше) прѣ гво ми, како
н҃к сѣ држжали w тои дока до дни гва ми. та(ко wс-
таше w) закона. Сего ра и дадо и гво ми, ако да и ѥ
кѫ wчинѕ и кѫ wхавѕ ни и сново и, виѕко и прквнѕчето
и. а кѫ ни пржанка да н҃к, нѕ да ѥ wташи и. и нишкого
непотановенїю по рѣ гва ми. Свктелїѥ: жѕпа Жигоранѕ

вєлики дворни, и жѕпа Θєѡдо лѡфє. и жѕпа Драга потєни,
и жѕпа Драми пєхарни, и жѕпа Кано витна, и Драга спата,
Првкъ п(ор)та. Рау Кѕгенєкѕ пита. Рау Класнѡ арма,
Рау Мащи шетра. Кака колни, Шерка стоин. Ста мєнича
и Тома порта. Ни ѕ Герги. Сє мца ві д. вѫ лѣ ѕвк.

† ÎѠ ВЛЯСЛЯ ВѠЄВѠ. МЛТЇѪ КѪЇѪ ГНЬ.

Hârtie. — Monogram mic cu roşu, pecetia aplicată, mij'ocie s'a deteriorat.

Arch. Stat., Episcopia-Buzău, pach. 43, No. 2 bis.

† Cu mila lui Dumnezeu Iѡ Vladislav, voevod şi domn a toată ţara Ungrovlahiei. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele jupânesei Neacşăi cu feciorii săi şi surorei sale jupânesei Neaga cu feciorii săi, ca să le fie lor Cislăul, pentru că le este lor bătrână şi dreaptă moşie de moştenire. După aceea au avut pâră înaintea domniei mele cu Aldea şi Tatul din Prăscov cu tovarăşii lor pentru mai sus zisa moşie de au scos Aldea cu ceata lui cartea Vladului Voevod Bătrânul, carele a fost mai naintea strămoşului domniei mele Vladislav voevod, iar jupân Oprea dvornicul, bărbatul jupânesei Neaga şi jupân Vintil şi jupân Şerban stolnicii, ei au scos cartea moşului domniei mele V'adislav voevod. De aşijderea am văzut şi judecat cu cinstiţii dregători ai domniei mele după lege şi după dreptate, şi am dat domnia mea lui Aldea şi lui Tatul cu ceata lor lege 12 boeri ca să jure, cum au ţinut Cislăul din zilele moşului domniei mele Vladislav voevod până acum. Iar ei însă-şi au mărturisit înaintea domniei mele, cum că n'au

ţinut de atunci până în zilele domniei mele, aşa au rămas din lege. Drept aceea le-am dat şi domnia mea, ca să le fie de ocină şi în ohabă lor şi feciorilor lor, nepoţilor şi strănepoţilor lor, şi între ei să nu se vânză, ci să rămâe la urmaşii lor şi de către nimeni neclintită după zisa domniei mele. Martori: jupân Jigoranul mare dvornic, jupân Teodor logofăt, jupân Dragan postelnic, jupân Dragomir paharnic, jupân Capotă vistier, Drăgan spătar, Pravăţ portar, Radul Bughenescul pitar, Radul alui Văsiu armaş, Radul Maţil şetrar, Bădica comis, Şerban stolnic, Stan medelnicer, ispravnic Toma portar. Scris în Argeş, Septembrie a 12 a zi, în anul 7032=1523.

Notiţe.

Domnul de mai sus — prin citaţiile ce face în actul său — ne pune oare şi cum în nedumerire asupra filiaţiunei sale. Urmând citărilor observ că Vlad voevod cel Bătrân nu poate fi altul de cât Vlad Dracul. Şi mă intreb apoi cine sunt cei doi Vladislavi pe care îi citează mai departe, pe unul ca strămoş, iar pe altul ca moş? După ordinea de citare punând întâiu pe Vlad Bătrânul, ar veni Vladislav II ca strămoş, dar cunoscând pe strămoş, nu cunosc pe moşul şi pe tatăl domnului. Cine să fie aceştia? Istoria nu-i cunoaşte. Ei bine întru deslegarea acestei probleme îmi vine într'ajutor M-rea Dealului. Acest sfânt locaş ne păstrează mormântul unuia dintre Vladislavi, inscripţia de pe acest mormânt glăsueşte: ✠ Прѣстависѧ сѧ Їѡ Владиславъ воевод къ а҃т҃ ѕ҃цѣ҃г҃, мсца Аѵгѹста к҃, въ днь... и сътвори сѧ камень въ дни Їѡ Нѣгоє Воєводѧ, сътвори Барбѹ канъ и Прѣвѹ дворник и съ братїам иѵ҃ъ, снови Нѣгоє Краѩскы, понеже и Владислава воєвод подигнѹ властели = *Răposat-au Iѡ Vladislav voevod, în anul 6963=1455, luna August 20, în zilele...; şi s'a făcut această piatră în zilele lui Iѡ Neagoe voevod: au făcut-o Barbul banul şi Pârvul vornicul şi cu fraţii lor, fii lui Neagoe din Craiova, căci Vladislav voevod i-a făcut boeri*». Data morţei lui Vladislav ale cărui oase zac la M-rea Dealului nu se poate pune la îndoială. Craioveştii cari pun piatra pe mormântul său, ştiau data exactă a morţei lui şi nu puteau greşi. Şi cu cele spuse, enigma nu-i grea de ghicit. Vladislav acesta poate fi cel care a luat parte la lupta de la Cosova, vezi pagina 230, acolo am spus că el era originar din satul Cosoba din Ilfov, s'ar putea însă interpreta textul şi alt-fel, adică i s'a zis aşa fiind-că luase parte în 1448 la lupta de la Cosova. Cred că acesta a murit după cum ne spune şi inscripţia de mai sus la 20 August 1455, iar cel care moare

în 1456, ucis de Vlad Țepeș, este un alt Vladislav. Se prea poate. Și dacă e așa, avem deja pe strămoș și pe moș, dar unde-i tatăl domnului în cestiune și când a domnit ?.. Răspundem că el n'a domnit, este un pretendent la domnie. Totuși aceasta nu împedică mai târziu pe fiul său Vladislav (1523—1525) a'și pune pomposul titlu de: «Iõ Vladislav voevod, cu mila lui Dumnezeu domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui și prea bunului Vladislav voevod» (Arch. Stat., M-rea Tismana, pach. 58, No. 9). Pecetia sa (cea aplicată) poartă următoarea legendă: «† Iõ Владислав воевод, Божю матю и господни=Iõ Vladislav voevod, din mila lui Dumnezeu domn» (Arch. Stat., M-rea Bistrița, pach. 4).—Vladislav voevod a avut de soție pe Anna. Cu Anna a avut de urmaș pe Moisi voevod (Martie 1529 — August 1530). Despre Vladislav și soția sa Anna ni se păstrează amintiri și la sfântul Munte, la M-tea Lavra. Anume: «In anul 1521, Ioan Vladislav, domnul Valahiei, dărueste sobornicescului hram marea icoană a sfântului Atanasie din Athos ferecată în argint și aur pe învelișul căreia de ambele laturi a acestui sfânt, la înălțimea picioarelor lui, sunt reprezentați acest domn și soția lui Anna, ambii în mărime naturală. Sfântul Atanasie de asijderea e zugrăvit în mărime naturală, cu chipul frumos, cu barba resfirată în două. Coloritul acestei icoane: roșu închis, pictura vlaho-bulgară. Atanasie ține în mâna-i hârtia cu slovele: «Αγαθη ψυχη βρυει δακρυα προσευχη δε κατα σορροσυνη = Sufletul cel bun varsă lacrămi, iar prin rugăciune capătă cumințenie». Iar la picioarele lui Atanasie, pe învelișul icoanei, sunt săpate două inscripții cu litere mari: «† Ιωαννης Βλαντισλαβος μεγας βοεβοδας εν χω τω θω πιστος αυθεντης και αυτοκρατωρ πασης ογγροβλαχιας=Ioan Vladislav marele voevod întru Christos Dumnezeu domn credincios și de sine stăpânitor a toată Ungrovlahia»; «† Αννα ευσεβεστατη μεγαλη βοεβοδισα εν χω τω θω πιστη και αυτοκρατορισα πασης ογγροβλαχιας=Anna bine cinstitoarea marea voevodeasă întru Christos Dumnezeu credincioasă și de sine stăpânitoare a toată Ungrovlahia» (Porfirij Uspenskij, Istoria Athosului III, p. 349).

VLAD VI VINTILĂ

(1532—1535)

C.

† Матїю Кжїю Їѡ Кла, воиво и гнз вземли Ѹгрр-
влахїиком, снь прѣдобраго и великаго Раула воево. Дава
гво ми сїѐ повелѣнїе гва ми стмѹ монастирѹ зовемаго

Китрицѕ, идѣ є хра прстѣки чтѣки и прѣкланѣки вчце
нашен Кце и прно Дви Маріе и чтнои ен Ѕспенїе, ако да
мѕ є водзнице є сѕ по рѣкѕ Гиже ко Крігѕ и сѫ место
ѣлко є ѡ тополе до тополе, поне мѕ є би стара и права
шнѕ дѣкиѕ, ѣце ѡ при дни Хѕвази Раѹла коно, поне сѕ
бисе достижене и добивали ѡ жѕпа Крѫжеѕ витна ѡ ви
рѣно Раѹла коно слѕбѕ ра є мѕ є би послѕжи; а по смрти,
жѕпа Крѫжеѕ витна, а той ви рѣно кро за водзницѕ, ѡ
є би стоа пѕсто и затисне; а ѡ врѣме є є запѕсте той
кро за водзнице, а мегинани ѡ Мичеци, они сѕ притис-
нѕли сїа шнѕ. Я по то Мичеціи, они сѕ поклонили сьи кро
за водзнице жѕпанѕ Прѫжѕлѕ дворникѕ ѡ своѡ добро
волѡ, при дни Кла коно Калѕгера; тако жѕпа Прѫжѕ
дворни, ѡ є ѕложи ено сѕство сь мать гна си, тере є ѕ
чини той ы све сѫ мотике и сѫ коритами, и ѕчини си є
и водзнице, и дрѫжа є є жѕпа Прѫжѕ дворни сїе водзнице
докле є би жи; жѕпа Прѫжѕ дворни ѡ є дрѫжа сѫй кро и

сѫ водѣницѣ а҃ Мичецїи wни си сѕ дръжали wнѕ. Ꙗ҆ по то,
кѫ би при дни Стари Рауʻла Воєво, снь Вла воиво Калѕгера,
а҃ жѕпаница Кржжешае прє прє негова гп ва, како є би сїе
ви рена wнѕ притиснена w мегиѣши w Мичецї; тако
донеси є Кржжешае вї волʻкри ѝ заʻкле w прє ви рени
Рауʻла воиво сь тѣи вї волʻкри, тере си ѩзка елика мѕ є
би нѣина wнѕ; али є би ѝ сѫи ви рени кро за водѣницѣ
ѕ тоє wнѕ; тако жѕпаница Кржжешае не вѫсхотʻкь, не вѫсхо-
тʻкь никако да прʻкти ѝли да ѕзима сѣи кро за водѣницѣ,
нѕ сама, w неиноѩ добро волно, да сѫи ви рено кро за
водѣнице стмѕ монастирѕ w Кистрицѕ, ѝ записасє вѫ сти
полʻкнико вѫ стою проколидие. Ꙗ҆ по то кѫ би при дни
Ладѕца воиво, а҃ жѕпа Ѻача w Катю, w покѕни w жѕпа-
ница Кржжешае ѣлика є би нѣиной дє w wнѕ w Мичеци,
а҃ли бє сѫи ви рено кро за водѣницѣ, за т апри. Тако жѕпа
Ѻача w Катю. w си є дръжа wнѕ, а҃ калѕгери, ѿни сѕ дръ-
жали водѣницѣ ѕ ми и слокои. Ꙗ҆ по то паки, кь би при

дни Мла Рауʌа воиво, а̂ жѕпа Ѻча ѡ Катю, ѡ паки прѣ,
како да ѕзима сїѣ ви рѣне воиице ѡ калѕгери. й ѕзѣ є кї
колкри, да мѕ глѣда рѣдѕ тамо ѕ местѡ; а̂ колкри й ме-
гиѧши, никако не дадо ємѕ, нѕ дадо паки стмѕ монастирѕ.
Я но то паки, кѫ ви при дни Вла воиво, сиь Владѕцѣ воиво,
а жѕпа Вланкѕ ключа, ѡ, ѕзе сїѣ ви рѣне водѧнице ѡ ка-
лѕгери сь сило й кѣ сѣдиице, й не стоꙗ є лице сь калѕгери.
й дрѫжали є є дори сѫ при дни гва ми: а жѕпа Влѧса
лоѳѣ й калѕгери, ѿній, прїидо прѣ гва ми тѣре прѣ, како
є ѕзе Вланкѕ ключа сїѣ ви рѣне водѧнице сѫ сиаѡ й кѣ
ни ѥна сѣдиіе. Я жѕпа Вланкѕ ключа такожере прѣ. како
сѕ сїѣ ви рѣне воиице немѕ. старе й праве шне, й изка
Вланкѕ ключа и книге за покѕненїе, а̂ калѕгери книге не
нма. поне є сѕ загѕвнли кѫ сѕ пакнили ѕгри монастира
й поскцили сѕ й калѕгери. тога сѕ загинѕли й книге. Тако
гво ми ѕ тѣ, глѣда й сѣди сѫ чтитими правителие гва
ми, й дадо гво ми жѕпиѧѕ Влѧсиѧѕ лоѳѣтѕ й калѕгерш,

зако, кї колѣкри. да и глѣда рѣдѕ по прако, ѣли. тамо ѕ
мѣстѣ. Тако тѣнзи кї колѣкри сѫ хотарника жѕпа Рау- лофѣ,
ѡнй, глѣда й ѡкрѣктоше, како є ки поклоне сѫи ки рѣно
кро за водѫнице ѡ жѕпанца Крѫжѣшлє стмѕ монастирѕ.
тако й ѡни є дадо стмѕ монастирѕ; ѣ Влаикѕ ключа. ѡ
паки не кѫсѵотѣк да ѡтави како дадо тѣи кї колѣкри ѡ
прѣ гка ми стмѕ монастирѕ. нѕ прѣ. како да ѕзима и ѡ
зако, да закле. ѣ жѕпа Влѫса лофѣ й калѕгѣри, ѡнй, не дадо
емѕ зако. пото ра Дрѫжа Влаикѕ ключа водѫнице; нѕ паки
ѕзѣ жѕпа Влѫса лофѣ и калѕгѣри зако й ктори рѣ сѵѣ кѣ-
лицї колѣкри. на име: Дрѫги велики дворнй, и Тѕдо вѣ-
ликй лофѣ, й Дрѫги велики спата. и Кадѣк Яа. й Станко
коми, й Цюра лофѣ, и Лѫѕда ключа. й Стонка Козлѣк
дворнй. й Дѕма дворнй. й Ста дворнй. и Мого Сѕца. Тако
тѣи кї колѣкри. ѡнй. паки глѣда по прако и по законѕ, и
ѡкрѣкто жѕпанца Крѫжѣшлє писана кѫ сти полѣкнико.

ѝ ни єдѝ ѡ ни не смѣ прикоснѫти свою рѹкѹ, ѝзвати сѫи
ви рено ѝмена жѹпанице Кражешлє — є рече се, по калѹ-
гество ѝмена, Магдалина — ѡ сти помѣнико. Такожерє ѝ
гво ми кѹно ск ѡцѫ Клака Митрофа и сѫ сїє ви рени
колѣри, ѝ и сѫ дрѹзи кѫсн колѣри гва ми, не смѣмо ѝз-
вати сѫи ви рено ѝмена ѡ сти помѣнико. нѹ ѡтавимо
сѫи ви рено имена да се помѣнѹє вѫ стою прокомидне
ѝ да сѹ сїє ви рене водѣнице стмѹ монастирѹ. Тако
Клаикѹ ключа ѡта ѡ закона ѡ пре гва ми. Сего ра ѝ гво
ми дадо стмѹ монастирѹ, ѣко да мѹ є сїє ви рене во-
дѣнице, вѣ ѡнѹ ѝ вѫ ѭха, и ни ѡ кого непотѫновене вѫ
вѣки, по ѡрнмо гва ми. Сє и светелаїє поставаѣ гво ми:
жѹпа Хаза велики ва кралески, ѝ жѹпа Дрѫги велики дво-
ни, ѝ жѹпа Θеш вели лофе, ѝ жѹпа Шерка викше вели-
ки двони, и Рау китїа, ѝ Дрѫги спата, и Дачю пехарни,
ѝ Станко коми, ѝ Ѣити стони, и Рау вели потени, и

Дѣкто̀ потєнш. На Коресн є написа къ настоящ гра Трѫ-
гови. мцѧ Ф кї дни. в дк ѯзма.

† Ꙗ҃ ВЛѦ ВѠЄВѠ. ММТЇѦ КѪЇѦ ГПѢ.

Pergament. — Monograma domnească ; mică, cu roşu ; pecetia mijlocie, s'a pierdut.

Arch. Stat., M-rea Bistriţa, pach. 16, No. 2.

† Cu mila lui Dumnezeu Iō Vlad, voevod şi domn a toată ţeara Ungrovlahiei, fiul prea bunului şi marelui Radul voevod. Dă domnia mea, această poruncă a domniei mele, sfântei mănăstiri ce se chiamă Bistriţa — unde este hramul prea sfântei curatei şi prea bine cuvântatei stăpânei noastre de Dumnezeu Născătoarei şi pururea Fecioarei Mariei şi cinstitei ei adormire — ca să-i fie morile ce sunt pe riul Doamnei lângă Crângu, şi cu locul cât este din plopi până în plopi, pentru-că i-a fost bătrână şi dreaptă moşie de moştenire, încă din zilele **Radului voevod cel Frumos**, pentru-că au fost căştigate şi dobândite de jupan Cârjeu, vistierul de la mai sus zisul Radul voevod, pentru slujba ce i-a fost slujit; iar după moartea lui jupan Cârjeu vistierul şi acest mai sus zis vad de moară, el, a fost stătut pustiu şi astupat. Dar din vremea în care s'a năpustit acest vad de moară, şi megiaşii din Micesti, ei, au cotropit această moşie, şi după aceea Micestii, ei, au închinat acest vad de mori jupânului Pârvul dvornicul, de-a lor buna voie, în zilele lui **Vlad voevod Călugărul** ; aşa jupan Pârvul dvornicul, el a pus un judeţ cu mila domnului său, de-au făcut acest iaz tot cu sapele şi cu copăile, şi şi-a făcut şi mori, şi le-a ţinut jupan Pârvul dvornicul aceste mori până când a fost viu ; jupan Pârvul dvornicul, el a ţinut acest vad şi cu morile, iar Micestii, ei au ţinut moşia. Iar după aceea,

când a fost în zilele Bătrânului Radul voevod, fiul lui Vlad voevod Călugărul, dar jupâniţa Crâjeonae a pârât înaintea domniei sale, cum că a fost această mai sus zisă moşie cutropită de megiaşii din Micești ; aşa a adus Crâjeonae 12 boeri şi au jurat înaintea mai sus zisului Radul voevod cu acei 12 boeri, de şi-a scos câtă a fost partea ei de moşie ; însă a fost şi acest, mai sus zis, vad de mori într'această moşie ; aşa jupâniţa Crâjeonae n'a voit, n'a voit nici cum să primească sau să ia acest vad de mori, ci, singură, de a ei bună voie, a dat acest mai sus zis vad de mori sfântei mănăstiri de la Bistriţa, şi s'a scris în sfântul pomelnic la sfânta proscomidie. Iar după aceea, când a fost în zilele lui Vlăduţ voevod, şi jupan Oancea din Batiu, el a cumpărat de la jupâniţa Crâjeonoaia câtă a fost partea ei de moşie din Micești, însă fără acest mai sus zis vad de mori, drept 800 aspri. Aşa jupan Oancea din Batiu, el şi-a ţinut moşia, iar călugării, ei au ţinut morile în pace şi slobozi. Iar după aceea iarăşi, când a fost în zilele Tînărului Radul voevod şi jupan Oancea din Batiu, el, iarăşi a pârât, ca să ia aceste mai sus zise mori de la Călugări, şi a luat 12 boeri, ca să-i caute rândul acolo la faţa locului; iar boerii şi megiaşii, nici cum nu le-au dat lui, ci le-au dat iarăşi sfântei mănăstiri. Iar după aceea iarăşi, când a fost în zilele lui Vlad voevod, fiul lui Vlăduţ voevod, şi jupan Vlaicul clucerul, el, a luat aceste mai sus zise mori de la călugări cu silă şi fără judecată, şi n'a stat faţă cu călugării, şi le-a ţinut pe ele până acum în zilele domniei mele ; iar acum jupan Vlăsan logofătul şi călugării, ei, au venit înaintea domniei mele de au pârât, cum că a luat Vlaicul clucerul aceste mai sus zise mori cu de-a silă şi fără nici o judecată. Iar jupan Vlaicul clucerul, aşijderea a pârât, cum că sânt aceste mai sus zise mori ale lui, bătrâne şi drepte moşii, şi a scos Vlaicul clucerul şi cărţi de cumpărătoare ; dar călugării

cărți n'au avut, *pentru-că le-au răpus când au jăfuit Ungurii mănăstirea și au tăiat și pe călugări, atunci au pierit și cărțile.* Ast-fel domnia mea într'aceasta, am căutat și am judecat cu cinstiții dregători ai domniei mele, și am dat domnia mea jupanului Vălsan logofătul și călugărilor, lege, 12 boeri, ca să le caute rânduiala după dreptate, însă, acolo la fața locului. Așă acești 12 boeri și cu hotarnicul jupan Radul logofătul, ei, au căutat și au aflat, cum că au fost închinat acest mai sus zis vad de mori de jupânița Crăjeonae sfântei mănăstiri, și așa și dânșii încă le-au dat sfântei mănăstiri; dar Vlaicul clucerul, el iar n'a voit să lase așa precum au dat acești 12 boeri, dinaintea domniei mele, sfântei mănăstiri, ci, a părât, cum că să ia și el lege, să jure, însă jupan Vălsan logofătul și călugării, ei, nu'i-au dat lui lege, pentru-că ținea Vlaicul clucerul morile; ci iarăși au luat jupan Vălsan logofătul și călugării lege și într'al doilea rând tot boeri mari, anume: Drăghici marele dvornic, și Tudor marele logofăt, și Drăghici marele spătar, și Badea Aiaz, și Staico comisul, și Giura logofătul, și Lăudat clucerul, și Stoica Cozleaci dvornicul, și Duma dvornicul, și Stan dvornicul, și Mogoș Slugerul. Așa acești 12 boeri, ei, iarăși au căutat după dreptate și după lege, și au găsit pe jupânița Crăjeonae scrisă în sfântul pomelnic, și nici unul din ei n'a cutezat a se atinge cu mâna sa, de a scoate acest mai sus zis nume al jupâniței Crăjeonae — ce s'a zis, pe nume de călugărie, Magdalina — din sfântul pomelnic. Așijderea și domnia mea împreună cu părintele Vlădica Mitrofan și cu acești mai sus zișî boeri, și cu toți ceilalți boeri ai domniei mele, n'am cutezat a scoate acest mai sus zis nume din sfântul pomelnic, ci am lăsat acest mai sus zis nume, să se pomenească la sfânta proscomedie și să fie aceste mai sus zise mori ale sfântei mănăstiri. Ast-fel Vlaicul clucerul a rămas de lege dinaintea domniei mele. Drept aceea și domnia mea am dat sfântei mă-

năstiri, ca să-i fie aceste mai sus zise mori, moşie ohabnică, şi de către nimeni neclintite în veci, după hotărârea domniei mele. Iată şi martori aşează domnia mea : jupan Hamza marele ban Craiovenesc, şi jupan Drăghici marele dvornic, şi jupan Teodor marele logofăt, şi jupan Şerban fostul mare dvornic, şi Radul vistierul, şi Drăghici spătarul, şi Danciul paharnicul, şi Staico comisul, şi Vintilă stolnicul, şi Radul marele postelnic. Ispravnic Detco postelnicul. Şi eu Coresi carele am scris în scaunala cetate Târgovişte, luna Februarie 12 zile, în anul 7041=1533.

† Iω Vlad voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

ILIE-RADUL

(Noembrie 1552 — Mai 1553)

CI.

† Матїю Кжїею Iω Рaу. воево и гнж кѫсоу земли Σггрклаχїискоу. снж великаго й прѣдокра Рaу воево. Дака гко аи. сїе повелѣнїе гка аи. стмѕ и жтвномѕ монастирѕ гаелмїи Прги. идѣ є χра прѣсѣтѣи. чтѣки й прѣкленїе качце папеи Кцѕ и прно Дѵии Маріе и чтное ей Ѕсненїе. ѩко да и сѕ ацигани по нме: Планѕ сж дѣца сн. и Ика сж дѣца сн. и Тетрадѣ сж дѣца сн. и Воико сж дѣца сн. и Планѕ сж дѣца сн. и Гоцѕ сж дѣца сн; поне сїи ви рѣви ацигани кили сѕ гиже Дѣнине покѕнени ѕ

нейно аврй и помлованна w ротєлїє гва ми, w покоиного
Рау воєво и w Рау воєво Калѕгерà. Та гижа Десина
била є даѫна ѣк аврн, ви рѣнои вжтвнои монастирѕ, тєрє
дадє ви рѣни ацигани w своєю добро волю, ѣко да и є
вх wнѕ и ѡчѣа ра то даѫ. Єго ра и гво ми дадо ви рѣни
ацигани ви рѣнои монастирѕ, ѣко да и єѕ вх wнѕ и ѡчѣа
и нѣкого непотакновєно по рє гва ми. Є и єкѵтєлїє
поставлѣє гво ми: жѕна Дрѫги спата, и жѕна Стѫни
велики дѵони, и жѕна Рау велики лѡфє и Ѕдрѣк спата,
и Крѫчю кистна, и Влау коми, и Ѥкгое неѫни, и Влау
стони, и Рау вели постени, и Рау вє лѡє. Ни а Кратѕ
w Неце вх настоящїи гра Трѫгови, ацаѦ к дни, к лѣк ѕ҃ѣл.

† Ѩ Рѧѕ ВѲЄВѲ. ѦАТЇѦ КѪЇѦ ГИѣ.

Hârtie — Monogram mic cu roşu; pecetia aplicată, s'a pierdut; semnul hârtiei: o ancoră în cerc.

Arch. Stat., Episcopia Argeş. pach. 69, No. 4, intre istorice

† Cu mila lui Dumnezeu Iѡ Radul, voevod şi domn a toată ţeara Ungrovlahiei, fiul marelui şi prea bunului Radului voevod. Dă domnia mea, această poruncă a domniei mêle, sfântei şi dumnezeeştei mănăstiri numită Argeş, unde este hramul

prea sfântei, cinstitei și prea bine cuvântatei stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria și cinstitei ei adormire, ca să-i fie țiganii pe nume : Vlaicul cu copii săi, Ivan cu copii săi, Tetrade cu copii săi, Voicul cu copii săi, Nanuț cu copii săi, și Gonțu cu copii săi; pentru că acești mai sus zișii țigani au fost ai doamnei Despina cumpărați cu aspri ei și miluită de către părinții domniei mele, de răposatul Radul voevod și de către Radul voevod Călugărul. Apoi doamna Despina a fost datoare 20,000 aspri, mai sus zisei dumnezeeștei mănăstiri și a dat mai sus zișii țigani de buna ei voie, ca să-i fie de ocină și ohabă pentru aceea datorie. Drept aceea și domnia mea, am dat mai sus zișii țigani mai sus zisei mănăstiri, ca să-i fie de ocină și ohabă și de către nimeni neclintită după zisa domniei mele. Iată și martorii așează domnia mea : jupan Drăghici spătarul, jupan Stănil marele dvornic, jupan Radul marele logofăt, Udrea spătarul, Crăciun vistierul, Vladul comisul, Neagoe Paharnicul, Vladul stolnicul, Radul marele postelnic, și Ispravnic Radul marele logofăt. Am scris eu Bratul din Negești în scaunala cetate Târgoviște, luna Martie 20 zile, în anul 7061 = 1553.

† Iω Radul voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Notițe.

Ilie-Radu (vezi notițe p. 242) este fiul lui Radu-cel-Mare. Asupra lui Ilie, s'a făcut de către istoricii noștri o întreagă literatură fără însă a se ajunge la un rezultat satisfăcător. A fost identificat când cu Pătrașcu, când cu Radu Paisie, când socotit de fiu al lui Paisie, ceia ce nu e exact. El este fiul lui Radu-cel-Mare. Și că este așa, avem mărturie sigură însă-și cartea lui Radul-Vodă-Paisie, fratele său. Cartea e din Martie 1541, dată din Târgoviște. E aceiaș întărire de țigani ce o face Radul-Vodă-Paisie M-rei Argeș, ca și fratele său: mai mic Ilie Radul — în cartea ce public mai sus. Iată acel pasagiu : Нъиеж (їи кнш речени ѧцигани, кнли сѣт гедже Дєспинєк, пекѣнени ѕ нєнно аспри и помилєкана wт рѣдителєχ гедка ми, wт покоинаго Радꙋл воєвод й wт Радꙋл воєвод такожде. Таж гедже Дєспина кнла єст длжна ѕ аспри, кнш речено кжстнюмѕ монастирѕ, тєрє дѣдє кнш речени ѧцигани wт своєю добром волю, їакож да им єст кѫ

ѡтнѣ и ѿчак рад тоѵѣ ѧлаг = *Pentru-că aceşti mai sus zişi ţigani, au fost ai doamnei Despina, cumpăraţi cu aspri ei şi miluită de către părinţii domniei mele, de răposatul Radul Voevod şi de Radul Voevod aşijderea. Apoi doamna Despina a fost datoare 20,000 aspri, mai sus zisei dumnezeeştei mănăstiri şi a dat mai sus zişii ţigani de bună ei voie, ca să-i fie de moşie şi ohabă pentru acea datorie*» (Arch. Stat., Episcopia Argeş, pach. 69, No. 3). Din compararea acestui text cu al cărţii ce public, căpătăm în mod sigur filiaţiunea lui Ilie-Radul. El domneşte 7 luni (Noembrie 1552 — Mai 1553).—Amintind mai sus de doamna Despina, voiu să completez cu această ocaziune şi cele ce nu se ştiu şi nu s'au spus până acuma. Între altele, despre Despina ne vorbeşte şi pomelnicul citat al M-rei Govora. Iată-l: «Ї҃ѳ Ѡ҃кроѵ кѵкѵѳ (и) госпожка ѥгѡ Ѧгепїна; Ї҃ѳ Ѳеѳдосїе кѵкѵѳ, Стана, Ѡ҃етрѫ, Роѯ́ѧндѧ, Ї҃ѡѵка́на, Ѧнгелїна = Ї҃ѳ Neagoe Voevod, doamna lui Despina; Ї҃ѳ Teodosie Voevod, Stana, Petru, Roxanda, Iovana, Angelina etc.». (Asupra lui Neagoe, a fiilor şi ficelor sale vezi p. 173, 174). Doamna Despina luând de soţ pe Neagoe, îşi adusese o parte din rudele sale aci în ţară. Aşa într'un document particular ni se spune despre jupăniţa Despina, vara primară a doamnei Despina. Iată acel pasagiu: «*Să-i fie totul, pentru-că Stan pârcălabul, el, a fost luat pe sora lui Ştefan, pe jupăniţa Despina, vara primară a doamnei Despina, cu multă zestre şi scule scumpe încă şi de la doamna Despina, multă avuţie, fost-au preţul lor 180,000 aspri*». Iar despre Ştefan, vărul primar al doamnei Despina, ne vorbeşte un hrisov al lui Radul Mihnea din Septembrie 1612. Radul Mihnea întăreşte supuşilor săi, lui jupân Bratul Vâlcu şi jupânesei sale Neacşăi, stăpânire peste satul Găneasa de lângă Olt. Ni se spune între altele şi de jupân Ştefan logofătul, vărul primar al doamnei Despina, că avea în grija sa capela domnească de la M-rea Argeş cu hramul sfântului marelui mucenic făcător de minuni Nicolae din Miralichia. Satul Găneasa fusese mai nainte vreme în stăpânirea banului Preda; dar banul Preda aflându-se în mare nevoie de bani, pentru plata unor datorii ce datora unori Turci, a fost nevoit să-l vândă spre a se putea plăti. Şi l-a vândut doamnei Despina. Doamna Despina l-a folosit astfel: jumătate din sat l-a dat în stăpânirea lui Ştefan, vărului său primar, iar cealaltă jumătate de sat, a închinat-o bisericuţei cu hramul sfântului Nicolae. (Hrisovul de mai sus se află în proprietatea d-lui profesor Gr. G. Tocilescu). Vedem din acest hrisov, că mai nainte de a se înălţa măreaţa biserică din Curtea de Argeş, era pe locul ei ceva mai la nord — ne spune hrisovul — Capela domnească cu hramul sfântului Nicolae din Miralichia. Sfântul Nicolae prin Despina, devenise patronul casei lui Neagoe şi al familiei sale. Iată un obiceiu frumos—asupra căruia nu ştiu să fi pomenit cine-va ceva la noi—există la slavii de la sud, la Sîrbi o serbare cu termen generic «Slavă». Anume: Sîrbul, din timpuri necunoscute, îşi are ca patron al casei un sfânt pe care îl transmite din tată în fiu, din generaţie în generaţie şi pe care îl serbează la soroc cu multă evlavie. Sfinţii şi sfintele pre-

ferite sunt: sfântul Nicolae, sfântul Ioan, sfântul Atanasie, sfântul Gheorghe, sfântul Ilie, sfânta Maria, sfânta Paraschiva, sfinții Arhangheli Mihail și Gavril etc. Se întâmplă uneori dacă comuna e mică, locuitorii, să aibe cu toții un singur patron, iar, dacă e mai mare, se împarte pe mahalale și atunci sunt doi sau trei sfinți ca patroni pe cari îi slăvesc pe rând cu mari și frumoase petreceri. De departe și de aproape, de prin sate și cătune, de prin orașe, iată-i vin pâlcuri, pâlcuri oaspeții; casa li-i deschisă, masa-e pusă, două trei zile nu se ridică: glumele, dansurile cântecile nu se sfârșesc. La una din aceste serbări am luat parte și eu odată. Mi-a adus aminte, era ziua sfintei Mării. Femeile casei —am zis femeile de oare ce la Sîrbi, rudele nu prea se separă unele de altele, ci trăesc supt acelaș acoperiș, ducând un traiu comun—cu o săptămână mai nainte se pregătesc cu de ale zilei și cum să primească pe oaspeți. Bărbații—vorbesc de sat—merg la târg și cumpără rachiu, vin și alte trebuincioase, femeile deretecă prin casă și au grije ca masa să fie îmbelșugată. Cu două zile mai înainte ele merg pe munți și aduc de acolo flori și ierburi mirositoare, un fel de ferega, care te îmbată de miros și o așternprin casă; deasupra ei întind velinți frumoase. Tatăl de familie are grija invitaților către rude și prietenii mai depărtați; iar soția lui sau cea mai în vârste din casă a cules mere frumoase și a înfipt în ele câte un ban de aramă sau argint, după avere, a făcut mănuchi din busuioc și le-a legat cu fir roșiu, le-a pus în traista bărbatului, care pleacă la târg, să le împartă la prieteni și rude; merele la bărbați iar busuiocul la fete și flăcăi. Acestea sunt invitațiile de serbare. In ajun merg cu toții la biserică, unde duc lumînări, undelemn și prescuri pentru praznic, venind de la biserică așternmasa în lung cât ține casa. Cu toți sunt gătiți în haine de sărbătoare și gata să poftească pe oaspeți la masa veseliei. Tatăl de familie e dus prin vecini cu plosca de vin sau rachiu, ca să invite la masă și pe vecini. In fine masa e gata. Pe ea, vezi întreagă bogăție a casei: lapte acru nelipsit din casă, brânzeturi de tot felul, pilaf turcesc, fripturi de miel și de vițel, plăcinți, fructe alese etc. etc In capul mesei stă preotul, iar la spatele lui, o tînără sau un băiețandru gătit ales, așteaptă să servească cu vin sau rachiu pe comeseni. Popa se ridică și bine cuvintează masa, iar după aceea, oala cu vin sau țuică, în semn de bine ați venit și bine v'am găsit, trece din mână în mână și astfel oaspățul e deschis. Bătrânii își aduc aminte de timpurile trecute și cântă cântece vitejești: cântă pe Radul-begul, pe Marcu Craișorul sau pe Dan și Mircea al nostru. Cei flușturatici trag pistoale pe fereastră, pe când jos în pridvor fetele și flăcăii întind mândru hora la glasul unui cimpoiu. — Că Neagoe Basarab avea de patron pe sfântul Nicolae, se vede și din pecetia lui cu chipul acestui sfânt, pecetie întrebuințată până târziu de județul și pârgarii din Târgoviște. Iată legenda ei: ✠ Сътвори се сн печатнк (WT) гдн благочстнк Іwнъ Нкгое воєвод= Făcutus'a această pecetie de bun credinciosul domn Ion Neagoe voevod» (Arch. Stat., M-rea Golgota, pach. 4, No. 3; Sf. Apostoli, pach. 4, No. 1).

PETRU SCHIOPU

(25 Iunie 1574—29 August 1591)

CII.

† Петрь воево. Кжїею матїю гнрж земли Моской. Ѡ
йстинїи на к'кре. Ядрею потени, слѫжи на право й к'крно. Й-
но ми вид'ївше его правою слѫжѫ до на, жалювали еми е
ѿсоною нашею матї: й дали й помавали еми его ѡ на, оу
нашеи зели оу Моддаской, сж три фачи й сж ѿсинадес'к же-
дїи за виногра ѕ трж Кона, что ѕ го Цѕдг-кри, медг Мако
й ме ёдни виногра, и ви држжи панѕ Ия витъкрии, что тїи
вичогра. пр'кждѣ ѡ сїа кр'кмя. вили Кикгнии Мжик, а ѡ
Мжик. ѡ кѕии и Бодда воево. й сж мти его Роѯадд. й да-
доше и Васнаїеви Кжцатѕ, ви логофе ко да и не Книгкж-
на, сетра Бодда воево. Ино гвг ми ёрие се да тїи виногра Кж-
цатгла логофе, а ѡ не слѫжи гвѕ ми сж к'кростїю. нж по-
ке ѡ гвг ми й клан҃ание с'к то лотрг Крецг, й изидо и зе-
л'к гвѕ ми; й не было е довонг ёлико зло сътвори сж

Крецѕ. иж кѫзвизаше сѧ й сѫ Ика кра Крецг. й прїиха сѫ
многи лотрове Кѫзачи ѣко и ѡ ки на гка ми й на зелею
гкѕ мй. та доконо зло сѫтвори зелю гка мй. Иж Гѫ Кѫ ёще
не ѡтави и ки по колю и. иж покорили и по ме гкг мй. й
са Кѫцатг заги сѫ ти лотрй. Те ра. кѫзѣк гкѕ ми то ки-
погра. ра лѫкастко ѥ, й на помака гкг мй сѫ ни на на
кѣкре. Ядрею потени. нчто служи гкг ми сѫ прадою й сѫ
кѣкностїю: дрѕгое. пото да гкѕ ми ра то киногра й ни
тисѫ апрй, кѫ тою крѣкмѫ, коли кило тѣкгоно зелею гкѕ ми
ради ти лотри Кѫза. и ѡ прине на гкг мй й на зелѣк гкг мй.
Тѣк ра, како да ѥ наше кѣкрно на Ядрею потени, то киногра
и ки пише. ѡ гкѕ ми сѫ кѫсе доуходо непорѕшено николи на
кѣкй, ѥ й дѣкте ѥ. й кѫсе ро ѥ; а по наши животѣк. аїе сѣк
покрси нѣкто разори сїе томалѕ й дѣаїе гкѕ мй. то да кѫде
непроще ѡ Га Ка й ѡ ти щѫ и кѫ Никей й ѡ кѫсѫ сти и
wрѣкка Кгг srодиши. и ча ѥ да кѫде Исдою й сѫ трѫкалѣкто
Ирїю. й сѫ кѫсѫ некѣкши Исдене. и кѫзкишиж на Ха Ка. кръ

ѓ ѯ ѯ ѯ с т к м
ѣ на ии ѩ на чад'к и. и ѣ ѩ кѫде кѫки к'к. ѩ кѫ кѫдѫщии

н с ш т п
к'кщи, амн.—Ии. оу҃ Ия, л'к ѧзик, Я. з.

л с ч
† Са гиѫ s.

р̄ л̄ р̄ к̄ ч̄ ш̄
† Msrs вѣ дѫонн s. † Рока.

Hârtie. -- Pecetia aplicată în față: mică, rotundă, de ceară roșie, s'a stricat ; semnul hârtiei : o stemă domnească

Archiva Statului, M-rea Pângărați, pach. 3, No. 2.

† Petru voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al țării Moldovei. Iată că adevăratul credincios al nostru, Andrei postelnicul, ne-a slujit cu dreptate și credință. Deci și noi văzând a lui dreapta slujbă către noi, dorit-am a-l milui pe el cu osebita noastră milă. Și i-am dat și l-am miluit pe el de la noi, în țeara noastră în Moldova, cu trei fălcii și cu opt-spre-zece răzoare de vie în târgul Cotnarilor, ce-i mai sus de podgoria Tundei, între Mașco și între niste vii, pe cari le-a fost ținut panul Ianc vistiernicul, carele aceste vii, mai nainte de această vreme, aŭ fost ale Kneaghinei Mâneasii, iar de la Mâneasa, le-au cumpărat pe ele Bogdan voevod și cu mama sa Roxanda, și le-au dat pe ele lui Vasile Bălțatul, fostul logofăt, când au dat după el pe Kneajna, sora lui Bogdan voevod. Deci, domnia mea, încă le-am dat aceste vii lui Bălțat logofătul, dar el n'a slujit domniei mele cu credință, ci a fugit de la domnia mea și s'a închinat acelui lotru de Crețul, și a eșit din țeara domniei mele : și nu i-a fost lui de ajuns cât rău a făcut cu Crețul, ci s'a mai ridicat și cu Ivan fratele Crețului, și au venit cu mulțime de lotrii de cazaci, că și ei au fost împotriva domniei mele și împotriva țării domniei mele și destul rău au făcut țării domniei mele. Dar Domnul Dumnezeu încă n'a lăsat a fi

pe voia lor, ci i-au plecat sub sabia domniei mele, și însă-și Bălțatul a pierit cu acești lotrii. Drept aceea, i-am luat domnia mea aceste vii, pentru vicleșugul lui, și iarăși am miluit domnia mea cu ele pe al nostru credincios, Andrei postelnicul, pentru-că a slujit domniei mele cu dreptate și cu credință; de alta, pentru-că a dat domniei mele pentru aceste vii și 6000 aspri, într'acea vreme, când țeara domniei mele era în cumpănă din partea acestor lotri de cazaci, pe cari el i-au adus în potriva domniei mele și în potriva țării domniei mele. Drept aceea, să fie ale credinciosului nostru pan Andrei postelnicul, aceste vii ce scriu mai sus, de la domnia mea cu tot venitul nestricat nici odata în veci, lui și copiilor lui, și întregului neam al lui; iar după viața noastră, cine se va încumeta să strice această întocmire și danie a domniei mele, acela să fie neertat de către Domnul Dumnezeu și de către cei 318 părinți, ce sânt în Nicea și de către toți sfinții cei ce de mâna Domnului au fost întocmiți și cinstea lui să fie cu Iuda și cu de trei ori blestematul de Arie și cu toți necredincioșii ludei, cari au răstignit pe Domnul nostru Isus Christos, sângele lui asupra lor și a copiilor lor care este și va fi în veci vecilor, și în viața ce va fi (viitoare), amin. — Scris în Iași, în anul 7083=1575, Aprilie 7.

† Insu-și domnul a dictat.

† Murgu vel dvornic a învățat. † Roșca.

NOTIȚE.

Petru-Schiopul este fiul Cheajnei și al lui Mircea Ciobonul (vezi asupra lui p. 80—81 și 243—244). S'a născut pe la 1547. La vârsta de 12 ani — ne spune cronica lui Ostermayer — a luat domnia țării. A avut norocul să domnească atât în țara Românească cât și în Moldova. In țara Românească domnește imediat după tatăl său Mircea de la: 25 Septembrie 1559 și până în 7 Mai 1568; iar în Moldova urcă și coboară de mai multe ori treptele tronului. Anume: în 25 Iunie 1574—9 Februarie 1578; 12 Martie 1578—17 Februarie 1580; 17 Octombrie 1582—29 August 1591,

când din cauza prea marilor cereri de bani din partea Porței, Petru lasă domnia și apucă drumul pribegiei. Așt-fel trecu în Polonia cu soția sa Irina, cu fiul său Ștefan, cu fiica sa Maria și soțul ei Zotu, însoțit și de câți-va boeri dintre cei mai de credință. Din Polonia trecu munții Maramureșului pe la Muncaci, de la Muncaci la Satu-Mare și de aci în Tirol. În Tirol, după o ședere de câți-va ani, își dede sfârșitul prin Iulie 1594. — Petru-Șchiopul a avut mai multe soții. La vârsta de 15 ani, la 2 Aprilie 1562, el peți pe Elena Cherepovici, fiica lui Nicolae Cherepovici, un vestit căpitan ardelean. Nunta se făcu în August 1563. Dar după un an de căsnicie, Petru își lăsă soția, pe ce motiv nu se știe. După unii, se zice, din pricina ei însă-și, după alții din pricina Mirceoaei. (Magazin istoric V, p. 371). Cu Elena avu o fată anume Teodora. Prin Ianuarie 1564 Elena fu nevoită a părăsi țara pe la Sibiu; ea luă cu sine pe fiica sa Teodorița. Ca soră adoptivă a regelui Sigismund, Elena capătă drept locuință castelul din Deva. După această căsătorie, Petru-Șchiopul a luat de soție pe Maria Amirali din Rodos. La suirea sa pe tronul Moldovei era deja căsătorit cu Maria având apoi cu dînsa doi copii: pe Vlad și pe Maria. După Maria Amirali a luat de soție pe roaba Irina. Cu Irina, Petru avusese relațiuni înainte de moartea Mariei și a fiului ei Vlad. Și din aceste relațiuni se născură Ștefan (Răzvan) și Despina. Irina însă nu deveni soția lui Petru de cât în 1591. La 17/27 Ianuarie 1591, Petru făcu în taină cununia sa, Duminecă seara pe la orele trei. Martori căsătorii au fost: Mitropolitul Gheorghe al Sucsavei, Episcopul Ghedeon al Rădăuțului, egumenul Avastasie al Galatei, logofătul Stroici, vornicul Eremia, hatmanii Andrei și Gheorghe, etc. Actul de cununie e scris de însă-și mâna lui Petru, e întărit cu pecetea lui și a Mitropoliei din Suceava și semnat de Mitropolitul Gheorghe Movilă. (Hurmuzaki XI, p. 218). Doamna Maria a murit după 1584, fiul său Vlad după 1590; ambii au fost înmormântați la M-rea Galata. Nu știm exact data nașterei lui Vlad, dar el este citat de Petru mai în toate actele sale. Așa într'unul din 19 August 1579, zice: «*Și întru aceasta este credința domniei mele a mai sus scrisului Petru Voevod și credința prea iubitului fiu al domniei mele Vlad voevod*». (Arch. Stat., doc. fam. Stârcea). Ștefan-Răzvan s'a născut la 31 Iulie 1584. Despre nașterea lui ne vorbește o inscripție de la Mitropolia Sucsavei. Iat-o după Melchisedec: «*În anul 7092=1584, Iulie 24 s'a ridicat la Domnie Io Petru voevod. În anul 7097=1589 Iunie 24, acoperi biserica Mitropoliei, și a făcut clopotnița, și a adus pe sfântul Ioan în Mitropolie. În anul 7092=1584, Iulie 31, s'a născut* Ștefan voevod, *fiul lui Petru voevod. Și iarăși în anul 7098=1590 Febr. 2 cu ajutorul lui Dumnezeu i-au adus lui schiptru de la Împăratul turcesc, și s'a uns la Domnie cu mâna prea sfințitului părintelui nostru kir George Movilovici, Mitropolitul a toată țeara Moldovei*» (R. p. Arch. Ist. și Filologie II, p. 62—63). Pe acelaș părete unde este inscripția, ne spune Episcopul Melchisedec, se află zugrăvite potretele lui Petru-Vodă-Șchiopul și ale familiei sale. De la 2 Februarie 1590 și până în 29 August 1591,

Petru ascunde față de Poartă domnia sa prin fiul său Ștefan. In Decembrie 1587 Petru serbă căsătoria fiicei sale Maria cu grecul Zotu-Țigara din Ianina. Iar în acelaș an: «*In Iunie 7095=1587 Petru Șchiopul a făcut nunta nepotului său Vlad-Vodă, feciorul lui Miloș-Vodă de au luat pre fata Mircei-Vodă și au chemat la nuntă pre Mihnea vodă, domnul Muntenesc. Nunta domnească au făcut-o cu multă cheltuială și jocuri, și mulți din vecini au venit, de le-au înfrumusețat masa. Această veselie s'au făcut în Târg în Tecuciă*» (Șincai, p. 240). Tot într'acest an de bucurii, Petru-Șchiopul dobândi și o fiică, pe Despina. Despre această domniță ne vorbește inscripția de pe lespeda criptei sale de la M-rea Galata, iat-o: «† Сѣи гроѣъ сѫтворн й ѕкрасн Іѡ Петрѣ воєводд дѫперн своєн Дєспинн, єже й прєставн сѧ єѫ нєчнн обителн в лто ѯз.., мсца Маа єі днь. И родила сѧ кєшє в лто ѯзцѕ, мсца...=† *Acest mormânt l-a făcut și înfrumusețat Iō Petru voevod fiicei sale Despinei, care a apus spre veșnicele lăcașuri în anul 7 mii....., luna lui Mai, a 15-a zi. Și s'a născut în anul 7096=1588, luna lui...*» Atât Petru-Șchiopul cât și soția sa Irina au murit în Tirol la Bozen și au fost înmormântați acolo. Irina a murit la 3 Noembrie 1592 și a fost înmormântată în cimitirul de lângă biserica Franciscanilor. Iată inscripția de pe piatra mormântului său: «*Christo resuscitatori, Irenae, principi illustr(issimae), maritum ex Moldavia usque, ob religionem Christian(am), profugum secutae, aetatis sanae anno tricesimo extinctae. Io(annes) Petrus Vaivoda, Moldaviae princeps, uxori castiss(imae) et charissimae posuit; obiit tertio Non(as) Novem(bris) 1592. — Rom. 6*: «*Mortua sum în Christo; credo quo vivam cum eo*» (*Hurmuzaki XI, p. 288*). Iar Petru a murit la 1-iu Iulie 1594, după amiazi. Inscripția de pe piatra mormântului său glăsuește: «*D. O. M. Ioanni Petr[o] vaivodae Moldaviae, ex Corvina Mhinistarum, Valachiae principum regia familia, qui, ob conservandam in Stephano filio religionem, amplissimum principatum sponte cum deseruisset, Augustae Domus Austriacae patrocinio dignatus, diem suum, ultra quam sexagenarius, obiit Calendis Iulii* MDXCIIII; *vir per adversa, per prospera, bello et pace clarissimus*» (Ibid. Hurmuzaki Iorga XI, p. 451. DXCV). D-l N. Iorga nu admite virsta de 60 ani, la care spune piatra că Petru-Șchiopul ar fi murit. Petru-Șchiopul este zugrăvit și la Tulln (Tirol) între 1591 și 1594 (Hurmuzaki III[3]) Intr'un document din 30 Martie 1575, Petru-Șchiopul numește de mătușă a sa pe Ruxanda Lăpușneanu. Petru-Șchiopul e printre cei dintâiu domnitori, pe cât știu, care întrebuințează pecetia cu tuș și care scrie *acte manu propria*, e cel dintâiu care încheie acte comerciale și cu Anglia. — Finind cu Petru Șchiopul și cu familia sa, să vedem în treacăt cine sunt persoanele despre cari ne vorbește actul de danie ce public mai sus. Roxanda este soția lui Alexandru Lăpușneanu (vezi notițe p. 163—165 și 196). Acest voevod este domnul cel mai bogat în copii. Din parte bărbătească are pe: Ionașco, Bogdan, Mihail, Petru și Constantin, iar din parte femeiască are pe: Teofana, Teodora, Antemia, Maria, Cheajna, Trofana, Nastasia, Anghelina și Sultana. Despre unii din feciori și fete

ne vorbeşte şi un *aer* din 6 August 1567 dăruit de domn M-rei Mileşevo din Serbia. Iată-i inscripţia: «Wвколенїем Wца и поспешенїем Сына и сверъшенїем светаго Дх҃а, благочестивыи и Христолюбивыи господинъ Іоанн Александр воевода, Божїею милостїю господар земли Молдавскои, и госпожа его Роѯанда и съ прѣкнзлюбленымъ их҃ сынъ Богдан и Петръ и Костантинъ и дщерьи их҃ Ѵнгелина и Ѳѣдора и Кнѣжна и Ѳеѡфана и Мартина и Ѳеѡфана и Настасїа сътвориша с. . . . кожъствении ав(р) светы монастирь что се зовет Милишев(о), где есть [тѣло] прѣподобнаго мца нашегѡ сѧти Сава Сръбскїи и где҃же есть хра҃мъ Вознесенїе Господа Бога и Спаса нашего Іеса Христа ,зов., мѣсеца Ѵгѣста 6.=*Cu vrerea Tatălui şi cu ajutorul Fiului şi cu săvârşirea sfântului Duh, bine-cinstitorul şi de Christos iubitorul domnul Ioan Alexandru voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei şi soţia lui Roxanda şi cu prea iubiţii lor feciori Bogdan şi Petru şi Constantin şi ficele lor Anghelina şi Tudora şi Cheajna şi Teofana şi Martina şi Teofana şi Nastasia, au făcut acest Dumnezeesc* aer *sfântei mănăstiri ce se cheamă Milişevo, unde este trupul cuviosului părinte al nostru sfântul Sava al Sărbiei şi unde este lăcaşul Înălţării Domnului Dumnezeu şi Mântuitorului nostru Isus Christos, (în anul) 7075=1567, luna August 6*». Dintre fete, Teofana (vezi notiţe p. 165) a murit în anul 1561 şi a fost înmormântată la M-rea Slatina. Sora ei Tudora a fost înmormântată tot la Slatina, Maria, Martina sau Marica, după cum o numeşte un zapis de la Academia Română, a luat în căsătorie un polonez cu numele Orzechowski. Ea a avut o fiică pe nume Anna, măritată după boerul Vasile Ciolhanschi, care la rîndu-i are de urmaşi pe: Ionaşco, Pătraşco şi Maria. «*Anna fata Măricăi—aşa se intitulează în zapis—nepoata răposatului Alexandru-vodă, jupineasa jupânului Vasilie Ciolhanschi şi cu feciorii mici, anume Ionaşco i Pătraşco i Maria*». Pe Antemia cred că a luat-o Simion Stroici marele vistier, fratele logofătului Luca Stroici. Soţia lui Simion Stroici este îngropată la M-rea Pobrata. Cheajna, după cum ne spune şi actul lui Petru a luat de soţ pe logofătul Vasilie Bălţatul. Teofana a fost peţită în 1583 de către Alexandru, fratele lui Mihnea Turcitul (Hurmuzaki XI, p. 151 — 2). Mai târziu Teofana a luat de soţ pe nobilul polonez Paniewski. Despre Anghelina nu ştiu ce s'a făcut. Sultana s'a călugărit la Socola (Melchisedek, Cronica Romanului I, p. 197) — Asupra fiilor şi ficelor lui Alexandru Lăpuşneanu mai este de amintit şi pomelnicul M-rei Pângăraţii. Pomelnicul e din 13 Septembrie 1793, şi e făcut sub domnia lui Constantin Şuţu voevod; se văd din el ca ctitori: Alexandru Lăpuşneanu, doamna Roxanda şi fii lor: Bogdan, Petru, Constantin şi ficele: Kneajna, Marinca, Theofana, Anghelina, Theodora şi Theofana (cf. Gr. G. Tocilescu, Raporturi asupra căt̆or-va mănăstiri, schituri şi biserici din ţeară p. 89). — Despre Ione vistiernicul ştiu atât că a murit în 1595 şi a fost îngropat în biserica sfântului Nicolae din Suceava. Iată inscripţia săpată pe lespeda criptei sale: «† Сѫ҃ крѣхгрокыи и далежен камен, сътвори и ѕкраси кнѧгинѣ Паисаѳа жѕпанѣ своемѣ панѣ Ѵлиѳ Калѣгерѣ, зовом великы кистѣкрник иже прѣставис и здѣ погребен кыст в лто ,зѳл.

Мартъ кд вх поневрю (?) екнмнбии о дογλος τογ Θυ Ιωαννης κнотнарнς ек Погошани ‚аѳчс = *Această depărtată piatră pusă deasupra mormântului, a făcut-o și înfrumusețat-o domnia ei Ilisafta jupânului său dumnealui Ioane călugărul, numit marele vistiernic, carele a răposat și aci a fost îngropat în anul 7104=1596, Martie 24 în . . . . . .*» Apoi grecește: *Răposat-au cel drept credincios în Dumnezeu Ioan Vistierul Pogoneanul*». (cf. Kozak, Inscripții din Bucovina, p. 146).

MIHNEA II TURCITUL

2 August 1577—Iunie 1583—21 Iulie 1585—Februarie 1591)

CIII.

† Матѣю Басѣю їω Мнхнѣ. коемо и гнѣ вѣсой земле
wттрвлаχїнкоѥ, снѣ великa и прѣдобра Ѧлеѯадрѣ коемо. Да-
ка гко мн, сїю повѣлѣнїе гва мн, Мане, снѣ Могошо, ѣко
да мѣ ѥ wнѣ Ноѣна вѣса цю ѥ по Жале, поне ѥ Мане ста-
ра и прака wнѣ и дѣнѣ. а нѣ ѥ кнла прїтенѣла ѡ покоюю
Бѣсѫракѣ коемо, тере мѣ ѥ менѣ Мане ѯе апрї сѫ силотїю, а
село мѣ ѥ кѧзе тере га ѥ да Бицѡ. ѯ те покоюмѣ Рау
коемо гаедда ѥ гѣ мѣ по прадѣ ї по зако ї напдо гв мѣ,
ѣко ѥ кн сїю кн ренѣ село за дѣнѣ Мане снѣ Могошо.
Ѯ сни Бицо, wни, сѣ енан χнтаѣкни, ере кѫ се ѥ Sкне (sic) по-
коюмѣ Рау коемо сѫ погани Тѣцй, сѫ Мелме-ке Ланкего

сн҃ъ за ра хр҃тиани, да не гнтѣѕе погани Тѕици Балка-Земле.
Й сноки Кнцо и сж҃ дрѕзи хлани. шни, се сѕ подиго на гла-
кѕ покойномѕ Рах҃лш коѣко й ѣди лотрѕ да е гнрѣ на нме
Драгола Изрка. И тако ѣ и найдѣх҃ покойномѕ Рах҃ коѣко.
како ѣ ви Нойна и за дѫкнѕ Мани сн҃ъ Могошо. ѣ҃ те. кѫ
ѣ ви сж҃. при дни гва мн. а потеномѕ правителю гва мй.
жѕна Добромн кнше велнки ва й сн҃ъ его Мишѧ. анесеѕ
Мане, сн҃ъ Могошо шни, сѕ донеси кни покойномѕ Рах҃лш
коѣко, пре гва мй. вехѫ и ихавика (sic). ѣ҃ те гво мй Ѕкр҃кни-
слю и ѕтвр҃ждн й поновн по кни покойномѕ Рах҃лш коѣко.
Се ра дадо и гво мн колрнѕ гва мй жѕна Добромн кн
велнки ва и сн҃ъ его Мишлѧ, анесеѕ Мане, йкш да и ѣ Ноя-
нѧ кѫ шха и сново и кнѕкш и пр҃квнѕчето и не ш кого не-
потькновено, по римо гва мй. Се и свѣтелїе потавлею гва мй:
жѕна Митр҃к велнкй дконикѕ, и жѕна Мирола велнкй лш. й
Дѕмитрѕ сна, й Котади кн, и ....кш. й Хава сто. и Гоц҃к
не, и Стоика по. и и жѕна Мирола велнкй лш. И а Дрьги

ѣ ю мазахъ вѫ сто градѫ Кѣкѫрещи, мща Маїѣ ѕї ѧнн. а ѱ сѫздѧнн мира ѧѳ сѣ писанн вѣ лѣ ѕвнз.

† Ю Мнн҃ѣ Б҃ожіѥ, Матїєю кѫїєю гнѣ.

Hârtie — Monogram cu roşiu; pecetia aplicată în faţă: mare, rotundă, de ceară roşie. Documentul de mai sus mi-a fost comunicat de d-l Al. Ştefulescu, institutor şi publicist.

Documentul se păstrează în Muzeul din Gorjiu. (Vezi asupra lui şi Gorjul istoric şi pitoresc, p. 203 — 4).

† Cu mila lui Dumnezeu Io Mihnea, voevod şi domn a toată teara Ungrovlahiei, fiul marelui şi preabunului Alexandru voevod. Dă domnia mea, această poruncă a domniei mele, lui Manea, fiul lui Mogoş, ca să-i fie lui moşie Poiana toată ce este pe Jaleş, pentru-că este a lui Manea bătrână şi dreapta moşie de moştenire, însă a fost cutropită de răposatul Basarab voevod, şi i-a fost împins lui Manea 5000 aspri cu silnicie, iar satul i l-a luat şi l-a dat lui Bilţul. Intru aceea răposatul Radul voevod a căutat domnia lui după dreptate şi după lege şi a aflat domnia lui, cum că a fost acest mai sus zis sat de moştenire al lui Manea, fiul lui Mogoş. Iar feciorii Bilţului, ei, au fost hicleni, atunci când s'a fost războit răposatul Radul voevod cu Turcii păgâni, cu Mehmet-beg fiul lui Ali-beg pentru creştini, ca să nu domnească Turcii păgani Ţeara-Românească. Atunci şi feciorii lui Bilţu şi cu alţi mişei, ei, s'au fost rădicat asupra capului răposatului Radul voevod şi un lotru să fie domn, anume Dragoslav Purcarul. Şi aşa a aflat răposatul Radul voevod, cum că a fost Poiana a lor de moştenire lui Manea fiul lui Mogoş. Intru aceea, când fu acuma, în zilele domniei mele, şi cinstitul dregător al domniei mele, jupân Dobromir fostul mare ban şi fiul său Mihail, ne-

potul lui Manea, fiiul lui Mogoș, ei, au adus cartea răposatului Radului voevod, înaintea domniei mele, veche și stricată. Întru aceea domnia mea am susținut-o și am întărit-o și înoit cartea răposatului Radului voevod. Drept aceea am dat și domnia mea boerului domniei mele lui jupânul Dobromir fostul mare ban și fiului său Mihailă, nepotul lui Manea, ca să le fie Poiana de ohabă și feciorilor și nepoților și strănepoților lor, și de către nimeni neclintită, după porunca domniei mele. Iată și martori așează domnia mea: jupân Mitrea marele dvornic și jupân Miroslav marele logofăt, și Dumitru spătarul, și Constandin vistierul, și .... comisul, și Harvat stolnicul, și Gonțea păharnicul, și Stoica postelnicul, și ispravnic jupân Miroslav marele logofăt. Și eu Drăghici carele am scris în scăunala cetate București, luna Mai 16 zile, iar de la zidirea lumei până la această carte, ani 7087=1579.

† Iō Mihnea voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

NOTIȚE.

Mihnea Turcitul este fiul lui Alexandru și al Ecaterinei (vezi notițe p. 16). Alexandru — este locul a spune de vreme ce istoria nu lămurește acest punct — a avut de frate pe Miloș voevod. Atât Alexandru voevod cât și Miloș au fost considerați până acum în mod greșit drept fii ai lui Mircea Ciobanul și deci frați cu Petru-Șchiopul, Radul, Mircea și Petrașcu, pe când ei erau numai înfrățiți. Mircea Ciobanul — după cum am arătat în cartea de față — este fiul lui Radul-cel-Mare; ori în familia acestuia nu întâlnim nici un vlăstar cu numele de Alexandru și cu atât mai puțin de Miloș, atunci când numirile, oare-cum, se păstrau în familie. Pe lângă aceasta pe Miloș îl aflăm mai în bună prietenie cu fratele său Alexandru, ba ceva mai mult, acesta când vine la domnie în 3 Iulie 1568 aduce și pe fratele său Miloș voevod și-l ocrotește. Urmărind apoi firul urmașilor lui Mihnea-cel-Rău, observ că toți mădularii acestei familii nu poartă alte numiri de cât pe cele de Mircea, Alexandru și Miloș. În lipsă de acte suficiente, de bună samă nu se poate spune ceva hotărât, dar totuși cred că Miloș nu este fiul lui Mircea Ciobanul, ci al lui Mircea fiul lui Mihnea. Cât despre Alexandru, socot că discuția s'a închis. El rămâne — după cum am stabilit în lucrarea de față — fiu al lui Mircea, fiul lui Mihnea, înfrățit cu Mircea Ciobanul. Miloș n'a domnit. El are de urmași pe Vlad și Erina, măritată după Albul clucerul. Erina a murit

în 1572, Februarie 6 și a fost îngropată la M-rea Vieroș (vezi notițe p. 80). Fratele ei Vlad voevod s'a însurat în Iunie 1587 și a luat de soție pe fica lui Mircea voevod. Nunta s'a făcut în Târg la Tecuciu. Au fost față Petru-Șchiopul și Mihnea-vodă, domnul Muntenesc (vezi notițe p. 274). Petru-Șchiopul numește pe Vlad nepot al său. Ori, cum se împacă toate acestea? Dacă Miloș era fiul lui Mircea Ciobanul, cum se crede, fiul său Vlad nu putea să ia de soție pe vară-sa primară. Prezența lui Mihnea la nuntă dă iarăși de gândit. Enigma nu se poate deslegă de cât în felul spus mai sus: Miloș nu este fiul lui Mircea Ciobanul, ci al lui Mircea, fiul lui Mihnea-cel-Rău. Și în cazul de față, Vlad, fiul său, poate prea bine să ia de soție pe fiica lui Mircea voevod. Miloș a murit înainte de anul 1572, fiul său Vlad a murit la Constantinopol în August 1589. Alexandru Mircea (17 Ianuarie 1539 — 25 Iulie 1577) s'a însurat în 1558 — ne spune d-l N. Iorga — cu Ecaterina, fiica unei Perote catolice, măritată întâia oară cu Nicolae Vallarga, Italian din Constantinopole. Bărbatul ei de al doilea, tatăl Ecaterinei, era din familia chiotă a Salvaresilor, care fusese odată înfloritoare. Doamna avea un frate, Zannetto, și două surori anume Lucreția și Marioara. Lucreția se mărită cu un anume messer Xenos cu care avù trei fete: Esther zisă și Prepia, Benetta sau Benedetta și Păuna. Esther-Prepia se mărită cu Ragusanul Ioan de'Marini Poli; Benedetta cu clucerul Pârvu, fiul marelui ban Ștefan — același Ștefan — zice tot d-l Iorga — care aduse steagul de domnie lui Petru-Vodă în 1559 și care, tocmai cu acest fiu Pârvu, zidì vechia biserică din Bucovăț, cu portretele Mirceștilor, la 1574; Păuna cu spătarul Petru «Richiacana». Lucreția, sora Ecaterinei se mărită a doua oară cu Constantin Frangopulo, în 1577. — Frangopulo, rudă cu familia domnească a Munteniei, e marele vistiernic Constantin, ce se întâlnește în actele muntenești de la 1579 la 1582. Marioara se mărită cu un vlăstar al familiei ducale genovese Adorno, cu numele de Fabrizio. După moartea acestuia se retrase în 1573 în M-rea San-Maffio din Murano, unde stătu ca mireană, având casele ei propri și trai din ajutoarele surorei sale Ecaterina (cf. N. Iorga, Contribuțiuni la Istoria Munteniei p. 7—8). — Dar amintind mai sus de M-rea Bucovăț și de ctitorii ei, dăm aci spre mai bună lămurire și câte-va inscripții slavone de la această M-re. Adică Petrile cu inscripții sunt mutate la M-rea Bucovățul-cel-Nou, aci se află și portretele ctitorilor: «Domnia lui Ștefan vel ban, ctitor M-rei cei vechi peste Jiu și domnia lui Pârvul vel clucer, fiul lui Ștefan», apoi portretele lui «Hrisantie Arhimandritul, egumenul M-rei Horezul și ctitorul acestei sfinte M-ri, Mitropolitul Neofit și Alexandru Dimitrie voevod». Iată-le: (1) «Прѣкстаки сѧ рака Божїю жѕпанища Добра кнѧше великы вънесѣ; вѣчна ѥи памѣть, и въ вѣдѣщи же вѣка, аминь; въ дни Мнхнѣ вода Тѣркѕ = *Apusa-au roaba lui Dumnezeu jupâneasa Dobra ce au fost mare bănească*; *veșnica ei pomenire și în viața ce va fi, amin*; *în zilele lui Mihnea vodă Turcul*». Jupănița Dobra este fiica lui Mircea Ciobanul (v. notițe p. 243). (2) «Прѣкстаки сѧ рака Божїю Хрьсафина дѣспѣра жѕпан Мнхан великѕ ban; вѣчна

паметь ; къ дни Михъ воеда Тѣрѣса = *A răposat roaba lui Dumnezeu Hrisafina, fiica jupânului Mihai marele ban ; veşnica ei pomenire ; în zilele lui Mihnea-vodă Turcul*». Mihai banul este fiul lui Stan Dehelu (cel Gros), are de soţie pe jupâniţa Silca de fel din Gostavăţ, fiica lui Ţacalov (Acad. Rom. doc. 40/XL). — (3) «Костандинъ сынъ жѣнанъ Михан великы банъ = *Costandin, fiul jupânului Mihai marele ban*». Cum vedem din partea bărbătească banul Mihai are pe Constantin. (4) «Преставн се рабъ Божіи жѣнанъ Стѣпанъ княжи великы банъ Краіовскы ; вечна емъ паметь : къ дни благочестивомъ и Христолюбивомъ гнѣ нашемъ Іѳ Александрѣ воєводѣ и сн̃ъ его Михъ воєвода, къ лѣт ,ѕѱнѳ, къ мсца Дек. аі дни = *A răposat robul lui Dumnezeu jupân Ştefan ce a fost mare ban Craiovenesc ; veşnica lui pomenire ; în zilele bine-cinstitorului şi de Christos iubitorului domnului nostru Io Alexandru voevod şi ale fiului său Mihnea voevod, în anul 7082 = 1574, în luna lui Decembrie a 11-a zi*». — Alexandru Mircea (v. notiţe p. 16) a avut din parte bărbătească : pe Mihnea şi pe Alexandru ; iar din partea femeiască : pe Elena şi pe Despina. Alexandru n'a domnit, dar e pretendent (vezi notiţe pag. 275) Despre Alexandru tatăl şi despre Ecaterina doamna ne vorbesc mai multe documente de a le fiiului lor Mihnea. Ast-fel e unul din 5 Ianuarie 1587 (Arch. Stat., M-rea Radu-Vodă, pach. 45, No. 3). Ca domn evlavios Alexandru a zidit M-rile Plumbuita (Revista Română, I, p. 343 nota 2) şi St. Treime din Bucureşti : «*Şi au făcut Alexandru-Vodă den jos de Bucureşti o mănăstire, hramul Sfânta Troiţă ; care nepotă-său, Radu-Vodă, mai în urmă, o au stricat den temelie şi o au făcut mănăstire mare precum să veade*» (N. Iorga, în Const. Căpitan, p. 71). Prin Mai 1577 Alexandru era greu bolnav, la 25 Iulie el îşi dede sfârşitul. A fost îngropat în biserica sfânta Treime din Bucureşti. Tot aci au fost înmormântaţi, probabil, rudele sale : banul Dobromir, soţia lui Vilaia şi fiul lor Mihail postelnicul. Ei cu tot neamul lor — ne spune cartea judeţului Baciul din Bucureşti, din 6 Februarie 1587 — se află trecuţi în sfântul pomelnic alăturea de domnul Alexandru voevod (Arch. Stat., M-rea Radu-Vodă, pach. 58 No. 1.) Fiul său Mihnea voevod (2 August 1577 — Iunie 1583 ; 21 Iulie 1585 — Februarie 1591), a avut două soţii : pe Vişa şi pe Neaga. Despre Vişa pentru moment nu pot spune a cui fiică să fi fost. Cu Neaga s'a căsătorit în 1582. Neaga este fiica lui Vlaicul clucerul de fel din Buzău. Vlaicul clucerul a avut de soţie pe Chira (Arch. Stat., Ep. Buzău, cond. III, p. 254), iar de soră pe Neaga măritată după Mitrea vornicul. Mihnea Turcitul a avut mai mulţi băeţi şi fete, numele fetelor creştine nu se cunosc, dar se cunoaşte numele băieţilor, anume : Radul, Vlad şi Radu. La 1591 Mihnea, de frica spânzurătoarei, s'a turcit sub numele de Mehmetbeg. Ca turc de bună seamă s'a despărţit de soţia sa Neaga. In viaţa lui de turc are iarăşi mai mulţi băeţi şi fete printre cari notăm : pe Ibrahim-beg şi Mustafă-beg, pe fetele : Ihuma-Catân şi Caise-Catân (cf. N. Iorga, Studii şi Documente, III, p. L). Despre Radul fiul lui Mihnea, ne vorbesc mai toate actele rămase de la el, despre Vlad, ne vorbeşte piatra cu inscripţie, pusă deasupra mormântului său în Biserica

Radu-Vodă din Bucureşti. Iată inscripţia : «† Прѣставн с(е) благочестивааго Ів Влад воєводл, сн҃ь великаго Мнхнк воєводл, в. лет ,зщѳ, [крѣт с]л [н] ц л, лѣн л. 9вм[є]ѥ л. мсца Юл. кѳ дньі = *Răposat-au bine cinstitorul Io Vlad voevod, fiul marelui Mihnea voevod, în anul 7095—1587, cruşul soarelui 14, al lunei 1, temelia 4, în luna lui Iulie 22 zile*». Tot în această biserică se află mormântul Elenei, cred, sora lui Mihnea. Iată inscripţia : «† Прѣставн сѧ благовѣрнаагѡ и благочестивою гснжлл Єлєнлл прк (o parte a pietrei lipseşte), 9вмвлю кг, вндкта в, мсца Гєн. дн = *Răposat-au dreptcredincioasa şi bine-cinstitoarea Doamna Elena....., temelia 23, epacta 2, luna Ianuarie 14*». Despre doamna Neaga şi tatăl ei ne vorbeşte hrisovul lui Constantin Şerban voevod din 20 Mai 1654. Iată-l : «Dă domnia mea această poruncă a domniei mele, slugei domniei mele, lui *Negoiţă paharnicul, fiul lui Preda postelnicul din Tătărani, nepotul doamnei Neagăi* (Нєг(о)нц, пєх, сн҃ь Прєдєв пвєт. wт Тхт҃ѧрани, вн҃ѕк гєнджєв Нкгѧк) şi cu fii săi câţi Dumnezeu îi va dărui, ca să'i fie satul Tătărani, tot satul cu tot hotarul şi cu toţi vecinii şi cu tot venitul (urmează numele vecinilor) ; pentru-că acest sat Tătăranii şi cu vecinii mai sus zişi, au fost de moştenire lui *Preda postelnicul Tătăranul, tatăl lui Negoiţă paharnicul, nepotul doamnei Neagăi, de la mătuşa-sa Neaga vorniceasa Mitroaea, şi de la Vlaicul ciucerul, tatăl doamnei Neagăi*. Încă de mai nainte vreme de'n zilele bătrânului Alexandru voevod (занєж єст тѡт сєл Тхт(ѧ)рани и сѫс кєчнїи кнш рєчнш, кнли єс҃т за дѣдїнѵ Прєдєв пѵєт Тхт҃ѧрана, кащ. Нєгоиц. пєх. вн҃ѕк гєнджєв Нкгѧк wт над тєткам-са Нкга корнчнсе Мнтроае, и wт на Влашкѵ ключ, wцѕ гєнджєв Нкгѧк, ѣрєж wт нан прєждє крѣкм wт прє дни старат Алекѣандрѕ вѵд) ; şi tot a stăpânit cu bună pace ; iar după aceea, când a fost în zilele lui Alexandru voevod Iliaş, s'au resculat o seamă de vecini, anume : Dumitru şi Jitea, unchii lui Jitea şi lui Ioan ; cu pâră, zicând cum-că nu sunt vecini, ci veniţi din altă parte. Şi s'au părât de faţa cu Preda postelnicul, tatăl lui Negoiţă paharnicul în Divan. Alexandru voevod Iliaş le judecă pricina şi vecinii rămân de lege ; se adevereză apoi că sunt vecini de moştenire lui Preda postelnicul din Tătărani. Cartea lui Alexandru voevod dată în această pricină poartă data anului 7136 = 1628. Şi de atunci şi până acuma — spune Constandin Şerban voevod — tot au fost vecini cu bună pace, iar acum în zilele domniei mele, o parte din vecini s'au sculat din nou şi multe minciuni au vorbit înaintea domniei mele, ca să scape de vecinie. Deci pricina se judecă din nou şi se adevereşte că sunt vecini de la tatăl lui paharnicu Negoiţă Tătăranu ; apoi i-am dat domnia mea — zice Constandin Şerban voevod — de gât în mâinile paharnicului Negoiţă să-i fie vecini de moştenire ohabnică, precum au fost de mai nainte vreme». Hrisovul e scris pe pergament de Dumitru Boldici, în cetatea Târgovişte (Arch. Stat., M-rea Radu-Vodă, pach. 86, No. 43). Iar despre o nepoată a doamnei Neaga, ne glăseşte cartea Mitropolitului Luca din 28 Aprilie 1623. Iat-o : «Scrie Vlădicia mea această carte a Vlădicii mele, cum au lăsat *jupâneasa Elisafta logofeteasa, nipoată doamnii*

Neagăi, la moartea ei, cu sufletul ei, văzând că-i vine vremea de prestavlenie a si petreacirea de 'n ceastă lume, fiind cu limbă vie chiemat-au la moartea ei părinți și boiarii și oameni buni de s'au tocmit ocinele și bucatele cum la împreunarea ei, când s'au împreunat cu Sima logofătul ea n'au fost avut nici o bau, nici de ai ei nici de a *Predii armașul, cari i-am fost soție mai nainte*, ci încă au fost și datoare de au plătit Sima logofet de la el 73,000 de galbeni, de au socotit jupâneasa Elisafta singură de 'n ce au fost al ei; lăsat-au Simei logofătul, satul Grozăveștii tot, cu tot hotarul și cu rumânii să-i fie de moșie și 2 sălașe de țigani, iară alalte ce se vor aleage, *să fie tot al cocoanii fii-sa; iară de nu va trăi cocoana să fie mătușă-sa Marii*, satul Rucărul (сѧ ѳїѳ мѫтѣмѫ-ca Мâрїй carьa Рѣкърьа) *și tatului și lu Marco*, iară branișteа vii, să fie ai *frățini-său lui Preder*, și ce va fi mai rămas de la Preda armașul, haine, scule, au ce va fi, să fie tot al cocoanii. Și unde se-au îngrupat la sfânta Mitropolie, au lăsat 2 telegari și un păhar de argint și la mănăstire în Deal, au lăsat 2 telegari și 2 roabe ce au avut le-au ertat să fie slobode; iară cocoana fii-sa să fie pre mâna Simei logofătul și cu toate bucatele, iară pametile să cheltuiască de 'n sculele și de 'n bucatele jupâneasii Elisafta, ce se vor aleage și slugilor să li se dea de 'n cai și de 'n dobitoc și la mănăstirea Stelii au lăsat 2 vite de vaci. Aceasta au tocmit jupâneasa Elisafta la moartea ei cu limba ei și cu sufletul ei». (Arch. Stat., M-rea sf. Ioan din București, pach. 2, No. 5). Despre Mihnea voevod și fiul său Radul, ni se păstrează amintiri și la sfântul Munte: «În sobornicesul hram, după scăunul arhieresc, în partea de sud, sus, sunt zugrăviți în mărime naturală — ne spune P. Uspenskij — Mihail voevod al Ungrovlahiei, nevârstnicul lui fiu Radu și Marcu Ivir pictorul de sus până jos îmbrăcați preoțește. Voevodul ține în mâini crucea, iar egumenul hârtia cu slovele: «Ἔστω, ἃ ἐγὼ σοὶ ἐντέλλομαι, καὶ σώζου=Fă aceia, ce eu îți poruncesc ție, și te vei mântui». O asemenea hârtie ține și numitul Marcu. Pe ea se citesc în slove frumoase: «Φίλοι προσπεμπηθῆναι φιλουμένου φίλον χριστὸν πρὸς Τριάδος τῆς φιλης=Iubește și ascultă pe cel mai iubit și lui în Troița prea iubit» (Istoria Athosului, p. 350). Uspenskij crede că e vorba despre Mihai-Bravul și-i dă greșit anii de domnie (1592—1610). Așijderea notița ce ne dă nu e clară. Nu știm cu siguranță dacă Marcu este pictorul sau dacă e un fiu al lui Mihnea. Luându-l ca fiu al lui Mihnea, textul trebuește tradus astfel: «sunt zugrăviți în mărime naturală, Mihail voevod al Ungrovlahiei, nevârstnicul lui fiu Radul și Marcu, în pictura din Ivir, de sus până jos îmbrăcați în haine preoțești». Întru cât notița nu e clară și întru cât alte documente nu ne ajută, nu putem spune ceva positiv asupra enigmaticului Marcu. În 1580, Septembrie 27, Mihnea voevod, întărește stăpânirea M-rei Cătăluiul peste 2 mori, o livede și o branișteа din satul Clătești; apoi peste un loc de metoh la Cătina tot din Clătești; o livede în Ghindeni, peste jumătate din satul Descoperești și jumătate din Găojani, peste a patra parte din Lupșani și peste niște țigani: «Нѣнсѫ сі кнѧ рѣшн

мчнѣ и села и ѣцигани, кнаи єѣт старѣ и правѣ комат почтенѣмѣ правителю жѣпан Стан вел спат и за дѣдине жѣпанецѣк камѣ Каплеѣ wт ѡнѣ ей Теодwсіѣ кан, и wт дѣдй ей жѣпан Нкгоѣ дкорник=*Pentru-că aceste mai sus zise moşii şi sate şi ţigani au fost bătrâne şi drepte bucate ale cinstitului boer jupân Stan marele spătar şi de baştină ale jupânesei lui Caplei de la tatăl ei Teodosie banul, şi de la bunicul ei Neagoe dvornicul*». Apoi au dat ei şi au închinat aceste mai sus zise sate şi ţigani la a lor sfânta M-re pre care o au zidit şi o au făcut ei, ce să numeşte gura Cataluiului, pentru sufletile lor şi ale părinţilor lor. Şi iar să fie — zice Mihnea voevod — sfintei M-ri ce s'au zis mai sus satul Făsăianii trei părţi de peste tot hotarul, şi de la Dinţeşti o vie jumătate: «Занеж сѧи кнш рѣчѣнѣ сѣло и кѣнѣградѣ wт Дрнцѣци кѣѡ ест за дѣдни монѧхна Маріѣи, мти жѣпанцѣк Каплеѣ=*Pentru-că acest mai sus zis sat şi vie de la Dinţeşti au fost de baştină a Mariei călugăriţei, muma jupânesei Caplei*» apoi Maria călugăriţa, ea, le-a dat şi le-a închinat la sfânta M-re ce s'au zis mai sus, şi s'au scris la sfântul pomelnic cel mare, şi s'au îngropat la sfânta M-re (Arch. Stat., M-rea Cotroceni, pach. 59, No. 5). In anul 1587, Oct. 6, Mihnea voevod, întăreşte M-rei Glavaciog: «*vama Prahovei jumătate, care iaste negoţul de la Braşov; pentru-că această vamă au fost dată şi miluită de răposatul Vladul voevod Călugărul şi dupre dânsul de răposatul Basarab voevod, ca să fie sfintei M-ri spre întărire, iar domniei lor vecinica pomenire. Şi toţi blagocestivii domni — zice Mihnea — au dat şi au miluit sfânta M-re cu această jumătate de vamă a Prahovei, care se pogoară de preste plaiu; însă această jumătate de vamă să împartă sfânta M-re de la Glavaciog cu sfânta M-re de la Snagov în două*». Hrisovul e scris pe pergament, în Târgovişte de către Vasiu logofătul (Arch. Stat., în Secţiunea Istorică). — In 1588, Ianuarie 7, Mihnea voevod, întăreşte M-rei Troiţa din Bucureşti vama de sare de la Ghitioara şi Telega: Ѩнеж да мѣ ест стомѣ монастирь кама за сола wт Гитїѡарѣ и wт Телега сѧс вѧе доѯодоѯ. понеж ест кнѧдал и помлѣкал wт прѣжде врѣме wт поконнаг родїтелю гедка ми Ѩлеѯандрѣ воевода, и милокал сѧм и гедво мѣ. Ѩ послѣ, кѣдѣ сѣм пришел ктѣрое пришєстїе ѣ Блашкон земли на стол гедка ми, а ѣтѣм кѣзнмаѯом гедво мѣ кама за сол wт Гитїѡар и wт Телега, тѣре ю сѧм продал гедво ми нѣкколицй аспри къ єдни акт, ѡлѣ тєѯ аспри нѣкложиѯ гедво ми ѣ кист, ѡлѣ ни сѧм снѣжкал гедво мѣ тѣре сѧтворихом и сѧзндаѯом келїи ѡ крстѣ стомѣ монастирь кнш рѣчина. Ѩ покѣпил ест гедко ми по тєѯ аспри wт по Гитиѡар и wт пѣ Телега за камѣ, мчнѣ ѣ Дикисецй, дел жѣпанцѣк Маріѣи, сестра Петрашков воевод=*Că să-i fie sfintei M-ri vama de sare de la Ghitioara şi de la Telega cu tot venitul, pentru-că a fost dată şi a fost miluită de mai nainte vreme de răposatul părintele domniei mele Alexandru voevod, şi am miluit-o şi domnia mea. Iar după aceea, când am venit întru a doua venire în ţara românească la scaunul domniei mele, întru aceea am luat domnia mea vama de sare de la Ghitioara şi de la Telega de am vândut-o domnia mea în câţi va aspri într'un an, însă aceşti aspri nu ia băgat domnia mea în visterie, ci i-am cheltuit domnia mea de am făcut şi am zidit*

chilii în jurul sfintei M-ri ce s'a zis mai sus. Şi am cumpărat domnia mea cu aceşti aspri pentru vamă după Ghitioară şi după Telega, moşie în Dichiţeşti, partea jupâniţei Mariei, sora lui Pătraşco voevod»; pentru-că i-a fost — zice hrisovul — bătrână şi dreaptă moşie de baştină a ei. Iar după aceea, domnia mea, am cumpărat-o de la nepoţii jupâniţei Mariei anume: Gherghina, Udrişte şi Oprea şi de la jupâniţa Maria şi Neacşa şi de la jupâniţa Calea pentru 23.000 aspri gata şi pentru două plăşti de grâna. Hrisovul este scris pe pergament, de Neagoe. E interesant că se dau şi anii de la naşterea lui Christ. (Arch. Stat., M-rea Radu-Vodă, pach. 37, No. 3). In 4 Mai 1589, Mihnea voevod, întăreşte M-rei Aninoasa locul pe care a fost clădită biserica: «*Pentru-că acest sfânt loc şi Dumnezeeasca M-re, a fost de moştenire — zice Mihnea voevod — a doamnei domniei mele, doamna Neaga, de la moşii şi strămoşii şi de la părinţele domniei sale, au fost înălţată dumnezeeasca M-re pe acest sfânt loc, biserică de lemn, pe cât au arut puterea de la Domnul Dumnezeu. Dar de atunci până acum, de atâta vreme, această sfântă şi Dumnezeească M-re, biserică de lemn, s'a învechit şi dărăpănat; şi văzând domnia mea şi doamna domniei mele, doamna Neaga, sfânta şi dumnezeeasca M-re numită Aninoasa veche şi dărăpănată şi în ruină, întru aceea domnia mea şi doamna domniei mele, doamna Neaga, cu bună voinţă ne-am învrednicit şi am făcut şi zidit şi înălţat sfânta şi dumnezeeasca M-re, biserica de piatră, cu frumoase zugrăveli şi i-am făcut şi vrut sfintei biserici, frumoase haine şi odăjdii»*. Dăruesc apoi satul Cosainul, cumpărat pentru 120.000 aspri de la Radul postelnicul, fiul lui Cârstian din Stăncești şi de la sora lui Frujina: «*Domnia mea când am cumpărat acest sat — zice Mihnea voevod — am întrebat în divanul domniei mele pe Radul postelnicul şi pe sora lui Frujină înaintea Vlădicăi şi înaintea tuturor dregătorilor şi boerilor domniei mele: cu voia voastră vindeţi acest sat au nu? să nu spuneţi când va după petrecerea domniei mele că să luaţi sau veluaţi satul de la domnia mea şi de la sfânta M-re, că vaşi fi făcut vre-o silire sau necaire cu acest sat, pentru că am fost domnitor ţării Româneşti. Iar ei aşa au zis şi strigat Radul postelnicul şi sora lui Frujina în Divan înaintea părintelui Vlădica kir Mihail şi înaintea episcopilor şi înaintea tuturor dregătorilor şi boerilor din curtea domniei mele: că nu vindem acest sat din vre-o silnire sau năpăstuire, ci să ştiţi voi toţi dregătorii şi toţi boerii mari şi mici şi întreg săborul domniei lui, că noi vindem de a noastră bună voie, fără nici o silnire şi cu ştirea tuturor poporenilor domniei lui ca să-i fie domniei lui şi doamnei domniei lui, moşie ohabnică în veci»*. Hrisovul e scris pe pergament de Neagoe logofătul, fiul lui Albul logofăt, în cetatea Bucureşti. (Arch. Stat., Episcopia Buzău, pach. 92, No. 5). In 1614, Iulie 10, fiul său Radul confirmă mai multe stăpâniri M-rei din Deal, zidită de Radul cel Mare. In hrisov e vorba de Caplea sora lui Vlad voevod şi de Staico logofătul cum şi de fiul lor Pârvul comisul; de Vladislav voevod, de Livrea vistierul; amintiri de cărţile: Radului voevod cel Bun, Basarab voevod şi Vladislav voevod. Radul Mihnea, ne-

potul lui Alexandru voevod, asa se intitulează în hrisoave, văzând M-rea dărăpănată, se exprimă ast-fel: «*Când a fost dară a fi noi acolo, am văzut sfântul lăcaș răsipit și dărâmat și nimicit și prădat și în prăpădenie desăvârșită de Unguri, în umilință a venit inima noastră și în jale fiind atunci năstavnic și egumen prea sfințitul Mitropolit Mireon kir Mateiu*». (Arch. Stat., M-rea Deal, pach. 11, No. 3). In fine notez și următoarea carte a lui Ștefan voevod, către fosta doamna Neaga și Călugărița Elisaveta, prin care le dărueste satul Esteul și cu viile. Iat-o: «*Cu mila lui Dumnezeu, Iõ Ștefan voevod și domn. Dă domnia mea aceasta poruncă a domniei mele, cinstitei fostei doamnei Neagăi și călugăriței Elisavetei, ca să fie volnice cu această carte a domniei mele a-și ținea satul Esteul și cu viile câte vor avea, pentru-că a fost acest sat al lor de moștenire, și pentru că l-au cumpărat de mult în pământuri streine. Drept aceea voi vornicilor din sat, din vremea ce veți vedea această carte a domniei mele, apoi voi să căutați ca să ascultați veri-ce porățuire vă vor da; iar care om nu va asculta de această poruncă, apoi slugile lor să fie volnice cu această carte a domniei mele să-l bată mult. Și nimeni să nu cuteze a băntui înaintea acestei cărți a domniei mele. Intr'alt chip să nu fie, după zisa domniei mele. Ispravnic: Mihaiŭ marele postelnic. Scris în luna lui Septembrie, 30 zile*». (Arch. Stat., Episcopia Buzău, pach 92, No. 8). Mihnea a murit in Octombrie 1601, Doamna Neaga a murit în 1614.

ȘTEFAN RĂZVAN ȘI CRAIUL SIGISMUND BÁTHORY

(2 Octombrie 1595)

CIV.

† Колкри нже сѫ сѫ стра ск Кр҃тѣ кѣнѧ на краи҃ца.

† Нѡ̃ Стефа воево, Кжію матїю гдрь зелн Мо҃дскон-
Ниѣ гв ми кѫсѣ колкро и сѫ ск стра сѫ Кр҃тѣ до
краи҃ца. То ра вѣдомо дмю ва, ко гв ми оу҃слыша а єте
та, та докрѣ сквѣрите ѣдѧ држкате стра ѡ кѣ Тцн;

а ащѐ дрꙋга тє стра ѡ вк гв ми, можѣтє да вѣдетє ѕ
мино̀, ко гв ми ск м Кжїю грижаю тàа грижà. Ѣко ми вѣ-
детѣ та ѝ вѣдете, ѝзидꙋкте вѣ стр҃тєнїю гв ми ѝ чѣ-
тнмг крало̀. ва вѣдє чк ѝ поχвàмг: ѝ ѡ гв ми ѣщи ве-
лнкаа мать вꙋкте ѝмати ѡ гв ми, ко к҃стїна гв ми:
а дрꙋгà да ни ми ва а ѝма дрг мнслк. Сице да ю знати,
ѝ здастви, ѧмнн.

Ни г Кокгре Ѳ к

Postscriptum: Ѣще невѣрнте. полите ено чакь ва да
ви̑ди гдє χ҃ꙋкю а вѣ тр҃кг земской

Hârtie. — *Orig. în Biblioteca Zamoyski din Varşovia Ms. No. 1790, fol. 82. Şi fotografie în Acad Rom.*

† Boerilor ce sânt de strajă cu Crăstea vornicul la hotare.

† Iō Ştefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scrie domnia mea tuturor boerilor ce sânt de strajă cu Crâstea la hotare. Pentru aceea în ştire vă dau vouă, că domnia mea am auzit că sânteţi acolo, şi bine faceţi de ţineţi veghea din spre Turci; iar întru ceia că ţineţi pază din spre domnia mea, puteţi să fiţi în pace, căci domnia mea cu mila lui Dumnezeu poartă aceea grije. Dacă veţi fi acolo şi sânteţi, eşiţi întru întimpinarea domniei mele şi a cinstitului craiŭ, spre cinstea şi lauda voastră va fi; şi de la domnia mea încă mare milă

veți avea de la domnia mea, căci adevărul vă spune domnia mea, iar alta să nu bănuiți că am alt gând. Așa să știți. Și să fi sănătos, amin.

Scrisă în București, Octombrie în 2.

Posteriptum: Dacă nu credeți, trimeteți un om al vostru să vadă cum umblu eu în treburile țării.

NOTIȚE.

Importanța scrisoarei de mai sus stă întru aceia, că ea ne spune de venirea în țeară a lui Ștefan Răzvan și a craiului Sigismund Bathory, în ajutorul lui Mihai Bravul. Știm că la 16 Octombrie 1595 oștile creștine se agitau să dea luptă decisivă contra Turcilor. Intrarea în țară a oștilor lui Sigismund — după spusa lui Barovius, s'a făcut la 3 Octombrie, pe la pasul Bran. La 4 Octombrie își așează tabăra la satul Rucăr în strâmtorile munților. Ostea lui Ștefan Răzvan trebue să fi sosit ceva mai înainte. Căci la 2 Octombrie, Ștefan se găsea la București de unde dă scrisoarea de mai sus. De la Rucăr Sigismund porni la Stoenești unde se afla tăbărîta oastea lui Mihai. Și în preziua luptei oastea creștină era tăbărîtă într'un șes la o movilă din Târgoviște.

HATMANUL UDREA CĂTRE STANISLAV CASTELANUL LIOVULUI

(7 Iulie 1600)

CV.

† Ѡ҃ Ѥ҃ Ѧ҃ Ѯ҃ Ѳ҃ Ѭ҃ Ѫ҃ Ѩ҃ Ѧ҃
† Иѧѕ Станиславѕ Жоукоускомѕ кателанѕ Лвовскомѕ геламг воскомѕ є м

Ѯ҃ Ѧ҃ Ѩ҃ Ѩ҃ Ѧ҃ Ѫ҃ Ѳ҃ Ѱ҃ Ѫ҃
брадства воске є м дорѣ чтнкі привилегіи.

Ѯ҃ Ѫ҃ Ѯ҃ Ѯ҃ Ѯ҃ Ѯ҃ Ѯ҃ Ѯ҃
† На Ѯдрѣ гелма й нзкала Сѕчаскій. Нинѣ покло й лиш

Ѫ҃ Ѧ҃ Ѯ҃ Ѧ҃
жнш й здавїе к м пріятелю панемѕ й кратѕ срнюмг й

Ѯ҃ Ѧ҃ Ѫ҃ Ѩ҃ Ѧ҃ Ѫ҃ Ѳ҃
любкномѕ й жадае ѡ пана Бога докрѣ зровкй ѡ Гн равати

Ѯ҃ Ѯ҃ Ѯ҃ Ѯ҃ Ѫ҃ Ѳ҃ Ѱ҃
на лиш а҃кта. лип. За ты докрѣ йзраѕлѣхо ѡ литс что пи-

ніе в. м. ктвр҃їи сѧ починили нко ѡ летро ненáѣмы: й знáѣмо ѧкр҃к ѣко в. м. пише: áко то не покиша є на хотаро чинити нкоѧа. не ено та на тѫ краиџи. áли й по нши краџиа та є. Ино мы не ймае покѣлєнїе й повченїе ѡ є. м. Мнхан кѡєкѡ же кѫмо се грозили. á ни писали такы непотр҃кнкы ѧо вашеи м. нйáкы р҃кчїи: áли кшнко цнолиѣе й почено. й ѡ про пише в. м. за ѯраѓѕ капита. а в ѕ пише ѧо в. м. такоκы р҃кчїи кторꙋ се негоди писати ѧо в. м., á ѡ то на гнрѫ Мнхан кѡєкѡ ни не зиае й ни ймае новѣл҃кнїа ѡ є м. Мнхан кѡєкѡ. й ни ѡ мене á ни сѫ мои знаиѣ н҃к, á но ѡ сѣ скон рѣзѣмо пише: á ти не стои на ѯраѓѵ капита, ти р҃кчїи. Йли гнрѫ на. Мнхан кѡєкѡ. пише литы ѧо мене же кѫмо неѧоньѣали наши моѧе же бы чинили нко на вашѕ стронѕ, йно же ві было мѣсканьа: мино й цнолнко было. ѣко было й страѧаана. при ѯрѕти гоноѧаре. Ино за тое проши в. м., же бы в. м. не противили се писанїю ѯраѓѵ капитанѕ. й ни слова ёго: áли пише ѧо на про в. м. кѕѧе

ш с мї л с ш а с с м
к. лака, а мы ра за кшнко ѡ лакг к. м. потарати. За тзі

с м л н
пан$ Коу ва оу̑ докроу зрокїю полицаю на многа л̑кта. амн.

с м а в т а
Ин. вz зелн Молдастг̑к $ Соча вz л̑к зрн. Ю. з

ж ш а с ж л м д н м в м
Й тн проиг к. м., рокате кшнкн поданкы кролескн. же вz

мї м зк
не чинилн нко $ нане стронг̑к, к нанен зелн: а мы тн

м з с з м д н м мї ш а
имае зара рокалати нашн поданzы, нешкоти на к. м. строн$.

Hârtie.—Pecetia aplicată cu inel pe verso: mică, rotundă, de ceară roşie, cu legenda ilisibilă.—Biblioteca Zamoyski din Varşovia, M.s. No. 1790, fol. 41.

† Panului Stanislav castelan al Jolchievului, Liovului, hatman al Poloniei al graţiozităţei sale craiului Poloniei, har şi cinste se cuvine graţiozităţei sale.

† Pan Udrea hatmanul şi pârcălabul Suceavei, scriu închinăciune şi multă viaţă şi sănătate graţiozităţei voastre ca prieten al nostru şi frate de la inimă şi prea iubit. Şi doresc de la Domnul Dumnezeu sănătate bună; a te bucura de la Dumnezeu întru mulţi ani, amin. După aceea bine am înţeles din cărţile ce scrie graţiozitatea voastră despre nişte pagube ce s'au făcut de lotri neştinţi; şi ştim bine precum graţiozitatea voastră scrie. Fiind că această nu este ceva nou, că la hotare se fac rele, nu numai acolo la acele margini, dar şi la cele-l'alte tot aşa este. Numai noi n'avem poruncă şi povaţă de la graţiozitatea sa Mihail voevod să vă ameninţăm, sau să vă scriem nişte ast-fel de necuviinţe către graţiozitatea voastră; ci cu bună cuviinţă şi cinste. Cât de-pre ceia ce scrie graţiozitatea voastră pentru Drăguş căpitanul, că v'ar scrie graţiozităţii voastre ast-fel de cuvinte ce nu se cade ale scri către graţiozitatea

voastră, apoi despre aceasta domnitorul nostru, Mihail voevod, nu ştie nimic şi nici n'are porunca de la graţiozitatea sa Mihail voevod, şi nici de la mine şi nici cu ştirea mea nu este, ci el singur din mintea lui scrie ; dar acestea nu se cad din partea lui Dragus Căpitanul, acele cuvinte. Dar domnitorul nostru, Mihail voevod, îmi scrie mie cărţi ca să nu lăsăm pe oamenii noştri să facă stricăciuni în partea voastră, căci alt-fel va fi răzmiriţă ; pace şi bună cinste să fie, precum a fost şi pe vremuri, pe timpul altori domnitori. Numai pentru aceia, rog pe graţiozitatea voastră, că graţiozitatea voastră să nu se împotrivească cărţii căpitanului Dragus, şi nici spuselor lui ; dar scriţi-ne nouă de tot ce va fi dorinţa graţiozităţii voastre. Iar noi ne vom strădui pentru această dorinţă a graţiozităţei voastre. După aceea de la Domnul Dumnezeu vă poftesc vouă sănătate bună întru mulţi ani, amin.

Scrisă în ţeara Moldovei în Suceava la anul 7108—1600, Iulie 7.

Postscriptum: Şi iarăşi rog pe graţiozitatea voastră, să spuneţi la ai voştri supuşi crăeşti, să nu mai facă rele în părţile noastre, în ţeara noastră ; căci noi îndată vom porunci supuşilor noştri, să nu mai strice în partea graţiozităţei voastre.

NOTIŢE.

Scrisoarea de mai sus datează din epoca de mărire a lui Mihai Bravul : când braţu-i vitejesc prin foc şi sabie cuceri ţara Ardealului şi a Moldovei supuindu-le sie şi unind pe Românii la o laltă sub un singur sceptru sub un singur steag. Era cea mai mare, cea mai frumoasă serbare pentru românimea întreagă venită după atâta amar de vremuri. Măndrul viteaz era slăvit, era iubit de popor, temut de duşmani, cântat de poeţi. Ercul se intitula de astă dată şi cu drept cuvânt de domn al Ţării Româneşti, al Ardealului şi al Moldovei. O nouă pecetie cu acest titlu fu gravată şi aplicată pe acte de aci nainte. Această pecetie necunoscută până acum a fost descoperită de noi, ea există, se vede aplicată pe un act dat din Iaşi la 27 Iulie 1600 (Arch. Stat, M-rea Bistriţa din Moldova, pach. 10,

No. 1). De și spălăcită, totuși, un ochiu deprins și pătrunzător o poate lesne descifra. Iat-o: *Pecetia poartă în exergă următoarea inscripțiune:* «† Iw миханлъ Згровлахиски воевод, Ардълски и Мвлд. земли = *Iõ Mihail (domn) al Ungrovlahiei, voevod al Ardealului și al Țării Moldovei». Sus o aquilă cruciată cu sborul în jos, este însoțită: la dextra de un soare, iar la senestra d'o lună, este Țara Ungrovlahici. Smalturile nici ale câmpului, nici ale mobilelor nu se cunosc. La mijloc pe azur (albastru) o întâlnire de bour, având între coarne o stea și e însoțită la dextra d'un soare și la senestră de o lună conturnată, e Țara Moldovei. Smaltul mobilelor nu se poate spune. Jos pe șapte munți se află doi lei afruntați ținând în ghiarele lor o spadă pusă în pal (vertical), este Țara Transilvaniei. În interiorul pecetii două personage cari reprezintă după d-l general P. V. Năsturel pe domnul și doamna. La dextră e domnul și la senestra e doamna. După alții personagile ar reprezenta pe Sfinții Impărați Constandin și Elena. Desemnul acestei pecetii îl datoresc amicului meu W. Sabo.* Făcând cunoscută pecetia marelui Mihai, să ne întoarcem la scrisoarea noastră de mai sus și să vedem cine-i Hatmanul Udrea care scrie scrisoarea castelanului Stanislav al Jolchievului. Și cunoscând și pe Hatmanul Udrea, ne vom întoarce iarăși la Mihai și vom mai adăoga câte-va notițe—credem—de folos. Căci de și multe s'au zis și s'au scris asupra marelui Mihai de istorici de seamă ca și de diletanți, totuși multe au mai rămas de spus.—Despre Udrea anume ne vorbește un zapis publicat de d-l Hasdeu în «*Cuvente den bătrâni*» p. 140—147. Zapisul e din anii 1605—1608 Iulie 28. Hatmanul Udrea e banul Udrea. După cucerirea Moldovei, Mihai Bravul pusese acolo pe banul Udrea în capul administrațiunei (Magaz. ist., IV, p. 297). Vestitul ban Udrea—zice d. Hasdeu—este unul din cei mai buni hatmani ai lui Mihai Viteazul, „hatman" prin excelență, singurul pe care cronicele îl numesc uneori hatman, de și acest rang nu exista în Țeara Românească. Banul Udrea — continuă acelaș — nu era un simplu cap de guerillas ca Fărcaș-agă, ci un general în toată puterea cuvântului, pe care Mihai-Vodă îl întrebuința în expedițiunile cele mai grele, și mai tot-deauna cu isbândă. Așa a fost bună-oară, victoria sa asupra lui Hafiz-pașa la 1598. Despre această victorie ne vorbește contimporanul său Stavrinos (cf. Papiu, Tesaur. I, p. 300). Banul Udrea a fost căutat pentru vitejiile sale nu numai de barzii români dar și de cei poloni și greci. După contimporanul Heidenstein, el ar fi fost înrudit, „propinquitate conjunctus" cu Petru-Vodă Cercel (v. Heidenstein, p. 236), era prin urmare și cu Mihai Viteazul; dar ca ce fel de înrudire anume, aceasta nu se știe. După un alt zapis publicat tot de d-l Hasdeu în amintita-i operă la p. 135—137, s'ar putea conchide că banul Udrea avea o soră numită Samfira, măritată după „Hrizea portarul" și pe a cărui fată, ce-i zicea Malama o ținea în căsătorie „Para postelnicul". In fine spre a încheia cu banul Udrea, d-l Hasdeu, face următorul tablou: Banul Udrea a fost o rară ființă o natură romantică, nobilă, cavalerească; leu în bătaie; credincios domnului, el nici chiar după moartea lui Mihai Vodă n'a voit să

treacă la un alt stăpân, căci nu putea fi nici unul de seama Viteazului, ci a preferit mai bine să ese din lume într'un mod mai bărbătesc, dar şi mai poetic tot-o-dată, retregându-se dânsul, cel mai mare boer într'o biată mănăstire. Intrarea-i în mănăstire cată să se fi întâmplat pe la 1601. Călugărit, fostul ban al Craiovei, al doilea personagiu după voda, Udrea nu înceta totuşi de a se intitula: „Иѡдрѣи кѫзѧтрѫша кѫнѧѕ амѕ ѳѣстѣ кѧнѧ", iar în subscrierea sa el punea simplu: „Иѡдрѣи кѧнѕ". Un act inedit de la Archiva Statului însă ne dă lămuriri mult mai precise asupra sfârşitului banului Udrea, care pare a nu fi acelaş cu Andrei banul, după cum presupune d-l Hasdeu. Iată-l: «Scrie jupân Radul clucerul şi jupân Stoica postelnicul şi jupân Radul postelnicul, această a noastră carte, sfântei şi dumnezeeştei M-ri ce se chiamă Panaghia, unde este hramul Adormirei prea cinstitei Născătoarei de Dumnezeu, ca să-i fie aceste sate ale Udrei banul, anume: Lupşanul tot şi Lunga toată şi Coicaţii toţi şi de 'n Mărăceşti cât va fi partea lui toată şi Mărculeştii toţi şi Fălfoeştii toţi şi Racoviţa toată cu rumânii şi cu tot venitul ce va fi într'aceste sate: «Пентрѫ кѫ ачесте сате, ѩле сѫнтѫ але Ѹдрей кан. цѝ ѧнтрачѣа ашѝ сѣѕ. прилѣ перечюне ле Сѷмѡѝ кѫдѫ. Деч атѫнче кѫнд ау врут сѫ пїаѝ ел аѕ кѣмат кѫлѫгърїи де ѧ сфѫнтѫ мѫнѣстире кѫи пѣе ѧѕ ѧрѣцат кѣм а ва ѧнгрѫпа ла мѫнѣстире. Шіѧѕ ѧат ачѣсте сате кѫи пѣе, сѫ фїе мѫнѣстирѣи ши ашѝ поман ѧ вечїе=*Pentru-că aceste sate, iale sântu ale Udrei ban, iar într'aceia lui s'au prins periciune de Simion vodă. Deci atunci când au vrut să piară, el, au chemat călugării de'n sfânta mănăstire mai sus scrisă dă i-au învăţat cum 'l va îngropa la mănăstire. Şi au dat aceste sate mai sus scrise, să fie mănăstirei şi lui pomană în vecie*». Deci l-au luoat călugării de l-au dus cu mare cinste la sfânta mănăstire şi l-au slujit şi l-au îngrupat în mănăstire, cum a zis la moartea loi. Şi-am văzut şi noi — zice Radul clucerul — cartea lui Simion vodă cum au fost lăsat Udrea ban aceste ce's mai sus zise sate cu a lui limbă la moartea loi, cu blestem sfântei mănăstiri, însă cu mare blăstem, aşa au fost dat şi Simion voevoda aceste sate mănăstirei; aşijderea am dat şi noi sfântei mănăstiri mai sus scrise, ca să-i fie aceaste sate în vecie ocină şi ohaba, cum au fost lăsat Udrea ban la moartea loi. Aşa să-i fie dat şi de noi amintrea să nu fie, preste zisa noastră». Actul e scris pe hârtie de către Gheorghe în scaunul de cetate Târgovişte la 9 Iulie 1601; poartă pe el trei pecetii aplicate cu inel, în faţă, cu emblemele: pe una, un bust; pe alta: un cal; pe a treia: soarele şi semi-luna. (Arch. Stat., M-rea Nucet. pach. 10, No. 6). Udrea banul a avut de soţie pe Muşa. — Mihai voevod este nepotul Radului voevod Călugărul sau Petru voevod Paisie. Radul Călugărul (vezi notiţa p. 65, 135) a avut de fii pe: Marco, Vlad şi Pătraşco, iar de fiice pe: Maria, Voica şi Cărstina. A fost de două ori căsătorit: în prima cu Stana în a doua cu Roxanda. Despre Stana ne grăeşte pomelnicul M-rei Bistriţa. Iată-l: «Ѩ Петрѫ воевѡд ѝ госпожа ѥго Стана ѝ дчери ѥгѡ Мариа ѝ Воика=*Ію Petru voevod şi doamna lui Stana şi fiicele lui Maria şi Voica*». Doamna Roxanda apare în mai multe ctitorii ale

soțului său. Ea nu trebue a se confunda cu cumnata ei, soția lui Radul Vodă de la Afumați, care a luat într'a doua căsătorie pe pretendentul Basarab voevod. Dintre fii lui Petru Paisie, cel mai norocos a fost Pătrașco. El domnește din Februarie 1553 și până în 26 Decembrie 1557. Ca și tatăl său Radul Călugărul a fost de două ori căsătorit. În prima cu Voica într'a doua cu Tudora. Despre Voica ne glăsuește hrisovul lui Mateiu Basarab voevod din 21 Septembrie 1632. Iată-l: «Dat-am domnia mea această poruncă a domniei mele cinstitului boerului domniei mele jupân Ivașco vel dvornic și cu feciorii lui câți Dumnezeu îi va da, ca să-i fie lui satul Rădulești din județul Prahova cu tot hotarul și cu toți rumânii și cu tot venitul de preste tot hotarul. Pentru-că acest sat Rădulești ce s'au scris mai sus, fost-au de moștenire mai de nainte vreme al strămoșului lui jupan Ivașco vel dvornic, *apoi l-au fost dat zestre doamnei Voicăi, doamna răposatului Pătrașco voevod; iar doamna Voica l-au fost dat iarăși zestre fiesei Mariei. Iar de la jupâneasa Maria au fost rămas un fecior anume Radul postelnicul Bidiviul, care au fost ținut pe jupâneasa Maria, sora lui Vintilă dvornic. Apoi copii de la Radul postelnicul Bidiviul n'au rămas.* Iar după aceea, când au fost acum în zilele domniei mele, iar jupan Ivașco vel dvornic au scornit pâră pentru acest sat Rădulești cu jupan Teodosie logofătul și cu frate-său Negoiță postelnicul, feciorul lui Vintilă vornicul, nepoții jupânesei Mariei din Clătesti. Și așa pâra de față înaintea domniei mele la divan: ca să vie moștenirea iarăși la sânge, iar Teodosie logofătul și Negoiță postelnicul, ei, au scos un zapis la divan zicând, cum că au fost pus acest sat Rădulești zălog la Fiera logofătul, tatu Papei logofătul, drept 18,000 aspri; și cum că l-au fost răscumpărat jupâneasa Maria de la Hera logofătul după moartea Radului postelnicul Bidiviul. Intru aceea jupan Ivașco vel dvornic, nu s'au îndurat de moștenirea lui, ci s'au învoit cu Teodosie logofătul și cu frate-său Negoită postelnicul de-au dat banii înapoi 18,000 aspri în mâna lor de înaintea domniei mele în divan și dinaintea tuturor cinstiților boerilor domniei mele. Și iar au dat acest sat și moștenire iarăși pe mâna lui, cum au fost și mai dinainte vreme, cu zapis de la mâna lor de răscumpărătoare cu toți boerii mari și mici, marturii în zapis. Pentru aceea am dat însu-mi domnia mea cinstitului boerului domniei mele pan Ivașco vel dvornic, ca să-i fie satul Rădulești, ce scriu mai sus, moșie de baștină și ohabnică feciorilor, nepoților și tutulor moștenitorilor lui. Și de nimenea să nu se clintească, după zisa domniei mele». Scris de Pârvu cu învățătura lui Dumitru logofătul cel mic, la Buzeu, Septembrie 21, anul 7141=1632. (Acad. Rom., doc. 97/LXXIX; traducere veche din 12 Septembre 1800, făcută la școala M rei Colțea). Despre Maria fiica doamnei Voica, ne grăește un alt hrisov mai apropiat ca timp, un hrisov al tatălui său Petrașco voevod. Iată-l: «† Eu cel întru Christos Dumnezeu, drept credinciosul și bine-cinstitorul și de Christos iubitorul și singur stăpânitorul, Iō Petrașco voevod, fiul marelui și prea bunului Ra-

dului voevod, cu mila lui Dumnezeu și cu darul lui Dumnezeu, domnind și stăpânind toată țara Ungrovlahiei. Am bine voit, domnia mea, din buna mea voință, cu inima curată și luminată a domniei mele și am dăruit domnia mea acest a tot cinstit și bine închipuit și prea respectat, carele este mai presus de cât toate cinstitele daruri de acum, hrisovul de față al domniei mele cinstitei și din inimă fiicei domniei mele jupâniței Maria și leciorilor ei câți Dumnezeu îi va dărui, ca să-i fie ei satul Șegarcea de pe Jiu, tot cu tot hotarul și cu apa și cu pădurea și de pretutindeni. Pentru-că acest mai sus zis sat Șegarcea încă de mai dinainte vreme, de răposatul părintele domniei mele Radul voevod, a fost cumpărat de la jupânița Marga și de la jupânița Velica, pentru 60,000 aspri gata de argint. Și întru aceea, domnia lui, pentru pomeana domniei sale, m'a dăruit pe domnia mea cu acest mai sus zis sat Șegarcea, și încă a miluit și pe alte neamuri ale domniei mele a fi cu domnia mea peste acest sat. Apoi, când a fost în zilele domniei mele, de buna lor voie, toate aceste rudenii ale domniei mele, au poftit de la domnia mea să le întorc lor aspri preste părțile lor din acest sat. Și domnia mea le-am înapoiat lor acești mai sus ziși aspri toți, ca să-mi rămâie domniei mele tot satul Șegarcea moșie de moștenire și în pace și slobodă «Î no tom гедва ми сѫ сѣи кнѧ речѣ село, Шегарча, сиџе подарока̀ и подадо̀ гдско ми срѣдечной дѫщи гдска ми, жѣпанице Марїѣй, да ест ѣи тѫт село Шегарча кѫса чѣ и село за дѣдѣ на рѣк ѣи, до вѫ кѫк. Й а потом, какй, кѫда ме ест запрѣтила по гдско ми четити цр҃ѣ Ѳрска-Земл̀ и встал ми ест гендза гедва ми ѫ Влашкоѣ-Земл̀, тогда шѣрѣ гедва ми. Нкгоѣ Сѫжнач, ѣзел ми ест тѫт гендза гедва ми марѫѣ гедва ми аспрй за срѣкро ѧ, й прѫстенй тѫт златѣ к, й сѣкие тѫт златѣ п. й ѣир сѫс теѫ многа марѫѣ ми ест ѣзел гедва ми. Таж тѫт крѣме ѣк ме какй подарока Гѫ Бѫ й гедиѫ ни чести црк сѫс тѫчѣство рѡдїтелїем гедва ми Влашкоѣ-Земле, а гедко ми радї та марѫѣ гедва ми сѫм кѫзел дел за комате й селоке й ѫиргани шѣрѣ гедко ми Нкгоѣ Сѫжнач. Таж какй гедва ми . . . . . и кнѧ ѩмените комате по дадоѫ гедко ми, да ѣст срѣдечной дѫщи гедва ми жѣпанице Марїѣй. Й какй кѫда ест кол ва сѣдѣѣ (срѣдечной дѫщи гедва ми жѣпанице Марїѣй) . . . . . подарока ест тѫт сѣоей докроволѣ сѫс полоѫиѣ тѫт село тѫт Мѫрацы по срѣдечной дѫщице гедва ми по жѣпанице Марїѣ сѫс полоѫиѣ тѫт тѫт кнѧ речѣ село тѫт Мѫрацы. Ѣтем гедко ми радї тон дар сиџе помлока сѣм гедко ми по шѣрѣ гедва ми по жѣпанице Станка сѫс ѧ,і аспрй готѣи = *Iar după aceea domnia mea cu acest sat ce s'au zis mai sus, Șegarcea, așa am dăruit și l-am dat domnia mea din inimă fiicei domniei mele, jupâniței Mariei, să-i fie ei acest sat, Șegarcea toată moșie și sat de moștenire la mâna ei, până în veac. Și după aceea, iarăși, când m'a oprit pe domnia mea cinstitul Împărat în Țara Turcească și mi-a rămas doamna domniei mele în Țara-Românească, atunci cumnatul domniei mele, Neagoe Spănacià, luatu-mi-au de la doamna domniei mele arutul domniei mele aspri de argint 60.000, și inele de aur, 20; și postavuri de aur opt (bucăți) și încă*

cu acestea multă marfă mi-a luat domniei mele. Dar din vremea în care iarăș: mă dărui Domnul Dumnezeu și domnul nostru cinstitul Împărat cu Ţaștina părintului domniei mele Ţara-Românească, apoi domnia mea pentru acel acut, am luat domnia mea partea de bucate și satele și ţiganii, cumnatului domniei mele Neagoe Spănaciu. Deci iarăși domnia mea ..... mai sus numitele bucate le-am dat domnia mea, să fie din inimă fiicei domniei mele jupâniţei Mariei. Și iarăși, când a fost la nunta (din inimă fiicei domniei mele jupâniţei Mariei). ..... au dăruit-o de a ei bună voie cu jumătate din satul Mărăţi pe prea iubită fiică a domniei mele pe jupaniţa Maria cu jumătate din acest sat Mărăţi ce s'au zis mai sus. Intru aceea domnia mea pentru acel dar, am dăruit domnia mea pe cumnata domniei mele, pe jupaniţa Stanca cu 15,000 aspri gata». Drept aceea am dat și domnia mea din inimă fiicei domniei mele, jupâniţei Mariei, ca să-i fie ei aceste mai sus zise sate și ţigani drept moșii ohabnice ei și nepoţilor ei și strănepoţilor ei. Și de către nimeni neclintite, după zisa domniei mele». Hrisovul e pe pergament, este scris de Stoica in cetatea Târgoviște, în 15 Septembrie 1555 (Arch. Stat., Mitropolia din București, pach. 4 No. 2). A doua soţie a lui Petrașcu voevod a fost Tudora. Că a fost soţie legitimă, azi nu se mai poate pune de nimeni la indoială. Actele fiului său Mihai Bravul și ale urmașilor lui vorbesc prea cu pietate de doamna Tudora, ceea ce n'ar fi făcut-o fiind doamnă nelegiuită. Pe lângă acestea, Tudora insă-și poartă în pecetia de pe inelu-i titlul de doamnă «госпожа» și semne luate din herbul ţării (v. N. Iorga, Convorbiri Literare pe 1902, p. 150). Spre mai bună încredinţare citez un act de la fiul său. Iată-l: «Intru Christos Dumnezeu, bine-credinciosul și bine-cinstitorul și de Christos iubitorul și singur stăpânitorul Io Mihail voevod și domn, fiul marelui și bunului Petrașco voevod; cu mila lui Dumnezeu și Dumnezeiască dăruire, oblăduind și stăpânind toată ţara Ungrovlahiei, încă și al părţilor de peste munte Amlașului și Făgărașului ducă fiind. Bine am voit domnia mea cu insă-și buna voinţă, cu curată și luminată inimă a domniei mele, și am dăruit domnia mea această a tot cinstită și bine închipuită și mai preţioasă de cât toate stimatele daruri cele de acum. «Сіе повелѣніе гдⷭва ми, честною й срдⷱчною прⷦказлюблена мти гдка ми, гспжа Теѡдора, ѩкож да мⷭ ест села на нм Стⷭдина Мⷦстѣкѣ кѵсѫ єдⷦ кѵсом хотаром, й Стⷭдина Кѵрⷦлѣв кѵсѫ єдⷦ кѵсом хотаром, й Крⷭшокⷭ кѵс єдⷦ кѵсом хотаром, й Фрѧсинетⷭ шт пⷭлю кѵс єдⷦ кѵсом хотаром, й Стⷭдница Хмⷭлюв кѵсѫ єдⷦ кѵсом хотаром шт пⷭлю й шт шⷭм й шт код й шт по кѵсѣ хотⷭрыхъ. За неж дадохъ й даровахъ гдⷭво ми єдⷦ сіе киш писани сⷭла почтⷭнїм й срдⷱною прⷦказлюблена мти гдка ми гспжа Теѡдора, ѩкож да држⷭт й да ихъ ѿкладⷭт гдка ей въ жⷱвотѣ ей ѣлико кѵрⷭчит Бг, й въ врⷦме конⷭчноѣ скⷱрⷦчи на прⷦстаклⷭнїе гдка сы, да ест киш рⷭчна села на Мⷱрⷭла дыпⷭрѣ гдка ми, ѡтей да ест въ ѿхаѳ сіе киш писⷭне сⷭла. Сⷱще єдⷦ дал й подаровал гдⷭво ми прⷦказлюблⷭною й срдⷱчноѣ мтри гдка ми, дай сіе села покⷭшиⷯ гдⷭво мⷱ*

ѥѧда сѧм ѥна ѧан Кралевски. Сїрѣч ѕ҃тврѧдиҳ и ѕаповѣдаѥмъ сїѧ ѡбщѫ поч-тѣнїѫ дарованїѥ гѣдва ми сѫ великимї клѧтвами и сѫ страшнимї запѫкрѣнїи — *această poruncă a domniei mele, cinstitei și din inimă prea iubitei maicei domniei mele, doamnei Teodora, ca să i fie satele anume Studina Mesteacăn toată cu tot hotarul, și Studinița Bărbutul toată cu tot hotarul, și Crușovul tot cu tot hotarul, și Frăsinetul din câmp tot cu tot hotarul, și Studinița lui Hamei toată cu tot hotarul din câmp, din pădure, din apă și de preste tot hotarul. Pentru-că am dat și dăruit domnia mea cu aceste mai sus scrise sate pe cinstită și din inimă prea iubită maică a domniei mele doamna Teodora, ca să le ție și să le oblăduiască domnia ei în viața sa câtă îi va da Dumnezeu, iar în vremea sfârșirei, adică, la moartea domniei sale, să fie cele de mai sus zise sate ale Marulei fiicei domniei mele, ei să fie întru stăpânire aceste de mai sus scrise sate. Așa am dat și am dăruit domnia mea pe prea iubită și din inimă maică domniei mele; însă aceste sate le-am cumpărat domnia mea când am fost ban Craiovenesc. Încă am întărît și am pecetluit această bine stimată dăruire a domniei mele cu mari blesteme și înfricoșate jurăminte*». Hrisovul e scris pe pergament, de Dan Buzescul din Zorești, e scris în cetatea Târgoviștei, luna Septembrie 27, anul 7106=1597. (Arch. Stat., M-rea Cozia, pach. 24, No. 3; Papiu, Tesaur de monumente istorice I, p. 389). — Că ar fi sora cu Iane banul — după cum s'a afirmat de unii — iarăși nu se adeverește prin nici o carte ori hrisov intern sau extern. Din parte mi nu văd o înrudire în linie directă cu Iane banul, ci mai curând în linie laterală, sau mai probabil o înfrățire între domn și boerul Iane. Căci acest sens socot că-l poartă hrisovul Radului voevod din 24 Mai 1603, carele glăsuește: «*că Mihai voevod în domnia sa, s'au făcut neam jupânului Iane banul, cât au stătut domn Țării Românești*» (cf. N. Iorga, Studii și Documente, V, p. 292). Acum, din ce familie și a cui fiică să fi fost doamna Tudora, n'am cunoștința, n'o pot spune. Bănuesc că-i fiica lui Tudosie banul cel bătrân. Despre Iane banul se știe că a ocupat funcții însemnate atât în Țara-Românească cât și în Moldova. La Constantinopol era de asemenea mare și tare, cuvântul lui avea trecere la vizir și la Sultan. Pe unele zapise ce ne-au rămas de la el citim pecetia cu legenda următoare: «Ioan vistierul Moldovlahiei» (Dr. Ioa Sîrbu, Mihai-Vodă Viteazul, p. 51). Iane și-au dat obștescul sfârșit în țara Moldovei și a fost îngropat în biserica sfântului Nicolae din Suceava (vezi notițe p. 275). Din posteritatea lui n'a rămas de cât un fecior cu numele Apostol care s'a turcit sub numele de Curt Salam Ceauș. De la el ni s'a păstrat o singură carte din Decembrie 1631 pe care o dau aci mai jos. Iat-o: «Adecă eu *Apostol, feciorul lui Ianiu banul* (Ѩнꙋ ѣанꙋ) *cel bătrân*, ce am fost de'n botez pre nume creștinescu *Apostol*, iar acum mă cheamă pre nume turcescu *Curt Salam Ceauș*. Scris-am și mărturisescu cu acesta al mieu zapis, să fie de mare credință la mâna părintelui Tanasie (gumenul de la sfânta Troiță de'n București ce iaste închinată metoh la Sfânta-Gora

la Lavra cea mare de la Ivera, ca să fie sfintei mănăstiri Sfânta Troiță jumătate de'n țigăniea tată-ni-mieu Ianc banul de aicea de'n Țara-Românească de cându au fost ban mare la zilele Mihnei voevod. Insă să se știe țiganii anume (urmează numele lor) și alți țigani câți se vor mai afla de'n țigănia tatăni-mieu lu Iane banul, tot jumătate, să fie ai mănăstirei Sfânta Troiță, iar altă jumătate de țigănie, să fie la Sfeti Gheorghie. Pentru-că acești țigani fost-au ai tatăini-mieu lui Ianiu banul de moșie încă mai de nainte vreame, iar după aceia cându au fost acum în zilele lui Leon voevod, feciorul lu Ștefan voevod, iar eu am venit cu domnia lui aicea în țeară și mi-am căutat țigănia a tătăni-mieu Iane banul, și i-am aflat răsipiți pre'n țigănieiale boiarilor de am eșit la divan ca să-mi iau țiganii, iară divanul și judecata m'au ajunsu, cum să n'aibu treabă cu țigăniia tătăini-mieu ai ținere, pentru-că ce am eșit de'n leage afară. Într'aceia eu n'am putut lăsa cum să fie tată-mieu fără pomeană de'n moșiile lui ce au câștigat aicea in țeară. Și alți feciori n'au mai avut de trupul lui, ce am cugetat pentru pomeana de am dat de'n țigăniia tătăine-mieu Ianiu banul, pentru sufletul lui jumătate de țigani la sfânta mănăstire, hram Sfânta Troiță, iar altă jumătate de țigănie o am dat la sfânta mănăstire hram Sfeti Gheorghie ca să fie lui poamenă în vecie, iar sfintelor mănăstiri moșie. Și scrisi țiganii toți anume în zapise și in cărți, ca să se știe mănăstirile cari țigani va ținea, pentru-că mie nu mi s'au căzut să țin țigăniea tătăini-mieu s'au ai vinde fiindu eu eșit într'altă leage și să țin moșii aicea în țeară, ce am dat moșiia tătăini-mieu, să fie de pomeană pentru sufletul părinților miei, iar alte rude ale meale ori cine va fi, niminilea treabă să n'aibă cu țigănia tătăini-mieu lui Iane banul. Și i-am închinat eu la Sfânta Troiță și la Sfântu Gheorghie, să le fie tot în doao. Actul e scris pe Hârtie, semnul ei : un crin în cerc. (Arch. Stat., M-rea Radul Vodă, pach. 39, doc. 11). Petrașcu voevod a murit în anul 1557, Decembrie 26 și a fost înmormântat la M-rea Dealului. Inscripția de pe lespeda criptei sale glăsuește : «† Прѣстависѧ ѩже въ Хѣ Бѣ вѣрнымъ Іѡа́нъ Петрашко воѣвода и господинъ всеѧ земли Оугровлашскоѧ, сынъ Іѳ Радѹлъ воевода, и ѹмре мца Декевріе кѳ днь, в лѣт ,ѕѯѳ=1 *răposat întru Christos Dumnezeu credinciosul Ioan Petrașco voevod și domn a toată Țara-Ungrovlahiei, fiul lui Iō Radul voevod, și a murit în luna lui Decembrie a 26-a zi, în anul 7066=1557*». Petrașcu voevod a avut de urmași pe : Maria, Mihai voevod, Petru Cercel, Petrașcu și pe Vintilă voevod. Domnița Maria a luat de soț pe Dragomir vistierul (N. Iorga, în Convorbiri, 1902, p. 140). Maria a avut după cum am văzut din documentul de mai sus pe Radul postelnicul Bidiviul. Postelnicul Radul se întimpină sub Alexandru voevod la 1569 ca stăpân al moșiei Drăgoești, pe care împreună cu mătușa-sa Neacșa logoleteasa o vind lui Dobromir, banul Craiovenesc. Neacșa era văduva logofătului Radul din Drăgoești, tăiat de Alexandru în cel dintâiu an al cărmuirei lui. Și vistierul Dragomir si Maria erau morți

la 1569 (Idem Iorga, în Convorbiri, p. 141). Despre Dobromir banul am vorbit la p. 279. El are de frate pe Gherghe logofătul din Râmnic (cf. Ionescu Gion, Sima Stolniceasa, p. 23). Gherghe are de urmași pe: Sima Stolniceasa, Stanciul, Chirca comisul, Tudosie spătarul și pe Oprea. Chirca comisul are de soție pe Neacșa. Ea are de soră pe Maria. Neacșa și Maria sunt surorile lui Șerban banul Craiovenesc (Acad. Rom., doc. 58/XL). Dar într'un zapis de vânzare din 15 Aprilie 1638, aflăm pe Chirca în calitate de paharnic; să fie oare un altul? Iată ce zice: «Și le-am vândut — e vorba de niște sate — de a mea bună voe fără nici o silă, pentru-că au fost ale surori-mea Simei Stolniceasăi, date de mătușî-mea jupâneasa Tomai băneasa, și le-am vândut drept ughi 180 și două rânduri de haine de postav (Arch. Stat., M-rea Râmnic, pach. 102, No. 52). Banul Dobromir are de nepoți pe: Dragomir marele ban și pe Dumitru Filișanul marele sluger (cf. Al. Ștefulescu, Gorjul istoric și pitoresc, p. 59). Atât banul Dobromir cât și fiul său Mihailă postelnicul au murit — ne spun mai multe documente — de moarte cumplită, uciși de Petru Cercel. O carte a lui Mihnea voevod din 18 Noembrie 1586, ne păstrează următoarele știri despre banul Dobromir. Anume: Mihnea voevod întărind niște stăpâniri boerilor sei Calotă slugerul și lui Gherghe logofătul — de sigur, frații lui Dobromir banul — spune: «*Să le fie lor moșiile oamenilor cari au prădat pe cinstitul dregător al domniei sale, pe jupânul Dobromir, ce au fost mare ban, în munți, atunci, când m'a chemat cinstitul Împărat pe domnia mea la cinstita Poartă și a trimes pe Petru voevod domn în Țara-Românească, să le fie satele anume: Polovragii, Cernădia, Săcelul, Crasna, Băleștii, Baia, Pociralișteа, Hrișeștii, Novacii, Cărbunești și Ciocadia; iar din județul Vâlcea, să le fie: Rămești, Vaideiei, Răcea, Negrenii, Fometeștii, Zvânjeii, Măriță, Gotca, Racoviță, Otieștii, Slătioarele, Matieștii și Sârbeștii.* Dar *moșiile ce au fost atunci în jaf. Pentru-că răposatul dregător al domniei mele jupânul Dobromir ce a fost mare ban, a voit să treacă în Țara-Ungurească peste munți, iar acești mai sus ziși oameni dintr'aceste mai sus scrise sate, ei, au prădat pe jupânul Dobromir fostul mare ban și i-au luat hainele cele bune și sculișteа de aur și de argint și mărgăritare și aspri în valoare de 7 poveri* (цѣне за 3 товар). *Însă sculișteа lui și a jupânesei sale Vilaia. Într'aceea jupan Dobromir fostul mare ban, de vreme ce a văzut că peste munți nu poate să treacă de acei oameni făcători de rele, el, și-a plecat capul și a venit înaintea lui Petru voevod. Și într'aceea Petru voevod s'a milostivit și i-a iertat capul lui și l-a miluit cu toate bucatele lui, iar jupan Dobromir fostul mare ban s'a jăluit lui Petru voevod cum l-au fost prădat acești mai sus ziși oameni în munți*». Judecând pricina, Petru voevod, îi găsește vinovați și-i condamnă a-i plăti paguba. Neputând-o plăti, se supun de a lor bună voie cu moșiile lor și se închină de vecini lui Dobromir banul și soției lui Vilaei. Dar cu venirea la domnie a lui Mihnea voevod pentru a doua oară, ei ridică pără și vor să scape de vecinie.

Calotă slugerul şi Gherghe logofătul ştiu să-şi apere causa. Domnul auzind de pătaniile banului Dobromir îi afla vinovaţi, ba chiar demni de a fi spânzuraţi înaintea caselor lor. Hotăreşte apoi că ei să plătească acel avut. Ne putând plăti ei se închină din nou a le fi vecini pe vecie. Această preţioasă carte e scrisă pe hârtie de Neaniul logofătul în cetatea Bucureşti. Printre martori figurează «Й жѣпан Їѡнѣ великїи постѣлникъ = *şi jupan Iane marele postelnic*». Arch. Stat., M-rea Polovragii, pach. 16, No. 1).—**Vintilă voevod** a luat domnia prin Mai 1574 şi a domnit numai patru zile. Fratele său **Pătraşcu voevod** n'a domnit. **Petru Cercel** a fost ceva mai norocos ca cel dintâiu. El domneşte din Iulie 1583 şi până în Aprilie 1585. Ca domn evlavios încă dela începutul domniei lui a purtat de grijă celor sfinte şi a zidit «Biserica Domnească» din Târgovişte (Hurmuz ki, XI, p. 192). În 5 Septembrie 1584, el s'a căsătorit La această dată, Braşovenii au trimis pe Elias Conradt «*la nunta lui Petru-Vodă*», şi au dăruit cu acest prilej domnului vecin o cupă în preţ de peste 45 de florini (Hurmuzaki XI, p. 828). Pe cine a luat Petru voevod pentru moment n'o pot spune. Petru Cercel are de urmaşi pe: Marco, Dumitraşco şi pe Ştefan, toţi trei vântură—ţara, iar cel dintâiu un viteaz (N. Iorga, în Conv. Lit. 1902, p. 148, nota 1). Petru Cercel a murit în Martie 1590 înecat în mare.—**Mihai Bravul** (Septembrie 1593—19 August 1601). E fiul legitim a lui Petraşcu voevod şi al Tudorei. Îşi începe cariera sa ca mic ban de Mehedinţi şi merge treptat până ce ajunge mare ban al Craiovei. Ştie să'şi atragă din timp iubirea poporului ce în curând avea să-l deştepte din amorţirea în care căzuse şi să-l conducă la glorie şi mărire. Prin Septembrie 1593, Mihai luă domnia ţării prin bani daţi din gros şi prin sprijinul rudei sale Iane banul. Darnic şi temător de Dumnezeu era Mihai, îngrijind de cei slabi, cruţând pe boeri, inimă deschisă şi lipsită de răutate, frumos la trup, de statura înaltă şi negricios la faţă, plăcut la vorba, care-i curgea ca isvorul; iată icoana lui Mihai. (cf. Dr. Ion Sîrbu, Istoria lui Mihai-Vodă Viteazul, p. 63). Citind istoria popoarelor, vedem că toţi eroii sunt îmbrobodiţi în legende cari de cari mai frumoase în felul lor. Aşa Cirus, Alexandru Macedon, aşa şi eroul nostru, neasemuitul Mihai, nu putea trece fără vălul unei legende. Şi-i frumoasă legenda lui Mihai, frumoasă ca şi-o dulce povestire de prin codrii locuiţi de zîne consinziene. Mihai se înalţă din popor, e un soare resare din pulbere de aur, din poporul pe care l-a iubit cu atâta foc şi l-a încins cu nimbul nemurirei. E fiul unei frumuseţi rare — spune legenda — din cetatea Flotelor, care căzând în ispită cu un gelep l-a căpătat în dar, iar el Mihai drept moştenire de la aceasta a căpătat o sută de galbeni şi un inel. Când va creşte mare — zis-a gelepul la plecare-i — să în acest semn şi să vină pe urmă-mi, căci eu îi voiu da putere, eu îi voiu da mărire. Şi aşa a fost. — Mihai voevod s'a, născut în cursul anului 1557. La 1601 — urmând inscripţiei din jurul potretului lui, făcut de *Sadeler* — era de 43 de ani. Mihai a fost de două

ori căsătorit, cred: în prima cu frumoasa Tudora din Târgşor, iar în a doua cu Stanca. Despre Tudora se zice că n'ar fi fost soţie legitimă a lui Mihai. Se zice fără însă a se dovedi. Din parte-mi nu mă îndoesc şi socot că Tudora i-a fost soţie bună, dar că Mihai s'a desfăcut de ea mai târziu. Şi-mi reazimi credinţa mea pe frumosul obiceiu păstrat la noi din moşi strămoşi: «că văduvul să ia pe văduvă» Ori când Mihai voevod ea de soţie pe Stanca văduva, nu face alta de cât urmează acestu-i obiceiu, cu un cuvânt el Mihai ea pe văduva Stanca fiind-că şi el era văduv. Alt-fel mă tem că n'ar fi făcut-o el mai ales ca fiu de domn. Un alt sprijin e şi faptul că Mihai voevod recunoaşte în mod formal din actul citat mai sus de fiica a sa pe Marula, fata Tudorei, şi-i lasă ca moştenire mai multe sate, ceia-ce iarăşi n'ar fi făcut-o, dacă ea îi era fiică din flori. — Cu Stanca s'a căsătorit la 1583, căci primul lor copil Nicolae, avea la 1597 după Walther 13 ani. Stanca trebue să se fi născut cam pe la 1560. Primul ei bărbat a fost Dumitru banul (N. Iorga Ist. lui Mihai în Conv. Lit. 1902, p. 250—1; Ion Sîrbu Mihai-Vodă Viteazul, p. 63). Despre însoţirea lui Mihai voevod cu Stanca ne vorbeşte cartea lui Mihnea voevod din 29 Noembrie 1588. Iat-o: «Dă domnia mea această poruncă a domniei mele, boerului domniei mele, jupânului Mihai banul şi jupânesei lui Stanca şi cu ai lor feciori câţi Dumnezeu le va da, ca să le fie moşie în Plăviceni (se arată ce părţi anume şi de unde). Apoi mai departe: Şi iarăşi să fie boerului domniei mele, jupânului Mihai şi jupâniţei lui Stanca nişte ţigani anume (urmează numele lor). «Понеж сїи ѧциганѣ кїѡ сѫт за дѣдїнѣ жѫпанищек ємѫ Станкжѫ и братом сѣ Драгомир пост. Таж их ест кнѧ продала брат ѣй, Драгомир пост, нѣковѣм людїем кез знанїе ѣй, и кез знанїе мтрїем ѣй, жѫпанищи Нѣкшек. Я нѣ том, жѫпанища Станка, сказчнѧ се ѣй тере ест шетал вдовѣ, а кѣлкрнѫ гедва мѣ Мнхаю кан, wн, ест квзѣмал китѣ ємѫ жѫпанщ. И с тем, Мнхаю кан, wн, ест дошел прѣд гедва мѣ и сказал ест гедко мѣ, како ест кнѧ продала шѣрѫ сѣ, Драгомир пост, брату жѫпанищек ємѫ Станкжѫ, тех ѧциганн кез знанїе ѣй и кез знанїе мтрїем ѣй. Таж гедко ми глѣдах и сѫдих по правду и по закон и ске вземй честитими правителїе гедва мѣ, и истинствовах гедко ми велмѣ добре, ере ест кнѧ продала Драгамир пост, тех циган кез знанїе сестром сѣ жѫпанищек Станкжѫ, жѫпанища Мнхаюѡк кан, и кезнанїе мтри си жѫпанища Нѣкша. И дадох гедко мѣ колкрнюк гедва ми, Мнхаю кан, ѣкож да ест колен платити и искѫповатѣ кни рѣчи ѧциганѣ каре гдѣ их хокет найтѣ. = *Pentru-că aceşti ţigani au fost de moştenire ai jupâniţei Stanca şi ai fratelui său Dragomir postelnicul. Dar i-a fost dăruit fratele ei, Dragomir postelnicul, unori oameni fără de ştirea ei, şi fără de ştirea mamei ei, jupâniţei Neacşăi. Iar după aceea, jupâniţa Stanca, s'a întâmplat de a rămas văduvă, iar boerul domniei mele Mihai banul, el, a luat-o ca să-i fie lui jupânească. Şi întru aceea, Mihai banul, el, a venit înaintea domniei mele şi a spus domniei mele, că a vândut cumnatul său, Dragomir postelnicul, fratele jupâniţei lui Stancăi, aceşti ţi-*

gani fără de ştirea ei şi fără de ştirea maicei ei. Deci domnia mea am căutat şi am judecat după dreptate şi după lege şi cu toţi cinstiţii dregători ai domniei mele, şi am adeverit domnia mea foarte bine, că a fost vândut Dragomir postelnicul aceşti ţigani, fără ştirea surorei sale jupăniţei Stancăi, jupâniţa lui Mihai banul, şi fără ştirea mamei sale jupâniţei Neacşa. Şi am dat domnia mea boerului domniei mele, lui Mihai banul, ca să fie volnic a plăti şi răscumpăra aceşti mai sus zişi ţigani ori pe unde iar afla. Cartea e pe pergament, e scrisă de Badea grămăticul în scaunala cetate Bucureşti. (Arch. Stat., Episcopia Râmnic, pach. 87, No. 1 ; Gr. G. Tocilescu, Doamna Stanca, p. 23). Iar un act de la Mihai voevod din 30 Iulie 1597, întregeşte ştirile despre doamna Stanca, astfel: «Iată să se ştie că am dat domnia mea Stancăi — zice Mihai voevod — doamna domniei mele, satul anume Pirea şi cu tot hotarul. Pentru-că acest sat fost-au de moştenire al jupânului Danciului dvornicul şi al jupânesei lui Stanca. După aceea, când s'au întâmplat moarte Danciului dvornicul în Ţara-Ungurească, iar pre alt pre nimenea n'au avut la moarte Danciul dvornicul, ca să-l caute şi nici de cheltuială n'au avut, ca să-i fie de îngropare la moartea lui. Atuncea doamna Stanca au făcut milă de-au căutat pe Danciul vornicul la moartea lui şi după moarte l-au îngropat la biserică în Belgrad, şi multă cheltuială au cheltuit la moartea lui aspri 20,000. Iar după aceea jupâneasa Stanca dvorniceasa a Danciului dvornicul, pentru acel bine ce au făcut doamna Stanca de-au căutat pe Danciul dvornicul la moartea lui până l-au îngropat la o biserică în Belgrad. Şi pentru cheltuiala doamnei Stancăi, i-au dat doamnei Stancăi, ce s'au zis mai sus acest sat Pireia ce s'au zis mai sus, ca să-i fie ei moştenire. Doamna miluieşte apoi cu acest sat pe Oprea postelnicul, pentru slujba lui credincioasă în ţări străine» (Arch. Stat., Ep. Râm., pach. 104, No. 1). Oasele lui Danciul vornicul zac astă-zi la M-rea Arnota ; ele au fost aduse în ţară la 1646 de fiul său Matei Basarab voevod. Inscripţia de pe lespeda criptei sale e publicată de d-l Gr. G. Tocilescu, în «Doamna Stanca» p. 58. Data morţii lui Danciul de pe piatră, este greşită. El trebue să fi murit la Belgrad în 1595. Numai la această dată se afla adepostită doamna Stanca în cetatea Belgradului. Apoi însă şi documentul de mai sus din 30 Iulie 1597, nu ne lăsa a greşi. Danciul vornicul are de fi pe : David, Barbu, Matei (vodă Basarab) şi o fiica Calea. Stanca, soţia lui Danciul vornicul, a luat în urmă pe Calotă banul. Danciu avea de frate pe Radul (cf. N Iorga, Studii şi Documente, V, p. 639—40). — Din actul lui Mihnea voevod din 29 Noembrie 1588, am văzut că doamna Stanca e fiica jupânesei Neacşa ? Dar rămâne întreberea, a cui fică şi a cui soţie este jupâneasa Neacşa. Pentru moment nu-o pot spune. D-l Gr. G. Tocilescu în «*Doamna Stanca*» p. 20—22, socoate că-i fiica lui Iane vistierul (?) Ionescu Gion în «*Sima Stolniceasa*», p. 13, încheie că mama doamnei Stanca e din neamul Drăgoeştilor, e soţia lui Radul logofătul

din Drăgoești, tăiat de Alexandru voevod Mircea la 1568. Ar putea să fie. Intr'un hrisov particular din 20 Iunie 1572 ni se vorbește iarăși despre jupâneasa Neacșa. Despre un dar de țigani dat lui Coresi logofătul de jupâneasa Neacșa logofeteasa Radului logofătul din Drăgoești, pentru sufletul jupânului ei Radul logofătul, pentru al ei și pentru sufletul fiului lor Tudor postelnicul. Trebuește a adăoga aci că Neacșa a mai avut o fiică anume Mara ale căreia oseminte zac la M-rea Govora. Jupâneasa Neacșa mama doamnei Stanca, fie din neamul Drăgoeștilor, fie dintr'alt neam — căci nu putem spune hotărât obârșia ei — s'a călugărit către sfârșitul vieței sale și a purtat în călugărie numele de «Maria Călugărița». Maria Călugărița este mătușa Ivanei, soția lui Dragomir, logofătul lui Petru Șchiopul, fiica jupânesei Anca, stăpâna moșiei Degerații (Arch. Stat., Condica Buzeului No. 1, pag. 532). Dar despre călugărița Maria ne vorbește mai pe larg cartea lui Radul voevod din 28 Decembrie 1603. Iat-o: «† Cu mila lui Dumnezeu Iõ Radul voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, nepotul marelui și prea bunului răposatului Iõ Basarab voevod. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele, jupânesei Calei, ca să-i fie satul Pirea din județul Mehedinți, fiind-că a fost acest sat al jupânesei Calei, al ei de moștenire de la Danciul, fostul mare dvornic, părintele jupânesei Calei. Apoi jupan Danciului i s'a întâmplat moarte în Țara-Ungurească, și a avut mare nevoe în țara străină de sărăcie, și n'a avut cu ce să se pomenească la moartea lui. Iar doamna Stanca, ea, s'a întâmplat acolo și n'a vrut să lase pe acest boer mai sus zis fără slujbă și fără pomenire la moartea lui, ci a dat și a cheltuit 8,000 aspri gata. La urmă doamna Stanca, ea, se înțelese cu jupâneasa Calea și își cerù banii. Dar jupâneasa Calea, ea, bani n'a avut să se plătească, ci a lăsat acest sat zalog la doamna Stanca. Și-l ținù multă vreme, până când să vie în țară, până în zilele domniei mele, la Episcopia Râmnicului, și trimise doamna după acei bani. Apoi jupâneasa Calea, când a văzut scrisoarea doamnei, într'acel ceas, ea trimese banii toți de olac. Dar când ajunseră cu banii, doamna Stanca se afla moartă de ciumă. Iar Balea spătarul, el, ia luat banii și i-a cheltuit la moartea doamnei Stancăi, la înmormântarea ei. Și s'a răscumpărat acest mai sus numit sat Pirea cu 8,000 aspri gata. «wт на пред wцѣ епископи Ефрем Рамнически, вистиар Радꙋл ден Чептѣроѥ, ши Панаиот дела Окнеѯ, й Борчоѩл, и кнѧзи комис, й поп Стан клисиар, й wт напред вѯе сѯкор wт ста Епископїѣ, й wт на пред мнѡз варошани людї дѡбрй, й wт на пред мти гендза Станкзи, âнѣм «Мáрїе Кѧлѣгѧрица», й на пред гендза Флорика И да китн сѣкдтел кѯси кнш речиѣ людї, како сѣт дали жѣпаница Калѣ кѯси аспри ѣ рѣк Балев спат, âнѣпса гендза Станкьв, й келтовал ест кѯси аспрй на погрибаніе мѣ = *inaintea părintelui Episcop Efrem de la Râmnic, vistierului Radul din Cepturoe, și Panaiot de la Ocne, și a Borcioiului, și lanăși comisului, și popei Stan clisiarul, și înaintea a tot soborul din sfânta Episcopie, și înaintea multori orășeni, oameni buni, și înaintea maicei doamnei Stancăi, anume* «Maria Călugă-

rița», *și înaintea domniței Floricăi. Și să fie martori toți cei mai sus numiți oameni, că a dat jupâneasa Calea toți banii în mâna lui Balea spătarul, nepotul doamnei Stancăi, și a cheltuit toți banii la îngroparea ei*». De aceea am dat și domnia mea acest mai sus numit sat, anume Pirea, jupân Stanciului postelnic și jupânesei Calei, ca să le fie moșie de moștenire și ohabnic lor și fiilor lor, nepoților și strănepoților. Și de nimenea neclintiți, după porunca doamnei mele». Actul e scis pe pergament de Ivan logofătul în scaunala cetate Târgoviștea (Arch. Stat. Schitul Dintr'un Lemn, pach. 18, No. 2; vezi și rezumatul de N. Iorga, în *Studii și Documente* V, p.p. 639—40). Cum vedem din actul de mai sus doamna Stanca a murit de moarte năpraznică, de ciumă. Soțul său Mihai Viteazul murise mai nainte de moarte grozavă, ucis mișelește în zorii zilei de 19 August 1601. Trupul său zace pe câmpia Turdei, iar capul său la M-rea Dealului. Doamna Stanca a fost îngropată la Episcopia Râmnicului; acolo zac osemintele sale (Arch. Stat., Episcopia Râmnicului, pach. 87, No. 4). Mihai Viteazul cu doamna Stanca au avut pe Nicolae-Petrașcu și pe Florica. Când Mihai domnea peste țara Ardealului și purta titlul da Craiu, fiul său Petrașcu cărmuia Țara-Românească. «Михаилъ воевода, Краль Ордъ-кълскои земли = Mihail voevod, craiul Țării Ardealului». Așa e numit mai în toate actele fiului său. (Arch. Stat., M-rea Radu-Vodă, pach. 4, No. 8). Nicolae Petrașcu a luat de soție pe Ancuța, fiica lui Radu-Vodă Șerban. Ancuța avea de soră pe Elena măritată după Constantin Cantacuzino (v. Ilie Nicolescu, în Noua Revistă Română din 1 Noembrie 1901). Petrașcu și Ancuța au avut pe Ilinca, măritată după Istratie Leurdeanu. «Ieu Ilinka, fata alu Petrasko Vodâ» iscălește în frumoase slove latinești un zapis din 24 Iulie 1641 (Arch. Stat., M-rea Sfinții Apostoli, pach. 3, No. 1). Iar în altul la 3 Martie 1651: «Ieu Ilinka, fata lu Pâtrsko Vodâ mârturisâsk și ku stire nostrâ ieste acasta tokmalâ». Pecetia cu inel ce aplică pe acest zapis, poartă următoarea înscripțiune: «† Матѣи Ѥжо Іѡ Радъ воевода», iar pe câmp o aquilă cruciată cu aripile desfășurate (Arch., Stat., M-rea Brâncoveni, pach. 18, No. 16). Sora lui Petrașcu Voevod, domnița Florica a luat de soț în 1603 pe Preda postelnicul din Greci, zis și Floricoiul, fiul lui Popa logofătul de la Greci și nepot lui Mitrea vornicul (cf. G. Tocilescu, *Doamna Stanca*, p. 54; Papiu, Tesaur, I. p. 389). Despre Mitrea vornicul vezi notițele p. 281—285. Jupâneasa lui este ziditoarea bisericei Hotăranilor din Romanați. Vorniceasa a fost robită de Turci la vreme de bătrânețe (Gion, o. c. p. 11). Mitrea vornicul are de frate și pe Drăgușin banul. (Arch. Stat, M-rea Bistrița, pach. 19, No. 4). Atât Mitrea Vornicul cât și soția sa Neaga, sunt nepoții lui Ivăniș vornicul și ai soției lui Stanca. Stanca și Ivăniș vornicul sunt bunicii Neagăi și ai lui Mitrea vornicul. Stanca și Ivăniș vornicul sunt ctitorii schitului Tisău. (Arch. Stat., Episcopia Argeș, pach. 47, No. 6). Despre Marula, fiica lui Mihai Viteazul cu frumoasa Tudora din Târgșor, culeg următoarea știre din-

tr'un postscriptum al cărții lui Gavril Moghilă voevod din 6 Iunie 1620. Iat-o în românește : «Dă domnia mea, această poruncă a domniei mele, lui Preda fost mare sluger și jupânesei lui, Floricăi și cu feciorii lor câți Dumnezeu le va da, ca să le fie lor satul Studina-Mare și Studina de Jos și Crușovul și Studina Hameiului și Frăsinetul și cu toate hotarele și cu tot venitul. Pentru că aceste mai sus zise sate, fost-au cumpărate de răposatul Mihail voevod încă pe când era boer, mare stolnic ; iar când s'a urcat Mihail voevod domn țării Românești, atunci domnia lui Mihail voevod, miluit-a pe maica sa doamna Tudora prenumită pe nume monahicesc Teofana, ca să-i fie ei drept ocină de moștenire. Și le-a ținut cu bună pace până la moartea ei. Iar când a fost la moartea ei, monahia Teofana, muma lui Mihai Vodă, atunci, ea, a lăsat satele mai sus zise: Studina-Mare și Studina de-Jos și Crușovul nepoatei sale jupânesei Florica, fiica lui Mihai Vodă, dinaintea episcopului Efrem al Râmnicului, dinaintea lui Pahomie egumenul de la Cozia, și dinaintea a tot soborul. Și au lăsat și sfântei monăstiri numită Nucet de sub piatra Coziei, anume: Studina Hameiului și Frăsinetul, pentru sufletul ei. Și le-a făcut lor și cărți de la mâna ei. Și le-a ținut jupâneasa Florica de atunci tot cu bună pace. Iar când a fost în zilele lui Alexandru voevod, fiul lui Iliaș voevod, atunci și boerul domniei mele Preda și jupâneasa lui Florica, ei, au avut pără cu Socol paharnicul și cu jupâneasa lui Marula, fiica Tudorei din Târgșor» etc. Despre doamna Tudora mama lui Mihai Viteazul știm că și-a petrecut ultimile zile la mănăstirea Cozia, unde s'a și călugărit. Ea a murit și s'a îngropat acolo în anul 1606. Piatra ce acopere mormântul său a fost pusă de dragii ei nepoți Petrașcu și Florica. Inscripția e simplă, dar plină de înțeles. Cred după ultima-i voință și potrivită unei călugărițe care s'a gândit mai mult la cele cerești de cât la cele pământești. În fine spre a termina cu Mihai Viteazul, adaug următoarele note din domnia lui: Pe la 1596 Mihail voevod merse la M-rea Golgota și o află ruinată. El îi întărește moșie în orașul Târgoviște. Iată ce ne spune cartea județului Fotea cu cei 12 pârgari de acolo : «*Au miluit o Io Mihail voevod, când s'a întâmplat să vină la această sfântă mănăstire și a văzut sfânta mănăstire dărâmată de către proclețiĭ Turci și arsă și goală și descălită și fără odăjdii înăuntru și călugărașii goi și săraci*». Cartea e din 3 Decembrie 1598 (Arch. Stat., M-rea Golgota, pach. 4, No. 3). Într'un hrisov al Radului voevod, nepotul lui Besarab voevod din 12 Aprilie 1604, ni se spune despre o închinare de sat făcută de Mihai voevod mănăstirei Bistrița și despre petrecerea lui cu ostașii la această Mănăstire. Iată acel pasagiu : «*Însă când au cumpărat răposatul Mihail voevod acest mai sus zis sat Costeștii—zice Radul voevod—a fost atuncea la eșirea lui dintr'această țară, și a fost întru multă strâmptorare și scârbă din toate părțile și întru împuținarea avuției de bani, și după aceia cugetând a întări mai sus zisa mănăstire și dintr'ncea puțină avere ce o avea domnia sa în bani și pentru lefile a unori*

ostaşi, ce au fost atunci lângă domnia sa, au întrebat domnia lui pre toţi aceia, vrea-vor ca să lase părţile lor de leafă, să cumpere acel sat ce s'au zis mai sus, ca să fie pentru Dumnezeu la sfânta mănăstire şi pentru pomenirea domniei sale; iar ei, acei ostaşi toţi atuncea cu glas mare au zis, să fie după voia domniei sale—găsiră cu cale—şi pentru sfânta mănăstrei ce s'au zis mai sus, ca să-i fie de întărire şi călugăriţilor de hrană, iar domniei sale veşnică pomenire. Şi pentru neputinţa domniei sale şi de atâta nevoe ce au arut, au fost şezut câtă-va vreme cu acei ostaşi în sfânta mănăstire». (Arch. Stat., M-rea Bistriţa, pach. 1, No. 11; Papiu, Tesaur, I, p. 391—93). În 22 Aprilie 1603, Radul voevod, nepotul lui Basarab voevod dă hrisov şi întăreşte M-rei Cozia satul Vişina la gura Oltului. Satul a fost al lui Mihai voevod şi a fost dăruit M-rei de Călugăriţa Teofana, mama lui Mihai voevod. «Pentru-că acest sat — zice Radul voevod — a fost cumpărat drept moştenire de răposatul Iō Mihail voevod tot cu bani, însă ei au fost megiaşi. Apoi s'au vândut ei răposatului Mihail voevod de a lor bună voie şi fără nici o silă. Й по томъ, кда се ѣст пришьчила тєрє ѣст Ѕминѣа покоиныг Миχаила воєвода къ Ѿигрѧскоєземли, тєрє ѣст Ѕдолѣєт и Ѕкѣєт по Ѧндрѣиш краю, и кѧзел ѣст кѫсѣка земле Ѧрдѣлска, тогда кѧзел ѣст сам покоиныго Миχаила воєвода шт ста кѫсвна киш рѣчи монастир ас ₰к. Й пак кда ѣст Ѕминѧл Ѕ Некопоє цкѣ҃ыл, кѧзел ѣст и цѣкоє ѿлов. Й сищє рекл ѣст и ѿѣкирал ѣст, како χоκє даκат к сел. стѣки кѫстиѣки єж киш рѣчна монастир, радї тєχ киш рѣчни аспри и ѿлов. й и радї дше гсдвѣ҃ємѣ=*Iar după aceea, când s'a întâmplat de a trecut răposatul* Mihail voevod *în ţeara Ungurească, de-a învins şi a ucis pe* craiul Andreiaş, *şi a luat tot pământul* Ardealului, *atunci a luat însă-şi răposatul* Mihail voevod *de la sfânta dumnezeiască mai sus zisa mănăstire aspri 20,000. Şi iar când a trecut la* Nicopoe *de-a bătut-o, a luat şi nişte plumbi. Şi aşa a zis şi a făgăduit, că va da 2 sate sfântei dumnezeeştei celei mai sus zise mănăstiri, pentru aceşti de mai sus zişi aspri şi plumb şi, pentru sufletul domniei sale».* «Şi s'a scris cinstita călugăriţă Teofana în sfântul pomelnic şi fiul său Mihail voevod şi doamna Stanca şi fiii lor Necula voevod şi Florica şi tot neamul lor, să fie pomeniţi în veci» (Arch. Stat., M-rea Cozia, pach. 24, No. 4). În 23 August 1605, Radul voevod întăreşte stăpânirea lui Preda marele ban Craiovenesc peste satul Izbicenii: «Понєж сѣє сел кнл ѣст гєндскн и покѣшнл шт покоиныг Миχаи воєвод. Й по томъ покоиномъ Миχаила воєвода пришьчила сѣ ѣст къ Ѧрдѣлскѣѣ земли тѣрє га сѣт Ѕдолѣка й Ѕкѣєт сѣт Ѿгрѣйи; такжде пришєл сѣт и Семешн вода сѫс Лѣшїи тогда й пак сѣт Ѕдолѣєт й Ѕкѣєт по Миχаи вод на Ѕста Телѣжнишлов. Таж Ѕкѣж Миχаи воєвод даж до сел Ѕ Рѣда. Такжде пак сѫкирает ѣст Миχаи вод конска, тогда ймал ѣст минг тєготна и неволѣ шт коѣ, й къ тое неволе а покоиныг Миχаила воєвода, немогаχ шкрѣтает шт нгдеж кѫзет новци за Ѕемєствокат, къ том; а почтенаг правитєлѣ гсдва ми жѣпан Прєда вел ван, а ши ѣст Ѕемєствокал пѣ Миχаи воєвод зй ас ₰ѯз, й еще дал нм ѣст й єдїнх кон докрх й вєкрона нх ѣст новцїи тогда сам

Бъркан кнєт. Й по тѣм, по сѣмрѣт покѣнїем Мнхаи воєвод єкс Бжїе хотѣнїе й Бжїе дароканїем настаѫем гєдка мн владатєа н гєдкѣєм кѫсоѣ земле Влашкоѣ = *Pentru-că acest sat fost-a sat domnesc — zice Şerban voevod — şi cumpărat de răposatul Mihail voevod. Iar după aceea răposatului Mihail voevod întâmplatu'i-s'a în ţara Ardealului de a fost bătut şi învins de Unguri; aşijderea venit-a şi Simion vodă cu Leşii atunci şi iarăşi l-au bătut şi învins pe Mihai-Vodă la gura Teleajenului. Deci fugi Mihai voevod până în sat la Ruda. Şi din nou adunat-u Mihai vodă oastea; atunci a avut multă greutate şi nevoie de războiu şi apoi întru aceea neroc, răposatul Mihail voevod, n'a putut găsi de nicăeri să ia bani cu împrumutare, întru aceea; iar răposatul dregător al domniei mele jupânul Preda marele ban, el a împrumutat pe Mihai voevod cu 77,000 de aspri; şi, încă, datu-i-a şi un cal bun şi număratu-i-au banii atunci însuşi Bârcan cistiernul. Iar după aceea, după moartea răposatului Mihail voevod cu dumnezeeasca vrere şi Dumnezeească dăruire stat-au domnia mea cârmuitor şi domnesc toată ţara Românească*». Hrisovul e pe pergament, e scris de logofătul Eremia în Târgovişte. Poartă iscălitura proprie a domnului. (Arch. Stat., Secţiunea Istorică). — Despre moşul lui Mihai viteazul **Radul Paisie**, se ştie că a murit în exil în Egipt. În domnia lui fusese şi un timp de grea foamete. Despre această foamete ne aminteşte actul lui Petru Schiopul din 25 August 1562. E o întărire de stăpânire ce o dă Petru Schiopul lui Vlad şi fraţilor lui preste mai multe părţi de moşie din Leoteşti: «Бжѣ wн сѣ покѣшнан кѫда єст бнла велнка гладна кѫ днн поконнаг Радѹла воєвода Каѧтрѹа = *Pe cari le-au cumpărat — spune Petru voevod — pe când a fost foametea cea mare în zilele răposatului Radului voevod Călugărul*» (Arch. Stat., M-rea Căldăruşani, pach. 33 No. 1). Aşijderea ne vorbeşte despre Petru Paisie, soţia sa Roxanda şi fiul lor Marco un aghiasmatar de argint de la M-rea Margineni. Aghiasmatarul poartă următoarea inscripţiune: «† Мастнѡ Бжнѡ Іѳ Петрѫ воєвода н сн єго Іѳ Марко воєвод н гсндда єго Роѯанда, н гнк Влашкоя-Земли, сѣтвоѧ стракнк = *Cu mila lui Dumnezeu Io Petru voevod şi fiul lui, Io Marco voevod, şi doamna lui, Roxanda, şi domni ai Ţării-Româneşti au făcut (această) strachină*». Despre această Roxandă nu ştim din ce neam va fi făcând parte. Ea nu trebue a se confunda — după cum am spus mai sus — cu cumnata sa Roxanda, fiica lui Neagoe Basarab şi soţia lui Radul de la Afumaţi, mai apoi a lui Basarab pretendentul. În această privinţă ne lămureşte şi nu ne lasă a greşi un document particular de la Alexandru voevod din 30 Iunie 1572. În document e vorba de o moşie ce a fost a doamnei Roxanda şi pe care a dăruit-o unui Ştefan pentru slujba ce i-a fost slujit. Iată acel pasagiu: Понєж сїѳ wмѹ кнѣ єст гсндже Роѯанда Касѣрак воєвода, тако єст помнловкал по Щєфан радн слѫжкѣ, нтѣ мѣ єст послѫжнл = *Pentru-că această moşie a fost a doamnei Roxanda a lui Basarab voevod şi a fost miluit pe Ştefan pentru slujba cu care ia fost slujit*. Asupra lui Udrea banul mai e de adaos următoarea carte: «† Să se ştie

ce las eu Udrea frăţine-meu Badii: Macsinul tot şi Negreasca şi Mâceştii şi viile toate de la Pripor şi Băltenii. Şi am lăsat suroru-mea Grăjdanii: Leurdenii cu mori cu tot şi cu viile şi Bobeştii dă sus cu tot şi Stâlpenii parte me toată. Iar mănăstirei Panaghii i-am lăsat Lupşanul tot şi Lunga toată şi Ghigoiasca toată şi Culcaţii toţi şi Mărăceştii toţi şi Bărţiculeştii toţi şi Fălfuiaştii toţi şi Racoviţa cu rumâni cu tot. Aceste toate le-am lăsat sfântei mănăstiri cu mare blestem. Şi cine va călca aceste să fie blestemat de Domnul Christos August a 21-a zi, în anul 7106=1598.» Cartea e scrisă în româneşte pe hârtie şi-i semnată de Udrea în calitate de mare armaş. Poartă pecetia mică, aplicată cu inel, în negru. (Arch. Stat., Mănăstirea Nucet, pach. 9, No. 3). Tot aci şi următoarea chitanţă: «Ian *Udrea* гетманъ и прькалабъ Сѣчанскій, пишем живот, и много здравіе la domnealoi lui Budac Iaŭkş bitkul de Bistriţk. Dupk aciia dau ştire domitale ck au adus Iliş giuratul din Iad (?) la noi 80 de fkrtar(e) de fknink şi 2.550 de pitk fkcutk; pkntru aceia dam ştire domitale; şi sk te veseleşti de la Dumnedzku adevkru. Инс ѕ Сѣчак, мсца Ѧ(а)и кд. — † Şi voi schelarilor nimic sk n'aibk a bkntui preste dzisa noastrk». NB. Pecetie ruptă. Pe verso: *Quietanţia super victualibus în Zochja administratis.* (N. Iorga, Documente româneşti din Archivele Bistriţei, I, p. 4—5.) Încheiu notiţele de mai sus cu o poruncă dată de la Mihnea voevod lui Mihai pe când era ban de Mehedinţi. Iat-o: «† Cu mila lui Dumnezeu Io Mihnea voevod şi domn. Scrie domnia mea, slugei domniei mele, lui Mihai banul din judeţul Mehedinţi. Şi după aceasta îţi grăeşte domnia mea pentru călugării de la sfânta M-re Tismana. Căci s'au jăluit înaintea domniei mele, că au nişte sate acolo în judeţul Mehedinţi de către munte şi că nu vor să le dea căblele şi dările sfântei M-ri precum e legea şi precum dau şi cei-l'alţi vecini ai boerilor căble şi dări. Drept aceia pe dată ce vei vedea această carte a domniei mele, apoi tu, în acel ceas să te duci însu-ţi şi cu câţi-va călugări de la M-re în acele sate ca să dea căblele şi darea ce este a sfântei M-ri, dar pe deplin. Ci precum dau şi alţi vecini ai altor M-ri sau boeri, tot aşa să dea şi aceştia, şi mai mult. De aci nainte să nu mai oprească darea sfântei M-ri, căci voiu trimete domnia mea şi mare ruşine le voiu face. Alt-fel să nu fie, după zisa domniei mele. Ispravnic Dan al 2-lea vistier. A scris Văsiă, luna Ghenarie a 1-a zi. Io Mihnea voevod, cu mila lui Dumnezeu domn.» (Arch. Stat., M-rea Tismană pach. 8. Netrebnice).

CĂRȚI DOMNEȘTI, BOEREȘTI ȘI MUNICIPALE

Michael Jakchi Comitele Secuilor.

(1435)

CVI.

21 Iunie 1435. — *Comitele Secuilor confirmă primirea mulțămirilor adresate lui din Brașov și a veștilor trimise lui de acolo. A luat cunoștință că Aldea voevodul muntenesc 'și va fi încheiat ultimile zile și că s'ar fi ales pe ascuns un altul ca voevod al țării. Brașovenii să nu se teamă că se va alege unul dintre fii lui Dan ca voevod. Comitele făgăduește Brașovenilor ajutor. Cere apoi praf de pușcă pentru castelanii secuești din Baia și Piatra Craiului.*

Michael Iakch comes Sieulorum

Dilecti et amici nostri de piis favoribus et gratuitis obsequiis quibus vos et vestros nuntios, quos apud caesaream maiestatem in vestra legatione transmissos, habuissemus, persecutos gratiarum actiones refertis. Unde scitote, quod temporum in successu pluribus nostris favoribus indesinenter vos et vestrum quemlibet diligenter volumus prosequi et illarescere infra spatiumque duorum aut trium dierum in castro Gergen constituemur. Significatis etiam quomodo **Alda vaivoda Transalpinensis** suos clauserit dies extremos et quod in successionem virum alium in vaivodam modo ficticinio elegissent; super qua talismodi fama vestris a-

micitiis grates referimus rogamusque, quatenus quidquid ex illis partibus de fama certa vigore perceperitis, nobis citissime suo modo significare debeatis; in eo autem formidare non velitis, quod alter ex filiis Dan eligeretur in vaivodam, quia post dominum deum dominus noster imperator regnum suum non deserit nec etiam nos post gratiositatem domini nostri imperatoris volumus circa illas esse confines invigil sed ut bonus pastor circa vestras amicitias bonam vigilemque curam cum custodia diligentius volumus obtemperare; percipimus etiam quomodo cum castellanis nostris de Therch et Kijralke tanquam fideles amici procurationem fecissetis unde etiam non inmerito grates habemus, sed quia iidem castrorum nostrorum castellani pullveribus pixidum indigentiam habent, ideo velitis eisdem de ipsis pulveribus assignari facere. Deus altipotens contra quoslibet emulos et Christi nominis inimicos protegat et defendat et feliciter vestrum quemlibet prosperet ad vota. Scripta Bijstricie, feria sexta in festo beati regis Ladislai, anno domini MCCCCXXXV°.

Hârtie groasă, sgrobunţoasă; *semnul hârtiei: un crin.* — *Arch. Braşov. Colecţia Schnell, II, No. 5.*

Pe verso se citeşte adresa: «*Circumspectis et providis viris iudici iuratis civibus et universis hospitibus atque populis civitatis Brassouiensis amicis nostris grate dilectis*».

Şolţuzul Herlea din Bârlad.

(c. 1434—1436)

CVII.

† Бїровъ ѡ Брашова

† Нїское поклоненїе кїровъ ѡ Брашова ѡ меншаго прїятелѣ гва тн. шетъза Хрлѣ ѡ Крлл. Дае виданїе твоѣн

с̑ матн. а҃же ѿсташа ваши лю҃дїе на їма Щ҃ьлъ Їѡкокъ и
с̑ а а а ж̑
Цр҃кы ѕ кнѧѕ пр҃ъ сѧци Крѫласкн. Про то ѿни сѧ утѫк·
т а м а т ж̑
мнша да платѧ чнїа*) сѧце жо҃ты за і золо. Про то азъ
м а м
е̑сѫ кез҃кшъ за тоты лю҃ цю ъкы ѿни заплатнлн сѧце,
а
ѿни же не послалн. а сѧци ез҃кли тепе҃рь мн҃ъ і золо. Про
ж̑ с̑ м̑
то, прошу твою матъ, учнни на пра҃вдѹ за тоты лю҃дн,
ж̑ а м м м
занѹ мы хоче уз҃кти ваши чакѡ за тото кез҃кшъство;
ж̑ м
поне їма пагубу.

Hârtie: *groasă, sgrobunţoasă.* — *Pecetia aplicată pe verso, s'a pierdut*; *semnul hârtiei: o treflă în cerc.* — *Arch. No. 501.*

Birăului din Braşov,

† Plecată închinăciune birăului din Braşov de la mai micul prieten al domniei tale, şoltuzul Herlea din Bârlad. Dau în ştire domniei tale, că au rămas oamenii voştri anume Ştul Iacob şi Ţirbis de vină înaintea judeţilor Bârlădeni. Drept aceea ei s'au întocmit să plătească osânda judeţilor 10 zloţi în aur. De aceea eu sunt chezaş pentru acei oameni că ei au să plătească judeţilor; însă ei nu au trimes, iar judeţii mi-au luat acum mie 10 zloţi. Drept aceea, te rog pe dom-

*) «Чнніа» *e un cuvânt foarte rar prin documente. El poartă mai multe înţelesuri. În Serbia, însamnă clupsă, cursă de şoareci; în Bulgaria farfurie, taier sau taler; în Macedonia şi una şi alta şi mai însamnă şi osândă, pedeapsă. Cuvântul „cinia" se aude şi la noi în Ilfov şi Prahova. În Ilfov la Fierăşti înseamnă: cursă de şoareci, clupsă. Prin Prahova: farfurie şi în înţelesul de: „bun cin mi-a dat"; adică bun prânz mi-a dat, apoi; din cin până în cin, din hotar până în hotar, mai însamnă: o lucrare în genere, un rang. Tot de la acesta, cred că vine şi cuvântul nostru chin.*

nia ta, făne nouă dreptate cu acei oameni; alt-fel noi i vom lua de la oamenii voştri petnru acea chezăşuire; căci am pagubă.

NOTIŢE.

Ştul Iacob despre care ne vorbeşte cartea de mai sus poate fi acelaş cu «Iacobus Şteel». Aşa îl aflu scris în cartea latină a lui Ştefan II din 1434. Cartea e adresată Braşovenilor, şi vorbeşte de paguba ce a săvârşit acest Iacobus Ştul asupra unori supuşi ai lui Ştefan (v. copie la Acad. Rom.). Iar Ţirbis poate fi identic cu «Црвїш = Ţârviş» din scrisoarea slavonă a lui Ştefan, logofătul lui Vlad I Dracul, din 1432—1437 (Arch. Braşovului doc. No. 564).

Şoltuzul şi Pârgarii din Vaslui către cei din Braşov.

(c. 1460—1464)

CVIII.

† Шетѷзо и прѣгаре ѡ Брашова

† Ѻ шотѷза и прѣгаре ѡ Васлѹа поклоненїе наши прїа-телє. шотѷзо и прѣгарємъ и кѣсѣкмъ старѣши ѡ Брашова. И по сє каже кы за ракотъ Петровѫ, какъ сѫ є прѣкалъ Петръ прѣк калиі сѫ женоѫ Ѩитоновѫ: а кы имъ есте сторили зако. да доде Петръ до на. да ка знамы тази да кы каже. Того ради. Томо и Карта, калѫж прѣк нами, ѿка дка на скоѫ дшѫ и на свое крщенїе. ѿти Петръ прѣк нами сѫ ѡмєтнѫ ѡ тѣзи фалшивѣк. є кы дръ Ѩи-

тоиѣ. Того радѣ ѣа самы знаю. тазн ѣкы самы писаю. ѣї
ѣна не зна.

Hârtie: *groasă, sgrobunțoasă.* — *Pecetia aplicată pe verso, la închizătura scrisoarei*: *mare, rotundă, de ceară neagră*: *s'a pierdut.* — *Arch. Brașov, No. 460.* — Pe verso se citește următoarea notiță latină: *Uxor relicta Anthonii arcuficis pute reminiscentiae justificata est contra Petrum sartorem praetextu florenorum leuiendorum qui recepti sint in Moldauia...*»

† Șoltuzilor și pârgarilor din Brașov.

† De la șoltuzul și pârgarii din Vaslui închinăciune la ai noștri prieteni, șoltuzilor și pârgărilor și tuturor bătrânilor din Brașov. Și după aceea iată vă spun vouă despre lucrul lui Petru, care Petru s'a pârât înaintea voastră cu femeea lui Antonie: iar voi le-ați făcut legea, să vie Petru la noi, și cum vom ști așa să vă spunem. Drept aceea, Tomos și Barta, s'au jurat înaintea noastră, amândoi pe sufletul lor și pe botezul lor, că Petru înaintea lor s'ar fi lăpădat de acei florini, ce au fost ai altui Antonie. Drept care cum am știut, așa v'am și scris. Iar alt-fel nu știm.

Tricolici Vornicul.

(c. 1480—1481)

CIX.

† На Трикол дворн, пише моѣ пан Негрити и моѣ
дѣци Ѣани и оучоучати моѣ Мара и оучк моемоу
Мнхоучи и Мисн, такождере оучоуков моемоу. И бра-
тоу ми Никодрк w Ѣасаи и братт ми Драготѣ Тѣмжна-

ноу̀ и Пако и Мило и Козма Моркѵ, бра Сотано, и вѣсѣ мои милн братїамъ ѝ пріателе. Ѝ ѡ сє даю ва веданїе, аже до нинѣшного часѣ ёщє ёсмъ жи, ѝ па ёсмъ къ рѫцѣ гноу̀ Касарабє воёводе та мє дрѫжи шкова, ка м҃ Кѣ порячи. Про то, прашаю ва, не забиванте мене и не лишите ми това цюви загибло, или това коу̀ко коу̀дє, йли скоу̀лицѝ; ѝ цю ви сѣ єсте не сварил за моєю именію до коу̀ мє йметє слышати аже ёсмъ жи, але пратє и милоуитє кони и ковили и шци и свини ѝ оусє това, коу̀ко є. И такождере мене не забивайте, але варє ва сѣ ва види наиаше, та оучините цю ви не загибѣ. Ѝ такождере цюви ёсте знали а же Сота, бра Козми, а ѡ є съ мною жи, до колѣ на ча прїиде. Ѝ милаи Кѣ да оумножи ва лета, ами. Пи. s Трѣговище, Гє.

Hârtie : *groasă, sgrobunţoasă.—Pecetia aplicată în faţă, cu inel* : *mică, de ceară neagră.—Semnul hârtiei* : *un câine fugind. — Arch. Braşov, No. 516.*

† Pan Tricolici dvornicul, scriu doamnei mele Negritei şi copilei mele Neacşăi şi nepoatei mele Mara şi nepotului meu Mihuţă şi lui Misea, aşijderea nepot al meu, şi fratelui meu Ni-

coară din Vaslui și fratelui meu Dragotă Tămășanul și lui Pașco și lui Miloș și lui Cozma Morcul, fratele lui Soltan, și tuturor dragilor mei frați și prieteni. Și după aceea vă dau în știre, că până în ceasul ista sunt încă în viață, și am picat în mâinile domnului Basarab voevod și mă ține ferecat; precum mi-a orânduit Dumnezeu. Drept aceea, vă rog pe voi, nu mă uitați și nu lăsați ca marfa mea să piară, fie marfă câtă a fi, fie sculiștea; și să nu vă certați pentru avutul meu câtă vreme mă veți auzi că sânt în viață, ci prețuiți și miluiți cai și iepe și oi și porci și toată marfa, câtă este. Și de asemenea pe mine nu mă uitați, ci cum vi se va părea vouă mai bine, așa să faceți ca să nu piară. Și așijderea să mai știți că Soltan, fratele Cozmi, apoi el este cu mine în viață, până ce ne-a veni ceasul. Și bunul Dumnezeu să înmulțască anii voștri, amin. Scris în Târgoviște. Ghenarie.

Notițe.

Pe vornicul Tricolici în zadar l-am căutat în documentele lui Ștefan-cel-Mare, dar nu l-am putut afla. Și faptul se explică ușor: nu e vornic mare, ci vornic de gloate. Tricolici vornicul trebue să fi fost prins atunci: «Коли кистѣшла сам тѣрѣцкїи цр҃ъ над нашеи земли = *când a venit însu-și împăratul turcesc împotriva țării noastre*», sau și mai probabil: «Коли пришли Ѧлибег и брат его Скендербег и съ Цапалѣшемъ и поплѣнили нашѣ землю до ѣѣлика лѣсѣ=*când veniră Alibeg și frate-său Skenderbeg și cu Țăpăluș și au robit țara noastră până la lunca cea mare*» (Arch. Stat., doc. din 15 Octombrie 1481 și din 14 Mai 1546, în Secția Istorică). Dintr'un hrisov de a lui Ștefan cel Mare din 4 Februarie 1495 culeg următoarele: Ion Buzatul cu soru-sa Drăgălina, nepoții popei Scolofendrie cum și un alt Ion, fiul lui Vasilie, nepotul popei Dragomir, vând: «Ѳдно село на Ѩлан'к на имѧ с Салче межи Ѥванишь Трикълескъ и межи Гажоане. Та продали слоугѣ'к нашемѣ Томи Салче, сноу Ѩкашка Трикълескъѣ за о злат татарскыхъ=Un sat pe Elan anume în Salce între Ioaniș Tricolescul și între Găjoane. Și l-au vândut — zice Ștefan voevod — slugei noastre lui Toma Salce, fiul lui Ivașco Tricolescul pentru 70 zloți tătărești (Acad. Rom., 137/LII; Uricariul XVIII, p. 72). Poate că Tricolici al nostru să facă parte din acest neam, de fel din Fălciu pe Elan. Atunci Mihuță întâiul nepot poate fi acelaș cu Mihul Buzatul (ibid. doc. din 15 Octombrie 1481; V. și Hasdeu, Archiva Istorică, I, 1 p. 116) iar al doilea nepot identic cu Misea pârcălabul de Chilia, pomenit în hrisovul lui Ștefan cel Mare din 17 August 1483 (Acad. Rom. doc. 85/LIX).

Mircea fiul și Coregentul lui Mihnea I. *)

(1508—1510)

CX.

† Мⷭтию Кⷭжиею Їѡ Мирчѣ воєвода. снⷯ Їѡ Мⷭихе воєводе. Дава гⷭо мⷭ. сїе повелѣнїе гⷭа мⷭ. стмⷯ монатирⷯ Тимѣие, храмⷯ прчтие владичице нашеи Кⷭци и прⷭно дⷭи Мари и сланое ем Ѕсенїе. и wцⷯ егⷯменⷯ, настанникⷯ стмⷯ монатирⷯ ки Истратие, и чекенин ниоко еже живⷯщи вⷯ стмⷯ монатирⷯ, ако да и є Чеⷯрии вⷯси и сⷯ вⷯсо хотарѡ; ноне сⷯ стмⷯ монастирⷯ стара и права wчина и дѣдина еще w дни предедⷯ гⷭа мⷭ старога Мирче воєводе. И хота и є: w доле w где излезе Рⷯпина w Поло докле да ⷯ Жилю, а w тⷯи вода Жилоⷦ. Сего ради и гⷭо мⷭ дадо стмⷯ монатирⷯ, ако да и є вⷯ wчинⷯ и вⷯ оⷯвⷯ. И нин w кого непотѫкновенно. по ре гⷭа мⷭ. Ни. Тⷯдо логофе. ⷯ Корⷯ, мца Ꙋ кⷯ днⷯ, к. дⷯ „ѕиї.

† Îⷭ Ꙋ МИЧЯ ВѠЄВѠ, МАТЇѪ КЖЇѪ ГНⷬ.

Hârtie. — Monogram mic, cu roșu ; pecetia aplicată în față : mică, rotundă, de ceară roșie, cu legenda : «† Їѡ Мирчѣ воєвода, снⷯ (Михчѣ воєвода)».

Archiva Statului, M-rea Tismana, pach. 37. No. 2.

*) *Asupra lui Mircea fiul și coregentul lui Mihnea I vezi notițe p. p. 15—16 și 279—80.*

† Cu mila lui Dumnezeu Iŏ Mircea Voevod, fiul lui Iŏ Mihnea Voevod. Dă domnia mea, această poruncă a domniei mele, sfintei mănăstiri Tismeană, hramul prea sfântei stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu și pururea fecioarei Mariei și slăvitei ei Adormire, și părintelui egumen, năstavnicului sfântei mănăstiri kir Istratie, și cinstiților călugări cari viețuesc la sfânta mănăstire, ca să le fie lor Ceurii toți și cu tot hotarul; pentru-că sânt ale sfântei mănăstiri bătrână și dreaptă moșie și moștenire încă din zilele strămoșului domniei mele bătrânului Mircea voevod. Și hotarul lor este: de acolo de unde ese Rugina din Polog până ce dă în Jiu, iar de aci (mainte) apa Jiului. Drept aceea și domnia mea am dat sfântei mănăstiri, ca să-i fie de moșie și ohabă. Și de către nimeni neclintită, după zisa domniei mele. A scris Tudor logofăt, în Horăști, luna Octombrie a 29-a zi, în anul 7018=1509.

† Iŏ Mircea voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

CXI.

† Млтию Кажею Іŏ Мирчк воєводд, сн҃ъ Іŏ Мнне воєводе. ,Ддка гдⷭ мн, сїѳ повелкнїе гдⷭа мн. Станѕ сѫ рдⷭ мѕ Ніенко и сѫ сноми и. мко ,дд и є ѕ Хⷭ҃ѡ полокнно четврѫти ,де. пене и є страа и прака ѡчина и ,ѵкдина. И ѡ ко: на ѡ полокнно четврѫти ,де. пене и є страа и прака ѡчина и ,дѵина. Но то нмание сѫпренїе пре гдⷭ мн сѫ Аѕина зара ѡкан ѡна: тако гдⷭ мн сѣдн сѫ калтеми и

вол'кри гка ми и глєда книгѕ Вла коєво. Тако наидо, како сѕ извадили сж ві вол'кри, како и є стара и врака wчина и д'кдина. Сего ра и дадо и гво ми, јако да и є кж wчинѕ и вк wхквѕ ни и сново и, и вн5чето и прин5чето и, и нин w кого непстжкновенно, по ре гка ми. Свєтєлие: жѕпа Шѕика дкорин, жѕпа Тѕдо логофе, Синкю спата, Кот'к кит..., Динкѕ коми. Ра' пехарин, Вланкѕ... мца дє. є, к. л'к „зиї.

† Ів Мичя воєво, млтїа кжїа гнь.

Hârtie. — Monogram mic, cu roşu ; pecetia aplicată în faţă : mică, rotundă, de ceară roşie, cu legenda : «† Іѡ Мирч'к воєвода, сн5 Мих'к воєвода.»

Archiva Statului, M-rea Tismana, pach. 4, No. 1.

† Cu mila lui Dumnezeu Iѡ Mircea voevod, fiul lui Iѡ Mihnea voevod. Dă domnia mea, această poruncă a domniei mele, lui Stan cu fratele lui Voicu şi cu feciorii lor, ca să le fie în Hăeşti : din jumătate a patra parte, pentru-că le este bătrână şi dreaptă moşie şi moştenire. Şi din apă : iarăşi din jumătate a patra parte, pentru-că le este bătrână şi dreaptă moşie şi moştenire. După aceea au avut pâră înaintea domniei mele cu Lupşa pentru această moşie ; ast-fel domnia mea am judecat cu dregătorii şi boerii domniei mele şi am văzut cartea Vladului voevod. Aşa am aflat, că au scos-o cu 12 boeri, că le este bătrână şi dreaptă moşie şi moştenire. Drept aceea

le-am dat și domnia mea, ca să le fie moșie și ohabă lor și feciorilor lor, și nepoților și strănepoților lor, și de către nimeni neclintită după zisa domniei mele. Martori: jupân Șuica dvornic, jupân Tudor logofăt, Sibiu spătar, Costea vistier, Diicul comis, Radul paharnic, Vlaicul . . ., luna (Decembrie) 5, în anul 7018=1509.

Iω Mircea voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Ștefan cel Tânăr.

(18 Aprilie 1518—14 Ianuarie 1527)

CXII.

† Кѣлѣмоүномѕ пáнъ маріѕ соүцѕ й два на дѣсѣкте пржгаре ѡ Брашє, прі-
ятєлє нáши добрн.

† Îω Стефа воево, Кжїею матїю гпрж землй Мѡлдаской. Нинѣ гко мй покло кѣлѣмѕномѕ панѕ Аѕкачѕ сѕцѕ Крашєскомѕ й два на дѣсѣкте пакáро, прїятєлє нáши добрн. Литѕ и рече цю ни єте ваша матъ писалй и приláли за рє мита й за рє кете; â ваша матъ добре вѣсте: ико є сїа зела попалѣнена й пожежена й залѣ є пжажена ѡ проклѣтїи Тѕци и Татарѣ, нан пачѣ й Лехй й ѡ Мѕтѣкнѣ. Ялй ваша матъ цю бѣдѣ прилатй кй ка кѕновати волй, â гко мн вѕдємѡ неволйсатй, да кй кило по вашей волй. Я за

рє вєтє, толи сѫ знає и знаємо, цю кѫ є каза ѡ на
слгга вєна гкѕ ми жупа Никоаръ минин. Ѩ на, цю кємо зна-
ти ѡ сєго напрє, ми кємо наричати вишєи мати, ако наши
пріятєле и сусѣдо кънни. И Кѫ да ѕмножи лѣта ва(ше)и
мати.

Ин. Ѕ. Соча, Гє. ла.

Hârtie. — Pecetia aplicată pe verso la închizătura scrisoarei: mare, rotundă, de ceară roşie, s'a perdut. Arch. No. 442.

c. 1526.

† La ai noştri buni prieteni, măritului pan, lui Martin judeţul şi celor 12 pârgari din Braşov.

† Iѡ Ştefan voevod, cu mila lui Dumnezeu domn al ţării Moldovei. Scrie domnia mea închinăciune, la ai noştri buni prieteni, măritului pan, lui Lucaci judeţul Braşovului şi celor 12 păgari. Cartea şi vorbele ce domnia voastră ne-aţi scris şi trimis de rândul vămei şi de rândul veştilor, (bine le-am înţeles). Apoi, domnia voastră bine să ştiţi: că întreaga ţeară este prădată şi arsă şi cu greu a fost încercată de către blestemaţii de Turci şi Tătari, mai apoi şi de Leşi şi de Munteni. Totuşi domniei voastre de ori ce vă va fi voia, trimeteţi încoa ca să vă cumpărăm, iar domnia mea mă voiu nevoi, ca să fie pe voia voastră. Apoi de rândul veştilor atât se ştie şi ştim, cât v'a spus de la noi credincioasa slugă a domniei mele jupânul Nicoară vameşul. Şi iarăşi, ce vom afla de aci nainte, noi vă vom da de ştire domniei voastre, că prieteni ai noştri şi vecini de aproape. Şi Dumnezeu să înmulţască anii domniei voastre.

Scris în Suceava. Ghenarie în 31.

Notițe.

Cartea de mai sus prin cuprinsul, prin ductul scrierei sale și prin pecetia ce poartă este, de bună samă, a lui Ștefan cel Tânăr. Data ei nu poate fi alta de cât anul 1526. Prădăciunile Muntenilor despre cari ne vorbește s'au întâmplat pe la începutul acestui an. Județul Martin căruia este adresată această carte e locțiitorul județului Lucaci. Pe Lucaci Hirscher, acesta-i numele său, il aflăm la 1518 și 1525 subjude, iar la 1526 ca jude. El moare în această calitate la 26 Aprilie 1526 (Quellen zur Geschichte der Stadt Bras-ó, IV: Chroniken und Tagebücher, p. 40). Vameșul Nicoară e, probabil, același cu cel de care ne vorbește cartea lui Petru Rareș dată din Vaslui la 13 Martie 1529. Acest Necoară are de frați pe: Fătul, Toader și Gherasim. Este fiul Dolcinei. (Acad. Rom., doc. 21/XL). — Ștefăniță Vodă sau Ștefan cel Tânăr, a murit la 14 Ianuarie 1527 și a fost înmormântat la M-rea Putna. Soția sa Stana a murit la 8 Februarie 1531 și a fost ingropată la M-rea Curtea de Argeș (vezi notițe p.p. 173, 174).

Antonie Cămărașul de Ocne.

(c. 1552—1560)

CXII.

† Я Ѧто, кѫмараш ѡ Ѻна, пиш покло ѝ жико прїѧтєлє наши, кѫсѣ кѹци ѡ Краше ѝ ѡ кѫсѣ страна Ѻгосконь. По сѝ даваме на знанїе гкѹ кѝ, ꙗко потоми гиѹ нѝ Ѧлеѯадрѹ воєво, како ꙗкѝ кнаѧ ѧ ѣамароки ѝ Тотрѹ кѫ ѐдѝ го: пржкомѹ на пѹкставленїе Ѩѳа Когослова Ѻє. кѕ, ѧ дрѹгоє ѣармаро на сѫко Ѧхаггела Михаила Ноє. ѝ. ѧ трєтїѝ ѣамаро на поклоненїе чтнѝ кѣрига стго ꙗпла Петра Гє. ѕі. ѧ четвръти ѣамаро, третаго нѣлѣк по Паѣк, кѫ Не.

Мироносиц. Й кѫ к҃кѫ҃ на ти дни, а гв҃ви пр҃ндкте сѫ кѵствоу до Тотр҃, й на ти дни ѡвр҃кнте: волови й кравы й сви й рибу й ѡ вѫск҃ что бѫдє ѵ вашєи землѝ. Тако да знайте. Й дрѕгїи дни кє ѕамаро, а гвѕ ви, нє потрѕдн с҃к, нѝцѧ нє ѡвр҃кнте. Сїѫ даваємо на нанїє гв҃ви. Й зрастѧщитє ѡ Гн҃и амн.

Hârtie groasă, sgrobunţoasă. Pecetia aplicată în faţă: mică, cu inel, de ceară albă. Arch. Braşov, No. 505.

† Eu Antonie, Cămărașul de Ocne, scriu închinăciune și viață prietenilor noștri, tuturor neguțătorilor din Brașov și din toate părțile Ungariei. După aceea dăm de știre domniei voastre că a orânduit domnul nostru **Alexandru voevod**, să fie 4 iarmaroace la Totruș pe an: întâiul la Adormirea lui Ioan Evanghelistul Septembrie 26, iar al doilea iarmaroc la săborul Arhanghelului Mihail Noemvrie 8, iar al treilea iarmaroc la închinarea cinstitului lanț al sfântului apostol Petru Ghenarie 16, iar al patrulea iarmaroc, în a treia săptămână după Pasci, în Dumineca Mironosițelor. Și când a fi, la aceste zile, apoi domnia voastră să veniți cu mărfuri la Totruș, și în aceste zile veți afla: boi și vaci și porci și pește și din tot ce va fi în țeara noastră. Așa să știți. Iar în alte zile, în afară de iarmaroc, apoi domnia voastră, nu vă mai osteniți, nimic nu veți afla. Aceasta dăm în știre domniei voastre. Și fiți sănătoși întru Domnul, amin.

Constantin Tăulul Rostistrul staroste de Cernăuți.

CXIII.

Ваше милоти́ пане в'кро кланяє сѧ и взаєне здоровꙗ
доброго жичи ѡ Гда Бга, ваше милости. Ипше ми тѕ
ваша милость ѡ єнѕ шкапѕ за которꙋю кѕ порꙋкою Ночю
Дари, а Дари повидає же тѕ ваша мило за тримаї волꙗ
ѡ него за тꙋю шкапѕ, а гнк мѕ вищ зде ши флори то,
а є wперє ваше за тꙋю шкапѕ. Я хо ки не ѡ да, то тоди
кѕло ёго wперати, коли та кѕ ѕ ваш зелк; а ѕ боги люде
не трєба забирати. Я єли ѕ ваше зелк такаꙗ прада то
коно, того ѕ бого чловк'ка не токо забрати але и к
кади гадѕ ѕсадити. Я за ти кланяю сѧ.

† Всего добра зꙗлнви. † Котати Тѫлѕ Ротистрѕ, ста
роте Ченꙗки.

Hârtie.—Pecetia aplicată cu inel: mică, rotundă, de ceară roșie.
Archiva Bistriței No. 202.
Finitul sec. XVI.

Domniei voastre pan birău mă închin și la rându-mi vă doresc sănătate bună de la Domnul Dumnezeu, domniei voastre. Imi scrieți aci domnia voastră despre o gloabă pentru

care a fost chezaș Voiciul Darie, iar Darie spune că domnia voastră i-ați luat trei boi pentru acea gloabă, iar domnul vostru a luat 6 florini pentru aceia, iar 5 i-ați oprit voi pentru aceia gloabă. Dacă nu voiați a-i-o da, aceia trebuia atunci să opriți de la el, când a fost acolo în țara voastră; dar de la oamenii săraci nu trebue să luați. Apoi dacă în țara voastră e astfel cu dreptatea, aceia volnic fie; dar atunci de la omul bogat nu numai atâta să luați, dar și la închisoare pe gazdă trebue s'o puneți. Apoi pentru aceasta mă închin.

Notițe.

Scrisoarea de mai sus face parte din scrisorile Bistriței din Transilvania. Tot aci dau în rezumat încă alte două. Prima e o copie de scrisoare din arhivul Castelului din Sluțk. Poartă data de Joi, anul 1568, Februarie în 26. Se vorbește întrânsa de doi cai cu rădvan, cu toate acareturile rădvanului, cu instrumente chirurgicale, drese vrăcești și bărbierești, cutioare de prafuri și alifie cu chichițele lor, etc. Se mai vorbește de o îndatorire a Castelanului față de un Ganos Furtunat din Tirulica, originar din Planiște din țara Cehiei, care umblase pe la Constantinopol, etc., etc. Scrisoarea a doua fără dată, e prin ductul scrierii sale de la finitul sec. 16-lea și poartă următorul conținut: «Iată cine sunt Barbier Jurjea, Petru, popa Ion și Sima, sunt patru frați primari. Scriem lui Alce Andreiaș, Ghes Andreiaș, Iacob cel bătrân, Gherțig Andreiaș, Lev Laiță Grebu și lui Oraș, că noi fiind învrăjbiți, oamenii buni ne-au împăcat. Iar tu Andreiaș prin credința ta și chezășia ta, tu ai perdut pe nepotul meu și încă ai perdut pe femeia Margă și chiar capul meu voit-ai a-l perde. Și acum vă scriu să-mi plătiți pe nepot și pe Marga femeia mea cu chezășia, iar voi nu plătiți, ci așteptați, ziua și noaptea, aceia ce ați făcut nepotului meu, tot așa așteptați voi, ziua și noaptea, să mă perdeți, pe credința voastră. Acesta e mâna dreaptă a lui Râșmon. A luat cu bine un boloboc de vin, vinul nu l-a dat. Credincios averii mele a-și fi să stau în pace?!» Scrisoarea e scrisă de Groziv David diacul.

Inscripţii slave de la mănăstirea Dealului.*)

Vladislav voevod.

(Ianuarie 1447—22 August 1455)

I.

† Пр҃кстави сѧ Іѡ Кладиславъ воєводъ. в. лѣт҃. ѧщ҃г, мца Ѧвгѹ҃ кв҃ днь. И сътвори сь каменъ къ дни Іѡ Н҃гое воєвода: сътвори Барбѹ҃ банъ и Пръвѹ҃л дворникъ и съ братїам ихъ, сновы Н҃гое Краиовскы, понеже и Кладиславъ воєвода и подигнѹ҃ властєли.

«† A răposat Iѡ Vladislav voevod, în anul 6963=1455, luna August a 22-a zi. Şi s'a făcut această piatră în zilele lui Iѡ Negoe voevod: au făcut-o Barbul Banul şi Pârvul vornicul şi cu fraţii lor, fii lui Neagoe din Craiova, căci şi Vladislav voevod i-a făcut boeri.

Notiţe.

Fraţii Craioveşti, fiii lui Neagoe, sunt: Barbul, Preda, Pârvul, Danciul, Negoiţă, Radul şi Drăghici. (Vezi asupra lor şi a rudelor lor notiţele p. 39, 61, 238, 239, 254). Barbul banul are de soţie pe Negoslava. (Arch. Stat., M-rea Bistriţa, pach. 1, No. 6). Cu Negoslava a avut de fiică pe Ilinca. Negoslava are de soră pe Calina din care se trage Pană Rătescu. Fraţii Craioveşti au de soră într'altele şi pe Neaga măritată după Basarab cel Tânăr (Ţepeluş) din care s'a născut Neagoe voevod. cf. Spomenik, XXXVII, p. 44 (ms. din Sofia) şi N. Iorga, Studii şi Documente III, p. XLIV. Basarab cel Tânăr are de cumnat pe Stanciul şi de soră pe Anca (vezi doc. din 17 Noemvrie 1479, la Arch. Stat., secţia istorică).

*) *Inscripţiile de mai sus, sunt date şi în notiţe, dar fiind-că s'au strecurat oare cari mici erori, pentru exactitate le mai reproduc odată.*

Vlad cel Tânăr.

II.

† Вѣ лѣ́тѡ ,ѕ҃к҃, м҃ца Генвар҃а к҃г. Пр҃ставѝ сѧ рабъ К҃ѿи Ꙗѡ Вла воєвода, братъ Ꙗѡ Рáдвла воєводи, сн҃ъ предобраго ѝ великаго Ꙗѡ Вла воєводи; ѝ вѣ ѕ҃і лѣ́т вѣзраста, сѣдѣ на пр҃столѣ цр҃ствїа и цр҃ствова л҃т҃. а҃ и м҃ца ѳ҃ и пол. Ѝ прѝде г҃нъ Ꙗѡ Басараба воєвода ѝ сраженїю бившѳ т҃ѡсѣче главѳ Ꙗѡ Вла воєво вѣ гра Бѳкѳрещи.

† În anul 7020=1512, luna Ghenarie 23. A răposat robul lui Dumnezeu Iѡ Vlad voevod, fratele lui Iѡ Radul voevod, fiul prea bunului şi marelui Iѡ Vlad voevod; şi într'al 16-lea an al vârstei, şezu pe scaunul domnesc şi domni un an şi 9 luni şi jumătate. Şi a venit domn Iѡ Basarab voevod şi fiind luptă au tăiat capul lui Iѡ Vlad voevod în cetatea Bucureşti.

Caplea, fiica lui Vlad Călugărul.

III.

† Пр҃ставѝ сѧ раба (К҃ѿа) Капл҃ѣ, дѣщи Ꙗѡ Влада воєводи и сестра Ꙗѡ Рáдвла воєводи и гна Ꙗѡ Влáда великаго воєводи, бившꙗ жѳпаница Богдáна великаго двóрника, вѣ лѣ́то ,ѕ҃ѳ҃ї, мєсеца Февроарїа к҃а д҃нь.

Răposat-au roaba lui Dumnezeu Caplea, fiica lui Iŏ Vlad voevod și sora lui Iŏ Radul voevod și a domnului Iŏ Vlad marele voevod, fost-a jupăneasa lui Bogdan mare'e dvornic, în anul 7019=1511, luna Fevruarie în a 21-a zi.

IV.

Сн нагробноѥ камень сътвори и оукрасн гжа Маргита сна своѥм Іŏ Михаила Могила воѥво и гнрк земли Молдаско, снк Симеѡ Мгила воєвон. И конц житїе его ест мѣсть Трговиштє, и погрѣбань бы здѣ вѣ стѣй цркви вѣ Дѣскон ѡбитѣ при дни благочтиваго гнрѣ Іŏ Роу воєво, внка Касарава воєвода и гитвовѣ вѣ мѣсто ѡц҃ство є г мцн, бы жѣ вѣсѣ жтїе діє є. лѣ. ѕі. и но, к. лѣѡ зрсї, мца де. кз.

Această piatră de pe mormânt au făcut-o și a împodobit-o doamna Marghita fiului său Iŏ Mihail Moghilă voevod și domn al țării Moldovei, fiul lui Simeon Moghilă voevod. Și sfârșitul vieței lui e în locul Târgoviștei, și a fost îngropat aci, în sfânta biserică, lăcașul Dealului, în zilele bine cinstitorului domn Iŏ Radul voevod, nepotul lui Basarab voevod, și a domnit în locul părintelui său 3 luni, și a fost tot firul zilelor lui 16 ani și jumătate, la anul 7116=1605, luna Decemvrie în 27.

Notiţe.

M-rea Dealului este vechie (vezi notiţele p. 211), ea a fost refăcută în anul 1500 de către Radul cel Mare: «*O zidise — spune viaţa lui Nifon — den temelie în domnia sa, tot de piatră cioplită, şi stâlpii uşilor şi ferestrele tot de marmură, cum se vede şi acum biserică frumoasă şi minunată, iar a o zugrăvi el n'au apucat, ce apoi s'au zugrăvit cu porunca lui Neagoe vodă cu văpsele şi cu aur*» (ed. Erbiceanu, p. 58-9). Acelaş lucru îl mărturiseşte însu-şi Neagoe voevod în hrisovul său dat acestei mănăstiri (Arch. Stat., în Secţiunea Istorică).—Mihail sau Mihailaş Movilă nepotul lui Eremia voevod, a luptat pentru tron împotriva vărului său Constantin Movilă. Constantin a fost învins în lupta de la Ştefăneşti la 19 Decemvrie 1607. Puţin după aceea Mihăilaş şi a dat obştescul sfârşit, de durere. Asupra unchiului său Eremia voevod vezi notiţele p. 206. El a avut de fii pe: Constantin, Alexandru şi Bogdan, iar de fice pe: Maria, Ecaterina, Irina şi Zamfira.

Inscripţiile slave de la Mănăstirea Vierăş.*)

Albul clucerul.

I

† Прѣставѝт сѧ жѕпанъ Ѧлвоу҃ великїи ключа, дѧ сѣ
зна́ѣт, кѫда є дошє Ѩ воєво ѝ сѫ войска ѝ сѫ прѣ-
лазиѣнїє на гавѕ гноу҃ нашемѕ: Ѩ Ѧлєѯадрѕ воєво, кѫда
хотѣ вра гноу҃ ѥмоу҃ Ѩ Пе́трѕ воєвода оу҃лѣзнѫти грѫ
ѕ земли Молоѣскоѣ сѫ скиптроу҃ црѣѕ, тога кѫси вѣрни
волѣ гноу҃ є wставили ѥго загноу҃ти гла ѥмоу҃, ѩнако

*) *Asupra Mănăstirei Vieroş şi a inscripţiilor de acolo cf. şi art. d-lui General P. V. Năsturel în Revista Albina VIII, No. 3, 14 şi 15.*

с̄ с̄ м̄ а̄ ж а̄
ИѢ ВѢ'ЛО, КА́КО Є СА Ѣ̂К СѢ̂ТЕЛѢ. А̂ЗЪ НЄ СМЪ ЗАВОРАИ
к с̄ м̄ а̄ ж с̄
ҮА'ВА ГВОҮ· Є̂МОҮ·, НЪ СА ВРАТИ АНЦА ВЪ ВРАЖМАСИ ГВОҮ·
а̄ м̄ с̄ ѕ и х
Є̂МЅ̂ Й СѪТВОРИ СА ПОЛЗЖ ГЛАВОҮ· ГВОҮ· Є̂М, И ТАКО СКОЧА
с̄ а̄ д̄ т
СѪ, МЦ А̂ПРИА КД ДИ, ВѪ СТЖѪ Ѳр̀Ѣ Й ТѢКЖЇОМОҮ· АѢ.
з̄п̄в̄. Й̂ а̄ вӣ со им̄ тога годиНЇ кг̄.

Această inscripție se află în fața altarului lângă stâlpul din dreapta cum întri. Dedesuptul inscripției, Albul clucerul, e reprezentat călare pe un cal ager, cu coif în cap, cu buzduganul în mână cu mantia-i fluturând în vânt. Simbol al vitejiei sale.

† Apus'au jupan Albul marele clucer, să se știe, când a venit Ion voevod și cu oastea și cu viclenie asupra capului domnului nostru Iō Alexandru voevod, când a vrut fratele domniei sale Iō Petru voevod a intra domnitor în țeara Moldovei cu sceptrul împărătesc, atuncĭ toți credincioșii boeri ai domniei lui lăsatu-l-au așĭ pierde capul lui, alt-fel n'a fost, precum unul Dumnezeu martor este. Eu n'am uitat pâinea domniei lui, ci singur mi-am întors fața la vrăjmașii domniei lui și făcutu-m'am pavază capului domniei lui, și așa m'am sfîrșit în luna Aprilie a 24 zi, în sfânta Miercurea în cursul anului 7082=1574. Și am avut atunci ani 23.

Notițe.

Despre moartea vitejească a lui Albul marele clucer ne vorbește însu-și Alexandru voevod într'un hrisov al său dat din București la 30 Ghenarie; data de an lipsește. Iată acel pasagiu: «*Iar după aceea, în timp când ne a lovit pe domnia mea Ioan vodă cu Moldovenii cu înșelaciune pe la Focșani, pe când a avut fratele domniei mele Ioan Petru vodă a intra la domnia țerei Moldovei, atunci am văzut domnia mea dragostea boierilor și a vitejilor domniei mele; și apoi mai mare dragoste am văzut de la*

cinstitul dregător al domniei mele de mai sus zisul jupân Ivaşco vel vornic, şi de la fratele lui cinstitul dregător al domniei mele jupân Albul vel clucer, ce nici unul n'a făcut; fiind foarte bucuroşi a'şi pune ei capetele lor pentru capul domniei mele; şi dacă nu s'ar fi întors ei îndărăt atunci în oastea moldoveană cu suliţele, de au apărat capul domniei mele, apoi capul domniei mele ar fi căzut; şi în acea ocasiune cinstitul dregător al domniei mele jupân Ivaşco vel vornic a scăpat din războiu rănit; iar cinstitul dregător al domniei mele jupân Albul vel clucer şi a lăsat capul său acolo la vadul ce se zice Râmna lângă satul Jiliştea, pentru capul domniei mele, prezum singur Dumnezeu este martor şi e adevărat». B. P. Hasdeu, Arch. Ist., 1, 1; 39—40.

Erina, fiica lui Miloş voevod.

II

† Прѣставѝ господжа Ерѝна, дъщера покоѝнаго Їѡ Мѝлѡ

воиво ѝ сѣпрѣгницѧ велика храбора Ѧлеѯѧндрѹ великомѹ

ключа, вѫ вѫсѣ добрѣ дѣлѣ хртиаство ѕкрашеномѹ вѫ,

дни благочитиваго Їѡ Ѧлеѯѧндрѹ воиво, в. лѣѳ ,зп.,*)

Ф. ѕ. днь.

Această inscripţie se află în faţa altarului lângă stâlpul din stânga cum intri. E săpată în marmură albă, e bine păstrată.

† Apus-au doamna Erina, fiica răposatului Ion Miloş voevod şi soţia mareluĭ viteaz a Albuluĭ marele clucer, ce'ui înfrumuseţat întru toate faptele bune ale creştinizmului, în zilele bine cinstitorului Ion Alexandru voevod, în anul 7084=1576. luna Februarie a 6-a zi.

*) *Asupra datei de mai sus este de observat că, după cifrele «ѯп» urmează un spaţiu gol pe care trebuia săpată ultima unitate, dar care nu s'a săpat. Unitatea e, probabil, «ѧ = ѣ» şi ca atare citim anul 7084=1576. Atributul de „mare viteaz" Albul clucerul nu l-a căpătat de cât în urma morţii vitejeşti de care s'a învrednicit în anul 1574.*

Rodea logofătul.

III

Прѣстави жоупа Родѣ логофѣ, въ лѣ зпѣ, въ дни
благочитиво Іѡ Алеѯадрѫ воево. И что є има стежаніе
мало мно, село, места, води.., и приложе стом монас-
тирѫ Виро, Гтѣ Вѫвеніе. Кто се покѫси по моє смр-
рѫти ѡ(з)єти что ѡ стго монастир, да є прокѣ ѡ Ба
и ѡ тни стїѫ ѡца, амн.

Această inscripție se află la intrare, în partea stângă.

Apus-au jupân Rodea logofătul, în anul 7085=1577, în zilele bine-cinstitoruluĭ Iѡ Alexandru voevod. Și tot ce a avut de agoniseală mult puțin, sate, locuri, mori, le-a adaos sfântei mănăstirĭ Viroș, sfântei Vovedenii. Cine va cuteză după moartea mea a lua ceva de la sfânta mănăstire, să fie blestemat de către Dumnezeu și de ceĭ 318 sfinți părinți, amin.

Necula Leurdeanul.

IV

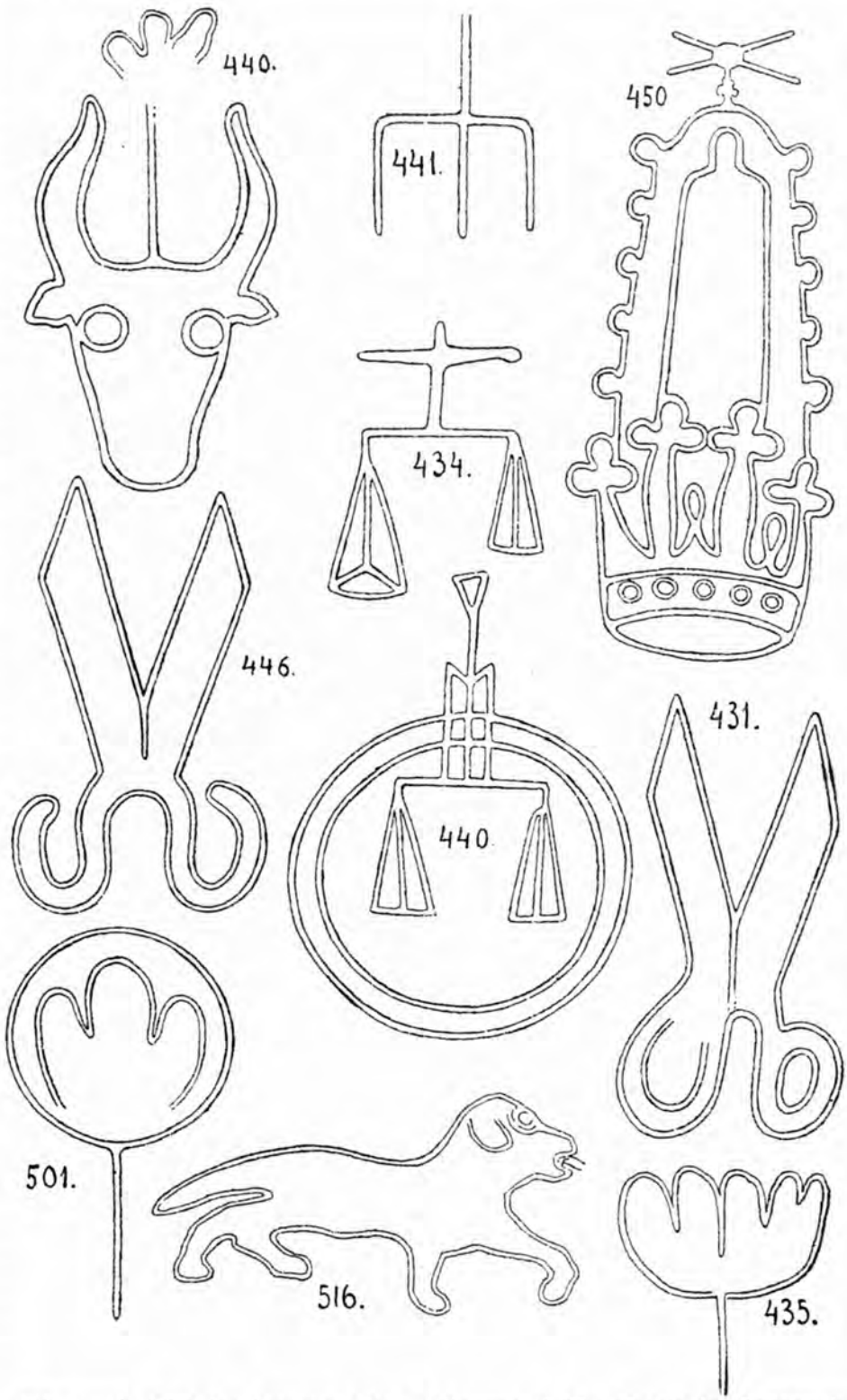
† Прѣстáви рабъ вжю Нйкѫлà, снъ жпа Строѣ лѡ, й
мати є Виша, внок жпа Фотà по й жѫни є Стàна.

*) *Citirea «Родѣ» este probabilă.*

Й прѣвн вѫ дни благочестивомъ и Хр҃столюбивомъ гдⷭ нашемъ Їѡ Мт҃ коко, вѫ лѣ ѕрмв, егда бистъ ѡтцъ его вѫ Лѣвшиское земле вѫ конско, мца Ѳк. вѫ ѕ дни.

Această inscripție se află la intrare, în partea stângă.

Apus-au robul lui Dumnezeu Necula, fiul jupânului Stroe logofătul și al mamei lui Vișa, nepotul jupânului Fota postelnicul și a jupâniței luĭ Stana. Și a răposat în zilele bine cinstitoruluĭ și de Christos iubitorului domn al nostru Iѡ Mateiu voevod, în anul 7142=1633, când era părintele său în țara Leșească la oaste, în luna lui Octombrie în 6 zile.

Filigranele hârtiilor documentelor moldovenești din Arhivele Brașovului.

Pecetia lui
Neagoe voevod

Pecetia lui
Vlad Țepeș

Pecetia lui
Neagoe voevod

Pecetia lui
Vladislav voevod

Pecetia lui
Radul cel Frumos

Pecetia lui
Radul cel Mare

Pecetia lui
Vlad cel Tânăr

Pecetia lui
Neagoe voevod

Pecetia lui
Vlăduță

Pecetia lui Mihai Viteazul

Pecetia lui
Vlad Vintilă

Pecetia lui
Radul de la Afumați

LEGENDELE PECEŢIILOR STAMPATE

Radul cel Frumos

«† ІѠ РѧДѪЛЬ ВОЄВОДЯ, ГНЬ ЗЄМЛИ ѪГРОВЛЯХЇИ=Iѡ Radul voevod, domn al ţării Ungrovlahiei».

Vlad Ţepeş

«† ІѠ ВЛѧД ВОИВОД, МЛТІЮ БЖІЮ И ГОСПОДИН ЗЄМЛИ ѪИГРО=Iѡ Vlad voevod, cu mila lui Dumnezeu şi domn al ţării Ungrovlahiei».

Radul cel Mare

«† ІѠ РѧДѪЛ ВОЄВОДЯ, МИЛОСТІЮ БЖІЄЮ И ГОСПОДИН=Iѡ Radul voevod, cu mila lui Dumnezeu şi domn».

Vlad cel Tânăr

«† ІѠ ВЛѧДЬ ВОЄВОДЯ, МИЛОСТІЮ БЖІЄЮ ГОСПОД=Iѡ Vlad voevod, cu mila lui Dumnezeu domn».

Neagoe Basarab

1) «† МЛТІЮ БЖІЮ ІѠ ВѧСѧРѧБѧ ВОИВОДЯ И ГНЬ=Cu mila lui Dumnezeu Iѡ Basarab, voevod şi domn».

2) «† ІѠ ВѧСѧРѧБѧ ВОИВОДЯ, МЛСТІЮ БЖІЮ ГОСПІЮ И ГОСПОДИНЬ=Iѡ Basarab voevod, cu mila Domnului Dumnezeu şi domn».

3) «† СЬТВОРИ СѠ СИ ПЄЧѧТНИКЬ (ѠТ) ГДИ ВЛѧГОВѢРНИ ІѠНѦ ИѢГОЄ ВОЄВОД=Făcutu-s'a aceastá pecetie de drept credinciosul domn Ioan Neagoe voevod».

Vladislav voevod

«† ІѠ ВЛЯДИСЛАВЪ ВОЇВОДА, БЖІЮ МЛТІЮ И ГОСПОДИНЪ=Iω Vladislav voevod, cu mila lui Dumnezeu și domn».

Radul de la Afumați

«† ІѠ РЯДЪША ВОЇВОДЯ НОВЯГО И ГНЪ ВЛЯШКЪІ=Iω Radul voevod cel nou și domn român».

Vlad Vlăduță

«† СІИ ПЄЧЯТ ІѠ ВЛЯДЯ ВОЇВОДЯ МЛЯДІИ И ГНЪ=Această pecetie (c) a lui Iω Vlad voevod cel Tânăr și domn.»

Vlad Vintilă

«† ІѠ ВЛЯД ВОЇВОДЯ. СНЪ РЯДЪША ВОЇВОДЯ И ГНЪ=Iω Vlad voevod, fiul lui Radul voevod și domn».

Mihai Viteazul

«† И МЛК ЖЄ МЛРДІЄ=și rugă și milostenie † ІѠ МІХЯИЛЪ ЎГРОВЛЯХІСКОІ. ВОЄВОД ДРДЪЛСКОІ И МѠЛД ЗЄМЛІ=Iω Mihail (domn) al Ungrovlahiei, voevod Ardealului și al țării Moldovei».

NOTIȚE.

Legendele peceților de mai sus se citesc și în cuprinsul cărții, unde în parte se publică și documentele la cari sunt aplicate. — Legenda exactă a pecetii lui Teodo-ie voevod (vezi p. 26 doc. X), este următoarea: «† МЛТІѠ БЖІѠ ІѠЯ ѲЄѠДОСІЄ ВОЄВОДЯ И ГНЪ = Cu mila lui Dumnezeu Ioa(n) Teodosie voevod și domn». — Pecetia lui Radul vodă de la Afumați cu atributul de «НОВЯГО=cel Nou», afară de documentele citate la p. 51, se află aplicată și pe cele următoare: 22 Noembrie 1525 (Arch. Stat., Episcopia Argeș, pach. 2 bis, No. 2); 10 Septembrie 1527 (Arch. Stat., M-rea Bistrița, pach. 44, No. 2); 2 Septembrie 1528 (Acad. Rom.) și 29 Octombrie 1528 (Arch. Stat., M-rea Govora.

pach. 9, No. 2). — La pagina 68, doc. XXVI, legenda pecetii nu s'a citit şi documentul s'a atribuit greşit pe sama lui Radul vodă Paisie. Documentul este de la Radul vodă cel Frumos; legenda pecetii e cea următoare: «† ІѠ РѦДꙋЛЪ ВОѲВОДѦ. ГНЪ ЗѲМЛИ ѮГРОВЛѦХИ=Iѡ Radul voevod, domn al Ţării-Ungrovlahiei».—Legenda exactă a pecetii lui Roman II, fiul lui Alexandru cel Bun (vezi p. 98, 99, doc. XLII), este: «† ПѲЧѦТЬ РОМѦНЬ ВОѲВОДЬІ=Pecetia lui Roman voevod». De aşijderea pecetia lui Ştefan cel mare la p. 122, 123, doc. XLVII: «ПѲЧѦТЬ СТѲФѦНѦ ВОѲВОДЬІ=Pecetia lui Ştefan voevod».—La pecetia lui Mihai Viteazul descrisă la p. 292, adaog şi pecetia inel; ea poartă următoarea legendă: «† ПѲРСТНЬ ІѠ МИХѦИЛ ВОѲВОДѦ=Inelul lui Iѡ Mihail voevod» Arch. Stat., M-rea Cotroceni, pach. 59, No. 10.

INDICE DE NUME PROPRII

NOTĂ. — Numirile, cari se repetă prea des în coprinsul cărții, nu le-am extras.

A fumați (satul) 51.
Agram 129.
Alba Iulia 84.
Albania 128-130, 228.
Albul clucerul Golescul 80, 279, 228-330.
Albul spătarul 119, 121 (stolnicul) 240, 241.
Albul, boerul lui Alexandru Aldea 14, 211, 212, 214, 216, 219.
Alce Andreiaș 324.
Aldea, din Pârșcov 252, 253,
Alexandra, fiica lui Mircea Ciobanul 243.
Alexandria din Egipt 56.
Alexandria, fiica lui Ștefan II 87, 98.
Alexandru - Aldea, fiul lui Mircea cel Bătrân 3, 209-220, 309
Alexandru, fiul lui Mircea, nepotul lui Mihnea cel Rău 16, 35, 61, 62, 80, 81, 83, 244, 276, 278, 279-282, 284-286, 298, 303, 307, 328-331.
Alexandru, fiul lui Harvat logofătul 37.
Alexandru cel Bun, fiul lui Roman voevod 87, 88, 91, 92, 97-101, 103, 105, 108, 109, 111, 112, 114, 115, 117, 120, 147, 148, 164, 221, 223, 225, 226.
Alexandru, fiul lui Ștefan II 87, 98.
Alexandru, fiul lui Alexandru cel Bun 88, 226.
Alexandru-Alexandrel, fiul lui Iliaș voevod 87, 88, 100, 112, 115, 121.
Alexandru, fiul lui Petru III Aron 116.
Alexandru, fiul lui Ștefan cel Mare 147, 148, 150-152, 185.
Alexandru, fiul lui Olobei 148.
Alexandru Lăpușneanu (în călugărie Pahomie monahul) fiul lui Bogdan Vlad 159, 163-165, 168, 175, 183, 184, 194, 196, 275, 321, 322.
Alexandru voevod 160.
Alexandru, fiul lui Eremia Movilă voevod 206.
Alexandru, fratele lui Mihne Turcul 275, 281.
Alexandru Dimitrie, 280.
Alexandru Iliaș voevod 282, 305.
Alexandru Macedon 300.
Alexeni 209, 211.
Alexie din Trapezunt 148.
Alibeg 276, 278.
Alibeg, fratele lui Skenderbeg 315.
Amasia 22, 23.

Amlaș 9, 231, 235 (Amlaș și Făgăraș) 296.
Anna-Neacșa, soția lui Alexandru cel Bun 87, 88, 97, 225.
Anna, fiica lui Alexandru cel Bun 87.
Anna, soția lui Manoil Mangup 148.
Anna 148.
Anna, fiica lui Petru Rareș 158-160.
Anna, fiica lui Bogdan Vlad 168.
Anna, soția lui Vladislav voevod (1523-1525) 255.
Anna, soția lui Vasile Ciolhanschi 275.
Anca, sora lui Basarab cel Tânăr 325.
Anca, soția lui Vlad cel Tânăr sau Vlăduță 5, 246.
Anca, din Coiani 61-63.
Anca, nepoata lui Radul cel Mare 65.
Anca, fiica lui Mircea Ciobanul 243.
Anca, nepoata Dobrei 245.
Anca, soția lui Vlad-Vlăduță 246, 247.
Anca, soacra lui Dragomir logofatul 303.
Anca, fiica lui Jitian 241.
Ancuța, soția lui Nicolae-Petrașcu voevod 304.
Anastasia, mama lui Alexandru cel Bun 87.
Anastasia, fiica lui Alexandru cel Bun 87, 88, 225.
Anastasia, fiica lui Iliaș voevod 88.
Anastasia, (țarina) 148.
Anastasia (M-rea) 163.
Anastasia, soția lui Bogdan Vlad 168.
Anastasie, episcopul de Vad 169, 170.
Anastasie, egumenul Galatei 273.
Andreiaș 219.
Andreiaș (craiul) 306.
Andreica din Feldioară 192, 193.
Andrei hatmanul 273.
Andrei postelnicul 269-272.
Andrei banul (călugarul) 293.
Anghelina, fiica lui Neagoe Basarab 19, 173, 174, 267.
Anghelina doamna 160.
Anghelina, fiica lui Lăpușneanu 164, 274, 275.
Anghelina, soția lui Gligorcea vornicul 202, 203.
Anglia 274.
Aninoasa (M-rea) 285.
Antemia, fiica lui Alexandru Lapușneanu 164, 274, 275.
Antemia, fiica lui Mateiaș logofătul 178.
Antim Ivireanul 9.
Antonie 312, 313.
Antonie cămărașul de Ocne 321, 322.
Antonie Lungul 219.
Antonius, fratele lui Kendi Freuți 84.
Apațea 156-158.
Apostol (sau Curt SalamCeauș), fiul lui Iane banul 297.
Arfa 239.
Argeș (M-rea) 243, 264-267, 321.
Ardeal 154, 155, 186, 187, 213, 215, 217, 291, 292, 304, 306, 307.
Ardeleni 3.
Arnota (M-rea) 302.
Argeș (Curtea de) 3, 52, 174, 241, 242.
Aslan 243.
Avram 148.

Babele (schitul) 240.
Bâcău 89, 99, 145, 146, 152.
Baciul județul, din București 281.
Badea 247.

Badea 238.
Badea Aiaz 259, 263.
Badea Cocorescu 246, 247.
Badea gramaticul 302.
Badea, fratele lui Udrea banul 308.
Badea, fiul lui Badea logofătul 65.
Badea logofătul, din Falcoi 65.
Badea paharnicul 10, 234, 236, 250, 251.
Badica comisul 253, 254.
Bahna 237 (schiștea) 249-251.
Baia 299.
Baia din Transilvania 309.
Baia 87, 88, 299.
Balea paharnicul, ginerele lui Radul Paisie 65.
Balea spătarul 303, 304.
Bălășești 123, 221, 224.
Balenii (boerii) 10.
Bălești 237, 238.
Bălteni 3, 4, 308.
Balint 219.
Baltatul ușier 188-190.
Balibeg 32.
Bănești 244, 245.
Bărbătești 238.
Barbier jurjea 324.
Barbul Detcovici postelnic 4.
Barbul banul 10, 39, 61, 234, 236, 238, 239, 250, 251, 254, 325.
Barbul, fiul lui Badea logofat 65.
Barbul, fiul lui Preda banul 4.
Barbul paharnic 211, 212.
Barbul, ginerile lui Mircea Ciobanul 243.
Barbul, fiul lui Danciul vornic 302.
Barbul, fiul lui Staico logofăt 6.
Barbul postelnic, fiul lui Stanciul spătarul 83.
Baratul, v. Martinuzzi 165.
Bârcan vistierul 306, 307.
Bârna (valea) 192, 193.
Barovius 288.
Barta 312, 313.
Bârlad 310, 311, 184, 184, 185.
Bârladeni 311.
Bârsa 92, 93, 96, 100, 103, 105, 108, 116, 120, 156, 157.
Barticulești 308.
Basarab cel Bătrân 4.
Basarab cel Tânăr 9, 18, 19, 141, 144, 145, 241, 314, 315, 325.
Basarab, fiul lui Dan II, 19, 122, 220, 238.
Basarab Pretendentul 294, 307.
Baslea Pârgar 74, 75.
Bașia 89-91.
Bașoteni 221, 224.
Batar Ștefan 136, 137.
Benetta sau Benedetta, soția lui Parvul clucer 280.
Belgrad din Serbia 32, 130.
Belgrad din Transilvania 302.
Berivoe 3.
Bica Andreiaș 83, 84.
Bielski, cronicar polon 185.
Biltul, boer al lui Neagoe Basarab 276, 278.
Bistrița (M-rea) din Oltenia 240, 256, 257, 261, 262, 293, 305, 325.
Bistrița (M-rea) din Moldova 4, 87, 88, 145-147, 163, 164.
Biserica Domnească din Târgoviște 244.
Birtălan diacul 156-158.
Bitvar, v. Buda 12, 13, 101, 103, 106, 109, 117, 120, 173.
Bizantini 220.
Boba, fiica lui Radul cel Mare 242, 244, 245.
Bocotan comisul 78, 79.
Bojidar, tatal lui Dumitru Iogofătul 75.
Bojin 62.
Bogdan II, fiul lui **Alexandru** cel Bun 87, 88, **98, 110, 111,** 115, 147, 223.

Bogdan, fiul lui Ștefan cel Mare 147, 148, 163, 164, 167, 168.
Bogdan, fiul lui Alexandru Ștefan 185.
Bogdan, fiul lui Petru Rareș 158 160.
Bogdan, fiul lui Alexandru Lăpușneanu 164, 193-196, 200, 201, 203, 269, 271, 274, 275.
Bogdan, fiul lui Eremia Movilă voevod 206, 328.
Bogdan Vlad, fiul lui Ștefan cel Mare 13, 147, 149, 173. 174, 196.
Bogdan, fiul Neanciului 7.
Bogdan spătar 234, 236.
Bogdan vornicul 6, 326, 327.
Bogatul (lacul) 168.
Bobești 308.
Bogza 204.
Bolovan 10.
Borași 16, 316, 317.
Bordon, v. Vidin 13.
Botoșani 158.
Boța 219.
Borcioiul 303.
Bozen în Tirol 274.
Brăila 139-144.
Brăileni (boerii) 140, 141.
Bran (pasul, vama, muntele) 217, 34, 35, 54-56, 288.
Bran, boerul lui Vlad Călugărul 237, 238.
Branești 238.
Bratul popa 15, 16.
Bratul scriitor, din Negești 265, 266.
Bratul Vâlcu 267.
Brătiești 237.
Bucovăț 242, 280.
Bucovățul Nou (M-rea) 280.
Bucovina 115.
Bucium vistier 149, 150.
Budac Ianaș, biroul Bistriței din Transilvania 308.
Budești 9, 10.
Bulesauții 221, 224.
Bulgaria 311.
Bulgari 126, 127, 129, 223, 227.
Burgio, nunțiu apostolic 32 173.
Buzaieni (boerii) 141, 143, 144.
Buzești (boerii) 56.
Buzeu 142, 143, 215, 217, 281, 294.

Caise-Catun, fiica lui Mihnea Turcul 281.
Calea, soția lui Detco armașul 62
Calciu scriitorul 211, 212.
Calea 285.
Calea, fiica lui Danciul vornicul 302-304.
Calina, sora Negoslavei 325.
Calinichia, mama lui Mircea cel Bătrân 3.
Calotă banul 302.
Calotă Cocorescu 246, 247.
Calotă slugerul, fratele lui Dobromir 299, 300.
Calotă vistierul 234, 236, 250, 251.
Căineni 233, 236.
Căltuna, mama lui Mircea Pretendentul 141, 144.
Comanii 35.
Câmpulung din Moldova 174, 175, 187, 188, 190, 191, 203, 204.
Câmpulung din Muntenia 24-26
Cândreș, trimisul lui Neagoe Basarab 20, 21.
Caplea, fiica lui Staico logofătul 6.
Caplea, fiica lui Tudosie banul 284.
Caplea, fiica lui Vlad Călugărul 4-6, 285, 326, 327.
Capota vistierul 253-254.
Catalina, soția lui Radul cel Mare 5, 50, 51, 237, 242.
Cataluiul (M-rea) 283, 284.
Catina din Clătești 283.
Caraca diacul 151, 152.
Cârbunești 299.

Cârjeu vistierul 256, 261.
Cârjeonae sau Magdalina calugărița 257, 259, 260, 262, 263.
Cârlig Orbul 63.
Cârstea 14.
Cârstea 147.
Cârstea din Glod 240, 241.
Cârstea scriitor 121, 122.
Cârstea vornicul 286, 287.
Cârstii (vadul) 168.
Cârstian fost vornic 10, 234, 236, 240, 241.
Cârstian din Stancești 285.
Cârstina, fiica lui Radul cel Mare 65, 242, 244.
Cârstina, fiica lui Radul Paisie 65, 293
Cazaci 270, 272.
Cazan, logofatul lui Alexandru-Aldea 211, 212.
Cealapie împaratul 213-217.
Ceaușul boer 74, 75.
Cehia 101, 103, 106, 109, 117, 120, 324.
Cepturoe 303.
Cernădia 299.
Cernăuți 323, 324.
Cetatea-Albă 111, 112, 130, 149, 188, 219.
Cetatea Flotelor 300.
Cetățuia din Râmnic 52, 53.
Ceurii 16, 316, 317.
Cheajna, fiica lui Alexandru cel Bun 88, 225.
Cheajna-Maria, fiica lui Ștefan cel Mare 147.
Cheajna, fiica lui Petru Rareș și soția lui Mircea Ciobanul 80, 81, 158, 272.
Cheajna, fiica lui Alexandru Lăpușneanu 274, 275.
Chera, soția lui Vlaicul clucerul 281.
Cherbeleț 16, 35.
Chiev 147.
Chilia 98, 110, 112, 115, 130, 149, 188, 315.
Chinciul 10.
Chirca comisul 63.
Chirca comisul, fiul lui Gherghe logofatul 299.
Chiril Patriarhul 56.
Ciocadia 299.
Cislau 244, 252, 253.
Cisnădienii 53, 55.
Cirus 300.
Ciubăr Vodă 110.
Ciumernecul 245.
Ciateşti 283.
Clocacina 221, 224.
Cobacini 121, 224.
Cocorești (boerii) 246.
Colonia 101, 103, 106, 109.
Coluniță 244.
Comșa 53-55.
Comnini 148.
Constandin 219.
Constantin, fiul lui Petru Rareș 158-160.
Constandin, fiul lui Alexandru Lapușneanu 274, 275.
Constandin, fiul lui Mihai banul 281.
Constandin, fiul lui Eremia Moghila 206.
Constandin Basarab voevod 239.
Constantin Cantacuzino 304.
Constandin Şerban voevod 244, 284.
Constantin Şuțul voevod 275.
Constandin Tăulul, rostistrul staroste de Cernăuți 323, 324.
Constandin vistierul 277, 279.
Constantinopol 128-130, 173, 220, 228, 243, 280, 297, 324.
Conț Mihail 219.
Coresi logofatul 65, (scriitorul) 261, 264, 239, 303.
Cosainul 285.
Costea Andronic 111.
Costea 10.
Cosoba 254, 238.
Cosova 254.
Cosoroavă grămăticul 248.
Costea parcalabul 108, 110.
Costea vornicul 102, 105.

Costea vistierul 16, 318, 319.
Costi Oraș 108, 110.
Costești 16, 305.
Cotnari 167, 269, 271.
Cotmeana (M-rea) 220.
Cozia (M-rea) 77, 219, 220, 223, 235, 305, 306.
Cozma 119, 121.
Cozma Morcul 314, 315.
Covurlui 190.
Craciota 6.
Craiova 62, 242, 300, 325.
Crasna 299.
Crăcau 221, 224.
Crăciun 183, 184.
Crăciun vornicul 202.
Crăciun vistierul 265, 266.
Crângul 256, 261.
Crăsești 160.
Crăstian 219.
Crăstienești 10
Crăstienești din Moldova 221, 224.
Crețul lotrul 269-271.
Cromer 116.
Crușovul 293, 297, 305.
Cucești 16.
Culcații 293, 308.
Curtea Domnească 243.

Dan I, 3, 278.
Dan II, 19, 217, 220, 309, 310.
Dan, fiul lui Mircea cel Bătrân 3, 217, 219, 220.
Dan Buzescul (scriitorul din Zorești) 297.
Dan din Glod 240, 241.
Dan Oteșanul 237, 238.
Dan pârcălabul 174, 175.
Dan spătarul 245.
Dan vtori vistier 308.
Danciul fratele lui Barbul banul 325.
Danciul comisul 10, 39, 61, 240, 241.
Danciul, fiul lui Dan II, 19, 220.
Danciul Gogoașe 11, 61-63.
Danciul Huru pârcălabul 181.
Danciul mare armaș 250, 251.
Danciul paharnicul 260, 264.
Danciul pârcălabul 11.
Danciul vornicul 302, 303.
Daniil preotul 202.
Dară grămăticul 247.
David 148.
David, fiul lui Danciul vornicul 302
Dâmbovița 159, 217.
Deal (M-rea) 6, 209-211, 218, 243, 246-248, 254, 283-285, 293, 304, 325, 327, 328.
Dediul banul 237.
Degerații 303.
Dejul 170.
Descopereștii 283.
Despina, soția lui Neagoe Basarab 19, 48-50, 174, 264-267.
Despina, fiica lui Petru Șchiopul 273, 274.
Despina, fiica lui Alexandru Mircea 16, 281.
Despina, vara primăvara a doamnei Despina 267.
Despot Ioan Țarul 159, 160.
Detco armașul 62, 63.
Detco banul 237.
Detco postelnicul 261, 264.
Deva (castelul) 273.
Didea din Sad 53, 55.
Dichisești 285.
Diicul banul 237.
Diicul comisul 16, 318, 319.
Diicul pârcălabul 4.
Dimitrie Iacșici 245.
Dinga postelnicul 80, 81.
Dințești 284
Dionisiatul (M-rea) 196.
Dlugosz cronicarul 88, 89, 110, 115, 116.
Dobra, fiica lui Mircea Ciobanul 243, 245, 280.
Dobra, fiica lui Balea paharnicul din Pietroșani 65.

Dobromir banul Craiovenesc 277-279, 281, 298-300.
Dobrovăț (M-rea) 168.
Dobrul 121, 122.
Dobrul logofătul 123.
Dobrușești 3
Dolcinia, mama lui Necoară 321.
Dorin pitarul 152.
Dorohoiu 87, 202.
Doroteiu Arhiepiscopul Ochridei 126-130, 226-229.
Doroteiu monahul 111.
Dragodan voevod 33.
Dragoe spătarul 4.
Dragomir banul 237.
Dragomir banul, nepotul lui Dobromir 299.
Dragomir Călugărul fiul lui Vlad cel Tânăr 5, 33, 248.
Dragomir, logofătul lui Petru Șchiopul 303.
Dragomir al lui Manea 240, 241.
Dragomir (popa) 315.
Dragomir paharnicul 253, 254.
Dragomir postelnicul, fratele Doamnei Stanca 301, 302.
Dragomir spătarul 4.
Dragomir stolnicul 10, 250, 251.
Dragomir stratornicul 10.
Dragomir Scurtul, boerul lui Radul Paisie 49, 50.
Dragomir vistierul, ginerile lui Petrașcu voevod 298.
Dragomirești 221, 224.
Dragoslav Purcarul 33, 277, 278.
Dragul spătarul 35.
Dragul Iuzbașa 244.
Dragota Tămășanul 313, 315.
Drăgan banul de Glena 245.
Drăgan postelnicul 52, 253, 254.
Drăgan spătarul 253, 254.
Drăgalina, sora lui Ion Buzatul 315.
Drăghici 4
Drăghici, fratele lui Barbul banul 238, 325.
Drăghici Gogoașe 11, 61-63.
Drăghici paharnicul 10-11
Drăghici marale spătar 259-266.
Drăghici, fiul lui Stanciul spătar 83.
Drăghici marele vornic 259-264.
Drăghici scriitorul 277, 279.
Drăghici al lui Stoica 240, 241.
Dragoești 298, 302, 303.
Dragoiu Banov, boerul lui Alexandru-Aldea 211, 212.
Drăguș Capitanul 289, 290, 291.
Dragușin banul, fratele lui Mitrea vornicul 304.
Duma Braevici 102, 104, 105, 108, 110.
Duma vornicul 259, 263.
Duma, fiul lui Vlaicul pârcălabul 147.
Dumbrăvița 221, 224.
Dumitru banul 301.
Dumitru Boldici scriitorul 282.
Dumitru diacul 130.
Dumitru din București 17, 18.
Dumitru Filișanul slugerul, nepotul lui Dobromir banul 299
Dumitru logofătul 75.
Dumitru logofătul cel mic 294.
Dumitru, fiul lui Ivan Țareviciul 148.
Dumitru paharnicul 240, 241.
Dumitru spătarul 277, 279.
Dumitru vecin 282.
Dumitrașco, fiul lui Petru Cercel 300.
Dumuncușevici Steico 119, 121.
Dunărea 24, 25, 130, 233, 236, 248.
Dvorinești 221, 224.

Ecaterina, fiica lui Eremia voevod 328.
Ecaterina, soția lui Alexandru vodă Mircea 16, 279-281.

Efrem, episcopul de la Râmnic 303-305.
Egipt 56, 307.
Elan (râul) 315.
Elarion egumenul 9.
Elena Cherepovici, soția lui Petru Șchiopul 273, 158-160.
Elena, fiica lui Alexandru vodă Mircea 16, 281, 282.
Elena, fiica lui Radul voda Șerban 304.
Elias Conradt 300.
Elisafta logofeteasa, nepoata doamnei Neaga 282, 283.
Elisafta, doamna lui Eremia Moghilă voevod 205.
Elisaveta (calugărița) 286.
Episcopia Râmnicului 303, 304.
Eremia egumenul 247.
Eremia logofatul 307.
Eremia Moghilă voevod, 202-206, 328.
Eremia vornicul 273.
Erina, fiica lui Miloș voevod 80, 279, 330.
Erina, nepoata lui Danciu Huru 181.
Erusalim 16.
Esteul 286.
Esther 280.
Eupraxia, soția lui Vlad I Dracul 3, 51, 52.
Europa 218.
Eustatie, starețul M-rei Bistrița din Moldova 145, 146.
Evdochia 147, 148.
Evdochia, fiica Țarului Ivan 148.
Evloghie scriitorul 111.

Fabrizzio Adorno 280.
Farcaș aga 292.
Farcășești 237.
Făgărași 178, 231, 235.
Fălfoești 293, 308.
Fasaiani 284.
Fâlciu 315.
Fântânele 61.
Fântânele din Moldova 221, 224.
Fătul, fratele lui Nicoară 321.
Feldioara 192, 193.
Ferdinand craiul 154, 155.
Fiera logofatul, tatal Papei logofătul 294.
Filoteia (M-rea) din sfântul Munte 51, 240.
Floarea, fiica lui Efrem Huru 181.
Florea scriitorul 241.
Florica, fiica lui Mihaiu Viteazul 303-307.
Focșani 329.
Fos Hanăș, județul Brașovului 71, 72, 74, 75.
Fometești 299.
Fota postelnicul 331, 332.
Fotea județul 305.
Franciscani 274.
Frangopulo Constantin 280.
Fratoștița 247.
Frăsinetul 296, 297, 305.
Frujina, fiica lui Cârstian din Stancești 285.

Galata (M-rea) 273, 274.
Galașești 9, 10.
Galiția 3.
Ganos Fortunat 324.
Gașpar 135, 136.
Gavril Gregorovici scriitorul 164.
Gavril Moghilă voevod, 305.
Gavril monahul 97.
Gavrila stolnicul 206.
Gâneasa de lângă Olt 267.
Găojani 283.
Găjoane 315.
Gavanești 239.
Genune (vadul) 233, 235, 236.

Gheațeu pârcălabul 192, 193.
Ghedeon, episcopul Rădăuților 273.
Ghedigold, voevodul Podoliei 110.
Ghes Andreiaș 324.
Gheorghe cămărașul 243.
Gheorghe hatmanul 273.
Gheorghe, mitropolitul Sucevei 273.
Gheorghe scriitorul 293.
Gherghe logofătul, fratele lui Dobromir banul 299, 300.
Gherghe evreiul 70, 71.
Gherghe vraciul 71, 72.
Gherghina 285.
Gherghina pârcălabul 4, 8-11, 230, 231, 239.
Gherghița 253.
Gherman misionarul 51.
Gherțig Andreiaș 324.
Ghigoiască 308.
Ghindeni 283.
Ghitioara 284, 285.
Giura logofătul 56, 259, 263.
Giurcău vameșul 68-69.
Giurgiu 243.
Giurgiu (Ghergen) castelul 309
Glavacioc (M-rea) 239, 284.
Glena 245.
Gligorcea vornicul 201-203.
Glodul 13, 14, 240, 241.
Gogoșoia 11.
Golea 219.
Golești 80.
Golgota (M-rea) 305.
Gonțea paharnicul 277, 279.
Gonțu țiganul 264, 266.
Gostavaț 281.
Gotca 299.
Govora (M-rea) 13, 237, 239, 240, 241, 243, 303.
Grajdana, sora lui Udrea banul 308.
Greci (satul) 4, 304.
Gregorie, biraul Bistriței 191, 192.
Gregorie egumenul 87.
Gregorie mitropolitul 164.
Gregorie monahul 160.
Grozav David diicul 324.
Grozav pârcălabul 183, 185.
Grozavești 283.

Hafiz pașa 292
Hamza marele ban Craiovenesc 260, 264.
Hamza banul din Obislav 83.
Hamza Domnitorul Rumeliei 215, 217.
Hamza fiul lui Stanciul spătar 83.
Hana Lucinic 96.
Hanaș-Begner 24, 25.
Hanaș maistorul 19-21.
Hanеș decanul 86, 87, 92, 93.
Hanos purgarul 219.
Harvat logofătul 35-37.
Harvat spătarul 250, 251.
Harvat stolnicul 277, 279.
Haești 16, 317, 318.
Hâra chelarul 182.
Hârlau 136, 137, 147, 155, 158, 167, 168, 170, 171, 205.
Heidenștein 292.
Hera logofătul 294.
Herlea șoltuzul din Bârlad 310, 311.
Hința 13, 14, 239-241.
Hlapești 221, 224.
Horezul (M-rea) 280.
Horodniceni 177, 178.
Hotarani (M-rea) 304.
Hotin 110, 147, 195, 196.
Hrisafina, fiica lui Mihaiu banul 280, 281.
Hrisantie arhimandritul 280.
Hrisești 299.
Hrizea portarul 292.
Hrizea vistiernicul 245.
Hrusana 39.
Huniad Ioan 4, 110, 115.
Huru Efrem 181.
Huru vornicul 178-181.
Huși 164, 181, 191.

Iacob 148.
Iacob din Cotnari 167.
Iacob Mitropolitul 165.
Iacob cel Bătrân 324.
Iacșici Dimitrie 13.
Ialomița 209, 211.
Ianăș comisul 303
Ianăș Craiul 154-158, 176, 177.
Ianăș gramaticul 240.
Ianăș, voevodul Ardealului 28, 30, 31.
Iane vistierul, banul 269, 271, 275, 276, 297, 298, 300-302.
Iane marele postelnic 300.
Iano 210.
Iarciul, boerul lui Alexandru Aldea 211, 212.
Iași 197, 198, 205, 206, 271, 272 291.
Ibrahim beg, fiul lui Mihnea Turcul 281.
Ihuma-Catun, fiica lui Mihnea Turcul 281.
Ilarion, Mitropolitul Ungrovlahiei 240.
Ilie-Iliaș, fiul lui Alexandru cel Bun 3, 85-88, 97, 98, 110, 112, 114, 115, 164, 225.
Ilie, fiul lui Petru III Aron 116.
Iliaș Modruz 119, 121.
Iliaș scriitorul 119, 121.
Iliaș, fiul lui Ștefan cel Mare 147, 148.
Iliaș, fiul lui Bogdan Vlad 168.
Ilie logofătul 223-225.
Ilie voevod, fiul lui Petru Rareș 158-160, 178.
Ilie Rivarat 5.
Ilie Radul, fiul lui Radul cel Mare 242, 264-268.
Ilinka, fiica lui Nicolae Petrașcu voevod 304.
Ilinca fiica lui Barbul banul 325.
Ilisafta, fiica lui Mateiaș logofatul 178.
Ilisafta, soția lui Iane vistierul 275, 276.
Ilua 191-193.
Iluani 191-193.
Iliș juratul din Vad 308.
Ioachim 147.
Ioachim învățatorul 163.
Ioan Albert, craiul Poloniei 116.
Ion 204.
Ioan 324.
Ioan 243.
Ioan, fiul lui Bogdan Vlad 168.
Ioan, fiul lui Neagoe Basarab 19, 173, 174.
Ioan de Marini Poli 280.
Ioan Stângaciul 183, 184
Ioan vodă cel Cumplit 80, 197-199, 328, 329.
Ioan voevod 191.
Ioan vecinul 282
Ioaniș diacul 156-158.
Ioaniș Tricolescul 315.
Ioanoș Craiul 66, 67.
Ioasaf 243.
Iohan Fuchs 75.
Ion Buzatul 315.
Ion Comisul 119, 121.
Ion 147.
Ion, fiul lui Vasile 315.
Ionașco, fiul lui Alexandru Lăpușneanu 164, 274.
Ionașco, fiul lui Vasile Ciolhanschi 275.
Iosif I, Mitropolitul Moldovlahiei 111.
Iosif, egumenul de la Argeș 26, 27.
Irina, soția lui Petru Șchiopul 273, 274.
Irina, fiica lui Eremia Moghilă 328.
Isabela, regina Ungariei 84.
Isac, fiul lui Olobei 148.
Isaia postelnicul 119, 121.
Istratie egumenul 316, 317.
Istratie Leurdeanu 304.
Ivana (Ioana), fiica lui Neagoe Basarab 267.
Ivana, soția lui Dragomir logofătul 302.

Ivan 10.
Ivan 62.
Ivan 57, 58.
Ivan Băiceanul 108, 110.
Ivan portarul 62.
Ivan ţiganul 264, 266.
Ivan, fratele Creţului 270, 271.
Ivan logofatul 304.
Ivan postelnicul 78, 79.
Ivan Ţarul 147, 148.
Ivan Ţareviciul 148.
Ivanco 219.
Ivaşco marele vornic 294, 330.
Ivaşco Tricolescul 315.
Iştvan Mailat, voevodul Ardealului 48, 50, 153-155.
Iuria 148.
Izbiceni 306.
Izvoran stolnicul 234, 236.

Jaleş 276-278.
Jemineşti 221, 224
Jigoranul marele vornic 252, 254.
Jiliştea 330.
Jitea vecinul 282.
Jitian 6.
Jiul 62, 242, 280, 316, 317.
Jiul de jos 248.
Jiurgea judele 192, 193.
Jolchievul 289-292.
Judeţul Ilfov 3, 51, 254, 311.
Judeţul Mehedinţi 303, 308.
Judeţul Prahova 294.
Judeţul Vâlcea 299.

Kinde Frenţi 83, 84.
Kirakoll vistier şi vameş 149, 150.
Kirca 6.
Knajna, fiica lui Alexandru Lăpuşneanu 164, 269, 271.
Kneajna, soţia lui Ştefan Rareş 160.
Kratovo 130.

Ladislau 220.
Lal 10.
Lapuşna 163.
Lavra (M-rea) din Sfântul Munte 255.
Lavra cea mare de la Ivera din Sfântul Munte 298.
Lăudat clucerul 259, 263.
Leon voevod, fiul lui Ştefan voevod 298.
Leoteşti 307.
Lepadat logofatul 56.
Lepcea 69, 70.
Leşii 183, 306, 307, 319, 320.
Leţea spătarul 239.
Lev Laiţa Grebul 324.
Leubia 101, 103, 106, 109, 117, 120.
Lurdeni 308.
Liov 200, 201, 288, 290.
Livrea vistierul 285.
Lotreni 233, 236.
Luca Mitropolitul 282.
Lucaci, judeţul Braşovului 58, 153-155, 319, 321.
Luciu (lac) 221, 224.
Lucreţia 280.
Lunga 293, 308.
Lupşa 317, 318.
Lupşani 283, 308.
Lupşanul 293.
Lupul vataful 16.

Macarie cronicarul 32.
Macarie egumenul 240.
Macarie Mitropolitul Ungrovlahiei 128, 129, 228.
Macedonia 311.
Măceşti 308.
Macsimul 308.
Maeruş 156-158.
Magdalincea, nepoata lui Danciul Huru 181.

Magnezia 243.
Mahomed sultanul 128-130, 228.
Maier 189, 192, 193.
Maiereni 192, 193.
Maina 39.
Malama, fiica lui Hrizea portarul 292.
Mamino 241.
Mamociuk 10.
Manea, fiul lui Mogoș 276-278.
Maneasa 269, 271.
Manoil 148.
Manoil din Hotin 108, 110.
Mara, fiica lui Harvat logofătul 37.
Mara, fiica Neacșăi din Drăgoești 303.
Mara, nepoata lui Tricolici vornicul 313, 314.
Maramureș 273.
Maracești 293, 308.
Marați 295, 296.
Marco din Banești 244, 245.
Marco Bandini 87.
Marco 283.
Marcu Craișorul 268.
Marco din Ivir pictorul 283.
Marco evangelistul 56.
Marco voevod, fiul lui Radul Paisie 63, 65, 71, 72, 76, 77, 293, 307.
Marco, fiul lui Petru Cercel 300
Marcea fiul lui Kirca 6.
Marcea postelnicul, fiul lui Șerban banul 63.
Marculești 293.
Marga 295.
Marga, femeia lui Andreiaș 324.
Margareta, soția lui Alexandru cel Bun 87, 88.
Marghita, soția lui Simion Moghilă 327.
Margineni (M-rea) 307.
Maria 285.
Maria baneasa, fiica lui Radul clucerul Buzescul 56.
Maria, soția lui Radul cel Frumos 148.
Maria, sora lui Ștefan cel Mare 147.
Maria de Mangop, soția lui Ștefan cel Mare 147, 148.
Maria din Hârlau, mama lui Petru Rareș 147.
Marișca-Marușca, soția lui Ștefan cel Mare 147.
Maria-Voichița, fiica lui Radul cel Frumos și soția lui Ștefan cel Mare 148.
Maria, fiica lui Bogdan Vlad 168.
Maria, soția lui Petru Rareș 158, 160.
Maria, fiica lui Petru Rareș 160.
Maria doamna Olteanca 160.
Maria, fiica lui Lapușneanu 164, 274.
Maria din Clătești 294.
Maria, mama lui Gligorcea vornicul 203.
Maria, fiica lui Ciolhanschi 275.
Maria, fiica lui Șerban banul 299.
Maria-Marina, soția lui Alexandru cel Bun 87, 88, 97, 115. 225, 226.
Maria-Ilingula, soția lui Alexandru cel Bun 87, 88.
Maria, soția lui Ilias voeved 88, 110.
Maria, soția lui Ștefan Stețco 87, 98.
Maria calugarița, soția lui Teodosie banul 284.
Maria, matușa Elisaftei 283.
Maria, soția lui Nica armașul 61.
Maria, sora lui Șerban banul 63.
Maria-Martina, fiica lui Al. Lapușneanu 164, 275.
Maria (in calugarie monahia Eupraxia), soția lui Vlad Calugarul 4, 5, 237.
Maria, fiica lui Radul Paisie 65, 285, 293.
Maria, fiica lui Petrașcu voevod 218, 294-296.

Maria, fiica lui Eremia Moghilă 205, 206, 328.
Maria, nepoata lui Radul Paisie 285.
Maria, soția lui Radul Postelnicul Bidiviul 294.
Maria, Amirali din Rodos, soția lui Petru Șchiopul 273.
Maria, fiica lui Petru Șchiopul 273.
Marica, nepoata lui Danciu Huru 181
Marica, fiica lui Mateiaș logofătul 178.
Marina, fiica lui Mircea Ciobanul 243.
Marinești 10.
Marioara 280.
Marița 297.
Martin județul 319-321.
Maruca, fiica lui Mihaiu Viteazul 296, 297, 301, 304, 305.
Mașco 269, 271.
Mateiu Basarab, 294, 302, 332.
Mateiu Corvinul 12, 116.
Mateș al lui Coțani 219.
Mateiaș Fliandrișevici 200.
Mateiaș vistierul 176, 178, 188.
Matiești 299.
Maxim egumenul 14.
Melchisedec 148.
Mehedinți 38, 300, 308.
Mehmet beg, fiul lui Alibeg 5, 24-26, 32, 33, 246, 276, 278.
Meteor manastire in sfântul Munte 65.
Mica Cralea 119, 121.
Michovic 116.
Micșunești 9, 10.
Micești 256, 257, 261, 262.
Mihail 10
Mihail voevod, fiul lui Mircea cel Bătrân 3, 217, 219, 220.
Mihai banul, fiul lui Stan Debelu 280, 281.
Mihai Bravul 51, 283, 286, 288, 289, 290-308.
Mihai burgerul 86, 87, 92, 93.
Mihai meșterul 124, 125.
Mihai voda (M-rea) 219
Mihail voevod, fiul lui Mihail Mircea 220.
Mihail Iach, comitele Secuilor 218, 309.
Mihail postelnicul, fiul banului Dobromir 277-279, 281, 299.
Mihail logofătul 103, 105, 108, 110.
Mihail, fiul lui Alexandru Lăpușneanu 164, 274.
Mihail Moghilă, fiul lui Simeon Moghila 327, 328.
Mihalea 150.
Mihalea 135, 136.
Milnea 12.
Mihnea cel Rău 14-16, 37, 81, 83, 248-251, 279, 280, 316-318.
Mihnea stolnicul 238, 247.
Mihnea Turcul 16, 35, 56, 61, 62, 218, 244, 246, 274-276, 286, 298, 299, 301, 302, 308.
Mihul Buzatul 315.
Mihul capitanul 192, 193.
Mihul pârcălabul 169, 170.
Mihuța, nepotul lui Tricolici vornicul 313, 314.
Milco spatarul 240, 241.
Milea 9.
Milești 10.
Milești manastire in Serbia 275.
Miloș 314, 315.
Miloș, fiul lui Mihnea cel Rau 13.
Miloș voevod, fratele lui Al. Mircea 80, 279, 280, 330.
Mircea 16.
Mircea 219.
Mircea, sluga lui Ștefan cel Mare 136, 137.
Mircea cel Bătrân 3, 51, 209, 211, 213, 217, 219, 220, 232, 235, 249, 251, 268, 316, 317.
Mircea, fiul lui Vlad Dracul 3, 4.

Mircea, fiul lui Vlad Țepeș 4, 13.
Mircea, fiul natural al lui Vlad Dracul 139-143.
Mircea, fiul lui Vlad Calugărul 4, 5, 51, 239, 240, 241.
Mircea, fiul lui Mihnea cel Rău 13-16, 81, 279, 280, 316-319.
Mircea Ciobanul, 13, 16, 51, 62, 65, 75, 77-79, 80-84, 159, 178, 237, 242-245, 247, 272, 274, 279, 280.
Mircea, fiul lui Mircea Ciobanul 80, 279, 243.
Mirceon kir Matei Mitropolitul 286.
Miron logofătul 168.
Miron medelnicerul 188, 189.
Miroslav mare logofăt 277, 279.
Misail egumenul Tismenei 249, 251.
Misea pârcălabul 315.
Misea, nepotul lui Tricolici vornicul 313, 314.
Mislea (M-rea) 77.
Mitrea mare vornic 277, 279, 281, 304.
Mitrofan Vladica 260, 263.
Mitropolia Târgoviștei 283.
Mogoș banul 56.
Mogoș slugerul 259, 263.
Mogoș spatarul, fiul lui Mogoș banul 53-56.
Moisi voevod, fiul lui Vladislav voevod 39, 244, 255.
Moldaviția (M-re) 190, 191.
Moldova 3, 173.
Moldoveni 329.
Moldovlahia 111, 126-132, 135, 136, 139-143, 226, 297.
Moscova 129.
Motru (M-re) 37.
Movile 111.
Muncaci 273.
Muntenia 147, 169, 173.
Muntenii 136, 137, 319-321.
Murad sultanul 213, 216, 243.
Murgu, marele vornic 271, 272.
Muscel 16.
Mustafa beg, fiul lui Mihnea Turcul 281.
Musulmani 227.
Mușa, soția lui Udrea banul 293.
Muzeul Rumiantzov 129.

Nan logofătul 66, 67.
Nan Pascal 211, 212.
Nan țiganul 62, 63.
Nanuț țiganul 264, 266.
Nastasia, mama lui Al. Lăpușneanu 164.
Nastasia, fiica lui Al. Lăpușneanu 274, 275.
Neacșa 285.
Neacșa 252, 253.
Neacșa, soția lui Bratu Vâlcul 267.
Neacșa, logofeteasa din Drăgoești 298, 303.
Neacșa sau Maria Călugăriția, mama doamnei Stanca 301-303.
Neacșa, soacra lui Detco armașul 62.
Neacșa, fiica lui Tricolici vornicul 313, 314.
Neacșa, fiica lui Balea paharnicul 65, 299.
Neacșa, sora lui Șerban banul și soția lui Chirca comisul 2, 63.
Neacșul 243.
Neacșul din Câmpulung 24, 25.
Neaga 9-11.
Neaga 252, 253.
Neaga 39.
Neaga, soția lui Mihnea Turcul 16, 218, 244, 281, 282, 285, 286.
Neaga, sora Craioveștilor 325.
Neaga, soția lui Mitrea vornicul 281, 282, 304.

Neagoe 39.
Neagoe din Craiova, tatăl Craioveștilor 61, 254, 325.
Neagoe Basarab, fiul lui Basarab cel Tânăr 5, 13, 14, 17-19, 23, 26, 37, 46, 48, 50, 52, 70, 71, 173, 174, 239, 241, 243, 248, 254, 267, 268, 276, 278, 284, 285, 303, 305-307, 325, 326, 328.
Neagoe logofătul, fiul lui Albul logofăt 285.
Neagoe popa 238.
Neagoe paharnicul 265, 266.
Neagoe sau Negoiță postelnicul 39, 234, 236, 250, 251, 325.
Neagoe Spănaciu, cumnatul lui Petrașcu-voevod 295, 296.
Neagoe scriitorul 285.
Neagoe stratornicul 10, 240.
Neagoe vistierul 6.
Neagoe vornicul 52.
Neagoe vornicul, tatăl lui Teodosie banul, bunicul Caplei 284.
Neamțul (M-rea) 97, 98, 111, 123, 221, 223-225.
Neamțul cetate 181, 205, 206.
Neamțul ținutul 160.
Neaniul logofătul 300.
Negoiță scriitorul sau logofătul 47, 63.
Negoița paharnicul 282.
Negoiță postelnicul, fratele lui Tudosie logofătul 294.
Negoslava, soția lui Barbul banul 325.
Negreasca 308.
Negre 24, 25.
Negreni 299.
Negrita, soția lui Tricolici vornicul 313, 314.
Neguta 39.
Neofit Mitropolitul 280.
Nesed Ioan 170, 171.
Nica fost armaș 61, 62.
Nicoară vameșul 320, 321.
Nicoară din Vaslui 313, 315.
Nicodim arhiepiscopul sârbesc 111.
Nicodim popa 3.
Nicolae Cherepovici 273.
Nicola Marinov 7.
Nicolae Vallarga 280
Nicolae Petrașcu, fiul lui Mihai Bravul 301, 304, 305, 306.
Nicopoe-Nicopoli 24, 25, 246, 306.
Necula Leurdeanul 331, 332.
Nifon 328.
Nicuia 16.
Niculae 7.
Novaci 299.
Nucet 241.
Nucet (M-rea) 9, 305.
Nürenberg 220.

Oancea din Patiu 257, 258, 262.
Oancea gramaticul 237.
Oancea logofătul 111.
Oanța scriitor 103, 105, 223-225.
Obislav 83.
Ocna 78, 79, 303.
Ocna din Moldova 321, 322.
Olelko cneazul din Chiev 147.
Olena, fiica lui Ștefan cel Mare 147, 148.
Olobei 148.
Oltea-Maria, mama lui Ștefan cel Mare 147.
Olteni 53.
Oltul 53, 75, 267, 306.
Oltul (vadul) 232, 235.
Oprea 285.
Oprea diacul sau logofătul 4, 73-75.
Oprea Galbenuș scriitor 14.
Oprea, fiul lui Gnerghe logofătul 299.
Oprea pârcălabul 43, 44.

Oprea postelnicul 302.
Oprea vornicul, bărbatul jupânesei Neaga 252, 253.
Oraș 324.
Orheiu 147.
Orșova 75.
Orzechowski 275.
Ostafi postelnicul 200, 201.
Ostermayer 244, 275.
Otieștii 299.

Pahomie, egumenul M-rei Cozia 305.
Pahomie episcopul 174.
Pana Ratescu 325.
Panaghia (M-rea) 293, 308.
Panaiot de la Ocne 303.
Panciova 26.
Paniewski 275.
Panigrad, pârcalabul Târgoviștei 84.
Papa logofătul 294.
Para postelnicul 292.
Pașco sat 221, 224.
Pașco 314, 315.
Patriarhia Alexandriei 56.
Patriarhia Ohridiei 111, 130.
Paul, sluga lui Radul de la Afumați 40, 41.
Pavlovsca (M-rea) din sfântul Munte 23.
Pauna 280.
Pângarați (M-rea) 271, 275
Pârșcov 252, 253
Pârvul banul Craiovenesc 38, 39, 61, 62.
Pârvul Cherbelet 35.
Pârvul clucerul, fiul lui Ștefan banul 80.
Pârvul comisul, fiul lui Staico logofătul 6, 234, 236, 245, 246, 250, 251, 285.
Pârvul scriitorul 294.
Pârvul vornicul 10, 39, 61, 240, 241, (mare vornic) 250, 251, 254, 256, 261, 325.
Pătrașcu, fiul lui Bogdan Vlad 168.
Pătrașcu, fiul lui Radul Paisie 65, 83, 244, 266, 285, 293-296, 298, 300.
Pătrașco, fiul lui Ciolhanschi 275.
Pătrașcu, fiul lui Mircea Ciobanul 243, 244, 279.
Patrașcu comisul 188, 190.
Pătrașcu, fiul lui Pătrașcu voevod 298, 300.
Patrarești 246.
Pătru banul 245.
Petrica 221, 224.
Petricovia 116.
Petrovița 237.
Petru 219.
Petru 238.
Petru 234.
Petru 312, 313.
Petru Ardanovici 108, 110.
Petru III Aron, fiul lui Alexandru cel Bun 110, 111-116, 121, 226.
Petru II, fiul lui Alexandru cel Bun 87, 88, 97, 98, 110, 112, 114, 115, 221-226.
Petru Cercel, fiul lui Patrașcu 292, 298-300.
Petru, fiul Dobrei 245.
Petru Gudici 102, 104.
Petru, fiul lui Neagoe Basarab 19, 23, 173, 174, 239, 267.
Petru Iarfas 84.
Petru, fiul lui Bogdan Vlad 168.
Petru, fiul lui Al. Lăpușneanu 164, 274, 275.
Petru logofătul 113, 115.
Petru, fiul lui Ștefan cel Mare 147, 148, 150, 152.
Petru Rareș, fiul lui Ștefan cel Mare 147, 148, 153-160, 164, 169, 170, 174-179 181, 182, 218, 246.
Petru, fiul lui Petru Rareș 158, 160.

Petru Man, boerul lui Alexandru Aldea 219.
Petru pârcălabul 102, 105, 108, 110.
Petru Ponici 119, 121.
Petru Richiacana spatarul 280.
Petru stratornicul 237.
Petru Şchiopul, fiul lui Mircea Ciobanul 80, 81, 112, 243, 269-275, 279, 280, 307, 328, 329.
Piatra Craiului 309.
Pietroşani 65.
Pireia 302, 303, 304
Planişte 324.
Plaviceni 301.
Ploştina 237.
Plumbuita (M-rea) 281.
Poartă (sublimă) 31, 63, 228, 238, 243, 246, 248, 273, 274, 299
Pobrata (M-rea) 147, 159, 160, 164, 275.
Pocivalişteа 299.
Podolia 110.
Poenari (cetatea) 9.
Poiana pe Jaleş 276-279.
Polonia 3, 110, 224, 273, 288, 290.
Poloni 292.
Polovragi 299.
Popeşti 159.
Prahova 311.
Prahova (vama) 284.
Pravaţ portarul 253, 254.
Pravaţ, stranepotul lui Radul cel Mare 65.
Preda banul 267.
Preda armaşul 283.
Preda Craiovescu 325.
Preda marele ban Craiovenesc 306, 307.
Preda postelnicul din Greci 304 (slugerul) 305.
Preda postelnicul din Tătarani 282.
Preda Pribeagul 245.
Preca, fiica lui Staico logofătul 6.
Prepia 280.
Pripor 308.
Prusia 116.
Puica din Răsimnici 10.
Purceleşti 160.
Putna (M-rea) 147-149, 163-165, 168, 174, 321.

Racoviţa 293, 299, 308.
Rada, în calugărie Samonida, soţia lui Vlad Călugărul 4, 5, 10, 51, 52, 241.
Rada, nepoata lui Radul cel Mare 65.
Rada, soţia lui Vlad Vintilă 11, 242.
Radul 10.
Radul Bădică, fiul lui Radul cel Mare 33, 51 65, 242, 243.
Radul begul sau **Radu Negru** tatăl lui Dan I, Mircea cel Bătrân şi Vlad 238.
Radul clucerul 240, 241.
Radul clucerul 293.
Radul Bughenescul pitar 253, 254.
Radul de la Afumaţi, fiul lui Radul cel Mare 6, 28-43, 47, 50-53, 62, 65, 144, 173, 242, 243, 257, 262, 267, 276-279, 293, 307.
Radul Furca 4.
Radul cel Frumos 3, 10, 68, 69, 148, 168, 237, 256, 261.
Radul logofătul 41, 42
Radul logofătul 259, 263.
Radul logofătul din Drăgoeşti 298, 302, 303
Radul cel Mare 4-10, 13, 14, 50-52, 61, 65, 80, 229-242, 245, 246, 257, 262, 264-267, 279, 285, 326-328.
Radul, fiul lui Mihail Mircea 224.

Radul. fiul lui Mircea Ciobanul 80, 243, 279.
Radul. fiul lui Mihnea Turcul 56, 244, 245, 267, 281, 283, 285.
Radul, fratele lui Danciul vornic 302.
Radul, fratele lui Barbul banul 325.
Radul, sluga lui Radul de la Afumați 34.
Radul, sluga lui Radul Paisie 63, 64.
Radul paharnicul 16.
Radul paharnic 318, 319.
Radul Mațil șetrar 253, 254.
Radul vodă Călugărul, Petru de la Argeș sau Paisie, fiul lui Radul cel Mare, 46, 48-51, 56, 62-67, 69-73, 75, 77, 83, 160, 218, 237, 242, 244, 246, 247, 255, 261, 265, 266, 293-295, 298, 307.
Radul Pașadia paharnicul 4.
Radul Porca 219.
Radul postelnicul 38, 39, 61, 234, 236.
Radul vistierul din Cepturoae 303.
Radul postelnicul 293.
Radul marele logofăt 265, 266.
Radul postelnicul Sidiviul 294, 298.
Radul postelnicul Buzescu 56.
Radul marele postelnic 260, 264-266.
Radul postelnicul, fiul lui Cârstian din Stănceşti 285.
Radul, nepotul Dobrei 245.
Radul Şerban voevod 297, 303-307, 327.
Radul Socol 243.
Radul de la Spinișor 247, 248.
Radul Sahacav 211, 212.
Radul spatarul 237.
Radul stratornicul 240, 241.
Radul Prazna Glavă, fiul lui Mircea cel Bătrân, 3, 217-220.
Radul Tudor 78, 79.
Radul al lui Vasile armașul 253, 254.
Radul Voda (M-rea) din București 282.
Radul vistierul 260, 264.
Radulești din Prahova 294.
Rahova 238.
Razgon Ișтvan, spanul Temișoarei 213-215, 218.
Rădauți 115, 174, 185.
Rameşti 299.
Rasipa 249, 251.
Rauseni 111, 115, 147.
Răcea 260.
Răciţa 249, 251.
Râmna 330.
Râmnic 3, 35, 299, 305.
Râmniceni (boerii) 143, 144.
Râmnicul Sarat 142, 143.
Râmnicul Vâlcea 52.
Râşmon 324.
Râul Doamnei 256, 261.
Răzvadul 209, 211.
Rodea logofătul 331.
Roman diacul 76, 77.
Roman II. fiul lui Alexandru cel Bun 88, 98, 99, 221-226.
Roman voevod I, 87,
Roman III. fiul lui Iliaș voevod 87, 88, 97, 99, 110, 115, 225.
Roman (târgul) 111.
Romanați 304.
Roxanda, fiica lui Mihnea cel Rau și soția lui Bogdan Vlad 13, 168.
Roxanda, fiica lui Neagoe Basarab și soția lui Radul de la Afumați apoi a lui Basarab pretendentul 19, 46, 173, 174, 267, 307.
Roxanda, fiica lui Petru Rareș 158, 159, 164, 165.
Roxanda, soția lui Radul Paisie 293, 307.
Roxanda, soția lui Alexandru Lapușneanu 196, 269, 271, 274, 275.
Rucăr 35, 217, 283, 288.

Ruda 306, 307.
Rugina 316, 317.
Rumceni 244.
Rumelia 215, 217.
Runcu 241.
Rusicul (M-rea) din sfântul Munte 51, 240.

Saac (districtul) 244.
Sachiș spătarul 119, 121.
Sadeler 300.
Sahat paharnicul 4.
Salce 315.
Saltava (balta) 9.
San Maffio din Murano (M-rea) 280.
Sarnicius 116.
Sași 190, 191, 220.
Satu-Mare 273.
Sava 190, 191.
Sava popa 163.
Sava sfântul 275.
Săcelul 299.
Săceni 67.
Săcui 136, 137.
Sădeni 53, 55.
Savești 160.
Sârbești 299.
Sârbi 126, 129, 226, 227, 267.
Sârbul vistier 103, 105.
Săucești 221, 224.
Schinder Celebi 238.
Scolofendrie (popa) 315.
Secui 86
Secul (M-rea) 159.
Sfânta Gora 297.
Sfânta Troiță (M-rea) 298.
Sfântul Gheorghe (M-rea) 298.
Sfinții Voevozi 52.
Sibieni 54, 55, 84.
Sibiu spătarul 16, 318, 319.
Sigismund Impăratul 220.
Sigismund Báthory 286-288.
Sigismund regele 273.
Silca, soția lui Mihaiu banul 281.
Sima 170, 171.
Sima 324.
Sima logofatul 283.
Sima stolniceasa, fiica lui Gherghe logofatul 299.
Simeon Moghilă 293, 306, 307, 327.
Simion Cneazul 147.
Simion egumenul 233, 226.
Simion pârcalabul 169, 170.
Simion Stroici marele vistier 275.
Simzorzeni 192, 193.
Simzorzu 191-193.
Slatina (M-rea) 164, 275.
Slava 267.
Slavna, soția lui Hamza banul din Obisla 83.
Slatioarele 299.
Sluțk 324.
Snagov (M-rea) 3, 284.
Socola (M-rea) 275.
Socol 6.
Socol, fratele lui Stanciul spatarul 83.
Socol paharnicul 305.
Sofia 22-25, 325.
Sofia, regina Poloniei 88.
Solomon 122.
Soltan 314, 315.
Someș 192, 193.
Sora, sora lui Ștefan cel Mare 147.
Spinișor 33, 247.
Staico comisul 259, 260, 263, 264.
Staico logofatul 5, 6, 10, 234, 236, 240, 241, 246, 285.
Staico, fiul lui Staico logofătul 6.
Staico postelnicul 244.
Staico din Șentești comisul 4.
Staico vistierul 4.
Stamatie 243.
Stan 219.

Stan 84.
Stan banul, fiul Dobei, nepot de soră al lui Mircea Ciobanul 245.
Stan Debelu 281.
Stan clisiarul (popa) 303.
Stan, fratele lui Voicu 317, 318.
Stan medelnicerul 253, 254.
Stan pârcălabul 4, 267.
Stan marele spatar 284.
Stan scriitorul 10.
Stan vornicul 259, 263.
Stana 39.
Stana-Stanca, soția lui Alexandru cel Bun 87, 88, 97, 225.
Stana, soția lui Bogdan Vlad 168, 174.
Stana, soția lui Fota postelnicul 331, 332.
Stana, fiica lui Staico-logofătul 6.
Stana, în călugărie monahia Sofronia, fiica lui Neagoe Basarab și soția lui Ștefan cel Tânăr 19, 173, 174, 267, 321.
Stana, fiica lui Mircea Ciobanul 243.
Stana, soția lui Radul Paisie 65, 293
Stanca 239.
Stanca, soția lui Mihai Viteazul 301-304, 306.
Stanca, soția lui Danciul vornicul 302.
Stanca, soția lui Ivaniș vornicul 304.
Stanca, cumnata lui Petrașcu voevod 295, 296.
Stanca, soția lui Stanciul spatar 83.
Stanciul 219
Stanciul 102, 105, 108, 110.
Stanciul, boeru lui Alexandru Aldea 211, 212.
Stanciul, cumnatul lui Basarab cel Tânăr 325.
Stanciul, fiul lui Gherghe logofăt 299.
Stanciul, vistierul lui Alexandru-Aldea 211. 212.
Stanciul, fiul lui Toma banul 37.
Stanciul postelnicul 304.
Stanciul spătarul, fiul lui Benga ginerile lui Hamza banul din Obislav 82, 83.
Stanciul, fiul lui Stanciul spătar 83.
Stanciul, fiul lui Voinea 240, 241.
Stanimir vistierul 119, 121.
Stanislav, castelanul Liovului 288, 290, 292.
Stanțică 4.
Stavrinos 292.
Stâlpeni.
Stănești schit 56.
Stâncești 285.
Stângacea 247.
Stănilă marele vornic 265, 266.
Stelea (M-rea) 283.
Stoenești 288.
Stoian popa 219.
Stoica 6, 12.
Stoica Cozleaci vornicul 259, 263.
Stoica, fiul lui Ivan portarul 62.
Stoica postelnicul 277. 279.
Stoica scriitorul 296.
Stoiceni pe Olt 241.
Strâșeni 160.
Stroe dvornicul 234, 236.
Stroe postelnicul 331, 332.
Stroe spătarul 10, 240, 241.
Stroici logofătul 273.
Struma (M-rea) din sfântul Munte 196.
Studina Hameiului 305.
Studinița 296, 297.
Studina de jos 305.
Studina Mare 305.
Studina Mesteacăi 296, 297.
Studinița Barbului 296, 297.
Sturza postelnicul 188-190.

Suceviţa (M-rea) 203, 204, 206.
Sultana, fiica lui Alexandru Lăpuşneanu 274, 275.
Surla 11.

Şaitan-Oglu, Mihail Cantacuzino 243.
Şegarcea de pe Jiu 295.
Şerban postelnicul 62.
Şerban stolnicul 252-254, dvornicul 4, fostul mare dvornic 260, 264, banul 57-63.
Şimon diiacul 83, 84.
Şpinia (M-rea) din Serbia 4.
Ştefan 307.
Ştefan II 87-98, 112, 114, 115, 164, 225, 212.
Ştefan banul Craiovenesc 280, 281.
Ştefan Cantacuzino 244.
Ştefan Dabo, voevodul Ardealului 84.
Ştefan diiacul 81.
Ştefan al lui Hana David 219.
Ştefan Lăcustă,*) fiul lui Ştefan cel Mare 159, 182-188.
Ştefan cel Mare 51, 87, 98, 110, 112, 115-150, 152, 158-160, 163-165, 168, 185, 196, 226-229, 315.
Ştefan Mitropolitul 239.
Ştefan misionarul 51.
Ştefan, fiul lui Petru Rareş 158-160, 164.
Ştefan logofătul lui Vlad Dracul 312.
Ştefan logofătul, vărul primar al doamnei Despina 267.
Ştefan, fiul lui Petru Cercel 300.
Ştefan cel Tânăr 169, 168-174, 319-321.
Ştefan Răzvan, fiul lui Petru-Şchiopul 273, 274, 286-288.
Ştefan scriitorul 39.
Ştefan Surdul 286, 298.
Ştefăneşti 250, 251.
Ştubei 249-251.
Ştul Iacob 311, 312.
Şuica dvornicul 16, 318, 319.
Şuşiţa 37.

Tader ceaşnicul 119, 121.
Tarasie 130.
Tatari 173, 183, 319, 320.
Tatul, comisul lui Alexandru Aldea 211, 212.
Tatul din Pârscov 252, 253.
Tamăşeni 110, 111.
Tambureşti 9.
Tanasie egumenul 297.
Tătărani 282.
Tătarei 245.
Târgşor 304.
Târgul de Jos 122, 135, 136, 139, 140, 142, 143.
Târgul-Roman 169, 170.
Târgul-Tecuciu 274, 280.
Tăzlau 145, 146.
Telebacinţii 221, 224.
Teleajenul 306, 307.
Telega 284, 285.
Teleorman 239.
Temişeşti 221, 224.
Teoctist Mitropolitul 111, 119, 121, 145, 146.
Teodor staretul 14.
Teodor sau Tudor vistierul 10, 240, 241.
Teodor, fiul Ţarului Ivan 5, 148.
Teodor sau Tudor mare logofăt 3, 4, 6, 16, 250, 251, 253, 254, 259, 260, 263, 264, 317-319.
Teodora, fiica lui Alexandru Lăpuşneanu 274, 275.
Teodora, fiica lui Petru-Şchiopul 273.

*) *Asupra filiaţiunei lui Ştefan Lăcusta vezi notiţa din adaos, p. 365—366.*

Teodora sau Tudora, în călugărie monahia Teofana, soția lui Petrașcu voevod 294, 296, 297, 300, 305, 306.
Teodosie banul 284, 297.
Teodosie logofatul 294.
Teodosie Mitropolitul 239.
Teodosie, fiul lui Neagoe Basarab 19, 23, 26, 27, 173, 241, 267.
Teofan calugarul 197, 198.
Teofan Mitropolitul 16, 218.
Teofana, fiica lui Alexandru Lăpușneanu 164, 165, 274, 275.
Tetrade 264, 266.
Tirol 273, 274.
Tirulica 324.
Tismana (M-rea) 3, 77, 273, 249, 250, 308, 316, 317.
Tisau schit 304.
Toader, fiul lui Mateiaș logofătul 178.
Toader, fratele lui Nicoară 321.
Toader Prodan 121, 122.
Tocsaba 211, 212.
Toma 59, 61.
Toma banul 4, 37.
Toma Cândea 119, 121.
Toma logofătul 188-190
Toma, logofătul lui Ștefan Lăcustă 185-188.
Toma din Maldărești 54-56.
Toma portarul 253, 254,
Toma Salce 315.
Tomaș, biraul Bistriței 176, 177, 180, 181, 185-189.
Tomos 312, 313.
Topana 243.
Topoloveni 9, 10.
Totrușan spătarul 133, 134.
Transilvania 13, 84, 173, 292, 324.
Trapezunt 148.
Treime (M-rea) din București 281, 284.
Tricolici vornicul 313-315.
Triful 192, 193.
Trofana, fiica lui Alexandru Lăpușneanu 274, 275.
Trotuș, 89, 321, 322.
Tudor diiacul 250, 251.
Tudor postelnicul, fiul lui Radul logofatul din Drăgoești 303.
Tudora din Târgșor 301, 304, 305.
Tudosie spătarul, fiul lui Gherghe logofătul 299.
Turcia 3, 175.
Turda 304.
Turturea paharnicul 245.
Turocz cronicarul 4.

Tacalov, tatăl jupânesei Silca 281.
Țarigrad, 24, 25, 61-63.
Țigara-Zotu 274.
Țirbis 311, 312.
Țițul 10.
Țunda podgorie 269, 271.
Țutora 160.

Udrea pârcălabul, hatmanul banul 288, 290, 292, 293, 307, 308.
Udrea spatarul 265, 266.
Udriște 10.
Udriște 285.
Ungaria 75, 84, 101, 104, 106, 109, 115-118, 120, 122, 123, 167, 173, 175, 220, 233, 236, 321, 322.
Unguri 237, 258, 263, 286, 306, 307.
Urechie cronicarul 174, 181, 185.
Uspenschij Porfirij 255, 283.

Vad 169, 170.
Vaideiei 299.
Valahia 3, 173.
Valea Albă 149.
Valea Aurarilor 192, 193.
Valea (M-rea) 242.
Vasilisa, fiica lui Alexandru cel Bun 87, 88, 225.
Vasile Bălțatul, fost logofăt, ginerile lui Alexandru Lăpușneanu 269-272, 275.
Vasile Ciolhanschi 275.
Vasile, egumenul Tismenei 77.
Vășiu, fiul lui Badea logofăt 65.
Vășiu logofat 284.
Vășiu scriitorul 308.
Vaslui 88, 93, 94, 103, 105, 108, 110, 124, 125, 312, 313, 315, 321.
Velica, fiica lui Cherbeleț 16.
Velica din neamul Craioveștilor 39.
Velica 295.
Vereș-Mart 156, 158.
Veteranii (peștera) 26.
Vidin 238.
Vieraș (M-rea) 80, 279, 328, 331.
Vilaia, soția lui Dobromir banul 281, 299.
Vilna 110.
Vinia 39.
Vintilă dvornicul 294.
Vintilă dvornicul 58, 60.
Vintilă stolnicul 4, 252, 253, 260, 264.
Vintilă, fiul lui Petrașcu voevod 298, 300.
Visarion Mitropolitul 126, 127, 130, 227.
Vișa, soția lui Mihnea Turcitul 281.
Vișa, soția lui Stroe logofăt 331, 332.
Vișina 300.
Vitold 88.
Vîrful Vladului 249, 251.
Vlada 39.
Vlad 3.
Vlad 307.
Vlad banul 4.
Vlad al Caplei 247.
Vlad Călugărul sau Monahul Pahomie, fiul lui Vlad Dracul 1-7, 9, 10, 12-14, 51, 52, 61, 232, 235, 237-242, 248-251, 256, 257, 261, 262, 284, 318, 326, 327.
Vlad cel Tânăr, fiul lui Vlad Călugărul 4-6, 12, 37, 51, 237, 239, 241, 246-248, 257, 258, 262, 285, 326, 327.
Vlad, († 1487), fiul lui Vlad Călugărul 237, 239-241.
Vlad comisul 265, 266.
Vlad Dracul, fiul lui Mircea cel Bătrân 2-4, 51, 88, 99, 217-219, 241, 252-254, 312.
Vlad-Vlăduță fiul lui Vlad cel Tânăr 5, 61, 62, 159, 246-248, 258, 262.
Vlad, († 1589) fiul lui Miloș voda 80, 274, 279, 280.
Vlad, († 22 Iulie 1587) fiul lui Mihnea Turcul 281, 282.
Vlad, fiul lui Radul de la Afumați 46, 51.
Vlad, fiul lui Radul Paisie 65, 237, 293.
Vlaicul 16, 318, 319.
Vlaicul clucerul 258-260, 262, 263.
Vlaicul clucerul, socrul lui Mihnea Turcul 281, 282.
Vlaicul din Dragomirești 10.
Vlaicul clucerul 238, 239.
Vlaicul pârcalabul 119, 121.
Vlaicul pârcalabul, unchiul lui Ștefan cel Mare 147.
Vlaicul fratele Albului 241.
Vlaicul logofătul 247.
Vlaicul stolnicul 211, 212.
Vlaicul postelnicul 4.
Vlaicul țiganul 264, 266.
Vlaicul vistierul 244.
Vlaicul vornicul 46.

Vlad, fiul lui Petru-Schiopul 273.
Vlad dvornicul 10.
Vlad paharnicul 244.
Vlad stolnicul 265, 266.
Vlad de la Spinișor 247.
Vlad Țepeș, fiul lui Vlad Dracul 3, 4, 12-14, 248-251.
Vlad Vintilă, fiul lui Radul cel Mare 3, 11, 14, 33, 51, 62, 65, 238, 239, 242, 247, 248, 255, 261, 264.
Vlădica kir Mihail 285.
Vladislav I, 249, 251.
Vladislav II, († 22 August 1455), fiul lui Dan II. 4, 220, 237, 238, 252, 253, 254, 325.
Vladislav III, († 1456), fiul lui Vladislav II 252, 253, 285.
Vladislav (1523-1525) fiul lui Vladislav pomenit in socotelile Ardelene sub numele *Vladissa* (1521) 33, 39, 62, 244, 251-255.
Vladislav, regele Poloniei 88.
Vladislav, regele Ungariei 246.
Vlad, fiul lui Stanciu spatarul 83.
Vlăcsan Craiovescul 39.
Vlăsan mare logofat 4, 258, 259, 262, 263.
Vodița 249-251.
Voica, soția lui Mihnea cel Rău 13.
Voica, soția lui Petrașcu voevod 294.
Voica, fiica lui Radul Paisie 293.
Voiciul Darie 323, 324.
Voico de la Ocne 219.
Voico țiganul 264, 266.
Voico, fratele lui Stan 317 318.
Voico al Tatului 9, 10.
Voronețul 202.
Vulpaș, scriitor, grămatic, logofat 114, 115, 119, 121.

Walter 301.
Wiesbaden 219.
Windecke 220.

Zahorna iazer 221, 224.
Zamfira, fiica lui Eremia voevod 206, 328.
Zamfira, soția lui Hrizea portarul 292.
Zamfira, fiica lui Radul de la Afumați 46, 51.
Zannetto, fratele doamnei Ecaterina 280.
Zapolya Iános 34, 84.
Zbeara stolnicul 119, 121.
Zochiya 308.
Zografos mănăstire in sf Munte 196, 219.
Zorești 297.
Zotu, ginerile lui Petru Schiopul 273.
Zvânjei 299.

GREȘELI de TIPAR, ÎNDREPTĂRI și ADAOSE

Greșeli de tipar.

Pagina 16, r. 29	notiță:	citește 1577—1583	în loc de	1557—1585.
» 21, r. 3	slavonește	» Матїю	» »	» Матїю.
» 26, r. 3		» пак	» »	» пак.
» 28. r. 6		» 3 Febr. 1522—2 Ian. 1529.	» »	» Febr. 1521—2 Ian. 1529.
» 37. r. 15		» 152	» »	» 1512.
» 44, r 1	nota	» regeste	» »	» registe.
» 48, r. 16		» ми	» »	» ви
» 127, r. 9		» ca să ne trimeți	» »	» ca să ne trimeteți.
» 158, r. 5	notițe	» pomenește Doamne	» »	» pomenește Dome.
» 165, r. 3		» în anul 7069=1561	» »	» 7069=1551.
» 182, r. 6		» йна нв чинии	» »	» йна нв чинии.
» 184, r. 5		» нтинйн	» »	» нтинйн.
» 186, r. 1		» дака на знанїе	» »	» дака ни знанїе.
» 189, r. 1		» посла	» »	» посла.
» 200, r. 3		» Кыстрицѣ	» »	» Кыстрицѣ.
» 225. r. 18	notițe	» Petru II și Roman III	» »	» Petru II și Romanii
» 235. r. 13		» strămoș	» »	» stămoș.
» 272, r. 1	notițe	» Mircea Ciobanul	» »	» Mircea Ciobonul.
» 285. r. 14		» Dumnezeiască	» »	» Dumnezezească.
» 319, r. 9		» (20 Apr. 1517—14 Ian. 1527).	» »	» (18 Apr. 1518—1 Ian. 1527).
» 320, r. 4		» 12 pârgari	» »	» pâgari.
» 254, r. 11		» Gherghița	» »	» Argeș

Îndreptări.

Scrisoarea XX de la p. 48—50, s'a datat greșit, ea este de la Radul vodă Paisie din anii 1538—1542. Doamna, despre care ne vorbește scrisoarea, este soția lui Neagoe voevod. Neagoe își zice el însu-și într'un act din 16 Septembrie 1519: «Ꙗ Н҃кгов нарицаемыи Басараба воевод = Ꙗ **Neagoe numit Basarab voevod** (Arch. Stat., schitul Seaca, pach. 2, No. 2). Apoi în: «Посланїе Ꙗ Н҃кгов воеводы къ моцемь мтри своеи Н҃кгв, и сновwм своимь Петрꙋ и Ꙗ҃ннꙋ и дъщери его Ѧггелиныі — слово оумиленно = *Epistolia lui Iō Neagoe voevod către moaștele maicei sale Neaga și fii sei Petru și Ioan și fiica sa Angelina — cuvânt de înduioșare.* (Spomenic, XXXVII, p. 44).

GREŞELI de TIPAR, ÎNDREPTĂRI şi ADAOSE

Greşeli de tipar.

Pagina 16, r. 29 notiţe	citeşte 1577—1583	în loc de	1557—1585.
» 21, r. 3 slavoneşte	» Матїю	» » »	Матїю.
» 26, r. 3	» пак	» » »	пав.
» 28, r. 6	» 3 Febr. 1522—2 Ian. 1529.	» » »	Febr. 1521—2 Ian. 1529.
» 37, r. 15	» 152	» » »	1512.
» 44, r 1 nota	» regeste	» » »	registe.
» 48, r. 16	» ми	» » »	би
» 127, r. 9	» ca să ne trimeţi	» » »	ca să ne trimeteţi.
» 158, r. 5 notiţe	» pomeneşte Doamne	» » »	pomeneşte Dome.
» 165, r. 3	» în anul 7069=1561	» » »	7069=1551.
» 182, r. 6	» йна нѣ учини	» » »	йна нѣ учини.
» 184, r. 5	» нтиниїн	» » »	нтиниїн.
» 186, r. 1	» дака на знаніє	» » »	дака ни знаніє.
» 189, r. 1	» посла	» » »	посла.
» 200, r. 3	» Бистриц'ѣ	» » »	Бистриц'ѣ.
» 225, r. 18 notiţe	» Petru II şi Roman III	» » »	Petru II şi Romanii
» 235, r. 13	» strămoş	» » »	stămoş.
» 272, r. 1 notiţe	» Mircea Ciobanul	» » »	Mircea Ciobonul.
» 285, r. 14	» Dumnezeiască	» » »	Dumnezezească.
» 319, r. 9	» (20 Apr. 1517—14 Ian. 1527).	» » »	(18 Apr. 1518—1 Ian. 1527).
» 320, r. 4	» 12 pârgari	» » »	pâgari.
» 254, r. 11	» Gherghiţa	» » »	Argeş

Îndreptări.

Scrisoarea XX de la p. 48—50, s'a datat greşit, ea este de la Radul vodă Paisie din anii 1538—1542. Doamna, despre care ne vorbeşte scrisoarea, este soţia lui Neagoe voevod. Neagoe îşi zice el însu-şi într'un act din 16 Septembrie 1519: «Ію Н҃кроє нарицаємии Басараба воєвод = Ію Neagoe numit Basarab voevod (Arch. Stat., schitul Seaca, pach. 2, No. 2). Apoi în: «Посланіє Їѡ Н҃кроє воєводы къ моцємь мтри своєи Н҃кроє, и сновѡм своимь Петрѣ и Їѡаннѣ и дъщєри єго Ѧггєлиныі — слово оумилєнно = *Epistolia lui Ію Neagoe voevod către moaştele maicei sale Neaga şi fii sei Petru şi Ioan şi fiica sa Angelina — cuvânt de înduioşare.* (Spomenic, XXXVII, p. 44).

Despina — acesta e numele doamnei lui Neagoe voevod — şi-a petrecut ultimii ani ai vieţei sale la Sibiu. Acolo o găsim la 1524 judecându-se cu un argintar (cf. N. Iorga, *Studii şi doc.*, III, p. LXXV). Ea pribegise în părţile acestea după moartea bărbatului şi a fiului său Teodosie. În 1552 supt domnia ginerelui său Radul de la Afumaţi veni în ţară, dar murind acesta în 1529, ea plecă din nou în Ardeal unde stătu până după 1536. La această dată o întâlnim iarăsi în socotelile ardelene (Harmuzaki XI, p. 755). Reveni în ţară apoi supt domnia cumnatului său Radul vodă Paisie în 1538. După măzilirea acestuia de la domnie, doamna fu nevoită din nou să apuce calea pribegiei de unde nu se mai întoarse. Spunând acestea, să vedem acum cine este omul de credinţă pe care Radul vodă îl trimete la Sibiiu. El se numeşte Dragomir Scurtul. Al cui fiu este, pentru moment, nu o pot spune. Actele interne ne tăinuesc că el împreună cu cumnatul său Stan paharnicul au dăruit domnului Radul vodă la 1542 o sfoară de moşie din satul Futeşti, anume din Partea Păpească. (Arch. Stat., M-rea Argeş pach., 22, No. 47). Lucrul de alt-fel, ni-l mărturiseşte însu-şi Radul vodă Paisie în cartea sa din 20 Februarie 1542. Iată acel pasagiu: «Понеж пріидѡш Драгомир Скъртъла҃в и шъ҃р его Стан пехарник къпно съ житеанцех сн, таж поклонши и дадош гсдво ми пълокнш wт кише рѣчен҃ пихъ wчнш҃ = *Pentru că au venit Dragomir Scurtul şi cumnatul său Stan paharnicul împreună cu soţiile lor şi au închinat şi au dat domniei mele jumătate din moşia lor mai sus zisă*», (Arch. Stat, Episcopia Argeş, pach. 22, No. 3) — Aşijderea, scrisoarea XXVI, p. 68—69, este atribuita greşit pe sama lui Radul vodă Paisie. Scrisoarea este de la Radul vodă cel Frumos (August 1462—1474). Hârtia, filigranul ei: o cruce, ductul scrierii şi mai ales pecetia aplicată în faţă cu următoarea legendă: † Iõ Радъл воєвода, гнк земли Ѿгровлахи҃ = Iõ Radul voevod, domn al ţării Ungrovlahii, ne îndreptăţeşte la datarea ei. Scrisoarea e din ultimii ani de domnie ai lui Radul cel Frumos. Pe Giurcău vameşul despre care ne vorbeşte apoi, l-am căutat indeşert în documentele interne, dar nu l-am aflat. În contra aserţiunei făcute (v. p. 301, 304, 305) asupra Tudorei din Târgşor că ar fi soţia lui Mihai Viteazul, se opune cartea lui Alexandru Iliaş voevod dată din Târgovişte la 23 Decembrie 1616. Despre Marula, fiica lui Mihai cu Tudora, se spune că ar fi fost bastardă, (Arch. Stat., M-rea Cozia, pach. 24, No. 8). Florica, fiica legitimă a lui Mihai Viteazul, a fost măritată după Preda postelnicul. Preda postelnicul sau sulgerul din Greci, are de frate pe Stroe postelnicul. De la Preda ni s'a păstrat un preţios zapis. Iată-l în rezumat: «† Adică eu Preda sulgeriul de Greci împreună cu fiu mieu Mihaiu şi cu ştirea cocoanelor mele şi a ginere-mieu Pătru slujerul şi frăţine-mieu lu Stroe post(elnicul), scris-am şi mărturisim cu acest zapis al nostru, să fie de mare credinţă la mâna jupânului Trufanda biv vel vistier, ca să se ştie cum i-am vândut noi satul Cruşovul den Romanaţi. Şi am vândut acest sat Cruşovul de naintea domnu nostru Iõ Alexandru voevod, sin Radul voevod, şi de naintea boiarilor ai Divanului şi ai ţerăi, şi am luoat

noi toți banii 250 de galbeni ce scriu mai sus *«pre vreme cându au fost domnu nostru cu tabăra den jos de Bucureşti, mergându la oaste de preun cu Miron voevod, domnul țerăi Moldovei şi cu capitan paşa de la Impărăție, să facă cetate la Dogan Gheci»*. Scris de Lepădat logofătul, luna Mai în 10 zile, în anul 1735=1627. (Orig. pe hârtie, se află în proprietatea d-lui Şerban Gr. Stoienescu din Craiova).

Adaose.

Dragomir spătarul (v. notiţe p. 4) a pierit de sabia lui Vlad Vintilă: *«A pierdut averile lui cu rea vicleníe de către domnia mea — zice Vlad Vintilă — şi încă şi capul l-a pierdut»* (doc. din 7 Mai 1535 la Arch. Stat., Episcopia Buzeului, pach. 72, No. 1). — La pagina 40 completează adresa cu cuvintele: «ѡт Сибиню рѣдъ=*din cetatea Sibiului*». — Pag. 58, doc. XXIII; p. 63, doc. XXIV; pag. 71, doc. XXVIII; pag. 74, doc. XXX, sunt date în rezumat şi de d-l I. Bogdan în ale sale «Documente şi Regeste». Documentul de la p. 105, No. XLIV, este reprodus şi de Militici în «Dacó-românii şi literatura lor slavă, Sbornik IX (1893), p. 374—375, cu foarte multe greşeli». Scrisorile de la p. 138, No. LVI şi 140—141, No. LVII, sunt date în simplă traducere şi de d-l I. Bogdan în op. citată mai sus la p. 109—110. — Despre fii lui Ştefan cel Mare Petru şi Alexandru (v. p. 150-152), mai sunt de spus şi următoarele: *«În anul 1493, Io Petru voevod al Moldovei, a hotărât un ajutor anual de 5000 aspri mănăstirei Castamonitu şi 500 aspri spese de drum monaşilor cari vor veni de la Athos la Moldova»*. Apoi: *«În anul 1497, mănăstirea Gregoriatu, a fost înoită de Alexandru, domnul Moldovei, tatăl lui Bogdan. Pe atunci era doamnă a Moldovlahiei Maria Asanina Paleologul. Ea a dăruit mănăstirei icoana Maicei Domnului, pe care a văzut-o Barski, în 1744»*. (Porfirij Uspenskij, Istoria Atonului III, p. 336). În notiţe de la p. 158—160 mai avem de adaos, că Petru Rareş a înoit schitul sf. Iosif, zidit de Ştefan vodă cel Tânăr: «Понеж тако ѡ҃ѣкꙋпа се Бг҃ъ и сто҃ѥ Богоѓкиѵнїе, ѓдѣ кыѯ гспдва мы҃ вѫ їзгнанїе ѿт ненавистник нашиѯ, ꙗко сѫ помощи Бжїи по тамо їзбѣгоѯ и ст҃кии нас Бъ и ѫхꙋвника нашего кѵр Їѡсифа=*Pentru-că aşa am fugăduit lui Dumnezeu şi sfintei Bunavestire — zice Petru — când eram să pier domnia mea de uritorii noştrii, căci cu ajutorul lui Dumnezeu, pe acolo am fugit; şi ne-au scăpat pe noi Dumnezeu şi duhovnicul nostru kir Iosif*» (Doc. din 9 Martie 1535 la Arch. Stat., Secţia Istorică). Şi aceasta s'a întâmplat: *«În vremea când însu-şi Împăratul turcesc a venit şi a făcut războiŭ până la Suceava»* (doc. din 13 Decembrie 1568 la Arch. Stat., Mitropolia Moldovei, pach. 138, No. 1). — Asupra scrisoarei de la p. 160—161, No. LXVI, vezi mai scrisul 110 la Acad. Rom. — Despre Ştefan Lăcustă (v. notiţe p. 185), am admis greşit după cronicarul polon Bielski că este fiul lui Alexandru voevod, fiul lui Ştefan cel Mare. Ştefan

Lăcustă e fiul lui Ştefan cel Mare. El însu-şi se intitulează ast-fel: «† Мл҃стїю Бжїею, мы҃ Стефан воєвода, сн҃ъ стараго Стефана воєвwдї гєндрѣ земли Молдавскои=*Cu mila lui Dumnezeu, noi Ştefan voevod, fiul Bătrânului Ştefan voevod, domn al ţării Moldovei*» Documentul acesta conţine o confirmare de stăpânire dată de către domn lui Crăciun peste satul domnesc Conţeştii din ţinutul Suceavei. Domnul pune mărturia sa şi a fiilor săi: «И на то ест вѣра нашего гдка вишє писанїаго мы҃ Стефана воєводї и вѣра прежзаюблєнныхъ сиwкъ гдка мн҃ Ѳлеѯандра и Стефана и вѣра вєсѣхъ боѧръ нашихъ=*Şi întru aceasta este credinţa domniei noastre a mai sus scrisului Ştefan voevod şi credinţa prea iubiţilor fii ai domniei mele Alexandru şi Ştefan şi credinţa tuturor boerilor noştri*» Actul e scris pe pergament de logofătul Tăut în luna Martie 23, anul 1538. Poartă pecetie atârnată de un groş şnur de mătase vişinie, împletit în două viţe: mare, rotundă, de ceară roşie, cu legenda: «† Печатъ Iw Стефана воєводы, господарѣ земли Молдавскои=*Pecetia lui Iō Ştefan voevod, domn al ţării Moldovei*» (Acad. Rom. pecetia No. 31). Tatăl său Ştefan cel Mare a avut de soră şi pe Grajdana. Despre aceasta ne vorbesc unele documente aflate pe la particulari. — Despre Petre Şchiopul (v. p. 269–276) şi Ioan vodă cel Cumplit (p. 197—199) ne vorbeşte şi un Mineiŭ pe luna Aprilie din anul 1574. Iată acel pasagiu: Въ дни гєндну нашємѣ Iѡан Пєтрѣ воєвwд гєндрѣ зємли Мwлдавскои, ѣгдѣ прiйдwша погани Тоурци и Татари и оубиша Iwн воєвwд и вєсєй кои ѣгѡ и воєвwдша зємлѣ Молдавскои кwлшєе половина, в лѣт҃ зпн҃, мсца Iвгѵста кї҃ днь, въ час҃ ѳ тїи=*În zilele domnului nostru Ioan Petru voevod, domnul ţării Moldovei, când au venit păgânii Turci şi Tătari şi au ucis pe Ioan voevod şi toată oastea lui şi au supus ţara Moldovei mai mult de jumătate, în anul 7082=1574, luna August 12 zile, în al 9-lea ceas*. (Acad. Rom. Mss M-rei Neamţul No. 45).—*Teodor* sau Tudor marele logofăt (v. notiţe p. 3, 4, 6, 16, 250 etc.) are de frate pe Stanciul banul (Arch. Stat., Episcopia Râmnicului, pach. 52, No. 8; M-rea Bistriţa, pach. 1, No. 3). El are de fii: pe Pârvul pârcălabul pe Vlad comisul şi pe Radul logofătul. La 24 Aprilie 1545 Mircea Ciobanul întăreşte stăpânirea lui Radul marele logofăt şi fraţilor săi Pârvul pârcălabul şi Vlad comisul peste moşia Voinigeşti: «*Pentru că le-a fost de mai nainte vreme bătrână şi dreaptă moşie de moştenire, iar ei în zilele Radului voevod au pierdut mai sus zisa moşie, pentru că au tăiat Radul voevod pe tatăl lor Tudor logofătul*» (Arch. Stat., Episcopia Râmnicului, pach. 52, No. 11) În notiţe p. 37 la urmaşii lui Harvat logofătul mai e de adaos şi Moţea un alt fiu al său, care se înfrăţeşte pe timpul lui Neagoe Basarab cu Drăghici scriitorul. Moţea n'are urmaşi (Acad. Rom. doc 27/LIX). — *Radul* vistierul (v. notiţe p. 260—264) la 17 Noembrie 1538 primeşte în dar moşia Urâţii de la Radul Paisie «*pentru slujba ce au slujit cu dreptate, când au mers la Ioan voevod Basarab şi cu Stroe la Fântâna Ţiganului, de s'a bătut cu domnia sa*» (Arch. Stat., cond. M-rei Vierăş). — Alte acte scrise de *Vulpaş*, diiacul, grămăticul sau logofătul pe lângă cele citate (vezi notiţe p 121—122) mai

sunt și următoarele : Târgul de Jos, 26 Mai 1449 ; Suceava, 8 Iulie 1453 ca grămătic (Acad. Rom. 118/LXVII ; 43/LXXV) ; Suceava, 1 Aprilie 1470 ca gramatic (Arch. Stat., M-rea Neamțu, pach. 21, No. 8). — *Oprea* logofătul (vezi notițe p. 75) a scris și următoarele acte : Târgoviște, 2 Februarie 1533 (Arch. Stat., Episcopia Argeș, pach. 2 bis., No. 4) ; București, 27 Ianuarie 1536 (Arch. Stat., M-rea Glavacioc, pach. 4, No. 1) ; Târgul Buzău, 7 Mai 1535 (Arch. Stat., Ep. Buzeu, pach. 72 doc. 1) ; București, 25 Aprilie 1538 (Arch., Stat., M-rea Glavacioc, pach. 26, No. 1).—*Negoiță* (v. notițe p. 47, 63) pe cele următoare : 29 Octombrie 1528 (Arch. Stat., M-rea Govora, pach. 9 No. 2) ; 20 Iulie 1537 (Arch. Stat., M-rea Govora, pach. 6, No. 2) ; Târșor, 28 Ianuarie 1538 (Arch. Stat., Mitropolia București, pach. 34, No. . .). — *Nan* logofătul (v. notițe p. 67) scrie și actul din 16 Noembrie 1530 ca grămătic (Arch. Stat., M-rea Tismana, pach. 40, No. 3). — *Cârjeoncie* (v. p. 257) s'a călugărit la M-rea Valea și acolo a luat în călugărie numele de «*Monahia Magdalina*» (Arch. Stat., M-rea Valea, pach. 18, No. 3). — M-rea Bucovățul vechiu (v. notițe p. 280) s'a zidit în 1572 iată-i pisania : «*Cu vrerea Tatălui și îndemnarea Fiului și cu sărârșirea sfântului Duh, amin. Rădicatu-si-au acestă cinstită și Dumnezeescă hramă întru numele celui dintru sfinți părintelui nostru marelui Arhiereu și făcătorului de minuni Nicolae, episcopul Mirelor de la Lichie, în zilele blagocestivului și iubitorului de Christos domnului nostru Iõ Alexandru voivod, feciorul Mircei voivod, nepotul Mihnei voevod, cu toată ostenéla și cheltuiala robului lui Dumnezeu jupan Stepan bir vel clucer și a fiului său jupan Pârvul vel clucer. Și s'au început în luna lui Iulie 20 zile, și s'au sărârșit la Octombrie 3 zile, leatul 7081=1572*» (Arch. Stat., Condica Brâncoveneasca, No. 268, p. 595). Pentru competitorii la tronul Țării Românești în anii 1522—1525, citez spre lămurire actele interne date de aceștia ca domni când norocul le-a surâs : *Radul de la Afumați*, 3 Februarie 1522 ; 4 Aprilie 1523 ; 8 Noembrie 1523 ; 9 Februarie 1524 ; 23 Mai 1524 ; 8 Noembrie 1524 ; 10 Februarie 1525 ; 11 Februarie 1525 ; 20 Februarie 1525. — De la *Radul Bădică* nu cunosc nici un document intern. *Vlad Vintilă* : 10 Ianuarie 1523 ; 18 Martie 1523 ; 23 Mai 1524 ; 24 Iulie 1524. — *Vladislav voevod* : 11 Iulie 1523 ; 12 Septembrie 1523 ; 16 Iunie 1524 ; 30 Mai 1525. Unele din documentele de mai sus se află în Archiva Statului, altele la Academia Română. În documentul lui Vladislav vovod din 30 Mai 1525 ni se vorbește despre părintele și strămoșul său Vladislav voevod (Arch. Stat., M-rea Tismana, pach. 58, No. 9). Asupra filiațiunei sale vezi p. 254—255. Vladislav, pretendentul, citat ca tată al lui Vladislav (1523—1525), ar fi Vladissa din socotelile Ardelene, despre care cred, că-i deosebit de Dragomir Călugărul. Scrisoarea de la p. 180—181, No LXXVII, îmi pare apocrifă. De așijderea, hrisovul lui Petru Rareș din 9 Martie 1535 în care figurează pan Huru mare vornic al țării de jos și Totrușan mare vornic al țării de Sus, este falș: voruicia țării nefiind împărțită pe aceasta vreme. (Arch. Stat., Secția Istorică).

ACEASTĂ CARTE

S'A TIPĂRIT IN TIPOGRAFIA

D-LUI L. MOTZĂTZEANU, INTRAREA ROSETI, 6,

ȘI A FOST ZEȚUITĂ DE HARNICUL

ȘI INTELIGENTUL LUCRĂTOR

CHIRIȚĂ N. FILIPEANU

Cuprins

Precuvântare …….. III

DOCUMENTE SLAVO-ROMÂNE DIN ARCHIVA ORAȘULUI SIBIU …….. 1

Vlad III Călugărul (Aprilie 1482-Mai 1496) ……. 1
I. ……... 1
II: ……. 6
Gherghină Pârcălabul (1480-1481, 1503-1508) …… 8
III. …… 8
Mihnea I Cel Rău (1508-1510) ……. 11
IV. ……. 11
Mircea Coregent al lui Mihnea I (1503-1510) …….. 15
V. …….. 15
Basarab IV Neagoe (1512-1521) ……... 17
VI. ……. 17
VII. ……... 19
VIII ……... 21
Neacșul din Câmpulung (1521) ……. 24
IX. ……. 24
Theodosie (1521-1522) ……. 26
X. …….. 26
Radu V de la Afumați, Cel Tânăr sau Cel Nou (Febr. 1521-2 Ian. 1529).. 28
XI. …… 28
XII. …….. 33
XIII. ……. 35
XIV. ……. 37
XV. ……... 40
XVI. ……. 41
XVII. …… 42
XVIII. ……... 44
XIX. ……. 46
XX. …….. 48
Mogoș Spătarul (1527-1545?) …….. 53
XXI. ……. 53
Șerban Banul (1522-1546) …… 57
XXII. ……..…….. 57
XXIII. ……... 58
Radul VI Paisie și fiul său Marco (Noembrie 1534-c. Aprilie 1546) …… 63
XXIV. ……... 63
XXV. …… 65
XXVI. …….. 68
XXVII. ……. 69
XXVIII. …… 71
XXIX. …….. 72

Oprea Logofătul (1534-1548) ……... 74
XXX. …… 74
Marco Voevod (1542) ……... 76
XXXI. …….. 76
Mircea Ciobanul (Martie 1546-1552, Ian. 1558-Sept. 1559) …… 77
XXXII. ……. 77
XXXIII. …… 81
XXXIV. …… 83

DOCUMENTE SLAVO-ROMÂNE DIN ARCHIVA ORAȘULUI BRAȘOV ……. 85

Ilie-Iliaș (Ilie singur: 1 Ianuarie 1433-Octombrie 1433, Ilie și Ștefan: 27 August 1435-29 Mai 1443) ……. 85
XXXV. ……. 85
Ștefan II Stețco (Ștefan singur: Octombrie 1433-4 August 1435; 29 Mai 1443-13 Iulie 1447, Ștefan și Ilie: 27 August 1435-29 Mai 1443) ….. 89
XXXVI. …… 89
XXXVII. …….. 90
XXXVIII. ……. 91
XXIX. ……... 92
XL. ……... 94
XLI. …….. 96
Roman II, fiul lui Alexandru Cel Bun (4 Aprilie – August 1447) …… 98
XLII. ……. 98
Alexandru II Alexandrel, Ilichno sau Olechno (Mai-12 Oct. 1449, 16 Oct. 1451-25 Martie 1455) …….. 100
XLIII. ……... 100
XLIV. …….. 105
Petru III Aron (16 Octombrie 1451-12 Aprilie 1457) …….. 112
XLV. …… 112
Ștefan Cel Mare (12 Aprilie 1457-2 Iulie 1504) …….. 116
XLVI. …….. 116
XLVII. …….. 122
XLVIII. …… 123
XLIX. ……... 124
Scrisoarea lui Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, către Arhiepiscopul Ohridei, Dorotei …… 126
L. ……..... 126
Rĕspunsul arhiepiscopului Dorotei …….. 127
LI. …… 127
LII. …… 131
LIII. ……. 133
LIV. ……. 135
LV. …….. 136
Proclamația lui Ștefan cel Mare către boeriĭ Brăilenĭ …….. 138

LVI. …… 138
Rĕspunsul boerilor Brăilenĭ …… 140
LVII. …… 140
Proclamația lui Ștefan cel Mare către boeriĭ Buzăenĭ …….. 141
LVIII. …….. 141
Rĕspunsul boerilor Buzăenĭ …….. 143
LIX. …… 143
LX. …….. 145
Vistiernicii și vameșii Kirakoll și Bucium, boerii lui Ștefan cel Mare (1480-1484) …… 149
LXI. …… 149
Petru IV Rareș (Ianuarie 1527-Septembrie 1538, Februarie 1541-Aprilie 1547) …… 153
LXIII. …….. 153
LXIV. …….. 155
LXV. …… 157
Petru Rareș către Petru Paisie (1535-1537) …….. 160
LXVI. …….. 160
Alexandru Lăpușneanu (Septembrie 1552-18 Noiembrie 1561, Octombrie 1563-5 Mai 1568) …… 161
LXVII. …… 161
LXVIII. …… 162
Un răvaș (?) (1552-1562) …… 165
LXIX. …….. 165

DOCUMENTE SLAVO-ROMÂNE DIN ARCHIVA ORAȘULUI BISTRIȚA …… 167

Bogdan Voevod (2 Iunie 1504-20 Aprilie 1517) ……..... 167
LXX. …… 167
Ștefan Cel Tânăr (20 Aprilie 1517-14 Ianuarie 1527) …….. 169
LXXI. …….. 169
LXXII. …… 170
LXXIII. …… 171
Dan Părcălab de Câmpu-Lung (1527) …….. 174
LXXIV. …… 174
Mateiaș, Vistiernicul lui Petru IV Rareș (1535-1537) …….. 176
LXXV. …… 176
Huru Marele Vornic (1530-1541) …… 178
LXXVI. …… 178
LXXVII. …….. 180
Ștefan Lăcusta (1538-1540) …… 182
LXXVIII. …… 182
LXXIX. …… 183
Toma, Logofătul lui Ștefan Lăcustă (1538-1541) …… 185
LXXX. …… 185

Toma logofătul, Petrașcu comisul și Sturza postelnicul …… 188
LXXXI. …… 188
Egumenul Moldoviței către birăul de Bistrița (1563) ……... 190
LXXXII. ……... 190
Grigorie birăul Bistriței (1564) …… 191
LXXXIII. …… 191
Bogdan Alexandrovici (1568-1572) …… 193
LXXXIV. …… 193
Ion Vodă Cel Cumplit (1572-1574) …… 197
LXXXV. …… 197
LXXXVI. …… 198
Ostafi Postelnic (1574) …… 200
LXXXVII. …… 200
Gligorcea Vornicul (1595-1599) ……... 201
LXXXVIII. …… 201
Eremia-Movilă (1595-1606) …… 203
LXXXIX. …… 203
Principesa Maria și Elisafta doamna lui Eremia Moghilă voevod (1606) 205
XC. …… 205

APENDICE …… 207

DOCUMENTE SLAVO-ROMÂNE. INTERNE ȘI EXTERNE ……... 209

Alexandru-Aldea (1431-1435) …….. 209
XCI. …… 209
Scrisoarea lui Alexandru-Aldea către Razgon Iștvan, șpanul Temișoarei 213
XCII. …… 213
Petru II și Roman II (Aprilie-22 August 1447) …… 221
XCIII. …… 221
Scrisoarea lui Ștefan cel Mare către Dorotei, arhiepiscopul Ohridei
(1466, Aprilie indiction 14.) …… 226
XCIV. …… 226
Rĕspunsul arhiepiscopului Dorotei (1466, Octombrie indiction 15) …… 227
XCV. …… 227
Radul IV Cel Mare (1496-1508) ……... 229
XCVI. ……... 229
XCVII. ……..... 231
Mihnea I Cel Rău (1503-1510) …… 248
XCVIII. ……... 248
Vladislav III (Aprilie 1523-Noembrie 1524) …… 251
XCIX. ……... 251
Vlad VI Vintilă (1532-1535) …… 255
C. ……..... 255
Ilie-Radul (Noembrie 1552-Mai 1553) …… 264
CI. ……..... 264

Petru Șchiopu (25 Iunie 1574-29 August 1591) …… 269
CII. ……..... 269
Mihnea II Turcitul (2 August 1577-Iunie 1583-21 iulie 1585-Februarie 1591) …… 276
CIII. ……..... 276
Ștefan Răzvan și Craiul Sigismund Báthory (2 Octombrie 1595) …… 286
CIV. ……..... 286
Hatmanul Udrea către Stanislav Castelanul Liovului (7 Iulie 1600) ….... 288
CV. ……..... 288

CĂRȚI DOMNEȘTI, BOEREȘTI ȘI MUNICIPALE …… 309

Michael Jakchi Comitele Secuilor (1435) …… 309
CVI. ……..... 309
Șoltuzul Herlea din Bârlad (c. 1434-1436) ……... 310
CVII. ……..... 310
Șoltuzul și Pârgarii din Vaslui către cei din Brașov (c. 1460-1464) ……. 312
CVIII. ……..... 312
Tricolici Vornicul (c. 1480-1481) …… 313
CIX. ……..... 313
Mircea fiul și Coregentul lui Mihnea I (1508-1510) …… 316
CX. ……..... 316
CXI. ……..... 317
Ștefan Cel Tânăr (18 Aprilie 1518-14 Ianuarie 1527) …….. 319
CXII. ……..... 319
Antonie Cămărașul de Ocne (c. 1552-1560) …… 321
CXIII. ……..... 321
Constantin Tăulul Roststrul staroste de Cernăuți …….. 323
CXIV. ……..... 323

Înscripții slave de la mănăstirea Dealului …….. 325

Vladislav voevod (Ianuarie 1447-22 August 1455) ……..... 325
I. ……..... 325
Vlad cel Tânăr ……... 326
II. ……..... 326
Caplea, fiica lui Vlad Călugărul …… 326
III. ……..... 326
IV. ……..... 327

Înscripții slave de la Mănăstirea Vierăș …… 328

Albul clucerul …… 328
I. ……..... 328
Erina, fiica lui Miloș voevod …… 330
II. ……..... 330
Rodea logofătul …… 331

III. 331
Necula Leurdeanul 331
IV. 331
Legendele peceților stampate 336
Indice de nume proprii 339
Greșeli de tipar, îndreptări și adaose 363
Cuprins 369